Biblioteca Polirom

José Saramago

Premiul Nobel pentru Literatură 1998

Memorialul mînăstirii

POLIROM

José Saramago

Memorialul mînăstirii

Traducere din limba portugheză,
postfață și note de Mioara Caragea

POLIROM
2007

Un om mergea la spînzurătoare, iar altul, cu care se întîlni, îi spuse: Ce mai e şi asta, domnule cutare, aşa mergi Domnia Ta ? Iar spînzuratul îi răspunse: Nu eu merg, ăştia mă duc.

PĂRINTELE MANUEL VELHO

Ştiu că alunec în inexplicabil atunci cînd afirm că realitatea – această noţiune atît de fluctuantă –, cunoaşterea cea mai exactă posibil a fiinţelor, este punctul nostru de contact şi calea noastră de acces la lucrurile ce depăşesc realitatea.

MARGUERITE YOURCENAR

Lui Isabel,
fiindcă nimic nu pierde
şi nu repetă,
fiindcă totul creează şi înnoieşte

Dom João, al cincilea cu acest nume în tabela regală, se va duce astă-seară în dormitorul soţiei sale, Dona Maria Ana Josefa, care a venit din Austria de mai bine de doi ani pentru a dărui infanţi coroanei portugheze, dar pînă astăzi încă nu a căzut grea. Se şopteşte deja la curte, în afara şi înăuntrul palatului, că regina este probabil stearpă, insinuare ferită cu grijă de urechi şi de guri delatoare, şi pe care doar cei apropiaţi îndrăznesc să şi-o împărtăşească. Că vina ar fi a regelui, nici gînd, mai întîi fiindcă sterilitatea nu este o meteahnă a bărbaţilor, ci a femeilor, de aceea sînt ele repudiate de atîtea ori, şi apoi, ca probă materială, dacă ar mai fi nevoie de vreuna, fiindcă abundă în regat bastarzii de sămînţă domnească, ba chiar şi acum alaiul lor se mai perindă prin oraş. Pe urmă, cine se istoveşte implorînd cerul să-i dea un fecior nu este regele, ci regina, şi aceasta tot din două motive. În primul rînd, pentru că un rege, şi cu atît mai mult unul al Portugaliei, nu cere niciodată ceea ce stă doar în puterea lui să dea, iar în al doilea, pentru că, fiind receptacul prin natura ei, femeii îi este dat în mod firesc să fie rugătoare, atît în slujbe organizate, cît şi în acatiste ocazionale. Însă nici stăruinţa regelui, care, cu excepţia vreunei oprelişti canonice sau a

unui impediment fiziologic, își îndeplinește viguros datoria domnească și conjugală de două ori pe săptămînă, nici răbdarea și umilința reginei care, pe lîngă rugăciuni, se condamnă la o imobilitate totală după ce soțul se retrage din pat și de deasupra ei, ca să nu se tulbure înțelegerea zămislitoare a lichidelor comune, sărăcăcioase ale ei, din lipsă de stimul și de timp și de preacreștină retență morală, îmbelșugate ale suveranului, așa cum este de așteptat din partea unui bărbat care nu a împlinit încă douăzeci și doi de ani, nimic din toate astea nu a făcut pînă astăzi să se rotunjească pîntecele Donei Maria Ana. Dar Dumnezeu e mare.

Aproape la fel de mare ca Dumnezeu este bazilica Sfîntul Petru din Roma, pe care regele o înalță acum. Este o construcție fără fundații sau temelii, sprijinită pe o tăblie de masă, care nu ar avea nevoie să fie chiar atît de solidă pentru povara pe care o suportă, o miniatură de bazilică desfăcută în bucățele care se îmbină după vechiul sistem de moș și babă și care, cu o mînă reverențioasă, sînt culese de către cei patru șambelani. Sipetul de unde sînt scoase miroase a tămîie, iar catifelele stacojii care le învelesc pe fiecare în parte, ca să nu se roadă chipul statuii de muchia pilastrului, lucesc puternic în lumina torțelor groase. Lucrările sînt avansate. Toți pereții sînt deja zdravăn prinși în balamale, semețe stau coloanele sub cornișa străbătută de inscripții în latină care explică numele și titlul lui Paul al V-lea Borghese, și pe care regele de mult timp a încetat să le mai citească, cu toate că întotdeauna ochii lui se opresc cu desfătare asupra numărului cardinal al

respectivului papă, din pricina identităţii cu al său propriu. Căci mare cusur ar fi modestia la un rege. Introduce în găurile potrivite ale arhitravei figurile profeţilor şi ale sfinţilor şi, pentru fiecare, şambelanul face cîte o plecăciune, dă la o parte cutele preţioase ale catifelei, iată o statuie oferită în podul palmei, un profet căzut pe burtă, un sfînt cu picioarele în sus, dar nimeni nu ia în seamă aceste involuntare necuviinţe, cu atît mai mult cu cît pe dată regele reconstituie ordinea şi solemnitatea ce se cuvin lucrurilor sacre, îndreptînd şi punînd la locul lor fiinţele vigilente. Din vîrful cornişei, nu Piaţa Sfîntul Petru o văd ele, ci pe regele Portugaliei şi pe cei patru şambelani. Văd podeaua tribunei, perdelele dinspre capela regală, iar mîine, la ceasul primei slujbe, dacă între timp nu se întorc în catifele şi în sipet, or să-l vadă pe rege urmărind cu evlavie sfînta jertfă, împreună cu suita sa, din care vor lipsi nobilii care sînt acum prezenţi, pentru că se sfîrşeşte săptămîna, şi altora le vine rîndul la serviciu. Sub tribuna în care ne aflăm, mai este una, şi ea înconjurată de perdele, dar fără nici o construcţie de ridicat, barem o capelă sau un schit, de unde regina asistă cu discreţie la slujbă, nici măcar sfinţenia locului nu a fost prielnică graviditătii. Acum mai trebuie doar să pună cupola lui Michelangelo, acea minunăţie de piatră, aici în simulacru, care, din pricina excesivelor sale dimensiuni, este ţinută într-un sipet aparte, şi, fiind aceasta punctul culminant al construcţiei, i se acordă o pompă diferită, cu toţii dau o mînă de ajutor regelui şi, cu un zgomot răsunător, se îmbucă moşii şi babele în orificiile reciproce, iar opera e gata. Dacă puternicul

sunet care a bubuit în toată capela a ajuns cumva prin săli şi nesfîrşite coridoare pînă în camera sau dormitorul unde regina aşteaptă, să afle aşadar că soţul ei soseşte.

Să mai aştepte însă. Deocamdată regele se pregăteşte să meargă la culcare. L-au dezbrăcat şambelanii, l-au îmbrăcat în veşmintele adecvate funcţiei şi stilului, trecîndu-le ceremonios din mînă în mînă ca pe nişte moaşte de sfinte care au răposat fecioare, iar asta se petrece în faţa altor slujitori şi paji, acesta care deschide sertarul, acela care trage perdeaua, unul care înalţă flacăra candelei, altul care îi moderează strălucirea, doi care nu se mişcă, doi care îi imită pe aceştia, alţi cîţiva care nu se ştie ce fac, nici ce treabă au pe acolo. În sfîrşit, dîndu-şi cu toţii atîta osteneală, regele e gata, unul dintre nobili rectifică o cută finală, altul potriveşte gulerul brodat, peste un minut Dom João al V-lea îşi va îndrepta paşii către dormitorul reginei. Urciorul îşi aşteaptă izvorul.

Dar iată că intră acum Dom Nuno da Cunha, care e episcopul inchizitor, şi aduce cu sine pe un franciscan bătrîn. De cînd au păşit în sală şi pînă ajung să spună cu ce treburi au venit, mai au de făcut plecăciuni complicate, arabescuri ale apropierii, pauze şi dări înapoi, care sînt formulele de acces în prezenţa regelui, şi pe toate va trebui să le socotim ca încheiate şi explicate, avînd în vedere graba episcopului şi tremurul inspirat al călugărului. Se trag deoparte Dom João al V-lea şi inchizitorul, iar acesta zice, Cel de acolo este părintele António de S. José, căruia, vorbindu-i eu despre tristeţea Maiestăţii Voastre fiindcă nu-i dăruie feciori regina, stăpîna noastră, i-am cerut

să se roage Domnului să dea urmaşi Maiestăţii Voastre, iar el mi-a răspuns că Maiestatea Voastră va avea feciori dacă doreşte, şi atunci l-am întrebat ce vrea el să spună cu vorbe atît de obscure, ştiut fiind că Maiestatea Voastră doreşte să aibă feciori, iar el mi-a răspuns cu vorbe în sfîrşit foarte deslușite că, dacă Maiestatea Voastră va făgădui să înalţe o mînăstire în Mafra, Dumnezeu îi va dărui urmaşi, şi, declarînd acestea, tăcu Dom Nuno şi făcu un semn călugărului.

Întrebă regele, E adevărat ce mi-a spus eminenţa sa că voi avea feciori dacă făgăduiesc să înalţ o mînăstire în Mafra, iar călugărul răspunse, Adevărat e, doamne, însă numai dacă mînăstirea va fi franciscană, iar regele replică, De unde ştii, iar părintele António spuse, Ştiu, nu ştiu cum se face că ştiu, eu sînt doar gura prin care grăieşte adevărul, credinţa va da răspunsul, să construiască Maiestatea Voastră mînăstirea şi va avea curînd urmaşi, nu o va construi, şi Dumnezeu va hotărî. Cu un gest, regele porunci părintelui să se retragă, apoi îl întrebă pe Dom Nuno da Cunha, E virtuos acest călugăr, iar episcopul răspunse, Nu e altul mai virtuos în ordinul lui. Atunci Dom João, al cincilea cu acest nume, asigurat astfel de valoarea promisiunii, ridică glasul pentru ca foarte limpede să îl audă cei de faţă şi să o ştie mîine oraşul şi întregul regat, Făgăduiesc, pe cuvîntul meu de rege, că voi porunci să fie construită o mînăstire de franciscani în Mafra, dacă regina îmi va da un fiu în răstimp de un an începînd de astăzi, şi toţi spuseră, Dumnezeu să audă pe Maiestatea Voastră, dar nimeni nu ştia cine avea să fie pus la încercare, acelaşi Dumnezeu, virtutea

părintelui António, bărbăţia regelui sau, în sfîrşit, fertilitatea anevoioasă a reginei.

Dona Maria Ana stă de vorbă cu prima doamnă de onoare portugheză, marchiza de Unhão. Au vorbit despre rugăciunile zilei, despre vizita făcută la mînăstirea carmelitelor desculţe de la Conceição dos Cardais şi despre slujba de nouă zile pentru Sfîntul Francisco Xavier, care va începe mîine la S. Roque, e un taifas de regină şi marchiză, însufleţit şi înlăcrimat în acelaşi timp cînd pronunţă nume de sfinţi, îndurerat dacă vine vorba de martiraje şi sacrificii personale ale unor maici sau monahi, chiar dacă acestea nu depăşesc simpla mortificare a postului sau ascunsa cazną a ciliciului. Dar regele s-a anunţat deja şi vine plin de înflăcărare, stimulat de conjuncţia mistică între datoria carnală şi legămîntul făcut lui Dumnezeu prin intermediul şi graţie bunelor oficii ale părintelui António de S. José. Împreună cu regele au intrat doi şambelani care l-au uşurat de straiele de prisos, la fel procedează marchiza cu regina, ca de la femeie la femeie, ajutată de o altă doamnă, o contesă, şi de încă una, nu mai puţin distinsă, venită din Austria, dormitorul e acum ticsit, maiestăţile îşi fac plecăciuni una alteia, ceremonialul nu se mai termină, în sfîrşit, se retrag şambelanii pe o uşă, doamnele pe alta, şi rămîn în anticamere ca să se isprăvească fapta şi regele să se întoarcă însoţit în apartamentul lui, care a fost al reginei mamă, pe vremea tatălui său, iar doamnele să vină să o instaleze comod pe Dona Maria Ana sub plapuma de fulgi, adusă şi ea tot din Austria, şi fără de care nu poate dormi nici iarna, nici vara. Din pricina acestei plăpumi înăbuşitoare,

chiar şi în februarie cel friguros, Dom João al V-lea nu stă întreaga noapte cu regina, aşa cum se întîmpla la început, cînd noutatea era mai mare decît neplăcerea, căci nu e puţin lucru să te simţi scăldat în sudori proprii şi străine alături de o regină înfofolită pînă peste cap, mustind de mirosuri şi secreţii. Dona Maria Ana, care nu a venit dintr-o ţară caldă, nu suportă clima de aici. Se înveleşte toată în uriaşa şi groasa plapumă rămînînd aşa, ghemuită ca o cîrtiţă care a întîlnit o piatră în calea ei şi caută să se hotărască pe unde să-şi sape mai departe galeria.

Regina şi regele poartă cămăşi lungi ale căror poale se tîrăsc pe podea, cea a regelui doar cu tivul brodat, a reginei cu aproape o jumătate de palmă mai mult, ca nici măcar vîrful piciorului să nu se vadă, degetul mare sau celelalte, dintre impudorile cunoscute aceasta este poate cea mai îndrăzneaţă. Dom João al V-lea o conduce spre pat pe Dona Maria Ana, o duce de mînă precum la dans cavalerul doamna, iar înainte de a urca treptele, fiecare pe partea sa, îngenunchează şi spun rugăciunile necesare de prevedere, ca să dea rod această nouă încercare şi, la acest punct, are Dom João al V-lea temeiuri îndoite de speranţă, credinţă în Dumnezeu şi-n propria-i vigoare, de aceea îşi dublează evlavia cu care îi cere Domnului urmaşi. Cît despre Dona Maria Ana, se poate crede că imploră aceleaşi favoruri, dacă nu are cumva motive personale să n-o facă, şi care sînt secrete de confesional.

S-au culcat. Acesta este patul care a venit din Olanda cînd regina a venit din Austria, o comandă specială a regelui, patul, şi care l-a costat şaptezeci

şi cinci de mii de cruzados, căci nu se află în Portugalia meşteri atît de pricepuţi, şi, chiar de s-ar afla, ar cîştiga, fără îndoială, mai puţin. Un ochi neprevenit n-ar avea cum să ştie dacă e din lemn magnifica mobilă, aşa acoperită cu stofe preţioase, ţesute şi brodate cu ghirlande de aur în relief, fără a mai pomeni de baldachinul care ar putea servi foarte bine să-l acopere pe papă. Cînd patul a fost aşezat şi montat, nu avea încă ploşniţe, atît era de nou, însă, cu folosirea, căldura trupurilor, migraţiile din interiorul palatului sau din oraş înspre palat, de unde vin gîngăniile astea nu se ştie, şi fiind atît de bogat ca material şi podoabe, cine s-ar putea apropia de el cu o cîrpă aprinsă ca să ardă roiul, acum nu mai există alt leac, deşi nu e mare lucru, decît să se plătească cincizeci de reali pe an Sfîntului Aleixo, să vedem dacă o scapă pe regină şi pe noi toţi de pacoste şi mîncărimi. În nopţile cînd vine regele, ploşniţele încep să muşte mai tîrziu din pricina agitaţiei aşternuturilor, sînt gîngănii cărora le place tihna şi omul adormit. Dincolo, în patul regelui, stau altele în aşteptarea porţiei lor de sînge, care nu li se pare nici mai bun, nici mai rău decît al restului oraşului, albastru sau natural.

Dona Maria Ana îi întinde regelui mînuţa umedă şi rece care, chiar dacă s-a încălzit sub plapumă, se răceşte imediat în aerul îngheţat din cameră, iar regele, care şi-a îndeplinit deja datoria şi îşi pune toată nădejdea în convingerea şi în efortul creator cu care şi-a îndeplinit-o, i-o sărută aşa cum merită o regină şi viitoare mamă, dacă nu şi-o fi dat prea mult cu presupusul părintele António de S. José. Dona Maria Ana trage de şnurul

clopoţelului, dintr-o parte intră şambelanii regelui, din cealaltă doamnele, plutesc mirosuri felurite în atmosfera grea, pe unul îl identifică cu uşurinţă, căci fără ceea ce miroase astfel nu sînt cu putinţă miracole precum cel ce se aşteaptă de această dată, fiindcă cealaltă, atît de des pomenită, imaterială fecundare, s-a întîmplat odată fără asemănare, doar ca să se ştie că Dumnezeu, cînd vrea, nu are nevoie de bărbaţi, cu toate că nu se poate dispensa de femei.

Deşi cu stăruinţă liniştită de duhovnic, Dona Maria Ana are, în aceste împrejurări, mari frămîntări sufleteşti. S-au retras regele şi şambelanii, s-au culcat doamnele care o slujesc şi îi veghează somnul, şi totuşi regina încă mai chibzuieşte că ar fi obligaţia ei să se ridice din pat pentru ultimele rugăciuni, dar trebuind să ţină oul după povaţa doctorilor, se mulţumeşte să le murmure la nesfîrşit, prefirînd mătăniile din ce în ce mai încet, pînă cînd adoarme în mijlocul unei Ave-Maria plină de graţie, cel puţin pentru aceea totul a fost aşa de uşor, binecuvîntat fie rodul pîntecelui tău, dar se gîndeşte la propriu-i pîntece neliniştit, un fecior cel puţin, Doamne, cel puţin un fecior. Nicicînd nu a mărturisit involuntarul său orgoliu, involuntar fiind şi depărtat, astfel că ar jura cu siguranţă, dacă la judecată ar fi chemată, că întotdeauna s-a adresat numai Fecioarei şi pîntecelui ei zămislitor. Sînt meandre ale inconştientului regal ca şi alte visuri pe care le are Dona Maria Ana cînd regele vine în dormitorul ei, încearcă să le explici dacă poţi, se vede traversînd Terreiro do Paço înspre abatoare, ridicîndu-şi fustele în faţă şi bălăcindu-se într-un noroi lipicios

care miroase a ce miros bărbaţii cînd se uşurează, în timp ce infantele Dom Francisco, cumnatul ei, al cărui dormitor îl ocupă acum, ceva din duhul lui o mai fi bîntuind pe aici, dansează în jurul ei, cocoţat pe picioroange, ca o barză neagră. Nici despre acest vis nu a suflat o vorbă duhovnicului, şi ce vorbe ar fi putut el să-i spună în schimb, fiind, pe bună dreptate, un caz omis în manualul desăvîrşitei confesiuni. S-o lăsăm deci în pace pe Dona Maria Ana, adormită, invizibilă sub muntele de fulgi, în vreme ce ploşniţele încep să iasă din crăpăturile lemnului, dintre cutele aşternutului, dîndu-şi drumul de pe înaltul baldachin, ca să scurteze călătoria.

Şi Dom João al V-lea va visa în această noapte. Va vedea cum se ridică din sexul său un arbore al lui Ieseu, cu frunziş bogat, pe ale cărui crengi stau toţi ascendenţii lui Cristos, iar în vîrf Cristos însuşi, moştenitorul tuturor împărăţiilor, apoi arborele se va risipi, iar în locul lui se va înălţa puternică, cu înalte coloane, clopotniţe, cupole şi donjoane, o mînăstire de franciscani, aşa cum se poate recunoaşte după rasa părintelui António de S. José, care deschide larg porţile bisericii. E lucru neobişnuit la regi asemenea temperament, din aceştia însă Portugalia a avut întotdeauna destui.

ŞI MIRACOLE ARE DESTULE. E devreme încă să vorbim despre acesta care se pregăteşte, de fapt miracol şi nu prea, ci mai curînd un simplu hatîr dumnezeiesc, pogorîre a ochiului milostiv şi prielnic asupra pîntecelui îndărătnic, ceea ce vrea

să însemne că infantele se va naşte la ceasul potrivit, totuşi a venit timpul să pomenim miracole adevărate şi dovedite care, stîrnite de acelaşi învăpăiat rug franciscan, prevestesc numai de bine pentru făgăduiala regelui.

Să luăm bunăoară faimosul caz al morţii părintelui Miguel da Anunciação, provincial ales al ordinului al treilea al Sfîntului Francisc, a cărui alegere, s-o amintim în treacăt, dar nu întîmplător, a fost înfăptuită în ciuda înverşunatei împotriviri, din pricina unor invidii obscure, a parohului de la Santa Maria Madalena, care cu atîta îndîrjire a luptat, încît la moartea părintelui Miguel se mai audiau încă plîngeri, şi nu se ştie cînd vor fi judecate o dată pentru totdeauna, dacă n-or fi cumva fără sfîrşit, cu tot acest du-te-vino între sentinţă şi recurs, între sfat şi sfadă, pînă cînd vine moartea să închidă ea procesul, aşa cum s-a şi întîmplat. Cert e că părintele n-a murit de inimă rea, ci de febră malignă, o fi fost tifos, o fi fost lingoare ori alte friguri fără nume, sfîrşit banal într-un oraş cu atît de puţine fîntîni cu apă bună de băut, şi unde galicienii nu se sfiesc să-şi umple butoaiele la jgheabul pentru cai, murind astfel pe nedrept provincialii. Fratele Miguel da Anunciação a avut însă o fire atît de cumsecade încît, chiar după ce-a murit, a plătit răul cu binele şi, dacă în viaţă făcuse opere caritabile, defunct săvîrşea minuni, prima a fost că i-a făcut de rîs pe doctorii care se temuseră că i se va strica trupul cu repeziciune, recomandînd de aceea o înmormîntare grabnică, dar iată că rămăşiţele pămînteşti nu s-au stricat cum au zis ei, ci, dimpotrivă, au îmbălsămat trei zile biserica Nossa Senhora

de Jesus, unde a fost expus, cu o mireasmă nespus de suavă, nici n-a înțepenit cadavrul, ci toate mădularele se lăsau mișcate cu ușurință, de parc-ar fi fost viu.

Minuni secunde și terțe, dar de primă mînă, au fost miracolele propriu-zise, atît de însemnate și ilustre, că a alergat norodul din tot orașul ca să le vadă cu propriii săi ochi și să profite de ele, fiindcă se autentifică precum că în numita biserică s-a dat vedere orbilor și șchiopilor picioare, și era atîta îmbulzeală, încît pe treptele pridvorului se împărțeau pumni și lovituri de pumnal ca să se intre, din care pricină unii și-au pierdut viața, pe care apoi nici o minune nu le-o va mai da înapoi. Ori, cine știe, poate că da, dacă, trecînd trei zile și fiind mare alarma, n-ar fi luat pe ascuns trupul de acolo, și tot pe ascuns l-au îngropat. Lipsiți de orice speranță de vindecare, pînă nu se va auzi de răposarea vreunui alt preafericit, în același loc s-au pălmuit de disperare și evlavie dezamăgită muți și ciungi, dacă acestora le prisosea o mînă, strigînd cît îi ținea gura și chemînd în ajutor pe toți sfinții din cer, pînă cînd preoții au ieșit din biserică să binecuvînteze gloata, și cu această îndestulare, în lipsă de altceva mai bun, au plecat și unii și ceilalți.

Dar aceasta, să o mărturisim fără rușine, este o țară de tîlhari, ochiul vede, mîna pradă, și, fiind credința atît de mare, chiar dacă nu întotdeauna răsplătită, mai mare e nerușinarea și impietatea celor care jefuiesc bisericile, cum s-a întîmplat anul trecut în Guimarães, și tot în cea a Sfîntului Francisc, care, disprețuind în timpul vieții averi impunătoare, consimte și în eternitate să i se fure

totul, ordinul are însă noroc de vigilența Sfîntului Anton, căci acestuia nu-i place să i se despoaie altarele și capelele unde sălășluiește, așa cum s-a văzut în Guimarães și se va mai vedea la Lisabona.

În orașul cu pricina s-au dus așadar hoții să fure, cățărîndu-se în acest scop pînă la o fereastră, unde sfîntul le-a ieșit sprinten în întîmpinare, înspăimîntîndu-i în asemenea hal încît l-a făcut să cadă descumpănit pe cel din capul scării, fără nici un os rupt, bineînțeles, dar înțepenit de nu mai putea să se miște, și, vrînd cîrdașii lui să-l ducă de acolo, căci nici printre tîlhari nu sînt rare inimile generoase și devotate, n-au izbutit, caz de altfel nu pe de-a-ntregul inedit, întîmplat deja sorei Inês, maică a Sfintei Clara, cînd Sfîntul Francisc mai colinda încă prin lume, exact acum cinci sute de ani, în o mie două sute unsprezece, numai că atunci n-a fost vorba de furt, ori de furt o fi fost totuși vorba, fiindcă lui Dumnezeu voiau să i-o fure. Hoțul rămase deci pe loc, încremenit, ca și cum palma lui Dumnezeu l-ar fi strivit pe podea sau gheara diavolului l-ar fi înșfăcat din adîncuri, rămase acolo pînă dimineață, cînd dădură peste el locuitorii de drept și îl duseră apoi, fără efort, cu greutatea lui naturală, la altarul aceluiași sfînt ca să fie lecuit, miracol săvîrșit în chip original, căci s-a putut vedea asudînd copios imaginea Sfîntului Anton, și atît de multă vreme încît au apucat să vină judecători și notari ca să adeverească juridic minunea, aceea că lemnul a asudat, și de asemenea că s-a vindecat hoțul cînd i-au șters fața cu un șervet umezit în umoarea sfințită. Și astfel omul s-a însănătoșit și s-a mîntuit, iar sufletul i s-a umplut de căință.

Totuși, nu tuturor delictelor li se dă de capăt. La Lisabona, de exemplu, cu toate că miracolul nu a făcut mai puțină vîlvă, nici azi nu s-a descoperit cine a fost făptașul, deși să ne fie permise anumite bănuieli, care pot fi eventual iertate ca și persoana care a fost obiectul lor, prin lăudabila intenție care a ieșit pînă la urmă la iveală. În mînăstirea Sfîntului Francisc din Xabregas au pătruns așadar cîțiva tîlhari, ori o fi fost numai unul, prin ferestruica unei capele lipite de aceea a Sfîntului Anton, și s-au dus, ori s-a dus, la altarul principal, iar cele trei candele ce se aflau acolo au dispărut cît ai zice un doamne-ajută pe aceeași cale. Să scoți candelele din cîrlige, să te împiedici și chiar să te dai de-a berbeleacul și să faci gălăgie fără ca nimeni să dea fuga să cerceteze ce e cu tărăboiul ăla, ar putea să pară un miracol suspect sau complice al vreunui sfînt care s-a abătut de la calea cea dreaptă dacă, tocmai la ceasul acela, n-ar fi bătut toaca și clopotul cu mare zarvă, ca să-i deștepte pe călugări și să-i trimită la slujba de la miezul nopții. Tîlharul a putut, prin urmare, s-o șteargă liniștit, chiar dacă ar fi făcut mai multă gălăgie, n-ar fi fost auzit, arătîndu-se astfel cît de bine cunoștea spărgătorul obiceiurile casei.

Călugării au început să intre în biserică și au găsit-o cufundată în întuneric. Fratele responsabil se și gîndea la pedeapsa care-i va fi negreșit aplicată pentru un neajuns pe care nu era în stare să-l explice, cînd s-a băgat de seamă, și s-a confirmat prin miros și pipăit, că nu uleiul era cel care lipsea, vărsat pe jos, ci chiar candelele, care erau de argint. Necuviința era încă proaspătă, dacă se poate spune așa, căci lanțurile în care atîrnaseră

răpitele candele se legănau încetişor, spunînd, în limbaj de aramă, A fost cît pe-aci, a fost cît pe-aci.

Cîţiva călugări ieşiră fără întîrziere pe străzile dimprejur, grupaţi în patrule, dacă ar pune mîna pe tîlhar nu se ştie cu cîtă milosîrdie l-ar trata, dar nici urmă de bandit sau de bandă, dacă bandă o fi fost, lucru care nu trebuie să ne mire, fiindcă era trecut deja de miezul nopţii, iar luna se afla în ultimul pătrar. I-au trecut toate năduşelile pe călugări, cutreierînd împrejurimile, în pas alergător, pînă la urmă s-au întors la mînăstire cu mîna goală. Între timp, alţi clerici, gîndindu-se că hoţul s-ar fi putut ascunde, dintr-o subtilă viclenie, chiar în biserică, au făcut o percheziţie completă de la cor pînă la sacristie şi, în vreme ce scotoceau pe acolo cu mare înfrigurare, toată congregaţia poticnindu-se în sandale şi poale de sutană, ridicînd capace de lăzi, urnind dulapuri din loc, scuturînd odoare bisericeşti, un preot bătrîn, renumit pentru viaţa sa virtuoasă şi pătimaşa-i credinţă, băgă de seamă că altarul Sfîntului Anton nu fusese atins de mîna hoaţă, cu toate că avea argintărie din belşug şi de mare valoare în ceea ce priveşte greutatea, lucrătura şi puritatea metalului. Se minună cuvioşia sa, ne-am fi minunat şi noi dacă am fi fost de faţă, căci, fiind evident că hoţul a intrat prin ferestruica de colo şi s-a dus la altarul cel mare ca să fure candelele, a trebuit negreşit să treacă prin faţa capelei Sfîntului Anton, aflată chiar în drum. Aşadar, a fost călugărul cum nu se putea mai îndreptăţit, înflăcărat de zel, să se întoarcă spre Sfîntul Anton şi să îl mustre cu asprime ca pe o slugă care şi-a nesocotit obligaţiile, Voi, sfinte, păziţi doar argintul care

v-a fost încredințat și lăsați să fie furat celălalt, drept pedeapsă n-o să rămîneți cu nimic, și, rostind aceste aprige cuvinte, intră în capelă și începu s-o golească, scoțînd afară nu numai argintăria, ci și ștergarele și podoabele, și despuind nu numai capela, ci și pe sfîntul care s-a pomenit fără aureola mobilă, și fără cruce, ba ar fi rămas și fără Pruncul în brațe, dacă n-ar fi intervenit alți călugări, considerînd exagerată pedeapsa și somîndu-l pe părinte să i-l lase drept consolare bietului sfînt pedepsit. Monahul chibzui o clipă la avertisment și spuse în chip de încheiere, Să-i rămînă atunci drept zălog pînă cînd va da sfîntul candelele înapoi. Și cum acestea se petreceau pe la ceasurile două după miezul nopții, vreme pierdută cu căutările, și, în cele din urmă, cu împrejurarea incriminatoare relatată, călugării s-au retras și s-au dus să se culce, temîndu-se unii că va veni Sfîntul Anton să se răzbune pentru insultă.

A doua zi, să tot fi fost pe la ceasurile unsprezece, bătu la poarta mînăstirii un învățăcel, despre care se cuvine să spunem încă de pe acum că de mai multă vreme jinduia să îmbrace schima casei, frecventîndu-i cu mare asiduitate pe călugării ordinului, și dăm această informație, mai întîi fiindcă e adevărată, iar adevărul este întotdeauna folositor la ceva, și, în al doilea rînd, ca să îi ajutăm pe cei care se dedică dezlegării faptelor încrucișate, ori a cuvintelor încrucișate, cînd acestea vor ajunge să existe, bătu așadar învățăcelul la poartă și spuse că voia să vorbească cu prelatul. Îl duseră în fața acestuia, îi sărută mîna, sau șnurul, ori poate poalele sutanei, foarte precis nu s-a aflat, și declară că se vorbește prin oraș că s-ar afla

candelele la mînăstirea Cotovia, a călugărilor Companiei lui Isus, în Bairro Alto de S. Roque. Prelatul clătină cu îndoială din cap, mai întîi din pricina nevredniciei vădite a aducătorului veştii, un învăţăcel care numai pentru că jinduia cu atîta înfocare să devină călugăr nu era doar un simplu potlogar, cu toate că adesea îl găseşti pe unul în celălalt, iar apoi din pricina ciudăţeniei de a fi înapoiat la Cotovia ce se furase la Xabregas, locuri potrivnice şi îndepărtate, la o distanţă de aproape o leghe în zbor de pasăre, ordine atît de puţin înrudite, unii în negru, alţii în cafeniu, deşi nici asta n-ar fi mare lucru, nu se cunoaşte fructul după coajă dacă nu ne-am înfige dinţii în el. Prudenţa cerea totuşi să se verifice înştiinţarea, şi astfel se duse un ecleziast venerabil, însoţit de pomenitul învăţăcel, de la Xabregas la Cotovia, amîndoi pe jos, intrînd în oraş pe la Porta de Santa Cruz, iar dacă, pentru o cunoaştere completă a cazului se cuvine a şti pe ce drum au mai luat-o pînă la destinaţie, să amintim atunci că au trecut prin dreptul bisericii Sfînta Ştefania, apoi pe lînga biserica Sfîntul Mihail, iar după biserica Sfîntului Petru au intrat pe poarta cu acelaşi nume, au coborît pe urmă spre rîu pe la Postigo do Conde de Linhares, au cotit apoi la dreapta, pe la Porta do Mar, în Pelourinho Velho, sînt locuri şi nume de la care nu a rămas decît amintirea, au ocolit Rua Nova dos Mercadores, fiind părintele un om respectabil, iar strada pînă astăzi plină de cămătari, şi, traversînd pe o latură piaţa Rossio, au ajuns la Postigo de S. Roque, şi, în sfîrşit la Cotovia, unde au bătut, au intrat, şi, fiind conduşi la rector, călugărul a spus, Acest învăţăcel care

mă însoţeşte a venit la Xabregas şi a zis că s-ar afla aici candelele noastre furate astă-noapte, Aşa e, după mărturiile care mi s-au adus, să tot fi fost ceasurile două, au bătut la poartă cu putere, şi, întrebînd dinăuntru portarul ce doreau, un glas i-a răspuns să deschidă de îndată poarta fiindcă va avea loc o restituire, şi, venind portarul să-mi aducă la cunoştinţă această neobişnuită întîmplare, am dat poruncă să se deschidă poarta şi am găsit candelele cu pricina, puţin cam turtite şi plesnite pe la garnituri, iată-le, dacă lipseşte ceva, aflaţi că lipsea deja cînd ne-au fost lăsate, Dar l-aţi văzut pe cel care a strigat, Nu l-am văzut, au ieşit cîţiva călugări în drum, dar n-au găsit pe nimeni.

S-au întors candelele la Xabregas, iar acum fiecare dintre noi poate să creadă ce o vrea. O fi fost învăţăcelul, găinar şi potlogar pînă la urmă, cel care a ticluit stratagema ca să pătrundă în ordin şi să îmbrace schima franciscană, aşa cum s-a şi întîmplat, şi pentru asta a furat şi înapoiat, nădăjduind că poate curăţenia intenţiei îi va face iertată urîciunea păcatului în ziua Judecăţii de Apoi. O fi fost Sfîntul Anton care, cum tot a săvîrşit atît de multe minuni de toate felurile, ar fi putut s-o facă şi pe aceasta, pomenindu-se în chip dramatic despuiat de podoabele sale de argint de către călugărul cuprins de o furie sacră, care ştia prea bine pe cine dojenea, cum prea bine o ştiu şi barcagiii şi marinarii de pe Tejo, care, dacă sfîntul nu le îndeplineşte dorinţa sau nu le mijloceşte rugăminţile, îl pedepsesc cufundîndu-l, cu capul în jos, în apele rîului. Nu atît poziţia incomodă, căci un sfînt demn de acest nume e la

fel de capabil să respire aerul nostru, al tuturora, cu plămînii, ca şi apa, care e cerul peştilor, cu branhiile, ci poate ruşinea de a-şi şti expuse tălpile umile ale picioarelor, sau amărăciunea de a se vedea fără podoabe, ameninţat să-l piardă şi pe Pruncul Isus, fac din Sfîntul Anton cel mai miraculos dintre sfinţi, mai ales cînd e vorba de a regăsi obiectele pierdute. În sfîrşit, fie absolvit învăţăcelul de această bănuială, pînă nu va stîrni alta, la fel de dubioasă.

Cu atari precedente, fiind franciscanii blagosloviţi din plin cu mijloace pentru a schimba, răsturna sau accelera ordinea firească a lucrurilor, pînă şi pîntecele îndărătnic al reginei se va supune fulminantei injoncţiuni a miracolului. Cu atît mai mult cu cît ordinul Sfîntului Francisc îşi doreşte mînăstire în Mafra încă din o mie şase sute douăzeci şi patru, cînd mai era încă rege al Portugaliei un Filip al Spaniei[1], care, deşi spaniol, şi neavînd aşadar de ce să-şi facă griji din pricina unei confrerii de-ale noastre, în toţi cei şaisprezece ani cît a domnit, nu şi-a dat niciodată consimţămîntul. Cu toate acestea, strădaniile călugărilor nu au încetat, au mai pus umărul cu rîvnă şi donatorii nobili din oraş, însă părea că începe să secătuiască puterea şi să se tocească răbdarea Provinciei Arrábida, care aspira la mînăstire, fiindcă mai ieri, doar aşa se poate vorbi despre un lucru petrecut în urmă cu numai şase ani,

1. Referire la Filip al IV-lea al Spaniei (Filip al III-lea al Portugaliei), în timpul domniei căruia a luat sfîrşit dominaţia Spaniei asupra Portugaliei (1580-1640).

Dregătoria Palatului a dat un vot nefavorabil unei noi petiții, în termeni care dovedeau destulă îndrăzneală, dacă nu chiar lipsă de respect față de interesele materiale și spirituale ale Bisericii, găsind cu cale să afirme că nu e oportună fundația pretinsă, fiind pasămite regatul foarte împovărat de tagme cerșetoare, precum și din pricina altor nenumărate inconveniente dictate de prudența omenească. Or fi știut dregătorii ce inconveniente dicta prudența omenească, dar acum vor trebui să-și înghită limba și să-și digere ranchiuna, căci părintele António de S. José a apucat să spună că, dacă va exista mînăstire, va exista și succesiune. S-a făcut promisiunea, regina va naște, ordinul franciscan va culege laurii victoriei, el, care dintre spinii martiriului a cules atîția. O sută de ani de așteptare nu vor însemna o mortificare excesivă pentru cine crede că va apuca veșnicia.

Am văzut cum, în ultimă instanță, învățăcelul a fost absolvit de bănuiala de furt al candelelor. Să nu vă treacă acum prin cap să spuneți că printr-o divulgare a tainei spovedaniei au aflat franciscanii că regina era gravidă înainte ca ea să i-o fi împărtășit regelui. Să nu vă treacă acum prin cap să spuneți că, fiind Dona Maria Ana o doamnă atît de evlavioasă, a consimțit să păstreze tăcere vreme destul de îndelungată ca să apară alesul și virtuosul frate António cu momeala făgăduielii. Să nu vă treacă acum prin cap să spuneți că regele va număra cîte luni au trecut din noaptea jurămîntului pînă în ziua cînd se va naște infantele și va găsi că au fost cam puține. Să nu spunem mai mult decît am spus.

Fie aşadar franciscanii absolviţi de această bănuială, dacă niciodată n-or mai fi stîrnit altele, la fel de dubioase.

MOR UNII CÎT E ANUL DE LUNG fiindcă au mîncat prea mult toată viaţa, drept care se repetă accidentele apoplectice, primul, al doilea, al treilea, uneori e de ajuns doar unul ca să te ducă la groapă, iar dacă, deocamdată, accidentatul a scăpat, rămîne damblagit pe o parte, cu gura strîmbă, fără glas, dacă acolo a fost atins, şi fără leac să îi mai poată veni în ajutor, dacă nu punem la socoteală lăsările de sînge ce se prescriu cu jumătăţile de duzină. Dar nu lipsesc nici cei ce mor fiindcă au mîncat prea puţin toată viaţa, tocmai de-aceea prăpădindu-se cu mai mare uşurinţă, sătui de porţia zilnică de sardele cu orez şi de lăptucile de la care se trage porecla orăşenilor[1], căci carne gustă numai o dată pe an, de ziua Maiestăţii Sale. Să dea Dumnezeu să fie rîul darnic în peşte, că-l lăudăm cît trei pentru aceasta. Să mai dea Domnul şi ca lăptucile, plus celelalte zarzavaturi, să vină din împrejurimi, aduse de convoaiele de măgari, cu samarele pline, îmboldiţi de ţarani şi de ţărănci, care, ca grădinari, nu fac multe parale. Să mai binevoiască şi ca orezul să nu lipsească peste cît se poate răbda. Însă acest oraş, mai mult decît

1. Într-adevăr, locuitorii Lisabonei sînt porecliţi *alfacinhas*, diminutiv de la *alface*, lăptucă. Porecla se datorează ocupaţiei tradiţionale a multora dintre ei, care, din vremea arabilor, cultivau numeroasele grădini de zarzavat din jurul oraşului.

oricare altul, este o gură care pe o parte mestecă pe săturate, iar pe cealaltă scrîşneşte în gol, neexistînd aşadar termen de mijloc între guşa pletorică şi grumazul zbîrcit, între nasul rubicond şi cel uscăţiv, între popoul săltăreţ şi cel sfrijit, între burdihanul plin şi burta lipită de coaste. Cu toate acestea, postul cel mare, ca şi soarele cînd se iveşte, e pentru toată lumea.

A trecut Carnavalul pe aceste străzi, s-a îndopat cine a putut cu găină şi carne de berbec, cu vise şi gogoşi, s-au pipăit pe la colţuri cei care nu lasă să se irosească nici un prilej permis, unii au fost nevoiţi să-şi pună coada pe spinare sub o ploaie de ocări, alţii au fost împroşcaţi peste obraz cu apă din seringi de clismă, nesăbuiţii au fost croiţi cu cîte o funie de ceapă, alţii au băut vin pînă la rîgîit şi vomă, s-au spart oale, cimpoaiele au cîntat, şi dacă nu s-au tolănit mai mulţi cu burta în sus pe străduţe, prin pieţe şi prin fundături, aceasta s-a întîmplat fiindcă oraşul e imund, plin de excremente, gunoaie, cîini răpciugoşi şi pisici vagaboande şi noroaie chiar şi cînd nu plouă. A venit acum vremea să fie plătite excesele comise, să fie mortificat sufletul pentru ca trupul să se prefacă pocăit, el, rebelul, el, nesupusul, trupul acesta jigărit şi jegos al mocirlei numite Lisabona.

În curînd va ieşi procesiunea de pocăinţă. Am pedepsit carnea prin post, s-o chinuim acum cu biciul. Mîncînd cu chibzuială, se primenesc umorile din trup, suferind oleacă, se scutură de praf cusăturile sufletului. Pocăiţii, bărbaţi cu toţii, merg în fruntea alaiului, în spatele călugărilor care duc prapurii pe care sînt înfăţişaţi Fecioara şi Răstignitul. În urma lor, îşi face apariţia episcopul

sub baldachinul bogat, panourile cu zugrăveli, interminabilul regiment de călugări, confrerii şi confrăţii, cu toţii cugetînd la mîntuirea sufletelor, convinşi unii că nu l-au pierdut încă, mai avînd alţii îndoieli pînă cînd vor ajunge în locul unde îşi vor primi sentinţa, iar vreunul s-o fi gîndind că lumea e nebună încă de cînd a fost făcută. Cortegiul se perindă printre rînduri de oameni, iar cînd trece se tîrăsc pe pămînt bărbaţi şi femei, unii îşi zgîrie obrajii, alţii îşi smulg părul din cap, cu toţii îşi dau ghionturi, iar episcopul face cu degetele semnul crucii, ba la stînga, ba la dreapta, în vreme ce un paracliser îi leagănă cădelniţa. Lisabona miroase urît, miroase a putreziciune, tămîia dă un tîlc duhorii, răul e al trupului, căci sufletul e înmiresmat.

La ferestre stau numai femeile, aşa e obiceiul. Pocăiţii umblă cu gleznele încătuşate în lanţuri grele, sau poartă pe umeri drugi groşi de fier, petrecîndu-şi braţele pe deasupra lor ca şi cum ar fi răstigniţi, ori se plesnesc peste spinare cu bice împletite din frînghii, la capete cu bile de ceară dură, întărite cu cioburi de sticlă, aceştia care se flagelează sînt punctul de atracţie al sărbătorii, căci pe spinare le curge sînge adevărat şi zbiară ca din gură de şarpe, atît din pricina durerii, cît şi din făţişă plăcere, care ar rămîne de neînţeles dacă n-am şti că pe unii îi privesc drăguţele de la fereastră, mergînd în procesiune mai mult pentru trecute sau făgăduite desfătări ale trupului decît ca să-şi mîntuie sufletul.

Prinse de scufiile înalte sau chiar de bice, duc panglici colorate, fiecare cu a sa, iar dacă aleasa inimii, care se frămîntă la fereastră de milă şi

nelinişte pentru iubitul în suferinţă, dacă nu şi de plăcerea pe care abia mult mai tîrziu vom învăţa s-o numim sadică, dacă, aşadar, femeia nu ştie, după fizionomie sau după siluetă, să-şi recunoască amorezul în vălmăşagul de pocăiţi, de prapuri, prin gloata buimăcită de spaime şi de rugi fierbinţi, de vuietul litaniilor, de legănarea şovăielnică a baldachinelor, de neaşteptatul picotit al sfintelor imagini, va ghici totuşi după panglica roz, sau verde, sau galbenă, sau liliachie, dacă nu cumva roşie sau albastră cum e cerul, că cel de colo e bărbatul şi robul ei, care îi dedică violentele cazne la care se supune şi care, neputînd să vorbească, mugeşte ca un taur în călduri, iar dacă ei şi celorlalte femei de pe stradă li se pare că braţul pocăitului a fost lipsit de vlagă ori că biciul nu a sfîrtecat pielea destul de adînc, nici nu a lăsat urme care să poată fi văzute de aici de sus, atunci începe corul feminin să facă mare tărăboi şi, posedate şi frenetice, femeile cer huiduind mai multă forţă în braţ, vor să audă şuieratul şfichiului de bici, să curgă sîngele precum a curs cel al Divinului Mîntuitor, în vreme ce tot trupul freamătă sub clopotul rotund al fustelor, şi coapsele se strîng şi se desfac în ritmul excitaţiei şi al înteţirii ei. Stă pocăitul în faţa ferestrei iubitei, jos în stradă, iar ea îl priveşte de sus, dominatoare, însoţită poate de o mamă sau de o verişoară, de o guvernantă, o bunică tolerantă sau o mătuşă înăcrită, toate ştiind însă prea bine ce se petrece, din experienţă proaspătă sau amintire de demult, căci Dumnezeu nu are nici un amestec, e vorba doar de luxură, iar spasmul de sus a venit probabil tocmai la ţanc ca să răspundă spasmului de jos,

bărbatul prosternat la pămînt, lovindu-se cu furie, cu frenezie chiar, în timp ce geme de durere, femeia holbînd ochii la masculul îngenuncheat, căscînd gura să-i bea sîngele şi restul. S-a oprit procesiunea în loc vreme destulă ca să se sfîrşească actul, episcopul a binecuvîntat şi a sanctificat, femeia simte acea desfătătoare relaxare a mădularelor, bărbatul a trecut mai departe, gîndeşte uşurat că de acum nu va mai fi nevoie să se biciuiască cu atîta forţă, s-o facă alţii spre satisfacţia altora.

Cu carnea astfel maltratată, hrănită pe sponci, s-ar zice că orice insatisfacţie se va ascunde pînă la eliberarea pascală şi că solicitările naturii vor putea să aştepte pînă cînd obrazul Maicii noastre Sfînta Biserică se va limpezi de umbre, acum că se apropie Patimile şi Moartea. Poate însă că bogăţia fosforică a peştelui aţîţă sîngele, sau poate obiceiul de a lăsa femeile să cutreiere singure bisericile de Păresimi, împotriva rînduielii din restul anului, care e să fie ţinute prizoniere în casă, doar dacă nu sînt ale tuturora, cu uşă la stradă sau făcîndu-şi veacul pe caldarîmul ei, unele dintre ele atît de lipsite de libertate încît se spune că ies, dacă sînt de neam mare, doar ca să meargă la biserică, şi doar de trei ori în viaţă, pentru botez, măritiş şi îngropăciune, pentru toate celelalte împrejurări se slujesc de capela din casă, poate că numitul obicei dovedeşte pînă la urmă cît sînt de nesuferite Păresimile, că toată perioada postului este vreme de moarte anticipată, avertisment de care trebuie să ţinem seama, şi atunci, îngrijindu-se soţii sau prefăcîndu-se că se îngrijesc ca nevestele să nu săvîrşească mai

mult decît actele de smerenie la care au zis că se duc, femeia este lăsată liberă o dată pe an, şi, dacă nu iese singură, fiindcă nu îi dă voie altminteri decenţa publică, cine o însoţeşte are dorinţe identice şi o identică nevoie de a şi le satisface, de aceea femeia, între două biserici, s-a dus la întîlnire cu un bărbat, cine o fi acela, iar servitoarea care o păzeşte schimbă o complicitate pe alta, iar cînd se reîntîlnesc în faţa următorului altar au aflat amîndouă că postul nu există şi că, din fericire, lumea e nebună încă de cînd a fost făcută. Pe străzile Lisabonei, pline de femei îmbrăcate în veşminte aidoma, cu glugi şi mantile trase peste cap, doar cu un clin ce se dă la o parte pentru semnul din ochi sau din buze, cod general învăţat în clandestinitatea sentimentelor şi a voluptăţilor interzise, pe aceste străzi, cu cîte o biserică la fiecare colţ, o mînăstire la fiecare aruncătură de băţ, adie un vînt de primăvară care tulbură minţile, iar dacă vîntul nu adie, îi ţin locul suspinele, cele care se dezlănţuie în confesional sau în alte cotloane ferite, propice altui soi de spovedanii, cele ale cărnii adultere, oscilînd între plăcere şi infern, amîndouă la fel de voluptuoase în aceste zile de mortificare, de doliu ritual, altare despuiate, păcat omniprezent.

Între timp, dacă e zi, îşi vor fi dormind somnul siestei soţii neştiutori, sau care se prefac numai că ar fi astfel, iar dacă e noapte, cînd străzile şi pieţele lugubre se umplu de mulţimi care miros a ceapă şi a levănţică, iar murmurul rugăciunilor iese pe uşile larg deschise ale bisericilor, dacă e noapte deci, soţii se simt mai liniştiţi, fiindcă întîrzierea nu va mai fi la fel de mare, iată, s-a

auzit o bătaie în poartă, au răsunat pașii pe scări, vin flecărind familiar, se înțelege, stăpîna și slujnica, sau sclava neagră, dacă pe aceasta a luat-o, prin crăpături dansează flăcăruia sfeșnicului sau a opaițului, se preface soțul că se trezește, se preface soția că l-a trezit, iar dacă el întreabă, Ei, cum a fost, știm deja ce-i va răspunde femeia, că e moartă de oboseală, cu tălpile zdrobite, genunchii dureroși, însă cu sufletul mîngîiat, iar ea rostește misteriosul număr, Șapte biserici am vizitat, cu cîtă patimă a spus-o, ori c-a fost mare evlavia, ori c-a fost mare lipsa ei.

Reginele, mai ales dacă sînt gravide, sînt private de asemenea alinări, și de stăpînul lor legitim, care nu se apropie de ele vreme de nouă luni, regulă respectată și de norodul de jos, dar care e și ea adesea încălcată. La toate aceste motive de decență, mai adaugă Dona Maria Ana și maniaca devoțiune în care a fost educată în Austria, pe lîngă complicitatea pe care a dăruit-o șiretlicului franciscan, arătînd astfel, sau dînd de înțeles, că pruncul care crește în pîntecele ei este în egală măsură fiu al regelui Portugaliei ca și al lui Dumnezeu însuși, în schimbul unei mînăstiri.

Dona Maria Ana s-a dus foarte devreme la culcare, s-a rugat înainte de a se urca în pat, șoptind în cor împreună cu doamnele ce o slujesc, iar mai tîrziu, învelită deja în plapuma de fulgi, se apucă din nou să se roage, rugăciuni nesfîrșite, încep doamnele să picotească, dar se împotrivesc somnului ca niște înțelepte, dacă nu ca niște fecioare, în sfîrșit se retrag, rămîne de veghe numai lumina străjerului de pază și doamna care își va petrece noaptea aici, într-un pat scund, acuși va adormi,

să viseze dacă are chef, ce însemnătate pot să aibă visurile ce în dosul pleoapelor ei visează, pe noi ne interesează numai gîndul tremurător ce mai pîlpîie încă în mintea Donei Maria Ana, în pragul somnului, cum că în Joia Mare va merge la biserica Maicii Domnului, unde se află giulgiul sfînt pe care călugăriţele îl vor desfăşura în faţa ei, înainte de a-l întinde sub ochii credincioşilor, pe el se vor vedea însemnele de pe trupul lui Cristos, acesta este unicul şi adevăratul giulgiu sfînt care există în creştinătate, doamnelor şi domnilor, aşa cum toate celelalte sînt la fel de adevărate şi de unice, altminteri nu ar fi arătate la aceeaşi oră în locuri atît de deosebite din întreaga lume, însă cum acesta se află în Portugalia, el e cel mai adevărat şi unic între toate. Cînd, trează încă, Dona Maria Ana se vede pe sine însăşi înclinîndu-se deasupra sfintei pînze, nu mai izbutim să aflăm dacă avea de gînd să o sărute cu evlavie, căci, pe neaşteptate, adoarme şi se regăseşte într-o caleaşcă, întorcîndu-se la palat în miez de noapte, apărată de garda de arcaşi, şi dintr-odată îi apare un bărbat călare, venind de la vînătoare, însoţit de trei servitori pe catîri, cu animale cu păr şi cu pene atîrnate în plase, la oblînc, şi dă năvală bărbatul spre caleaşcă, cu puşca într-o mînă, calul aleargă scoţînd scîntei din pietre şi fum pe nări, iar cînd el trece ca un fulger printre arcaşii de pază, cu greu stăpînindu-şi bidiviul în dreptul reginei, lumina torţelor îi cade în plin pe chip, e infantele Dom Francisco, din ce unghere ale somnului o fi venind şi de ce vine aşa de des. I s-a speriat armăsarul, alt motiv nu poate fi, din pricina huruitului

caleștii și a tropotului arcașilor pe caldarîm, însă, comparînd un vis cu alt vis, regina bagă de seamă că, de fiecare dată, infantele vine tot mai aproape, ce-o fi vrînd el, dar ea ce-o fi vrînd.

E postul mare vis pentru unii și veghe pentru alții. A trecut Paștele care a deșteptat pe toată lumea, dar a închis din nou femeile în umbra odăilor, în strînsoarea veșmintelor grele. Prin case se află acum un număr și mai mare de soți încornorați, destul de necruțători însă față de alte căderi în păcat în afara anotimpului îngăduit. Și fiindcă, tot umblînd de colo pînă colo, am ajuns să vorbim și despre păsări, e cazul să ascultăm acum canarii care, în biserici, în colivii împodobite cu panglici și cu flori, cîntă înnebuniți de dragoste, în vreme ce un preot predică de la amvon, vorbind de lucruri pe care el le presupune a fi cu mult mai sfinte. E Joia Înălțării, urcă spre boltă viersul canarilor, or urca ori ba rugăciunile la cer, dacă păsările nu le ajută, nu e nici o speranță, ce-ar fi să tăcem cu toții din gură.

ACESTA CARE, JUDECÎND după înfățișarea-i semeață, sabia ce i se leagănă la șold și straiele desperecheate, deși desculț, pare soldat, este Baltasar Mateus Șapte-Sori. A fost lăsat la vatră, nemaifiind de folos în armată, după ce i-au retezat de la încheietură mîna stîngă, sfîrtecată de un glonț în fața fortăreței de la Jerez de los Caballeros, în timpul marelui asalt pe care l-am dat cu unsprezece mii de oameni, în octombrie, anul trecut, și care s-a soldat cu pierderea a două sute dintr-ai noștri și debandada celor vii, pușI pe

fugă de armăsarii pe care spaniolii i-au scos din Badajoz. Ne-am regrupat la Olivença cu niscaiva pradă luată din Barcarrota, dar şi cu prea puţin chef să ne înfruptăm din ea, căci s-a vădit că nu avusese rost să mărşăluim zece leghe pînă acolo şi să alergăm încă o dată pe-atît pînă încoace, lăsînd pe cîmpul de bătălie o sumedenie de morţi, precum şi jumătate din mîna lui Baltasar Şapte-Sori. De mult noroc ce are sau graţie harului deosebit al scapularului care îi atîrnă pe piept, nu i s-a cangrenat soldatului rana, nici nu i-au plesnit venele de strînsoarea garoului, şi, fiind dibaci chirurgul, n-a trebuit decît să-i dezghioace articulaţiile, de astă dată n-a fost nevoie să taie osul cu ferăstrăul. Cu ierburi cicatrizante i-au oblojit ciotul şi, fiind Şapte-Sori bun de carne, în două luni s-a vindecat.

Cum din soldă nu putuse să pună mare lucru deoparte, cerea acum de pomană în Évora ca să strîngă monedele pe care trebuia să le plătească fierarului şi şelarului dacă voia să aibă cîrligul ce-i va ţine loc de mînă. Astfel petrecu iarna, economisind jumătate din ce izbutea să agonisească, păstrînd cu străşnicie pentru drum jumătate din cealaltă jumătate, restul ducîndu-se pe mîncare şi pe vin. Era de-acum primăvară cînd, achitînd puţin cîte puţin suma cuvenită, şelarul îi înmînă, la ultima plată, cîrligul şi ţepuşa, pe care Baltasar le comandase din capriciul de a avea două mîini stîngi. Erau două lucrări din piele, frumos meşteşugite, desăvîrşit îmbinate cu piesele de fier, solide acestea, bine ciocănite şi călite, avînd curele de două lungimi diferite, ca să poată fi legate deasupra cotului şi peste umăr, pentru mai mare

siguranță. Șapte-Sori își începu călătoria tocmai la vremea cînd se aflase că oștile din Beira se retrăgeau prin tabere și nu mai porneau să ajute Alentejul, fiind mare foametea în această provincie, deși nici celelalte n-aveau cu ce se lăuda. Oștile umblau desculțe și zdrențăroase, îi jefuiau pe țărani, refuzau să iasă la luptă, și tot atîția dezertau la inamic cîți își luau tălpășița spre meleagurile de baștină, ținîndu-se departe de drumurile umblate, prădînd ca să mănînce, violînd femeile răzlețite pe cîmpuri, încasîndu-și în sfîrșit datoria de la cei care nu le erau datori cu nimic, ci dimpotrivă pătimeau de aceeași suferință. Șapte-Sori, mutilat, se îndrepta spre Lisabona pe calea regală, creditor de mîna stîngă, rămasă parte în Spania, parte în Portugalia, prin tertipurile unui război care avea să hotărască cine se va așeza pînă la urmă pe tronul Spaniei, dacă un Carol austriac ori un Filip francez, portughez nici unul, fie nevătămat, fie ciung, fie întreg, fie schilod, or că-ți lași mădularele retezate pe cîmp sau viața că ți-o pierzi, n-o fi cumva ursita celui ce are drept tron numai pămîntul gol și poartă numele de soldat. A plecat Șapte-Sori din Évora, a trecut de Montemor, nu-i ține companie și nu e ajutat nici de călugăr și nici de necurat.

Vine umblînd agale. Nu îl așteaptă nimeni la Lisabona, iar în Mafra, de unde a plecat cu ani în urmă, ca să se înroleze în infanteria Maiestății Sale, dacă tatăl și mama se mai gîndesc la el, îl cred viu pentru că n-au auzit că ar fi mort, sau mort pentru că n-au auzit că ar fi viu. În fine, totul se va afla cu timpul. Acum e soare, nu a plouat, crîngurile sînt pline de flori, păsările cîntă.

Baltasar Șapte-Sori își poartă în desagă cîrligul și țepușa, fiindcă sînt clipe, ceasuri întregi, în care își simte mîna ca și cum ar mai avea-o încă la capătul brațului, și nu vrea să se lipsească de fericirea de a se crede întreg și teafăr, așa cum întregi și teferi se vor așeza Carol și Filip pe tronurile lor, căci pînă la urmă se va găsi unul pentru fiecare, cînd războiul se va termina. Atîta vreme cît nu se uită la ce-i lipsește, lui Șapte-Sori îi ajunge pentru a fi mulțumit mîncărimea pe care o simte în vîrful degetului arătător și închipuirea că își scarpină cu policarul locul care-l mănîncă. Iar cînd la noapte va visa, și pe sine însuși se va privi în somn, se va vedea fără nici un beteșug și o să poată să-și lase fruntea ostenită pe palmele celor două mîini.

Mai există și un alt motiv interesat din pricina căruia își ascunde Baltasar sculele de fier. A învățat degrabă că, dacă le ține la vedere, mai ales țepușa, trecătorii îi refuză pomana, sau îi dau o nimica toată, deși adeseori îi lasă cîte o monedă, siliți de sabia pe care o poartă la brîu, alunecîndu-i peste șold, cu toate că sabie poartă acum oricine, chiar și negrii, însă nu cu aerul acesta de a fi învățat s-o mînuiască cu mare dibăcie, chiar acum, dacă e cazul. Iar dacă numărul călătorilor nu le compensează neîncrederea provocată de bărbatul care, proțăpit în mijlocul drumului, barînd trecerea, cere ajutor pentru un soldat căruia i-au retezat mîna și doar printr-o minune nu și viața, dacă cei ce se apropie se tem că rugămintea s-ar putea preschimba în atac, pomana cade de fiecare dată în mîna ce-a rămas, ăsta e norocul lui Baltasar, că mai are încă mîna dreaptă.

După Pegões, la intrarea în marile păduri de pini unde încep pămînturile nisipoase, Baltasar, ajutîndu-se cu dinții, își leagă de ciot țepușa care, de s-o ivi nevoia, va ține loc de pumnal, acum cînd acesta a fost interzis, fiind o armă care omoară cu multă ușurință. Șapte-Sori are, ca să spunem așa, cartă de privilegiu și, înarmat cît doi, cu țepușa și cu sabia, se așterne la drum, pe la umbra copacilor. Va ucide mai încolo pe unul din cei doi bărbați care au încercat să-l jefuiască, deși le strigase că n-are bani asupra lui, totuși, venind noi de la un război unde am văzut murind atîta lume, acesta nu este un caz care să merite o relatare mai amănunțită, vom spune doar că după aceea Șapte-Sori și-a înlocuit țepușa cu cîrligul ca să tragă mai ușor mortul din mijlocul drumului, experimentînd astfel virtuțile ambelor unelte. Al doilea tîlhar, care o rupsese la fugă, se mai ținu după el încă vreo jumătate de leghe, furișîndu-se printre pini, în cele din urmă se lăsă păgubaș, aruncîndu-i doar de la distanță cuvinte de ocară și blestem, însă ca unul care nu credea că unele vatămă, iar altele rănesc.

Se înnoptase cînd a ajuns Șapte-Sori la Aldegalega. Mîncă niște sardele prăjite, bău o cană de vin și, cum nu-i ajungeau banii pentru han, abia mai avînd pentru traversarea de mîine, căută adăpost într-un șopron și se culcă sub niște căruțe, învelit în manta, însă cu brațul stîng afară și țepușa legată. Petrecu noaptea în pace. Visă ciocnirea de la Jerez de los Caballeros, de astă dată portughezii vor fi învingători, deoarece în fruntea lor pășește Baltasar Șapte-Sori, ținînd în mîna dreaptă stînga retezată, miracol împotriva

căruia spaniolii nu se pot apăra nici prin scut, nici prin descîntec. Cînd se trezi, nu se deslușea încă nici o geană de lumină la răsărit, simți o durere puternică în brațul stîng, nu era de mirare, cu o țepușă de fier înfiptă în carne. Își dezlegă curelele, și, fiind iluzia în stare de atîtea, mai ales că era încă noapte și întuneric beznă sub căruțe, dacă Baltasar nu-și zărea cele două mîini, asta nu însemna că nu erau acolo. Amîndouă. Vîrî desaga sub brațul stîng, se ghemui sub manta și adormi din nou. Cel puțin scăpase de război. Împuținat, dar viu.

Se sculă cînd abia mijeau zorile. Cerul era foarte senin și transparent pînă la ultimele palide stele. Era o zi frumoasă pentru a intra în Lisabona, cu o vreme prielnică să rămînă acolo sau să-și continue drumul, o să vadă. Bägă mîna în desagă și scoase cizmele scîlciate pe care nu le încălțase în toată călătoria lui prin Alentejo, căci, dacă le-ar fi încălțat, curînd s-ar fi stricat, și, cerînd de la mîna dreaptă iscusințe noi, cu slabul ajutor pe care ciotul, încă la prima ucenicie, putea să i-l ofere, izbuti să și le tragă pe picioare, să sperăm că nu-l vor chinui acum băşicile și rosăturile, atît de vechi era obiceiul de a umbla desculț în vremea civiliei sau în vremea cătăniei, cînd intendența nici pentru mîncare n-avea tălpi, darămite pentru cizme. Nu e viață mai grea ca viața de soldat.

Se ridicase soarele pe cer cînd Şapte-Sori ajunse pe chei. Începuse refluxul, căpitanul bărcii striga că pleacă fără întîrziere, Mareea e bună, cine se mai îmbarcă pentru Lisabona, Baltasar Șapte-Sori se zori să ajungă pe podișcă, îi zăngăneau uneltele-n desagă, iar cînd un glumeț zise că

ciungul își căra potcoavele-n desagă să nu care cumva să le tocească, el îi aruncă o privire piezișă, bagă mîna stîngă în desagă și scoase țepușa, unde, acum se vedea bine, dacă pata aceea nu era sînge uscat, vîrîndu-și dracul coada, părea de-adevăratelea. Glumețul își feri privirea, se rugă la Sfîntul Cristofor, care te apără de întîlniri primejdioase și de accidente de călătorie, și pînă la Lisabona nu mai deschise pliscul. O femeie, care se nimerise să șadă lîngă Șapte-Sori, împreună cu bărbatul ei, își desfăcu ștergarul cu merinde, și, dacă pe vecini îi îmbie din polițete să mănînce, dar fără nici un chef de a împărți, de soldat se rugă atît de mult, încît acesta acceptă. Lui Baltasar nu-i plăcea să mănînce în fața altora, cu singura lui mînă neajutorată, pîinea care îi aluneca printre degete, îmbucătura care îi cădea din gură, însă femeia îi așeză mîncarea pe o felie groasă de pîine și astfel, folosind cînd degetele, cînd vîrful cuțitașului, pe care îl scosese din buzunar, Șapte-Sori putu să mănînce în tihnă, fără să se murdărească din caleafară de mult. Femeia era destul de bătrînă ca să-i fie mamă, iar bărbatul tată, nu era vorba de nici o idilă pe valurile Tejului, sub nasul nătărăului de soț, inconștient sau complice. Doar puțină fraternitate, compătimire pentru cel care vine de la război, schilodit pe viață.

Căpitanul înălțase o mică pînză triunghiulară, briza ajuta mareea, amîndouă ajutau barca. Vîslașii, odihniți după noaptea dormită și rachiul băut, vîsleau sigur și fără grabă. După ce ocoliră limba de pămînt, barca fu înșfăcată de forța curentului și a refluxului, părea o călătorie spre paradis, cu soarele fulgerînd pe suprafața apei și

două perechi de delfini care se zbenguiau cînd una, cînd cealaltă, încrucişîndu-se în faţa bărcii, cu spinările negre şi lucioase, arcuite ca şi cum şi-ar fi imaginat că cerul e aproape şi ar fi încercat să-l atingă. Pe ţărmul din faţă, aşezată pe apă, încă departe, Lisabona se revărsa dincolo de ziduri. Sus, pe colină, se vede castelul, turlele bisericilor dominînd masa confuză de case scunde, cornişele nedeslușite. Căpitanul începu să povestească, Ieri s-a întîmplat o tărăşenie de toată frumuseţea, cine vrea să asculte, toţi voiau, oricum timpul trecea mai uşor, călătoria nu e scurtă, Uitaţi cum a fost, începu căpitanul, a venit o flotă engleză, care a ancorat pe malul celălalt, la Santos, şi duce trupe la război, în Catalonia, unde le aşteaptă altele, cu ea a mai venit o corabie cu nişte condamnaţi, surghiuniţi în insulele Barbados, şi cu vreo cincizeci de femei pierdute pe care le duc tot acolo, în colonie, că în părţile alea totuna-i cinstită ori stricată, însă ce s-a gîndit căpitanul dracului, că în Lisabona îşi puteau face la fel de bine meseria, aşa că s-a uşurat de povară, a poruncit să fie lăsate femeile pe ţărm, numai cu straiele de pe ele, pe unele le-am văzut, nu sînt de lepădat englezoaicele. Rîse cu anticipată plăcere căpitanul, ca şi cum şi-ar fi făcut propriile-i planuri de navigaţie carnală şi, calculînd foloasele abordajului, rîseră gros vîslaşii din Algarve, Şapte-Sori se întinse ca o pisică la soare, femeia cu merindele făcu pe surda, soţul nu se dumirea dacă trebuia să rîdă de poveste sau să rămînă serios, tocmai fiindcă nu mai putea lua în serios asemenea poveşti, dacă o fi putut vreodată, căci locuia departe, la Pancas, unde, de la naştere şi pînă la moarte, ţi

se așterne veșnic înainte aceeași brazdă de plug, la propriu și la figurat. Și, prinzînd o idee, apoi alta, legîndu-le dintr-un motiv necunoscut, îl întrebă pe soldat, Dar domnia ta ce vîrstă ai, iar Baltasar răspunse, Douăzeci și șase de ani.

Lisabona se înălța acum în fața lor, ca o ofrandă în palma pămîntului, cu zidurile și casele ei. Barca își îndreptă prora spre Ribeira, căpitanul făcu manevra ca s-o apropie de chei, după ce strînsese pînza, iar vîslașii ridicară cu o singură mișcare vîslele pe partea acostării, cei din cealaltă parte le proptiră ca pe niște harpoane de fundul apei, încă o rotire a cîrmei, o parîmă lansată pe deasupra capetelor, parcă s-ar fi unit cele două maluri ale rîului. Cum mareea scăzuse, cheiul se înălțase, și Baltasar o ajută să urce pe femeia cu merindele și pe bărbatul ei, îl călcă dinadins pe glumețul care nu crîcni și, ridicînd piciorul, dintr-un salt, ajunse pe uscat.

Era o învălmășeală de cutere și șlepuri care descărcau pește, supraveghetorii strigau și brutalizau cu vorbe și cu ghionturi pe hamalii negri care treceau încovoiați de povară, scăldați de apa care șiroia din coșurile mari, cu pielea brațelor și a obrajilor presărată cu solzi. Părea că toți locuitorii Lisabonei își dăduseră întîlnire în piață. Lui Șapte-Sori îi lăsa gura apă, de parcă foamea acumulată în patru ani de campanie militară s-ar fi revărsat acum peste zăgazurile resemnării și ale disciplinei. Simțea un gol în stomac, o căută instinctiv cu privirea pe femeia cu merindele, pe unde o fi ajuns, ea și bărbatul ei cel liniștit, poate că el se uita acum la muierile care treceau, încercînd să ghicească dacă erau englezoaice și tîrfe,

căci orice bărbat are nevoie să-şi facă provizia lui de vise.

Cu foarte puţini bani în buzunar, cîteva biete monede de aramă care zornăiau mult mai puţin decît sculele din desagă, debarcat într-un oraş pe care abia îl cunoştea, Baltasar trebuia să hotărască unde se va duce de-aici înainte, dacă la Mafra, unde singura lui mînă nu va putea să ţină o sapă care cere două, dacă la palat, unde poate i se va da un ajutor, ca răsplată pentru sîngele vărsat. Asta i-o spusese cineva în Évora, i se spusese însă şi că era nevoie să ceară insistent şi multă vreme, cu mare stăruinţă din partea protectorilor, însă, cu toate acestea, ţi se stinge de multe ori glasul, iar viaţa se sfîrşeşte înainte să apuci să vezi culoarea banilor. La nevoie, se aflau la doi paşi confreriile pentru milostenii şi aşezămintele mînăstireşti unde ţi se dădea o supă şi un codru de pîine. Apoi, un bărbat căruia îi lipseşte mîna stîngă nu prea are de ce se plînge dacă încă i-a rămas cea dreaptă, ca să cerşească de la trecători. Ori să ceară cu un tăiş de fier.

Şapte-Sori traversă piaţa de peşte. Precupeţele strigau cît le ţinea gura la cumpărători, îi îmbiau, îşi scuturau braţele încărcate cu brăţări de aur, se juruiau bătîndu-se cu pumnii în pieptul pe care se îngrămădeau lănţişoare, cruci, medalioane, coliere, toate din aur bun brazilian, ca şi inelele sau cerceii grei şi lungi, podoabe bogate care plac femeii. În mijlocul mulţimii murdare, ele erau miraculos de curate, ca şi cum nu le-ar fi atins nici măcar mirosul peştelui pe care-l răscoleau cu mîinile vîrîte pînă la cot. La uşa unei cîrciumi care se afla lîngă casa diamantelor, Baltasar cumpără trei

sardele prăjite şi le mîncă, pe indispensabila felie de pîine, suflînd şi muşcînd cîte o îmbucătură, în timp ce se îndrepta spre Terreiro do Paço. Intră în măcelăria care dădea spre piaţă, desfătîndu-şi privirea lacomă cu hălcile mari de carne, cu vitele şi porcii tăiaţi, ciozvîrte întregi, atîrnate de cîrlige. Işi făgădui sie însuşi un chiolhan cu multă carne cînd o să-i dea mîna, nu bănuia pe atunci că va veni să muncească aici, într-o zi, curînd, şi că-şi va datora slujba unui protector, desigur, dar şi cîrligului pe care-l poartă în desagă, atît de practic pentru a tîrî un stîrv, pentru a curăţa maţele, pentru a smulge straturile de osînză. Cu excepţia bălţii de sînge, locul este curat, cu pereţii îmbrăcaţi în faianţă albă, şi, dacă omul de la cîntar nu înşală la greutate, înşelat în alt chip nimeni nu iese de acolo, căci, în privinţa prospeţimii şi a frăgezimii cărnii, nu e nimic de zis.

Clădirea de colo este palatul regelui, palatul se află aici, regele nu, e la vînătoare în Azeitão, împreună cu infantele Dom Francisco şi ceilalţi fraţi ai săi, pe lîngă servitorii casei şi cuvioşii părinţi iezuiţi João Seco şi Luís Gonzaga, care, desigur, nu s-au dus numai ca să mănînce şi să se roage, poate o vrea regele să-şi împrospăteze lecţiile de matematică şi de latină pe care le-a primit de la ei, pe cînd era prinţ. A mai luat Maiestatea Sa cu sine şi o puşcă nouă, pe care i-a făcut-o João de Lara, meşter armurier al regatului, lucrare măiestrită, damaschinată cu argint şi aur, pe care de-o va pierde, se va întoarce îndată la stăpîn, căci are de-a lungul ţevii, cu frumoase litere romane incrustate, precum cele de pe frontonul Sfîntului Petru din Roma, aceste cuvinte lămuritoare

SÎNT A REGELUI STĂPÎNUL NOSTRU AVE DUMNEZEU SĂ-L AIBĂ ÎN PAZĂ PE DOM JOAM V, toate cu majuscule, așa cum se copiază, și mai spun unii că puștile nu știu să vorbească decît pe gură și în grai de pulbere și plumb. E vorba de puștile obișnuite, cum a fost cea a lui Baltasar Mateus Șapte-Sori, acum dezarmat și pironit în Terreiro do Paço, văzînd cum trece lumea, litierele și călugării, străjerii și negustorii, văzînd cum se cîntăresc baloturi și lăzi, îl apucă dintr-odată un dor puternic de război și, dacă n-ar ști că nu-l mai vor, s-ar întoarce imediat în Alentejo, chiar dacă bănuiește că acolo îl așteaptă moartea.

Baltasar o ia pe strada mare, spre Rossio, după ce a intrat mai întîi în biserica Sfintei Fecioare a Măslinului, unde a asistat la o liturghie și a schimbat semne cu o femeie singură, căreia îi căzuse cu tronc, distracție generală de altfel, fiindcă, femeile într-o parte, bărbații în cealaltă, prin bilețele, gesturi cu mîna, fluturări de batistă, schimonoseli ale buzelor, clipiri ale pleoapelor, nu făceau altceva, dacă n-o fi un păcat să faci și atît, decît să transmită mesaje, să aranjeze întîlniri, să stabilească înțelegeri, însă venind Baltasar de atît de departe, ostenit de drum, fără parale pentru cofeturi și panglici de mătase, nu împinse idila mai departe, ci, ieșind din biserică, o luă pe strada mare, spre Rossio. Era vădit o zi a neamului muieresc, așa cum o dovedea pîlcul de femei care ieșeau de pe o stradă îngustă, înconjurate de străjerii negri care le mînau înainte, după un coregidor cu bastonul în mînă, aproape toate erau bălaie, cu ochi luminoși, albaștri, verzi, cenușii,

Cine sînt, întrebă Şapte-Sori, iar cînd un bărbat din preajmă îi răspunse, el îşi dăduse deja seama că erau englezoaice duse la corabia de unde prin vicleşugul căpitanului li se dăduse drumul, şi ce altceva mai puteau să facă acum decît să se ducă în insulele Barbados, în loc să rămînă în dulcea ţară portugheză, atît de îngăduitoare cu tîrfele străine, meserie care îşi rîde de încurcăturile Babelului, căci în lăcaşurile ei poţi să intri mut şi să ieşi amuţit, de vreme ce înainte au vorbit banii. Căpitanul bărcii spusese totuşi că erau cu toatele în jur de cincizeci, însă aici nu se aflau mai mult de douăsprezece, Ce s-a întîmplat cu celelalte, iar omul răspunse, Pe unele au mai pus mîna, dar nu pe toate, cîteva s-au ascuns ca în gaură de şarpe, la ora asta poate au şi aflat de-i vreo deosebire între englezi şi portughezi. Îşi continuă Baltasar drumul, promiţîndu-i Sfîntului Benedict o inimă de ceară dacă îi va scoate în cale, măcar o dată în viaţă, o englezoaică bălaie, cu ochii verzi, şi care să fie înaltă şi mlădie. Dacă în ziua hramului numitului sfînt, lumea se duce să bată la uşa bisericii cerîndu-i să nu ducă lipsă de pîine, dacă femeile care vor să-şi găsească bărbaţi cumsecade plătesc să li se ţină cîte o slujbă în zilele de vineri, ce rău poate să fie în faptul că un soldat îi cere Sfîntului Benedict o englezoaică, barem o dată, să nu moară prost.

Toată seara Baltasar Şapte-Sori cutreieră cartierele şi pieţele. Se duse să mănînce o supă la poarta mînăstirii Sfîntului Francisc al Oraşului, se informă asupra confreriilor celor mai darnice la milostenie, reţinînd trei dintre ele pentru o verificare ulterioară, cea a Sfintei Fecioare a Măslinului,

unde deja fusese, care era a cofetarilor, cea a Sfîntului Elói, a argintarilor, și cea a Pruncului Pierdut, din pricina unei oarecare asemănări pe care i-o găsea cu sine însuși, chiar dacă-și amintește prea puțin că ar fi fost cîndva copil, pierdut însă a fost, oare mă vor găsi vreodată.

Se lăsă noaptea și Șapte-Sori se duse să caute un loc de dormit. Legase deja prietenie cu un alt fost soldat, mai vîrstnic și cu mai multă experiență, pe nume João Elvas, trăind acum din furtișaguri, și care își găsise adăpost pentru noapte, fiind vremea blîndă, în niște șoproane părăsite, lipite de zidurile mînăstirii Esperança, în dreptul livezii de măslini. Baltasar deveni oaspete de ocazie, oricum era un nou prieten, cineva cu care putea să stea de vorbă, însă, pentru orice eventualitate, pretextînd că dorea să-și ușureze brațul sănătos de greutatea desăgii, își legă cîrligul de ciot, nevrînd să-l înfricoșeze pe João Elvas și restul șlehtei cu țepușa, armă ucigașă, după cum am aflat. Nu-i făcu nimeni nici un rău, deși erau șase în șopron, nici el nu făcu rău nimănui.

Pînă le veni somnul, vorbiră de crime întîmplate. Nu de ale lor proprii, fiecare le știe pe ale sale, Dumnezeu le știe pe toate, ci de cele ale lumii de vază, aproape întotdeauna nepedepsite, cînd sînt cunoscuți făptașii, și cercetate fără prea mult zel pentru a se face dreptate, dacă vedeau că întîmplării nu i se putea da de capăt. Hoțomanului, bătăușului, ucigașului de doi bani jumate, dacă nu era primejdie să își dezlege limba ca să-l denunțe pe cel ce poruncise fapta, le putrezeau oasele în Limoeiro, dar își aveau cu toate astea fiertura asigurată, ca și rahatul și pișatul în care

trăiau. Ba chiar, cu puțin timp în urmă, fuseseră puși în libertate vreo sută și cincizeci cu vini mai puțin grele, fiindcă pe atunci se aflau în Limoeiro, cu totul, mai mult de cinci sute, din pricina arestării multora dintre cei care veniseră să se îmbarce pentru India și nu fuseseră pînă la urmă necesari, și era atît de mare îngrămădeala, și foamea atît de mare, încît a izbucnit o molimă care era să ne omoare pe toți, de aceea i-au pus pe aceia în libertate, iar unul dintre ei sînt eu. Altul spuse, Pe aici se petrec o mulțime de crime, se moare mai mult ca în război, așa zic cei care au fost acolo, dar tu ce spui, Șapte-Sori, iar Baltasar răspunse, Am văzut cum se moare în război, nu știu cum se moare în Lisabona, de aceea nu pot să compar, dar să vorbească mai bine João Elvas, cunoaște la fel de bine pacea și războiul, însă João Elvas se mulțumi să ridice din umeri, fără să spună nimic.

Conversația reveni la punctul de plecare și se povesti cazul aurarului care o înjunghiase pe o văduvă cu care voia să se însoare, însă ea nu voia, și a fost omorîtă drept pedeapsă că n-a încununat dorința bărbatului, iar el a intrat la mînăstirea Preasfintei Treimi, ca și întîmplarea cu femeia fără noroc care, mustrîndu-și soțul pentru căile greșite pe care o apucase, el a spintecat-o cu sabia din creștet pînă în tălpi, apoi cazul clericului care, din pricina unor povești de amor, primise trei frumoase împunsături de cuțit, totul în postul mare, care e vremea sîngelui înfierbîntat și a umorilor clocite, așa cum s-a arătat. Nici august nu e însă o lună bună, cum s-a văzut chiar anul trecut, cînd a fost găsită în oraș o femeie ciopîrțită în paisprezece sau cincisprezece bucăți, nu s-a

aflat niciodată numărul exact, ce se putea vedea era că fusese biciuită cu mare cruzime peste părțile moi, ca fesele și pulpele, tăiate, separate de oase, bucățile au fost lăsate în Cotovia, jumătate au fost aruncate pe șantierul contelui Taronca, iar celelalte mai jos, în Cardais, în așa fel încît să sară în ochi de îndată, nu le-au îngropat, nu le-au azvîrlit în mare, părea că le-au lăsat dinadins la vedere, ca oroarea să fie generală.

Luă apoi cuvîntul João Elvas care declară, A fost un adevărat măcel și trebuie să se fi făcut pe cînd nefericita era încă în viață, fiindcă ar fi fost prea mare cruzimea să te porți așa cu un cadavru, și de ce oare, cînd ceea ce s-a văzut erau părțile simțitoare și mai puțin muritoare, doar cineva cu sufletul de o mie de ori ticălos și blestemat poate să fi comis o asemenea nelegiuire, așa ceva n-ai văzut niciodată în război, iar cel care începuse să povestească întîmplarea profită de această virgulă și continuă, Apoi au apărut pe rînd părțile care lipseau, a doua zi s-au găsit la Junqueira capul și o mînă, un picior la Boavista, și, după mînă, cap și picior s-a putut vedea că era vorba de o făptură drăgălașă, crescută în bogăție, după chip se înțelegea că nu avea mai mult de optsprezece, douăzeci de ani, iar în sacul în care s-a găsit capul, se mai aflau și mațele și alte măruntaie, și sînii, tăiați ca niște portocale, iar alături un copil de trei sau patru luni, strangulat cu un șnur de mătase, multe s-au văzut în Lisabona, dar niciodată așa ceva.

João Elvas se băgă iarăși în vorbă, adăugînd ce mai știa și el despre întîmplare, Regele a poruncit

au se pună înștiințări cu promisiunea că se vor da o mie de cruzados celui care îi va descoperi pe vinovați, dar a trecut aproape un an și n-au fost descoperiți, firește că toată lumea și-a dat seama că trebuiau să fie persoane cu care nu te puteai înțelege, că ucigașii nu erau nici cizmari, nici croitori, căci aceștia doar pungile cu bani le spintecă, pe cînd femeia cu pricina fusese spintecată cu atîta meșteșug și artă, fără a se da greș la nici o îmbinare a părților din trup care au fost tăiate, aproape os cu os, încît chirurgii, care au fost chemați să-și dea cu părerea, au zis că negreșit fusese cineva foarte priceput în arta anatomică, doar n-au mărturisit că nici ei nu știau atîtea. În dosul zidului mînăstirii se auzeau litaniile măicuțelor, habar n-au ele de ce au scăpat, să dai naștere unui copil și să plătești atît de cumplit pentru el, atunci Baltasar întrebă, Și nu s-a mai aflat nimic, cine era femeia, Nici despre ea, nici despre ucigași, nu s-a aflat nimic, i au pus capul la poarta Misericórdia ca să vadă dacă o recunoaște careva, dar n-a folosit la nimic, iar unul, care încă nu deschisese gura, spuse, Cu siguranță că nu era de la curte, altminteri s-ar fi băgat de seamă lipsa femeii și ar fi început clevetirile, o fi fost vreun tată care a hotărît să-și omoare fiica, să spele dezonoarea, și a poruncit să fie adusă, ciopîrțită, pe un catîr, sau ascunsă într-o litieră, ca să fie împrăștiat hoitul prin oraș, se prea poate ca acolo unde locuiește să fi înmormîntat un porc în locul fetei asasinate, și o fi spus că biata lui fiică a murit de vărsat, sau de sînge otrăvit, ca să nu trebuiască să deschidă coșciugul, un asemenea ins e în stare de toate cele, ce nici cu gîndul nu gîndești.

Bărbații tăcură indignați, dinspre călugărițe nu se mai auzea acum nici măcar un suspin, iar Șapte-Sori declară, În război e mai multă omenie, Războiul este încă un copil, își dădu João Elvas cu părerea. Și nemaifiind nimic de adăugat după această sentință, se lăsară cu toții pradă somnului.

DONA MARIA ANA NU SE VA DUCE astăzi la autodafe. E în doliu după fratele său Iosif, împăratul Austriei, care în prea puține zile s-a molipsit de vărsat, de cel negru, și de aici i s-a tras moartea, la numai treizeci și trei de ani, dar nu aceasta este pricina pentru care regina va rămîne retrasă în apartamentele sale, rău ar mai duce-o statele dacă o regină s-ar lăsa doborîtă doar dintr-atîta, cînd pentru mai mari și mai cumplite lovituri sînt ele educate. Cu toate că deja e în luna a cincea, mai suferă încă de grețurile firești, care, însă, nici ele nu ar fi de-ajuns să-i abată devoțiunea și simțurile văzului, auzului și mirosului de la solemna ceremonie, de suflet săltătoare, faptă atît de evlavioasă, procesiunea în pas cadențat, măsurata citire a sentințelor, abătutele chipuri ale condamnaților, tînguitoarele glasuri, mirosul cărnii plesnind încinsă de flăcări și începînd să picure deasupra jăraticului puțina grăsime ce a mai prisosit din temnițe. Dona Maria Ana nu va fi de față la autodafe pentru că, deși gravidă, de trei ori i-au luat sînge, pricină de mare slăbiciune, ca adaos la supărările de care se plînge de mai multe luni. I-au amînat luările de sînge cum îi amînaseră vestirea morții fratelui, voiau doctorii să o mai ocrotească o vreme, fiind sarcina de dată atît

de recentă. Căci, într-adevăr, aerul e cam stricat în palat, cum de curînd s-a putut vedea, umflîndu-i-se regelui burta, drept care a cerut împărtășania și pe dată i-au dat-o, că nu strică, e oricum de folos pentru suflet, o fi fost însă doar o închipuire de-a lui, fiindcă totul s-a sfîrșit cum nu se poate mai bine cînd i-au făcut clisme, pînă la urmă doar mațele fuseseră înțepenite. E mohorît palatul, mai mohorît decît este de obicei, totul e îndoliat, așa cum regele a vrut și a poruncit ca dregătorii și ofițerii curții să facă întocmai cum a făcut și el, închizîndu-se opt zile în casă și purtînd doliu greu șase luni, trei luni mantie lungă și trei luni mantie scurtă, ca dovadă a adîncii dureri încercate la moartea împăratului cumnat.

Astăzi însă e zi de veselie generală, cuvîntul ar putea părea nepotrivit, căci de undeva mai din adînc, poate din suflet, vine plăcerea de a vedea întreg orașul ieșind din case, revărsîndu-se pe străzi și-n piețe, coborînd de pe coline, adunîndu-se în Rossio ca să privească la felul cum sînt executați evreii și creștinii noi, ereticii și vrăjitorii, pe lîngă cazurile mai puțin obișnuite și mai greu de cumpănit, precum cele de sodomie și molinism, ademenirea femeilor de către fețele bisericești, și alte mărunțișuri pasibile de surghiun sau de rug. O sută patru la număr sînt cei care astăzi vor ieși din beciuri, cei mai mulți veniți din Brazilia, ținut darnic în diamante și impietăți, cincizeci și unu sînt bărbați, iar cincizeci și trei femei. Dintre acestea, două vor fi lăsate pe seama brațului secular, drept relapse, va să zică recăzute în erezie, drept convicte și negative, va să zică îndărătnice, în ciuda tuturor mărturiilor, drept

contumace, va să zică stăruitoare în greşelile care sînt adevărurile lor, numai că nepotrivite cu locul şi cu vremurile. Şi cum au trecut aproape doi ani de cînd n-a mai fost nimeni ars pe rug în Lisabona, e plin Rossio de lume, de două ori în sărbătoare, o dată că e duminică şi o dată că e autodafe, niciodată nu se va şti prea bine ce place mai mult norodului de aici, autodafeurile sau coridele, nici chiar atunci cînd numai cele din urmă se vor mai practica. La ferestrele deschise spre piaţă stau femeile, gătite şi dichisite după moda nemţească, asemenea reginei, boite pe obraji şi pe gît, schimonosindu-şi buzele ca să-şi facă gura mică şi ţuguiată, feţe felurite, întoarse toate către stradă, întrebîndu-se doamnele în sinea lor dacă or fi bine prinse benghiurile pe chip, la colţul gurii pupăciosul, pe bubuliţă tăinuitorul, sub ochi năucitorul, în vreme ce pretendentul confirmat sau aspirant se preumblă pe sub ferestre, cu batista fluturînd în mînă şi pelerina înfoiată. Şi, fiind căldura atît de mare, se răcoresc cei prezenţi cu bine-cunoscuta limonadă, cu populara cană de apă, cu felia de pepene verde, că doar n-or să rabde unii pentru că or să moară alţii. Iar dacă stomacul cere o mai substanţială îndestulare, nu lipsesc pe aici seminţele de lupin şi de coconar, plăcinţelele sau curmalele. Regele, cu fraţii săi infanţii şi surorile infante, se va ospăta la Inchiziţie după terminarea autodafeului şi, cum a scăpat de necazul pomenit, va onora cum se cuvine îmbelşugata masă a marelui inchizitor, doldora de farfurii cu supă de găină, cu potîrnichi, piept de viţel, plăcinte, pateuri de berbec cu zahăr şi scorţişoară, tocană spaniolă cu tot ce-i de trebuinţă, şi cu şofran,

pilafuri fierte în lapte şi, în sfîrşit, tot soiul de dulciuri şi fructe de sezon. Atît de cumpătat e regele încît vin nu va bea şi, cum cea mai bună lecţie este întotdeauna exemplul cel bun, pe acesta îl iau, de vin se lipsesc.

Alt exemplu, mai de folos sufletului, de vreme ce trupul e atît de ghiftuit, va fi dat astăzi aici. S-a pornit procesiunea, dominicanii merg în frunte, purtînd stindardul Sfîntului Dominic, în urma lor vin în şir lung inchizitorii, pînă cînd se ivesc osîndiţii, o sută patru la număr cum am mai spus, purtînd în mînă lumînări, în pas cu ei însoţitorii, totul e un freamăt de murmure şi rugăciuni, după deosebirile de sanbenito şi mitră se recunoaşte cine o să moară şi cine nu, cu toate că mai e un semn care nu minte, crucifixul înălţat e întors cu spatele la femeile ce vor sfîrşi pe rug, arătîndu-şi dimpotrivă faţa răbdătoare şi blîndă celor care vor scăpa de astă dată cu viaţă, feluri simbolice de a-i face pe toţi să priceapă care le va fi soarta, dacă nu au băgat încă de seamă ce straie poartă, căci, într-adevăr, veşmîntul este traducerea vizuală a osîndei, un sanbenito galben, cu crucea Sfîntului Andrei zugrăvită cu roşu pentru cei care nu au meritat moartea, un altul cu flăcările pictate cu vîrful în jos, numit foc răvăşit, dacă, mărturisindu-şi păcatele, au evitat-o, şi, în sfîrşit, scapularul cenuşiu, lugubră culoare, cu portretul condamnatului înconjurat de diavoli şi de vîlvătăi, ceea ce, tălmăcit în cuvinte, înseamnă că femeile acelea două vor pieri curînd în foc. Slujba a ţinut-o părintele João dos Mártires, provincial la Arrábida, şi nimeni altul n-ar fi fost desigur mai vrednic, dacă ne vom aminti că tot franciscan fusese şi

călugărul a cărui virtute o răsplătise Dumnezeu lăsînd-o grea pe regină, bine ar mai fi ca sufletele să se salveze profitînd de pe urma predicii tot atît cît vor profita dinastia și ordinul franciscanilor, alegîndu-se unii cu succesiunea asigurată, iar ceilalți cu făgăduita mînăstire.

Strigă gloata furioase ocări osîndiților, țipă femeile aplecate peste pervazuri, bolborosesc călugării, procesiunea este un șarpe uriaș care nu încape pe de-a-ntregul în Rossio, de aceea se îndoaie și se încolăcește ca și cum s-ar fi hotărît să ajungă pretutindeni în același timp sau să ofere spectacolul atît de pilduitor întregului oraș, cel de acolo este Simeão de Oliveira e Sousa, fără meserie ori cîștig cinstit, dar care declara că e în solda Sfîntului Oficiu, și mirean fiind spunea liturghia, spovedea și predica și, în același timp, se proclama eretic și evreu, rareori s-a văzut un asemenea talmeș-balmeș, iar ca încurcătura să fie și mai mare, își zicea ba părintele Teodoro Pereira de Sousa, ba fratele Manuel da Conceição, ori fratele Manuel da Graça, ori chiar Belchior Carneiro sau Manuel Lencastre, cine știe cîte nume o mai fi avînd și toate adevărate, căci ar trebui să fie un drept al omului să-și aleagă singur numele și să îl schimbe de o sută de ori pe zi, un nume nu e nimic, iar acela e Domingos Afonso Lagareiro, care s-a născut și a locuit în Portel, unde se prefăcea că are viziuni ca să fie luat drept sfînt, și tămăduia blagoslovind cu descîntece și cruci, și alte superstiții asemănătoare, închipuiți-vă, ca și cum el ar fi fost cel dintîi, iar acela e părintele António Teixeira de Sousa, din insula São Jorge, condamnat pentru vina de a fi solicitat

femei, manieră canonică de a spune că le pipăia și preacurvea cu ele începînd, se înțelege, cu vorbele în confesional și terminînd cu actul carnal, săvîrșit cu prudență în sacristie, dar acum o să sfîrșească în Angola, unde va fi surghiunit pe viață, iar aceasta sînt eu, Sebastiana Maria de Jesus, pe sfert creștină-nouă, care am viziuni și revelații, dar mi-au zis la tribunal că sînt născociri, care aud glasuri din cer, dar mi-au explicat că sînt tertipuri diavolești, care știu că pot fi sfîntă ca sfinții sau chiar mai sfîntă, fiindcă nu găsesc nici o deosebire între mine și ei, dar m-au mustrat că asta e prezumție insuportabilă și orgoliu monstruos, sfidare a lui Dumnezeu, iată-mă blasfematoare, eretică, obraznică, cu călușul în gură ca să nu mi se audă obrăzniciile, ereziile și blasfemiile, osîndită să fiu biciuită în public și la opt ani de surghiun în ținutul Angolei, însă cînd s-au rostit sentințele, a mea și a celorlalți care merg alături de mine, nu am auzit să se fi spus ceva despre fiica mea, Blimunda îi e numele, unde o fi, unde ești, Blimunda, dacă nu te-au închis și pe tine, aici trebuie să vii să afli de soarta mamei tale, iar eu am să te văd dacă te afli în mijlocul mulțimii, căci numai pentru a te privi îmi trebuie acuma ochii, gura mi-au legat-o, ochii nu, ochi care nu te-au văzut, inimă care simte și a simțit, oh, inima mea, saltă-mi în piept dacă Blimunda e aici, printre oamenii care mă scuipă și aruncă în mine cu coji de pepene și murdării, ah, cît de tare se înșală, numai eu știu că ar putea fi sfinți cu toții, doar s-o vrea, dar nu pot s-o strig, în sfîrșit, pieptul mi-a dat de veste, adînc a gemut inima, o voi vedea pe Blimunda, o voi vedea, ah, iat-o,

Blimunda, Blimunda, Blimunda, fata mea, şi ea m-a văzut, dar nu poate vorbi, trebuie să se prefacă sau că nu mă cunoaşte, sau mă dispreţuieşte, mamă vrăjitoare şi păgînă, chiar dacă numai pe sfert, acum m-a văzut, alături de ea se află părintele Bartolomeu Lourenço, nu vorbi, Blimunda, priveşte numai, priveşte cu ochii tăi ce totul pot să vadă, iar bărbatul acela cine o fi, atît de înalt, care stă lîngă Blimunda şi nu ştie, ah, nu ştie cine e el, de unde vine, ce se va alege de ei, ah, puterea mea, după haine soldat, după chip alungat, cu braţ retezat, rămîi cu bine, Blimunda, n-o să te mai văd niciodată, iar Blimunda îi spuse părintelui, Iată, trece mama mea, şi, întorcîndu-se către bărbatul înalt de lîngă ea, întrebă, Care ţi-e numele, iar bărbatul răspunse firesc, recunoscînd astfel dreptul acestei femei de a-i pune întrebări, Baltasar Mateus, mi se spune şi Şapte-Sori.

A trecut Sebastiana Maria de Jesus, au trecut şi ceilalţi, procesiunea a dat ocol pieţei, au fost biciuiţi cei care au avut ca sentinţă această osîndă, au fost arse cele două femei, una mai întîi sugrumată pentru că declarase că voia să moară în credinţa creştină, cealaltă arsă de vie pentru perseverenţă îndărătnică chiar şi în ceasul morţii, în faţa rugurilor au început dansurile, dansează bărbaţii şi femeile, regele s-a retras, a văzut, a mîncat şi a plecat, şi odată cu el infanţii, s-a întors la palat în caleaşca trasă de şase cai, străjuit de străjeri, seara se lasă cu repeziciune, şi totuşi căldura e încă înăbuşitoare, soarele sugrumă, peste Rossio se aşterne umbra uriaşă a mînăstirii Carno, femeile moarte sînt coborîte pe tăciuni ca să se mistuie mai repede, iar cînd va cădea noaptea

cenușa lor va fi împrăștiată, nici Judecata de Apoi nu va mai fi în stare s-o adune laolaltă, iar oamenii se vor întoarce la casele lor, întăriți în credință, ducînd pe tălpile încălțărilor cîte puțină funingine, pulbere lipicioasă de cărnuri negre, sînge poate încă vîscos, dacă în jăratic n-a apucat să se topească. Duminica e ziua Domnului, adevăr răsuflat, căci ale lui sînt toate, iar pe noi ne mistuie zilele, dacă în numele aceluiași Domn nu ne-au mistuit încă flăcările, o îndoită cruzime, de a mă arde pe rug cînd din proprie voință și vrere i-am refuzat numitului Domn carnea și oasele mele, și spiritul care-mi hrănește trupul, fiu al meu și al meu, împreunare a mea cu mine însumi, infuzie a lumii în chipul ascuns, egal cu cel arătat și de aceea ignorat. Cu toate acestea trebuie să mor.

Reci trebuie să-i fi părut celui care pe aproape ar fi stat cuvintele rostite de Blimunda, Iată, trece mama mea, nici un suspin, nici o lacrimă, nici măcar umbra durerii pe chip, căci nu lipsesc chipuri îndurerate în mijlocul mulțimii, cu toată ura, cu toată ocara și batjocura, iar aceasta, care e fiică și iubită cum s-a putut vedea din felul cum o privea maică-sa, n-a găsit nimic altceva de spus decît, Iată, trece, iar apoi s-a întors către un bărbat pe care niciodată nu-l mai văzuse și a întrebat, Care ți-e numele, ca și cum era mai de seamă să-l știe decît tortura biciului după suferința și caznele temniței, și decît deplina siguranță că o să plece Sebastiana Maria de Jesus, nici măcar numele n-a salvat-o, în surghiun în Angola, și acolo va rămîne, cine știe dacă alinată în spirit și trup de părintele António Teixeira de Sousa, care a căpătat multă pricepere pe aici și, ar fi cum nu se

poate mai bine, să nu mai fie atît de nefericită lumea, chiar dacă își are osînda garantată.

Acum însă, după ce s-a întors acasă, plîng ochii Blimundei ca două izvoare, poate doar la îmbarcare își va mai vedea mama o dată, dar de la distanță, mai ușor e pentru un căpitan englez să dea drumul pe țărm femeilor pierdute decît pentru o fiică să-și îmbrățișeze mama condamnată, să-și lipească obrazul de alt obraz, pielea mătăsoasă de pielea veștedă, atît de aproape, atît de departe, unde ne aflăm, cine sîntem, iar părintele Bartolomeu Lourenço spune, Nu sîntem nimic în fața vrerilor Domnului, dacă el o știi cine sîntem, liniștește-te, Blimunda, să lăsăm lui Dumnezeu tărîmul lui Dumnezeu, să nu-i trecem hotarele, să adorăm dincoace de ele, și să ne făurim tărîmul nostru, tărîmul oamenilor, și, cînd va fi făcut, o să vrea Dumnezeu să ne viziteze, și atunci, da, lumea va fi fost creată. Baltasar Mateus Șapte-Sori tace, o privește țintă pe Blimunda și, de cîte ori ea îi întoarce privirea, simte o apăsare în coșul pieptului, căci asemenea ochi nicicînd nu s-au mai văzut, de un limpede cenușiu, sau verde, sau albastru, care se schimbă odată cu lumina de afară sau cu gîndul dinăuntru, devenind uneori negri nocturni sau scîntei strălucitoare precum cristalul de stîncă. A venit în această casă nu pentru că i s-ar fi spus să vină, ci pentru că Blimunda l-a întrebat care îi e numele, iar el i-a răspuns, nu era nevoie de mai mult. După ce autodafeul s-a terminat, iar resturile au fost măturate din piață, Blimunda s-a retras, preotul a urmat-o, și, cînd Blimunda a ajuns acasă, a lăsat deschisă ușa să poată intra Baltasar. El a intrat și s-a

așezat, preotul a închis ușa și a aprins un opaiț la ultima rază de lumină ce intra printr-o crăpătură, lumină roșie de apus care mai ajunge încă pe această înălțime cînd partea de jos a orașului s-a cufundat în întuneric, se aud soldații strigînd pe meterezele castelului, să fi fost altele împrejurările și-ar fi adus aminte Șapte-Sori de război, dar acum are ochi numai pentru ochii Blimundei, sau pentru trupul ei, înalt și mlădios ca al englezoaicei pe care treaz a visat-o în ziua cînd a debarcat în Lisabona.

Blimunda se sculă de pe scaun, aprinse focul în vatră, așeză pe pirostrii o oală cu fiertură și, cînd începu să fiarbă, puse o parte în două străchini largi pe care le întinse bărbaților, făcu toate acestea fără să rostească o vorbă, nu mai deschisese gura după ce întrebase, cu cîteva ceasuri în urmă, Care ți-e numele, și cu toate că preotul isprăvi cel dintîi de mîncat, așteptă să termine Baltasar pentru a se sluji de lingura lui, ca și cum în tăcere ar fi răspuns la o altă întrebare, Primești pentru gura ta lingura de care s-a slujit gura acestui bărbat, făcînd al său ce-a fost al tău, fiind acum din nou al tău ce-a fost al său, și aceasta de atîtea ori pînă se pierde înțelesul lui al tău și al meu, căci Blimunda spusese da înainte de a fi întrebată, Atunci vă declar căsătoriți. Părintele Bartolomeu Lourenço așteptă ca Blimunda să termine ce mai rămăsese în oală, îi dădu binecuvîntarea, acoperindu-i cu ea făptura, mîncarea și lingura, focul din vatră, opaițul, rogojina de pe podea, mîna tăiată a lui Baltasar. Apoi se duse.

Un ceas întreg rămaseră amîndoi așezați, fără să scoată o vorbă. O singură dată Baltasar se

sculă să pună vreascuri pe focul care pălea, altă dată Blimunda înălță fitilul aprins al opaițului, ca să împrăștie mai bine lumina și, fiind atunci atîta strălucire, îndrăzni Șapte-Sori să spună, De ce m-ai întrebat care mi-e numele, iar Blimunda răspunse, Pentru că mama mea a vrut să-l știe și să-l aflu și eu, De unde știi, de vreme ce cu ea nu ai putut vorbi, Știu că știu, nu știu cum se face că știu, nu pune întrebări la care nu pot răspunde, fă cum ai făcut, ai venit și n-ai întrebat pentru ce, Și acum, Dacă nu ai alt loc unde s-o duci mai bine, rămîi aici, Trebuie să mă duc la Mafra, acolo e familia mea, Nevastă, Părinții și o soră, Rămîi pînă te duci, ai toată vremea să pleci, De ce vrei să rămîn, Pentru că trebuie, Acesta nu e un motiv, Dacă nu vrei să stai, pleacă, nu te pot sili, Nu am putere să plec de aici, mi-ai făcut farmece, Nu ți-am făcut, nu am spus nici o vorbă, nu te-am atins, M-ai privit pe dinăuntru, Jur că niciodată nu te voi privi pe dinăuntru, Juri că nu o vei face, dar ai și făcut-o, Nu-ți dai seama ce spui, nu te-am privit pe dinăuntru, Dacă rămîn, unde dorm, Cu mine.

S-au culcat. Blimunda era fecioară. Cîți ani ai, întrebă Baltasar, iar Blimunda răspunse, Nouăsprezece, însă deja devenise cu mult mai bătrînă. Curse puțin sînge pe rogojină. Cu vîrful degetului mijlociu și al arătătorului muiat în sînge, Blimunda se închină și făcu o cruce pe pieptul lui Baltasar, deasupra inimii. Amîndoi erau goi. Pe o stradă în apropiere se auziră glasuri învrăjbite, lovituri de spadă, pași grăbiți. Apoi tăcere. Nu a mai curs sînge.

Cînd Baltasar se trezi dimineața, o văzu pe Blimunda întinsă lîngă el, mîncînd pîine, cu ochii închiși. Îi deschise doar după ce sfîrși de mîncat,

cenuşii la ceasul acela, şi spuse, Niciodată nu te voi privi pe dinăuntru.

SĂ DUCI PÎINEA LA GURĂ e un gest uşor de făcut, foarte bine-venit cînd foamea o cere, căci e hrană pentru trup, pricopseală pentru ţăran, mai mare pesemne pentru aceia care, între seceră şi dinţi, au ştiut să pună mîini pricepute la cărat şi la luat, şi pungi pentru strînsul banilor, căci aceasta e regula. Nu are Portugalia grîu cît să sature veşnica foame de pîine pe care o au portughezii, pare că nici nu ştiu să mănînce altceva, de aceea străinii care locuiesc pe aici, înduioşaţi de lipsurile noastre, pe care ştiu să le fructifice cu mult mai bine decît semînţele de dovleac, aduc din ţările lor şi din altele, flote de o sută de corăbii, încărcate cu cereale, ca acestea care au intrat acum pe Tejo în sus, trăgînd salve de tun în faţa turnului Belém şi arătîndu-i guvernatorului hîrtiile de trebuinţă, de astă dată sînt mai mult de treizeci de mii de baniţe de grîu care vin din Irlanda, şi e atîta belşug, foamete care, în sfîrşit, s-a preschimbat în îndestulare, pînă cînd o să se preschimbe iarăşi în foamete, încît, aflîndu-se pline depozitele de pe ţărm ca şi magaziile particulare, umblă lumea să închirieze hambare de toţi banii, sau se pun anunţuri la porţile oraşului dînd de ştire tuturora să le închirieze dacă le au, drept care, de astă dată, or să-şi smulgă părul din cap cei care au trimis după pîine, siliţi de prea marea abundenţă să scadă acum preţul, mai ales că se vorbeşte de apropiata sosire a unei flote din Olanda, încărcată cu acelaşi produs, dar despre aceasta se va afla că

a fost luată cu asalt de o escadră franceză aproape de intrarea în radă, și astfel prețul, care era cît pe-aci să scadă, nu scade, la o adică se dă foc la un hambar sau două, să se ducă vorba că grîul este iar insuficient, tocmai cînd gîndeam că ajunge, ba chiar prisosește. Sînt mistere mercantile pe care cei de afară le dezvăluie, iar cei dinăuntru le învață încetul cu încetul, deși aceștia sînt de obicei atît de proști, de negustori e vorba, încît niciodată nu comandă ei înșiși mărfurile celorlalte națiii, mulțumindu-se mai curînd să le cumpere de la străinii care își bat joc de naivitatea noastră și cu ea își burdușesc cuferele, cumpărînd la prețuri de care n-avem habar și vînzînd la altele pe care le știm prea bine fiindcă le plătim cu tot hăul și greul.

Cu toate acestea, aflîndu-se rîsul atît de aproape de lacrimă, mîngîierea la un pas de îngrijorare, ușurarea vecină cu spaima, între ele ducîndu-și viața oamenii și noroadele, João Elvas îi povestește lui Baltasar frumosul episod războinic cînd a stat gata de bătălie, vreme de două zile și două nopți, marina din Lisabona, de la Belém la Xabregas, în timp ce pe țărm luau poziție de luptă regimentele și cavaleria, fiindcă se auzise că o armată franceză venea să ne cucerească, ipoteză în care orice gentilom sau plebeu ar fi putut deveni un nou Duarte Pacheco Pereira[1], iar Lisabona

1. Duarte Pacheco Pereira (c.1460-c.1533), militar și cosmograf portughez, care pentru eroismul de care a dat dovadă apărînd orașul Cochim, din India, în 1504, a fost numit de Camões, în *Lusiada*, „Ahile lusitan".

o nouă Diu[1], dar pînă la urmă armada invadatoare s-a transformat într-o flotă de pescuit cod, căci într-adevăr îi duceam lipsa, cum n-am întîrziat să ne dăm seama după pofta de mîncare. Zîmbind în silă au aflat miniștrii vestea, zîmbind mînzește și-au lăsat soldații armele și caii, în schimb au fost puternice și tunătoare hohotele de rîs ale vulgului, răzbunat astfel de multe umilințe. În sfîrșit, mai rău ca rușinea de a aștepta franțuzul și a vedea sosind codul ar fi să aștepți codul și să aștepți franțuzul.

Șapte-Sori încuviințează, dar se închipuie în pielea soldaților care așteptau bătălia, știe cum bate atunci inima, ce-o să se întîmple cu mine, o să mai fiu oare în viață peste o clipă, un bărbat se înalță sufletește în ceasul posibilei morți și atunci vin să-i spună că se descarcă pește la Ribeira Nova, dacă francezii vor afla de păcăleală, vor rîde și mai mult pe socoteala noastră. Pe Baltasar aproape că-l apucă iarăși dorul de război, dar își aduce aminte de Blimunda și încearcă să-și amintească oare ce culoare au ochii ei, e un război pe care îl poartă cu propria memorie care îi aduce în minte ba o culoare, ba alta, nici atunci cînd îi are dinainte nu știe, de fapt, să spună cum sînt. Astfel își uită de dorul pe care era gata să-l simtă și îi răspunde lui João Elvas, Ar trebui să fie un mijloc sigur de a afla cine vine și ce aduce și ce vrea, o știu pescărușii care se lasă pe catarge, dar noi,

1. Posesiune portugheză din 1535, orașul indian Diu a suferit două îndelungate asedii, în 1538 și 1546, în care apărătorii s-au remarcat prin bravură și rezistență.

deşi ne interesează, nu ştim, iar soldatul mai bătrîn spuse, Pescăruşii au aripi, aripi au şi îngerii, însă pescăruşii nu vorbesc, iar îngeri încă n-am văzut nici unul.

Traversa atunci Terreiro do Paço părintele Bartolomeu Lourenço venind dinspre palat, unde se dusese la rugămintea lui Şapte-Sori, dornic să afle dacă are sau nu dreptul la vreo pensie de război, dacă are vreo însemnătate o biată mînă stîngă, iar cînd João Elvas, care despre viaţa lui Baltasar nu ştia chiar totul, îl văzu apropiindu-se pe preot, spuse continuîndu-şi vorba, Cel care vine spre noi e părintele Bartolomeu Lourenço, i-au zis Zburătorul, dar Zburătorului nu i-au crescut destul aripile şi astfel nu vom putea să spionăm flotele care vor să intre în radă şi să aflăm planurile sau treburile care le mînă încoace. Şapte-Sori nu apucă să-i răspundă, fiindcă preotul, oprindu-se puţin mai încolo, îi făcu semn să se apropie, lăsîndu-l pe João Elvas cu gura căscată de mirare, văzîndu-şi prietenul mîngîiat de aerul Palatului şi al Bisericii şi chibzuind dacă asta ar putea aduce vreun folos şi unui soldat flutură-vînt ca el. Şi pentru ca, pînă una alta, lucrurile să nu stea pe loc, întinse mîna să ceară de pomană, mai întîi unui gentilom care, aflîndu-se în toane bune, îi dădu cîţiva bănuţi, apoi, din neatenţie, unui călugăr cerşetor care trecea pe acolo arătînd tuturor o icoană şi oferind-o sărutului cucernic, aşa că João Elvas trebui să lepede ceea ce primise, Lua-m-ar toţi dracii, o fi păcat să înjuri, dar tare bine mai face.

Părintele Bartolomeu Lourenço îi spuse lui Şapte-Sori, Am vorbit cu dregătorii, mi-au făgăduit

că vor cîntări cazul tău, dacă merită osteneala să faci petiţie, după aceea îmi vor da un răspuns, Şi cînd va fi asta, părinte, vru să ştie Baltasar, ingenuă curiozitate a unuia care abia a sosit la curte şi îi ignoră uzanţele, Nu ştiu să ţi-o spun, dar, dacă vor tărăgăna, poate o să reuşesc să strecor o vorbă Maiestăţii Sale, care mă onorează cu stima şi protecţia sa, Poţi vorbi cu regele şi o cunoşteai pe mama Blimundei, care a fost osîndită de Inchiziţie, ce fel de preot e acest preot, cuvintele din urmă nu le-a rostit Şapte-Sori, dar neliniştit le-a gîndit. Bartolomeu Lourenço nu răspunse, se mulţumi doar să-l privească drept în ochi, şi au stat aşa nemişcaţi preţ de cîteva clipe, preotul puţin mai scund şi părînd mai tînăr, dar nu, au amîndoi aceeaşi vîrstă, douăzeci şi şase de ani, cum despre Baltasar deja o ştim, sînt însă două vieţi deosebite, cea a lui Şapte-Sori, muncă şi război, unul terminat, cealaltă care va trebui luată de la capăt, şi cea a lui Bartolomeu Lourenço, care s-a născut în Brazilia şi de foarte tînăr a venit în Portugalia, de cîtă carte şi ţinere de minte avea, căci, adolescent de cincisprezece ani fiind, făgăduia, şi multe a mai făptuit din ce-a făgăduit, să spună pe de rost tot Vergiliu, Horaţiu, Ovidiu, Quintus Curtius, Suetoniu, Mecena şi Seneca, de la cap la coadă şi de la coadă la cap, sau de unde i se arăta, şi să dea definiţia tuturor fabulelor care s-au scris, şi în ce scop le-au născocit păgînii greci şi romani, şi să mai spună care au fost autorii tuturor cărţilor de versuri, vechi şi moderni, pînă la anul o mie două sute, şi dacă i se spunea o poezie, pe dată ştia să răspundă cu zece versuri potrivite, compuse atunci pe loc, mai

făgăduia să argumenteze şi să justifice toată filozofia, chiar şi punctele ei mai spinoase şi să explice partea lui Aristotel, deşi aşa de întinsă, cu toate capcanele ei, cuvintele şi jumătăţile de cuvinte, şi să răspundă la toate întrebările din Sfintele Scripturi, atît din testamentul cel Vechi cît şi din cel Nou, repetînd pe dinafară, fără întrerupere sau pe sărite, toate Evangheliile celor patru Evanghelişti, de la coadă la cap şi de la cap la coadă, şi de asemenea epistolele Sfîntului Apostol Pavel şi ale Sfîntului Ieronim, şi anii scurşi de la profet la profet, şi cîţi de viaţă a avut fiecare, la fel cu toţi regii din Scripturi, şi la fel, în jos şi în sus, de la stînga la dreapta şi de la dreapta la stînga, cu Cărţile Psalmilor, Cîntările, Exodul şi cu toate Cărţile Regilor, şi că nu sînt canonice cele două cărţi ale lui Ezdra, cum nici nu par prea canonice, să lăudăm fără şovăială această agerime, aceste daruri şi această memorie, născute şi crescute pe pămîntul de la care am cerut doar aurul şi diamantele, tutunul şi zahărul şi bogăţiile pădurii, şi ce-o mai fi pe acolo de găsit, pămînt al altei lumi, mîine şi prin veacurile ce vor veni, fără să mai punem la socoteală evanghelizarea indienilor, că numai asta s-o fi făcut şi tot am fi fost vrednici să dobîndim eternitatea.

Mi-a spus prietenul acela al meu, João Elvas, că eşti numit Zburătorul, de ce ţi-au dat un astfel de nume, părinte, întrebă Baltasar. Începu Bartolomeu Lourenço să se îndepărteze, soldatul îl urmă, şi, la distanţă de doi paşi unul de celălalt, o apucară pe lîngă arsenalul de pe Ribeira das Naus, trecură pe lîngă palatul Corte Real, pînă mai departe, în Remolares, unde piaţa se deschidea

către rîu, acolo preotul se aşeză pe o piatră, îi făcu semn lui Şapte-Sori să ia loc lîngă el şi răspunse ca şi cum tocmai atunci ar fi auzit întrebarea, Pentru că am zburat, iar Baltasar, neîncrezător, Să-mi fie cu iertare, doar păsările zboară, şi îngerii, şi oamenii cînd visează, dar în visuri nu te poţi încrede, Nu ai trăit la Lisabona, nu te-am văzut niciodată, Am fost patru ani la război şi sînt de baştină din Mafra, Am zburat acum doi ani, mai întîi am făcut un balon care a ars, apoi am construit altul care a urcat pînă la tavanul unei săli din palat, şi altul care a ieşit pe o fereastră a casei Indiilor şi nimeni nu l-a mai văzut de atunci, Dar ai zburat chiar dumneata sau au zburat doar baloanele, Au zburat baloanele, e ca şi cum aş fi zburat chiar eu, Zbor de balon nu-i zbor de om, Omul mai întîi se poticneşte, apoi umblă, apoi aleargă, într-o zi va zbura, răspunse Bartolomeu Lourenço, dar chiar în clipa aceea căzu în genunchi, fiindcă trecea un alai cu sfîntul mir pentru vreun bolnav de vază, preotul sub baldachinul purtat de şase oameni, în frunte gorniştii, în spate călugării confreriei, cu sutane roşii şi lumînări în mînă, plus cele de trebuinţă pentru administrarea preasfintei taine, vreun suflet nerăbdător să-şi ia zborul, aşteptînd să fie slobozit de povara trupului şi să fie întors cu faţa către vîntul ce suflă din largul mării, sau din străfundurile universului, sau din locul din urmă din lumea de dincolo. Şapte-Sori îngenunchease şi el, atingînd pămîntul cu cîrligul de fier în timp ce-şi făcea cruce.

Nu se mai aşezară, părintele Bartolomeu Lourenço se apropie încet de malul rîului, cu

Baltasar după el, şi acolo, în timp ce la stînga lor se descărcau dintr-un barcaz legături mari de paie, pe care hamalii le cărau în spinare, legănîndu-se primejdios pe podişcă, iar din dreapta se apropiau două sclave negre ca să verse în apă hîrdaiele stăpînilor, pişatul şi rahatul zilei sau săptămînii, între mirosul natural de paie şi naturalul miros de excremente, preotul spuse, Am ajuns bătaia de joc a curţii şi a poeţilor, unul dintre ei, Tomás Pinto Brandão[1], a spus că invenţia mea e un fîs care o să se fîsîie repede, dacă nu m-ar ocroti regele nu ştiu ce s-ar alege de mine, însă regele a crezut în maşina mea şi a consimţit să-mi fac experienţele la palatul ducelui de Aveiro, la S. Sebastião da Pedreira, în sfîrşit, clevetitorii m-au lăsat să răsuflu o vreme, au ajuns să dorească să-mi frîng picioarele cînd o să mă lansez de pe meterezele castelului, sigur fiind că eu niciodată nu am promis aşa ceva, şi să spună că arta mea are mai mult de-a face cu jurisdicţia Sfîntului Oficiu decît cu geometria, Părinte Bartolomeu Lourenço, la lucruri dintr-astea eu nu mă pricep, am fost ţăran, soldat nu mai sînt, însă nu-mi vine să cred că poate cineva zbura fără să-i fi crescut aripi, cine o să spună altminteri, sînt vorbe în vînt, Cîrligul ăsta pe care-l ai la mînă nu l-ai inventat tu, a trebuit să-i simtă cineva nevoia şi să-i vină ideea, că fără prima nu vine a doua, să

1. Tomás Pinto Brandão (1664-1743), poet de curte, care a dedicat *Păsăroiului* părintelui Bartolomeu Lourenço un poem satiric, *Pinto renascido, empenado e desempenado* (*Puişorul renăscut, cu pene şi jumulit*).

îmbine pielea și fierul, la fel bărcile astea pe care le vezi pe rîu, a fost o vreme cînd n-au avut pînze, apoi s-au inventat vîslele, altă dată s-a inventat cîrma, și așa cum omul, vietate de uscat, s-a făcut marinar la nevoie, de nevoie se va face zburător, Cine pune pînze la barcă e în apă și în apă rămîne, a zbura înseamnă să urci în aer, unde nu e pămînt să-ți rezemi picioarele, Vom face ca păsările care stau și în cer, dar se așază și pe pămînt, Atunci pentru că voiai să zbori ai cunoscut-o pe mama Blimundei, fiindcă știa lucruri neștiute, Am auzit că avea viziuni, vedea oameni zburînd cu aripi de pînză, desigur că nu lipsesc pe aici cei care spun că au viziuni, părea însă a fi atîta adevăr în ceea ce mi se povestea, încît într-o zi am vizitat-o în taină, și apoi ne-am împrietenit, Și ai reușit să afli ce voiai, Nu, nu am reușit, am înțeles că știința ei, dacă o avea cu adevărat, era altă știință, și că eu trebuie să lupt cu propria mea ignoranță, fără ajutor, să dea Domnul să nu mă înșel, Mi se pare că au dreptate cei care au spus că această artă de a zbura privește mai mult Sfîntul Oficiu decît geometria, dacă aș fi în locul dumitale, aș fi cu mare băgare de seamă, vezi că, de obicei, beciul, rugul și surghiunul sînt plata pentru asemenea excese, însă despre asta un preot știe mai multe decît un soldat, Sînt cu băgare de seamă și nu duc lipsă de protecție, O să vină o zi.

Făcură cale întoarsă, reveniră în Remolares, Șapte-Sori dădu să vorbească, se opri, preotul îi observă șovăirea, Vrei să-mi spui ceva, Aș vrea să știu, părinte Bartolomeu Lourenço, de ce întotdeauna Blimunda mănîncă pîine dimineața înainte de a deschide ochii, Ai dormit cu ea, Trăiesc acolo,

Vezi că sînteţi în păcat de concubinaj, ar fi mai bine să vă căsătoriţi, Ea nu vrea, eu nu ştiu dacă vreau, dacă într-o zi mă întorc la casa mea şi ea preferă să rămînă la Lisabona, la ce bun să ne căsătorim, dar altceva am întrebat, De ce întotdeauna Blimunda mănîncă pîine dimineaţa înainte de a deschide ochii, Da, Dacă într-o zi o vei afla, va fi de la ea, nu de la mine, Dar cunoşti motivul, Îl cunosc, Şi nu mi-l spui, O să-ţi spun doar că e vorba de o taină mare, zborul e o nimica toată în comparaţie cu Blimunda.

Mergînd şi vorbind, ajunseră la grajdul unui geambaş, la poarta Corpo Santo. Preotul închirie un catîr, se urcă în şa, Mă duc la S. Sebastião da Pedreira să-mi văd maşina, vrei să vii cu mine, catîrul ne poate duce pe amîndoi, Merg, dar pe jos, că e drumul pedestraşului, Eşti un om natural, nici copite de catîr, nici aripi de păsăroi, Aşa îi zice maşinii dumitale, întrebă Baltasar, iar părintele răspunse, Aşa i-au zis din dispreţ.

Urcară pînă la S. Roque, apoi, ocolind movila de la Taipas, coborîră prin Praça da Alegria pînă la Valverde. Şapte-Sori se ţinea fără greutate după catîr, doar pe loc neted rămînea puţin în urmă, însă recupera curînd pe povîrnişul următor, atît la coborîre, cît şi la urcare. Cu toate că nu mai căzuse nici o picătură de apă din aprilie, patru luni au trecut de atunci, erau înverzite toate cîmpurile mai sus de Valverde datorită multelor izvoare perene care fuseseră zăgăzuite şi îndreptate către straturile de legume, care aici, la porţile oraşului, creşteau din abundenţă. După mînăstirea Santa Marta, iar mai încolo, cea numită Santa Joana Princesa, se înmulţeau terenurile cu

măslini, dar chiar şi aici începuseră să se întindă culturile de zarzavat, iar, dacă din pămînt nu ţîşneau izvoare naturale, le înlocuiau fîntînile înălţîndu-şi gîturile de barză şi se învîrteau la roată măgăruşii, cu ochii acoperiţi ca să-şi închipuie că merg drept înainte, neştiind, cum nu ştiau nici stăpînii, că, mergînd cu adevărat înainte, ar ajunge în cele din urmă în acelaşi loc de unde au plecat, pentru că lumea e chiar ea o roată, iar oamenii sînt cei care, mişcîndu-se pe suprafaţa ei, o împing şi o fac să meargă. Chiar nefiind de faţă Sebastiana Maria de Jesus ca să ajute cu revelaţiile ei, e uşor de văzut că, dacă ar lipsi oamenii, lumea s-ar opri.

Cînd au ajuns la poarta palatului unde nu se află nici ducele, nici slujitori de-ai săi, căci bunurile i-au fost alipite la cele ale coroanei, iar casa de Aveiro făcea acum proces ca să-i fie restituite, însă e leneşă justiţia, şi atunci ducele se va întoarce din Spania, unde trăieşte acum şi tot duce este, dar de Banhos, cînd au ajuns, spuneam, preotul descălecă, scoase o cheie din buzunar şi deschise poarta ca şi cum ar fi fost la el acasă. Duse catîrul în curte la umbră, îi puse dinainte o căldare de paie şi păstăi şi îl lăsă acolo uşurat de povară, alungînd cu coada stufoasă tăunii şi muştele, aţîţaţi de hrana ce le sosise de la oraş.

Toate uşile şi ferestrele palatului erau închise, grădina fusese lăsată în părăsire, pămîntul în paragină. Pe o latură a curţii spaţioase se afla un hambar – sau şură, sau cramă – gol fiind nu se putea şti la ce foloseşte, căci pentru hambar îi lipseau pătulele, pentru şură unde or fi belciugele, iar cramă fără butoaie nu s-a văzut. Uşa avea un

lacăt în care intra o cheie la fel de întortocheată ca scrierea arabă. Preotul ridică drugul, împinse uşa, pînă la urmă uriaşa hardughie nu era goală, se vedeau bucăţi de pînză de corabie, grinzi, suluri de sîrmă, lamele de fier, snopi de nuiele, toate aşezate după cum le era soiul, bine orînduite, iar la mijloc, pe locul liber, se afla ceea ce părea a fi o scoică enormă, înţesată de sîrme, ca un coş împletit doar pe jumătate.

Baltasar intră îndată după preot, privi curios împrejur, fără să priceapă ceea ce vedea, poate că se aşteptase la un balon, la niscaiva aripi de vrabie ceva mai mărişoare, la un sac cu pene, şi nu se putu abţine să nu spună, cu îndoială, Asta e, va să zică, iar părintele Bartolomeu Lourenço răspunse, Asta va fi, şi, deschizînd un cufăr, scoase o hîrtie pe care o despături şi unde se vedea desenul unei păsări, să fie păsăroiul, Baltasar putu să-l recunoască, şi, pentru că se deslușea conturul unei păsări, îşi închipui că toate acele materiale, împreunate şi aşezate la locul cuvenit, vor fi în stare să zboare. Mai mult pentru sine însuşi decît pentru Şapte-Sori, care în desen nu deslușea decît asemănarea cu pasărea, şi aceasta îi era de ajuns, preotul explică, cu glas potolit la început, apoi înflăcărîndu-se, Astea pe care le vezi aici sînt pînzele care servesc ca să spintece aerul şi care se mişcă după nevoie, iar aici e cîrma care va mîna barca, nu la voia întîmplării, ci călăuzită de mîna şi ştiinţa pilotului, iar acesta este corpul navei aerului, la proră şi la pupă în formă de scoică marină, acolo se pun nişte burdufuri pentru cazul că n-ar fi vînt, cum de atîtea ori se întîmplă pe mare, iar acestea sînt aripile, fără ele cum s-ar

putea cumpăni barca zburătoare, despre aceste afere n-o să-ţi vorbesc, că ele sînt secretul meu, ajunge să-ţi spun că fără ceea ce ele vor duce înăuntru barca nu va putea să zboare, dar asupra acestui punct nu sînt încă sigur, iar de acest înveliş de sîrmă vom atîrna nişte bile de chihlimbar, fiindcă chihlimbarul răspunde foarte bine la căldura razelor de soare pentru efectul pe care îl vreau eu, iar aceasta este busola, fără ea nu se poate merge nicăieri, iar aceştia sînt scripeţii, ajută la desfăşuratul sau la strînsul velelor, ca la corăbiile de pe mare. Tăcu cîteva clipe, apoi adăugă, Iar cînd totul va fi îmbinat şi potrivit, voi zbura. Desenul era îndeajuns de convingător pentru Baltasar, nu avea nevoie de alte explicaţii pentru simplul motiv că, nevăzînd noi pasărea pe dinăuntru, nu ştim ce o face să zboare, şi totuşi ea zboară, de ce, pentru că pasărea are formă de pasăre, nimic mai simplu, Cînd, se mărgini el să întrebe, Nu ştiu încă, răspunse preotul, îmi lipsesc ajutoarele, singur nu pot face totul, şi sînt munci pentru care forţa mea nu este de ajuns. Tăcu din nou, apoi întrebă, Vrei să vii tu să mă ajuţi, Baltasar făcu un pas înapoi, uluit, Eu nu ştiu nimic, sînt un om de la ţară, m-au învăţat numai să omor, şi aşa cum sînt, fără o mînă, Cu mîna aceasta şi cu acest cîrlig poţi să faci tot ce vrei, şi sînt lucruri pe care un cîrlig le face mai bine decît mîna întreagă, un cîrlig nu simte dureri, dacă trebuie să apuce o sîrmă sau un fier, nu se taie, nu se arde, iar eu îţi spun că Dumnezeu e ciung şi a făcut universul.

Baltasar se dădu înapoi descumpănit, îşi făcu repede cruce, ca pentru a-l alunga pe ucigă-l-toaca,

Ce spui, părinte Bartolomeu Lourenço, unde s-a scris că Dumnezeu e ciung, Nimeni nu a scris, nu este scris, numai eu spun că Dumnezeu nu are mîna stîngă, pentru că la dreapta lui, lîngă mîna lui dreaptă se așază cei aleși, nu se vorbește niciodată despre mîna stîngă a lui Dumnezeu, nici Sfintele Scripturi, nici Părinții Bisericii, la stînga lui Dumnezeu nu se așază nimeni, e golul, nimicul, absența, prin urmare Dumnezeu e ciung. Preotul respiră adînc și încheie, De mîna stîngă.

Șapte-Sori ascultase cu atenție. Privi desenul și materialele risipite pe pămînt, scoica încă informă, zîmbi și, ridicînd puțin brațele, spuse, Dacă Dumnezeu e ciung și a făcut universul, acest om fără o mînă poate să lege pînza și sîrma care vor zbura.

DAR FIECARE LUCRU la timpul sorocit. Lipsindu-i deocamdată părintelui Bartolomeu Lourenço banii pentru magneții care, după părerea lui, vor face să zboare păsăroiul, și care, pe deasupra, vor trebui să vină din străinătate, lucrează Șapte-Sori la măcelăria din Terreiro do Paço, prin strădania aceluiași părinte, cărînd în spinare bucăți de carne de toate felurile, ciozvîrte de bou, purcei cu duzina, berbeci doi cîte doi, care trec de pe un cîrlig pe alt cîrlig, și tot trecînd lasă dîre de sînge pe pînza care îi acoperă capul și umerii, e o muncă murdară, cu toate că e răsplătită prin ceva prisosuri, un picior de porc, ceva mărunțaie și, dacă dă Dumnezeu și are chef măcelarul, o bucată de mușchi, de vrăbioară ori de cotlet, înfășurată într-o frunză creață de varză, pentru ca Baltasar

și Blimunda să se hrănească ceva mai bine ca oamenii de rînd, cine împarte parte-și face, chiar nefiind Baltasar din cei cu împărțeala, ceva folos tot trage din meseria asta.

Donei Maria Ana i se apropie în schimb sorocul. Pîntecele nu mai poate să crească, oricît de mult s-ar mai întinde pielea, e o umflătură enormă, o corabie din India, o flotă din Brazilia, din cînd în cînd regele vrea să afle cum merge navigația infantelui, dacă se zărește deja la orizont, dacă îl mînă un vînt prielnic sau o fi suferit atacuri, asemeni acelora pe care le suferă escadrele noastre, căci, de curînd, în largul insulelor, francezii ne-au capturat șase nave comerciale și una de război, la asta și altele și mai și ne putem aștepta de la comandanții noștri și de la convoaiele pe care le armăm, iar acum se pare că numiții francezi se duc să aștepte restul corăbiilor noastre la intrarea în Pernambuco și Baía, dacă nu cumva s-au și așezat la pînda flotei care trebuie să fi ieșit deja din Rio de Janeiro. Atîtea au fost descoperirile pe care le-am făcut cînd era ceva de descoperit, iar acum ne flutură alții capa pe sub nas de parcă n-am fi decît niște tauri blegi, nepricepîndu-ne să împungem cu cornul decît la voia întîmplării. Donei Maria Ana îi ajung la urechi aceste vești proaste, lucruri care s-au întîmplat acum o lună, două luni, pe vremea cînd infantele mai era încă în pîntecele ei doar o gelatină, un mormoloc, o aschimodie căpățînoasă, e extraordinar cum se formează un bărbat sau o femeie, nepăsători, în oul lor, la lumea din afară, și totuși chiar această lume or să trebuiască s-o înfrunte, ca rege sau soldat, ca monah sau asasin, ca englezoaică în

Barbados sau osîndită în Rossio, ceva anume întotdeauna, că totul nu poți fi niciodată, iar nimic cu atît mai puțin. Fiindcă, în sfîrșit, putem fugi de orice, dar nu și de noi înșine.

Cu toate acestea, nu e totul chiar atît de deplorabil pentru navigația portugheză. A sosit din Macau, acum cîteva zile, mult așteptata corabie, plecată de aici de douăzeci de luni, o groază de vreme, Șapte-Sori era încă la război, și i-a mers din plin, deși călătoria a fost lungă, căci Macau se află și mai departe decît Goa, se află în China, pămîntul făgăduinței, care le întrece pe toate în daruri și bogății, și produse cît se poate de ieftine, avînd pe deasupra o climă sănătoasă și priincioasă, așa încît nu se cunosc deloc beteșugurile și bolile, de aceea nu există acolo nici doctori, nici chirurgi, și fiecare moare numai din pricina bătrîneții, abandonat de natură, care nu ne poate purta tot timpul de grijă. A luat din China încărcătură bogată și prețioasă, a trecut prin Brazilia făcînd negoț și și-a umplut cala cu zahăr și tutun, și o grămadă de aur, i-au ajuns cele două luni și jumătate cît a zăbovit în Rio și în Baía, în cincizeci și șase de zile de călătorie a ajuns de acolo aici, și negreșit se datorează doar unei cauze miraculoase faptul că într-o călătorie atît de primejdioasă și de lungă nu s-a îmbolnăvit și n-a murit nici măcar un singur om, se pare că a fost de folos slujba zilnică ținută la Sfînta Fecioară a Milosteniei, și nici n-a greșit drumul, deși timonierul habar n-avea pe unde s-o cîrmească, dacă e de crezut așa ceva, drept care a început să umble vorba că afacerile bune sînt doar cele cu China. Însă, ca să nu fie totul perfect, a sosit știrea că se duce o

aprigă luptă între cei din Pernambuco și cei din Recife, în fiecare zi se dau acolo bătălii, cu mare vărsare de sînge, au ajuns să dea foc plantațiilor, arzînd toată trestia de zahăr și tutunul, ceea ce pentru rege constituie o pierdere considerabilă.

Îi dau, dacă se întîmplă, aceste știri și altele Donei Maria Ana, însă ea plutește, indiferentă, în toropeala ei de gravidă, că i le spun sau că i le ascund îi e totuna, și chiar din prima ei glorie de a fi fost fecundată n-a mai rămas decît o slabă amintire, adiere firavă din ce fusese vîrtej de orgoliu, atunci cînd în primele luni ale sarcinii se simțea asemenea statuilor puse la prora corăbiilor și care, fără a fi cele care văd cel mai departe, pentru asta există binoclul și gabierul, sînt cele care văd cel mai adînc. O femeie gravidă, regină sau o simplă muritoare, cunoaște un moment în viață în care se simte grea de toată înțelepciunea lumii, deși n-o poate traduce în cuvinte, dar apoi, odată cu umflarea excesivă a burții și alte mizerii ale trupului, doar pentru ziua cînd va naște mai are gînduri, nu toate vesele, de cîte ori înfricoșate de rele presimțiri, însă în această împrejurare îi va fi de mare ajutor ordinul franciscan, care nu vrea să piardă mînăstirea făgăduită. Clocotesc de activitate toate congregațiile Provinciei Arrábida, ținînd slujbe, făcînd novene, dezlănțuindu-se în rugăciuni, în scop general și particular, explicit și implicit, ca să se nască cu bine infantele și într-un ceas bun, să nu aibă nici o meteahnă vizibilă ori invizibilă, să fie de parte bărbătească, și atunci vreun cusur mai mic i s-ar putea ierta sau chiar interpreta ca o specială evidențiere divină. Dar,

mai ales, pentru că un infante de parte bărbătească i-ar aduce o mai mare mulţumire regelui.

Dom João al V-lea va trebui să se mulţumească cu o fetiţă. Nu poţi avea întotdeauna totul, de cîte ori ceri una şi obţii alta, căci acesta este misterul rugăciunilor, le lansăm în văzduh cu o intenţie care-i a noastră, dar ele îşi aleg propriul drum, rămîn uneori în urmă ca să lase să le-o ia înainte altele care au pornit mai tîrziu, adesea cîte unele se însoţesc, născîndu-se astfel rugăciuni corcite sau metise, care nu mai seamănă nici cu tatăl, nici cu mama pe care i-au avut, cînd le vine la îndemînă se iau la sfadă, se opresc în mijlocul străzii ca să discute în contradictoriu, de aceea s-a cerut un băiat şi a venit totuşi o fată, altminteri sănătoasă şi voinică, cu plămîni buni, cum ne putem da seama după ţipete. Tot regatul este în al nouălea cer de fericire, nu numai pentru că s-a născut moştenitorul coroanei şi vreme de trei zile au fost decretate jocuri festive de artificii, ci şi pentru că, trebuind întotdeauna să se ţină seama de efectele secundare pe care le au rugăciunile asupra forţelor naturale, întîmplîndu-se chiar să provoace secete nimicitoare, ca aceasta care dura de opt luni şi altă cauză nu putea să aibă, de cum au încetat rugăciunile a început în sfîrşit să plouă, atît de mult încît doar Dumnezeu ar fi putut s-o poruncească, drept uşurare după cît l-am sîcîit. Deja plugarii plugăresc, se duc pe ogor chiar pe ploaie, mlădiţele încolţesc din glia reavănă aşa cum ies copiii de acolo de unde vin şi, neştiind, ca ei, să ţipe, glia suspină sfîşiată de fierul plugului, se culcă pe o rînă, lucitoare, oferindu-se ploii care continuă să cadă, foarte încet acum, ca o pulbere

impalpabilă, grijulie ca brazda să nu-şi piardă forma de leagăn, pămînt unduit pentru odihna holdelor. Aceasta e o naştere uşoară, însă nu poate avea loc fără ceea ce au cerut şi altele mai înainte, vigoarea şi sămînţa. Orice bărbat e un rege, regină e orice femeie, şi prinţ e efortul fiecăruia.

Cu toate acestea nu trebuie să pierdem din vedere deosebirile, care sînt multe. Prinţesa a fost botezată de ziua Maicii Domnului a O[1]-lui, zi contradictorie prin excelenţă, căci regina a scăpat deja de rotunjimea ei, şi pe dată se vădeşte că, de fapt, nu toţi prinţii sînt la fel de prinţi, cum foarte limpede o arată pompa şi solemnitatea cu care se va da acestuia sau acesteia numele şi sfînta taină, cu tot palatul şi capela regală decorate cu pînzeturi şi aurării, doldora de podoabe, aşa încît abia se mai disting chipurile şi siluetele nobile prin mulţimea de ghirlande şi de gură-cască. A ieşit alaiul din apartamentul reginei îndreptîndu-se către biserică, trecînd prin salonul tudesc, în urmă merge ducele de Cadaval cu stiharul măturînd podeaua, ducele e sub baldachin, iar mînerele sînt ţinute, în semn de mare cinste, de nobili de prim rang şi de consilieri de stat, iar în braţele ducelui, cine şade, şade prinţesa, înfăşurată în scutece de in, dichisită cu funde, şiroind de panglici, iar în spatele baldachinului merge

1. De la cele şapte antifoane care începeau cu interjecţia invocativă *o* şi care se recitau timp de şapte zile, între 18 şi 24 decembrie. *Nossa Senhora do O* este o reprezentare, foarte frecventă în iconografia portugheză, a Sfintei Fecioare gravide.

doamna de onoare desemnată ca dădacă, bătrîna contesă de Santa Cruz, şi toate doamnele de la palat, cele frumoase şi cele nu cine ştie ce, şi, în fine, jumătate de duzină de marchize, şi ducele junior, care duc ştergarul, solniţa, uleiul şi restul, că ajunge pentru toată lumea.

Şapte episcopi au botezat-o, erau ca şapte sori de aur şi argint pe treptele altarului principal, şi i-au pus numele Maria Xavier Francisca Leonor Bárbara, pe dată cu titlul de Dona înainte, deşi atît de mică, încă mai suge, îi curg încă mucii, şi e deja dona, ce-o să fie cînd se va face mare, şi poartă deocamdată o cruce de briliante pe care i-a dăruit-o naşul, unchiul ei, infantele Dom Francisco, şi care a costat cinci mii de cruzados, tot Dom Francisco a trimis în dar cumetrei sale, regina, o pană de prins în păr, pun rămăşag că din galanterie, şi o pereche de cercei de diamante, aceştia da, de foarte mare valoare, cam douăzeci şi cinci de mii de cruzados, o adevărată operă de artă, franţuzească însă.

Pentru această zi s-a pogorît regele din grandoarea şi maiestatea sa şi a asistat, nu din dosul persienelor, ci public, şi nu de la tribuna sa, ci din cea a reginei, ca demonstraţie a marelui respect ce i-l purta, şezînd astfel fericita mamă alături de fericitul tată, însă pe un jilţ mai scund, iar noaptea s-au aprins artificii. Şapte-Sori a coborît cu Blimunda de pe colina castelului ca să privească luminile şi podoabele, palatul decorat cu tapiserii, arcurile de triumf înălţate de bresle. Este mai istovit ca de obicei, poate fiindcă a cărat atît de multă carne pentru banchetele care au prăznuit naşterea şi vor prăznui botezul. Îl doare

mîna stîngă de atîta tras, ridicat și tîrît. Cîrligul odihnește în desaga pe care o duce pe umăr. Blimunda îl ține de mîna dreaptă.

Într-una din aceste luni care s-au scurs, nu contează în care, a murit de sfîntă moarte fratele António de S. José. Dacă n-o să apară în visurile regelui, n-o să-i mai poată aminti făgăduiala, să ne păstrăm însă cumpătul, săracului nu-i da cu împrumut, bogatului nu-i fi dator, călugărului nu-i făgădui, iar Dom João al V-lea e rege de cuvînt. Vom avea mînăstirea.

DOARME BALTASAR ÎN PARTEA dreaptă a rogojinei, din prima noapte doarme acolo, fiindcă pe partea aceea se află brațul lui întreg, și, răsucindu-se către Blimunda, poate s-o tragă spre sine, să-și treacă degetele peste trupul ei, de la ceafă pînă la mijloc, și chiar mai jos, dacă simțurile unuia și ale celuilalt au fost deșteptate din căldura somnului de imaginile din vis, ori erau deja aținate cînd s-au culcat, căci această pereche, nelegitimă din proprie voință, neconsfințită de biserică, se preocupă prea puțin de reguli și respect, și, dacă el a poftit, va pofti și ea, iar dacă ea a vrut, și el o să vrea. Poate că aici se ascunde lucrarea altui sacrament încă și mai tainic, crucea și închinarea scrise și desenate cu sîngele virginității sfîșiate, cînd, la lumina galbenă a opaițului, stînd amîndoi întinși pe spate, odihnindu-se, și, ca primă încălcare a obiceiurilor, goi cum i-au făcut mamele lor, Blimunda a luat de pe rogojină, dintre picioare, sîngele viu, și cu această cumineătură s-au împărtășit, dacă nu e o erezie să o

spui, sau, una şi mai mare, să o fi făcut. Luni întregi au trecut de atunci, anul e acum altul, se aude ploaia răpăind pe acoperiş, un vînt năprasnic bate peste rîu şi în radă şi, deşi e aproape dimineaţă, pare încă noapte adîncă. Altcineva s-ar lăsa înşelat, nu însă Baltasar, care se trezeşte mereu la aceeaşi oră, cu mult înainte de răsăritul soarelui, obişnuinţă neliniştită de soldat, şi stă cu simţurile la pîndă privind cum lucrurile şi făpturile se dezvelesc încet de întuneric, simţindu-şi inima înfiorată de acea adîncă uşurare care este suspinul zilei, prima licărire de lumină nedesluşită prin crăpăturile obloanelor, pînă cînd o rumoare uşoară o deşteaptă pe Blimunda, şi un alt sunet se aude prelungindu-se palpabil, este Blimunda care îşi mănîncă pîinea, iar după ce-a mîncat-o deschide ochii, se întoarce spre Baltasar şi îşi odihneşte capul pe umărul lui, în timp ce-şi pune mîna stîngă pe locul mîinii lui absente, braţ peste braţ, încheietură peste încheietură, asta e viaţa, cînd poate, corectează moartea. Azi însă nu va fi aşa. În două rînduri a întrebat-o Baltasar pe Blimunda de ce mînca în fiecare dimineaţă înainte de a deschide ochii, l-a întrebat pe părintele Bartolomeu Lourenço ce taină era aceea, ea a răspuns că aşa se obişnuise din copilărie, părintele a spus că era vorba de o taină mare, atît de mare încît, în comparaţie cu ea, zborul era o nimica toată. Astăzi se va afla.

Cînd Blimunda se trezeşte şi întinde mîna spre săculeţul atîrnat la căpătîi, unde obişnuieşte să îşi ţină pîinea, găseşte locul gol, pipăie podeaua, rogojina, bagă mîna sub pernă, şi atunci îl aude pe Baltasar care îi spune, Nu mai căuta, n-ai s-o

găsești, iar ea, acoperindu-și ochii cu pumnii strînși, imploră, Dă-mi pîinea, Baltasar, dă-mi pîinea, pe sufletul cui ți-e drag, Mai întîi va trebui să-mi spui ce secrete sînt acestea, Nu pot, strigă el și încercă pe neașteptate să se rostogolească de pe rogojină, dar Șapte-Sori o cuprinse cu brațul mînătos, o apucă de mijloc, ea se zbătu cu sălbăticie, apoi el își trecu piciorul drept peste trupul ei, și, eliberîndu-și astfel mîna, încercă să-i dea la o parte pumnii strînși de pe ochi, ea însă începu din nou să țipe, înfricoșată, Nu face asta, iar țipătul era atît de disperat încît Baltasar îi dădu drumul, speriat, aproape regretîndu-și violența, Nu vreau să-ți fac nici un rău, voiam doar să știu ce taină ascunzi, Dă-mi pîinea și-ți spun tot, Juri, La ce-ar folosi jurămintele dacă n-ar ajunge un simplu da sau nu, Ia și mănîncă, și Baltasar scoase năculețul din desaga care-i servea drept pernă.

Acoperindu-și fața cu brațul, Blimunda își mîncă în sfîrșit pîinea. Mesteca încet. Cînd termină, suspină adînc și deschise ochii. În jurul capului Blimundei, lumina cenușie a odăii deveni viorie precum cerul la ivirea zorilor, așa ar gîndi Baltasar dacă ar fi învățat să gîndească lucruri dintr-astea, dar mai plăcut decît să gîndească galanterii, care și-ar avea rostul doar în anticamerele de la curte sau în vorbitoarele călugărițelor, era să-și simtă căldura propriului sînge atunci cînd Blimunda se răsuci spre el, cu ochii dintr-odată întunecați, sträfulgerați de o lumină verde, ce mai contau acum tainele, era mai bine să cunoască iarăși ceea ce învățase, trupul Blimundei, va rămîne însă pentru altă dată, fiindcă această femeie, dacă a promis, se va ține

de cuvînt şi spune, Îţi aminteşti că prima dată cînd ai dormit cu mine ai zis că te-am privit pe dinăuntru, Îmi amintesc, Nu ştiai ce vorbeai, n-ai ştiut ce auzeai cînd ţi-am spus că nu te voi privi niciciînd pe dinăuntru. Baltasar nu apucă să răspundă, încă mai căuta înţelesul cuvintelor, şi deja în odaie se auzeau altele, de necrezut, Eu pot să văd înăuntrul oamenilor.

Şapte-Sori se ridică în capul oaselor, neîncrezător şi puţin neliniştit, Îţi baţi joc de mine, nimeni nu poate vedea înăuntrul oamenilor, Eu pot, Nu cred, La început ai vrut să ştii, n-ai avut linişte pînă nu ai aflat, acum ştii şi zici că nu crezi, poate că e mai bine aşa, dar pe viitor să nu-mi mai iei pîinea, Voi crede doar dacă o să fii în stare să îmi spui ce se află înăuntrul meu în această clipă, Nu văd dacă nu sînt pe nemîncate, pe lîngă asta am jurat că pe tine nu te voi privi niciodată pe dinăuntru, Repet că îţi baţi joc de mine, Iar eu îţi repet că e adevărat, Cum pot fi sigur, Mîine, cînd mă trezesc, n-am să mănînc, vom ieşi după aceea din casă, iar eu îţi voi spune ce văd, însă pe tine nu te voi privi niciodată, nici tu nu te vei pune în faţa mea, vrei, Vreau, răspunse Baltasar, dar spune-mi ce fel de taină e aceasta, de unde ţi-a venit asemenea putere, dacă nu mă păcăleşti, Mîine vei şti că spun adevărul, Şi nu ţi-e teamă de Sfîntul Oficiu, alţii au plătit pentru mult mai puţin, Darul meu nu este erezie, nici vrăjitorie, ochii mei sînt naturali, Dar mama ta a fost biciuită şi surghiunită pentru vedenii şi revelaţii, ai învăţat de la ea, Nu e acelaşi lucru, eu văd doar ce se află pe lume, nu văd ce este în afara ei, nu descînt, nu fac pase cu mîna, văd şi

atît, Dar te-ai închinat cu sînge şi mi-ai făcut cu el o cruce pe piept, nici asta nu-i vrăjitorie, Sîngele de fecioară e apă de botez, am înţeles-o cînd ai pătruns în mine, iar cînd l-am simţit curgînd am ghicit gesturile, Cum e puterea asta a ta, Văd ce se află pe dinăuntrul trupurilor, iar uneori ceea ce se află înăuntrul pămîntului, văd ce se află sub piele, iar uneori chiar sub straie, însă văd numai cînd sînt pe nemîncate, îmi pierd puterea cînd e lună nouă, dar revine îndată după aceea, ce n-aş da să n-o fi avut, De ce, Fiindcă ceea ce ascunde pielea nu e niciodată plăcut la vedere, Nici sufletul, ai văzut vreodată sufletul, Nu l-am văzut niciodată, Poate că sufletul nu se află pînă la urmă înăuntrul trupului, Nu ştiu, nu l-am văzut niciodată, Să fie pentru că nu se poate vedea, Poate, dar acum dă-mi drumul, ia-ţi piciorul de pe mine, vreau să mă scol.

Toată ziua aceea, Baltasar se întrebă dacă avusese cu adevărat această conversaţie, dacă nu cumva o visase sau, pur şi simplu, se strecurase fără voie într-un vis de-al Blimundei. Se uita la animalele mari, spînzurate de cîrligele de fier înainte de a fi ciopîrţite, îşi încorda privirea, însă vedea numai carnea opacă, jupuită şi lividă, iar cînd hartanele şi hălcile erau trîntite pe tejghele, ori azvîrlite pe talgerele cîntarelor, înţelegea că puterea Blimundei era mai degrabă o pedeapsă decît o răsplată, fiindcă interiorul acelor animale era departe de a fi o bucurie pentru ochi, cum nu poate fi nici cel al oamenilor care vin să cumpere carne, nici al acelora care o vînd, ori o taie, ori o cară, cea din urmă fiind slujba lui Baltasar. Şi apoi, el văzuse la război tot ceea ce vedea aici, căci

pentru a vedea ce se află înăuntrul trupului e întotdeauna nevoie de un cuțit sau de o schijă, de un topor sau de tăișul unei săbii, de un pumnal sau de un glonț, atunci fragila piele-i spintecată, virginitate încă și mai dureroasă, oasele și mațele ies la iveală, nu e bine să ne facem cruce cu acest sînge, căci nu e sîngele vieții, ci al morții. Sînt gînduri confuze, care cam asta ar vrea să însemne, dacă ar putea fi puse în ordine, dezbărate de excrescențe, așa că nu e cazul să întrebăm, La ce te gîndești, Șapte-Sori, el ar răspunde, crezînd că spune adevărul, La nimic, și totuși s-a gîndit la toate astea și la multe altele, și-a amintit bunăoară de propriile sale oase, albe în carnea sfîrtecată, cînd îl duceau spre ariergardă, de mîna căzută pe jos, dată la o parte de piciorul chirurgului, Altul la rînd, iar cel care urma avea să aibă, sărmanul, o soartă și mai crudă, dacă o să scape cu viață, va rămîne fără picioare. I se năzare omului să cunoască tainele, și la ce bun, cînd ar trebui să fie mulțumit că se trezește dimineața simțind-o alături, adormită sau trează, pe femeia care a venit odată cu timpul, același timp care mîine o va duce altundeva, cine știe dacă nu cumva în alt culcuș, pe o altă rogojină ca aceasta, așternută pe jos, sau într-un pat cu incrustații și festoane, căci se găsesc și dintr-acestea, dai, iei, schimbi, preschimbi, și e o nebunie ori o ispită diavolească să întrebi, De ce mănînci tu pîine cu ochii închiși, dacă nemîncînd-o ești oarbă, să o mănînci ca să nu vezi atîtea, Blimunda, fiindcă a vedea cum vezi tu e cel mai mare chin, sau e un simț pe care nu-l putem încă suporta, Dar tu, Baltasar, la ce te gîndești, La nimic, nu mă gîndesc la nimic, nici nu știu dacă m-am gîndit

vreodată la ceva, Ei, Șapte-Sori, adu încoace bucata aia de slănină.

N-a dormit el, ea n-a dormit. S-a luminat de ziuă, dar nu s-au ridicat de pe rogojină, Baltasar s-a sculat doar ca să mănînce niște jumări reci și să bea o cană de vin, apoi s-a culcat din nou, Blimunda stătea nemișcată, cu ochii închiși, prelungindu-și ajunatul ca să i se ascută lanțetele ochilor, stilete tăioase care se vor înfige adînc atunci cînd vor ieși în sfîrșit la lumina soarelui, căci ziua de astăzi va fi o zi a vederii, iar nu a privirii, căci numai atît pot aceia care, deși au ochi, sînt orbi, dar de alt soi. A trecut dimineața, a sosit ora prînzului, acesta este numele mesei de la amiază, să nu-l uităm, se scoală în sfîrșit Blimunda, cu pleoapele închise, mănîncă Baltasar a doua oară, ea ca să vadă nu mănîncă, el orice ar face n-ar vedea, apoi ies din casă, ziua este atît de liniștită încît nu pare potrivită pentru asemenea evenimente, Blimunda merge înainte, Baltasar în urmă, ca ea să nu-l vadă, ca el să știe ce vede ea, cînd o fi să i-o spună.

Iată ce-i spune, Femeia care șade pe treapta ușii de colo poartă în pîntece un băiat, însă copilul are cordonul ombilical răsucit de două ori în jurul gîtului, la fel de bine poate să trăiască ori să moară, n-am cum s-o știu, iar pămîntul pe care călcăm are pe deasupra lut roșu, dedesubt nisip alb, apoi nisip negru, apoi pietriș, piatră granitică la fund de tot, și în ea se află o scobitură adîncă plină de apă, cu scheletul unui pește mai mare decît statura mea, iar bătrînul ăsta care trece are stomacul gol cum îl am și eu, însă spre deosebire de mine pe el îl lasă vederea, iar bărbatul ăla tînăr care mi-a aruncat o privire are membrul viril

mîncat de sifilis, cu puroiul curgînd ca dintr-o țeavă, înfășurat în cîrpe, și cu toate acestea zîmbește, trufia lui de bărbat îl face să se uite și să zîmbească, să dea Dumnezeu ca tu să n-ai asemenea trufii, Baltasar, și să fii întotdeauna curat cînd te apropii de mine, spre noi se îndreaptă acum un călugăr care poartă în măruntaie un vierme ascuns pe care trebuie să-l hrănească mîncînd cît doi ori cît trei deodată, la fel ar mînca și de nu l-ar avea, iar acum uită-te la femeile și bărbații ăia îngenuncheați în fața firidei cu Sfîntul Crispim, tu poți vedea cum își fac cruce, tu poți auzi loviturile cu pumnul în piept ori palmele pe care din pocăință și le dau unii altora ori lor înșile, însă eu văd saci de excremente și de viermi, un abces care-l va sugruma pe bărbatul de colo, el nu știe încă, mîine o va ști, și va fi la fel de tîrziu cum este și astăzi, pentru că n-are leac, Dar cum aș putea eu crede că toate astea sînt adevărate, dacă tu descrii lucruri pe care nu le pot vedea cu propriii mei ochi, întrebă Baltasar, iar Blimunda răspunse, Fă o gaură cu țepușa în locul ăla și vei găsi o monedă de argint, iar Baltasar făcu gaura și găsi o monedă, Te-ai înșelat, Blimunda, moneda e de aur, Cu atît mai bine pentru tine, iar eu n-ar fi trebuit să risc, confund mereu aurul cu argintul, însă am avut dreptate că e o monedă și că e de preț, ce vrei mai mult, ai adevărul și ai și cîștigul, iar dacă regina ar trece pe aici, ți-aș spune că e din nou însărcinată, totuși e încă devreme pentru a spune dacă poartă în burtă un băiat sau o fată, necazul cu femeia, așa zicea mama, este să fi căzut o dată grea, după aceea pîntecele vrea mai mult și cît mai des, dar acum să știi că a început să scadă luna, ochii mă

ard şi umbre galbene îmi trec prin faţă, ca nişte păduchi care mişună agitîndu-şi picioarele, sînt galbeni, mă muşcă de ochi, pe mîntuirea sufletului tău, te rog, Baltasar, du-mă acasă, dă-mi de mîncare şi culcă-te cu mine, mergînd aşa înainte, eu nu te pot vedea, şi nu vreau să te privesc pe dinăuntru, doresc numai să mă uit la tine, la chipul tău bărbos şi întunecat, la ochii tăi obosiţi, la gura ta atît de tristă chiar şi atunci cînd stai culcat lîngă mine şi mă vrei, du-mă acasă, voi merge în urma ta, cu ochii în pămînt, fiindcă am jurat că nu te voi privi nicicînd pe dinăuntru, şi aşa va fi, să fiu pe veci osîndită dacă o voi face vreodată.

Acum să ne ridicăm propriii noştri ochi, căci e timpul să-l vedem pe infantele Dom Francisco trăgînd cu puşca de la fereastra palatului său de pe malul Tejului în marinarii cocoţaţi pe catargele corăbiilor, doar ca să dovedească faptul că are ţintă bună, iar cînd nimereşte şi ei se prăbuşesc pe punte, cîte unul mort, ceilalţi nescăpînd oricum fără cîte un braţ rupt, chiar dacă glonţul a dat greş, infantele bate din palme, cuprins de o plăcere fără margini, pe cînd servitorii îi încarcă iarăşi armele, firesţe, se prea poate ca servitorul de aici să fie frate cu marinarul de dincolo, însă la asemenea distanţă nici măcar glasul sîngelui nu se mai face auzit, altă detunătură, alt răcnet şi cădere, contramaistrul nu îndrăzneşte să le comande matrozilor să se dea jos, se teme să nu o supere pe Alteţa Sa, iar manevra trebuie făcută în ciuda pierderilor, însă afirmaţia noastră precum că el n-ar îndrăzni să dea comanda e o naivitate a celui ce priveşte de la distanţă, fiindcă lui cu siguranţă nici nu i-a trecut prin minte un gînd

omenesc ca acesta. Uită-te la puiul ăla de cățea cum trage în marinarii mei care pornesc pe mare să descopere India descoperită ori Brazilia găsită, ci, în schimb, le dă ordin să spele puntea, însă nu vom mai zăbovi asupra acestui subiect, am ajunge să cădem în repetiții fastidioase, căci, la urma urmei, dacă marinarul tot o să fie împușcat în larg de către vreun corsar francez, mai bine e să fie împușcat aici pe loc, rănit sau mort se cheamă că e tot acasă și, fiindcă veni vorba de corsarii francezi, să ne aruncăm privirea mai departe, spre Rio de Janeiro, unde a ajuns o flotă a acestor dușmani, și n-a trebuit să tragă nici măcar un foc, portughezii își dormeau somnul de după-amiază, atît cei care chiverniseau pămîntul, cît și cei care chiverniseau marea, și, ancorînd francezii unde le-a venit la socoteală, au debarcat, ei, da, păreau într-adevăr că sînt la ei acasă, drept dovadă să amintim că guvernatorul a dat îndată ordin categoric ca nimeni să nu ia nimic din casă, o fi avut el motive temeinice pentru o atare hotărîre, cel puțin acelea întemeiate pe frică, așa că francezii au prădat tot ce-au găsit în cale, iar ce n-au trimis pe corăbii au pus la vînzare pe o tarabă în mijlocul pieței, și unii chiar s-au dus să răscumpere ceea ce le fusese furat cu un ceas mai devreme, batjocură mai mare nici nu poate exista, apoi au dat foc casei fiscului și s-au dus în pădure, dînd urmare denunțului unor evrei, ca să dezgroape aurul pe care îl ascunseseră anumite persoane de vază, și au făcut toate astea fiind ei în număr de numai două sau trei mii, pe cînd ai noștri erau zece, guvernatorul era înțeles cu ei, vezi bine, căci printre portughezi au existat adesea trădători,

deși nu toate sînt cum par a fi, de exemplu, acei soldați din regimentele din Beira, despre care am zis că au dezertat la inamic, n-au dezertat, s-au dus unde li se dădea de mîncare, iar alții au fugit pe la casele lor, să fie asta trădare, sînt lucruri care se petrec în fiecare zi, cine vrea soldați ca să-i jertfească morții trebuie să le dea barem hrană și îmbrăcăminte cîtă vreme sînt vii, ca să nu umble pe aici desculți, fără marșuri și fără disciplină, mai dornici să tragă în propriul căpitan decît să betegească vreun castilian din tabăra adversă, iar dacă avem chef să rîdem de ceea ce vedem cu ochii, căci lumea e plină de tot felul de bazaconii, să povestim mai bine întîmplarea cu un anume cleric, obișnuit să umble prin case de femei puse pe binefaceri și mai dispuse încă să le primească, de orice fel ar fi, satisfăcîndu-și astfel apetiturile stomacului și mulțumindu-le pe cele ale cărnii, însă întotdeauna punctual la recitarea liturghiei, și care, cînd venea la socoteală, înhăța tot ce se afla la îndemînă, și atîtea boroboațe a făcut încît într-o zi, reclamanta, căreia i se luase mai mult decît dăduse, făcu rost de un ordin de arestare, și, ducîndu-se să-l execute ofițerii și străjerii, din ordinul coregidorului din cartier, într-o casă unde clericul trăia deja cu alte femei credule, au pătruns înăuntru cu atîta nebăgare de seamă, încît nu l-au văzut pe preot în patul în care se lăfăia, și s-au repezit la un alt pat, unde bănuiau că s-ar afla, lăsîndu-i astfel destul răgaz ca să sară din așternut, gol pușcă, și s-o ia la sănătoasa pe scări în jos, făcîndu-și loc cu pumnii și picioarele, străjerii negri s-au îndoit gemînd din șale, dar apoi fiecare a alergat cum a putut,

chelălăind de durere, în urmărirea părintelui pugilist și armăsar, care ajunsese deja pe Rua dos Espingardeiros, se petreceau acestea pe la orele opt ale dimineții, ziua începe bine, cascade de rîs pe la ferestre și porți la vederea clericului care gonea ca un iepure, cu negrii pe urme, iar el cu mădularul înstrunat și bine înzestrat, Domnul să-l aibă în pază, că un bărbat cu o asemenea podoabă n-are ce căuta în altar, locul lui e în pat, să slujească femeile, iar doamnele din cartier au fost adînc zguduite de acest spectacol, luate astfel prin surprindere, așa cum surprinse și uluite vor fi fost acelea care își făceau rugăciunile la biserica numită Conceição Velha dos Cardais, și care l-au văzut pe preot intrînd, cu sufletul la gură, în chip de Adam inocent, dar, de fapt, atît de împovărat de vină, bălăngănindu-și talanga și zurgălăii, apăru și se făcu nevăzut cît ai bate din palme, uite ce farmece au făcut la iuțeală călugării care l-au luat în primire, făcîndu-l scăpat pe acoperișuri, cu ceva straie pe el, totuși această poveste n-ar trebui să ne mire peste măsură, dacă ne amintim că franciscanii de la Xabregas urcă în coșuri femeile în chilii și se destrăbălează cu ele, pe cînd preotul nostru urca pe propriile-i picioare în casa femeilor care aveau poftă de binecuvîntarea lui, și pentru a nu evita felul nostru obișnuit de a vorbi, vom zice că totul se mișcă între păcat și pocăință, fiindcă nu numai în procesiunea din Postul mare se găsesc pe stradă plăceri excitante, cîte gînduri rușinoase n-or avea acum de mărturisit doamnele localnice din cartierul de jos al Lisabonei și bisericoasele de la Conceição Velha, pentru că și-au desfătat privirile cu vederea unui preot cu

asemenea daruri, şi cu străjerii pe urmele lui, prindeţi-l, prindeţi-l, cine ar putea să-l prindă pentru un lucru pe care-l ştiu numai eu, de zece ori Tatăl nostru, de zece ori Ave-Maria, şi zece gologani prinos patronului nostru Sfîntul Anton, cu să stau întinsă pe burtă, cu braţele cruce, aşa cum se cuvine cînd fac o prosternare, trîntită pe spate, postură de o mai cerească desfătare, dar ridicîndu-mi gîndul tot mai sus, nu poalele, asta o au rămînă pentru păcatul următor.

Fiecare îşi foloseşte ochii pe care îi are ca să vadă cît poate ori cît i se dă voie, o mică parte însă din cîte ar dori, cînd nu se datorează purei întîmplări, aşa cum a păţit Baltasar, care, lucrînd la măcelărie, a venit împreună cu ceilalţi lucrători care taie ori cară carnea şi l-a văzut pe cardinalul Dom Nuno da Cunha care o să-şi primească tichia din mîinile regelui, îl însoţeşte trimisul papei într-o litieră căptuşită toată cu catifea cărămizie, cu pasmanterii de aur, aurite sînt şi uşile şi încă din belşug, cu blazonul de cardinal pe o parte şi pe alta, şi mai aduce o caleaşcă de paradă, care nu poartă pe nimeni înăuntru, în afară de paradă, plus un rădvan pentru scutier, şi pentru secretarul particular, şi pentru capelanul care ridică trena cînd trena trebuie ridicată, mai sosesc două trăsuri castiliene pline ochi cu capelani şi cu paji, iar în faţa litierei merg doisprezece lachei, dacă pe lîngă aceştia îi mai socotim şi pe vizitiii şi purtătorii de lectică, rezultă o puzderie de lume pentru a servi un singur cardinal, era aproape să-l uităm pe servitorul care păşeşte în frunte cu un toiag de argint, ne-am amintit la timp, ferice de poporul care are parte de asemenea serbări şi

iese în stradă să-și vadă defilînd întreaga nobilime, care mai întîi s-a dus acasă la cardinal, apoi l-a însoțit pînă la palat, unde Baltasar n-are voie să intre, nici n-ar pătrunde acolo ochii pe care-i are, dar avînd noi cunoștință de darul Blimundei, să ne închipuim că ea se află aici, îl vom vedea deci pe cardinal urcînd printre șiruri de străjeri și intrînd în ultima sală, regele iese de sub baldachin să-l întîmpine, iar el îi dă apă sfințită, apoi, în altă sală, regele îngenunchează pe o pernuță de catifea, iar cardinalul pe alta, mai în spate, în fața unui altar bogat împodobit, unde un capelan de la palat oficiază de îndată slujba, cu toată ceremonia, iar cînd aceasta se încheie, trimisul papei scoate breva de numire și i-o înmînează regelui, care o primește și o dă înapoi ca să-i fie citită, nu că nu și-ar avea regele fumurile sale de latinist, dar așa poruncește protocolul, după aceea regele primește din mîinile trimisului tichia cardinalicească și o pune pe țeasta prelatului, copleșit bineînțeles de umilință creștină, este o povară prea mare pentru un biet muritor să fie atît de intim cu Dumnezeu, totuși nu s-au terminat încă temenelele, mai întîi s-a dus cardinalul să se schimbe, iar acum reapare îmbrăcat în roșu din cap pînă în picioare, cum se și cuvine demnității sale, intră iarăși ca să-i vorbească regelui, sub baldachin, de două ori își scoate și își pune la loc tichia, de două ori face regele același lucru cu pălăria sa, a treia oară face patru pași ieșindu-i în întîmpinare, se acoperă în sfîrșit amîndoi și, așezați unul mai sus, altul mai jos, rostesc cîteva vorbe, n-are rost să le mai repetăm, e ora să-și ia rămas-bun, jos pălăria, sus pălăria, apoi cardinalul

se duce în apartamentele reginei și își repetă plecăciunile, punct cu punct, pînă cînd, în sfîrșit, coboară în capela unde se va cînta Te Deum laudamus, lăudat fie Domnul care e obligat să îndure asemenea invenții.

Sosind acasă, Baltasar îi povestește Blimundei ce-a văzut, și, cum s-au anunțat iluminații, coboară amîndoi în Rossio după ce au terminat de mîncat, dar sînt puține torțe de astă dată, ori vîntul le-o fi stins, important e că și-a primit cardinalul tichia, va dormi cu ea la căpătîi, iar dacă în toiul nopții se va scula din pat ca s-o contemple fără martori, să nu-l ținem de rău pe acest prinț al Bisericii, fiindcă sîntem oameni cu toții și toți avem cîtimea noastră de vanitate, iar o tichie de cardinal, adusă tocmai de la Roma și făcută înadins pentru această ocazie, dacă nu-i asta o malițioasă punere la încercare a modestiei celor mari, înseamnă că umilința lor e demnă de toată încrederea noastră, însă cu adevărat umili ei sînt numai atunci cînd spală picioarele săracilor, așa cum au făcut și or să mai facă și regele și regina, păi Baltasar are tălpile crăpate și murdare, condiție principală pentru ca un cardinal sau un rege să îngenuncheze într-o bună zi în fața lui, cu ștergare de in, lighene de argint cu apă de trandafiri, dacă mai întîi Baltasar a îndeplinit o altă condiție, aceea de a fi încă și mai sărac decît a reușit să fie pînă acum, și o a treia, de a fi fost ales ca virtuos și mușteriu al virtuții. Din pensia cerută n-a văzut încă nici un sfanț, prea puțin folos i-au adus stăruințele protectorului său, părintele Bartolomeu Lourenço, azi-mîine or să-l dea afară de la măcelărie, sub un pretext oarecare,

dar mai există supa de la porțile mînăstirilor, pomana confreriilor, e greu să mori de foame în Lisabona, poporul acesta s-a învățat să trăiască din te miri ce. Între timp, a venit pe lume infantele Dom Pedro, care, născîndu-se al doilea, a avut doar patru episcopi la botez, dar a ieșit în cîștig, fiindcă l-a botezat însuși cardinalul, pe vremea surioarei sale nu aveam așa ceva, și a mai sosit vestea că în asediul de la Campo Maior au murit o mulțime de soldați inamici și foarte puțini dintr-ai noștri, dacă nu se va zice mîine că au fost mulți dintr-ai noștri și puțini dintr-ai lor, ori unu la unu, așa cum se va dovedi la sfîrșitul lumii, făcîndu-se numărătoarea morților din toate taberele. Baltasar îi povestește Blimundei întîmplări din propriul său război, și ea îl strînge de cîrligul de la brațul stîng ca și cum l-ar ține de mîna adevărată, cel puțin așa simte el, memoria pielii lui simțind pielea Blimundei.

Regele s-a dus la Mafra ca să aleagă locul unde va fi înălțată mînăstirea. Va fi clădită pe această înălțime ce se numește Vela, de aici se vede marea și curg din belșug izvoare dulci pentru viitoarea livadă și grădină, că doar nu se vor lăsa franciscanii mai prejos decît cistercienii de la Alcobaça în ceea ce privește izbînzile agrare, Sfîntul Francisc s-ar fi mulțumit numai cu un schit, dar el era sfînt și e mort. Să ne rugăm.

O NOUĂ UNEALTĂ DE FIER SE AFLĂ ACUM în desaga lui Șapte-Sori, este cheia de la poarta moșiei ducelui de Aveiro, fiindcă, sosindu-i părintelui Bartolomeu Lourenço magneții pomeniți,

mîna nu și substanțele asupra cărora păstrează secretul, poate în sfîrșit să înceapă construirea mașinii de zburat și să devină realitate contractul care face din Baltasar mîna dreaptă a Zburătorului, de vreme ce mîna stîngă nu era necesară, așa că nici Dumnezeu nu o are, după cum a declarat părintele, care a cercetat aceste chestiuni misterioase și trebuie să știe despre ce vorbește. Apoi, aflîndu-se povîrnișul Castelului departe de S. Sebastião da Pedreira, la prea mare distanță ca să vină și să se întoarcă în fiecare zi, Blimunda se hotărî să-și părăsească locuința, ca să se afle acolo unde va fi Șapte-Sori. Pierderea nu era mare, un acoperiș și trei pereți șubrezi, foarte trainic al patrulea, fiind zid al castelului, de atîtea veacuri implîntat în pămînt, dacă nimeni n-o să zică trecînd pe aici, Uite o casă goală, și spunînd asta nu se va muta în ea, în cel mult un an pereții se vor surpa, ca și acoperișul, nu vor rămîne decît niște bucăți de chirpici sparte sau făcute una cu țărîna pe locul unde a trăit Sebastiana Maria de Jesus și unde Blimunda a deschis ochii pentru întîia oară ca să privească spectacolul lumii, căci s-a născut flămîndă.

Avutul fiindu-le atît de mic, un drum a fost de-ajuns ca să transporte, pe creștetul Blimundei și în spinarea lui Baltasar, bocceaua și legătura în care a încăput toată averea lor. Au poposit din loc în loc ca să se odihnească, tăcuți, nu era nimic de spus, orice cuvînt devine de prisos cînd viața e cea care se schimbă, mai iute decît am fi noi în stare să ne schimbăm în ea. Cît despre faptul că povara e ușoară, așa ar trebui să fie de fiecare dată, să poarte cu sine tot ce au femeia și bărbatul, să-l aibă alături și pe celălalt, să nu fie nevoie să

se întoarcă pe propriile lor urme, întotdeauna-i pierdere de vreme, și cu asta basta, să trecem mai departe.

Într-un colț al șurii au întins rogojina și mantaua, lîngă ele au așezat scăunelul, în față lada, delimitînd parcă un teritoriu nou, frontieră trasată pe jos și ocrotită de pînze atîrnate pe sîrme, pentru ca aceasta să fie cu adevărat o casă și înăuntrul ei să ne putem regăsi în singurătate cînd vom fi numai noi doi. Cînd va veni părintele Bartolomeu Lourenço, va putea Blimunda, dacă nu are de spălat și de gătit, dacă nu trebuie să se ducă la fîntînă sau să stea lîngă cuptor, ori dacă nu preferă să-l ajute pe Baltasar întinzîndu-i ciocanul sau cleștele, capătul sîrmei sau snopul de nuiele, va putea așadar Blimunda să stea retrasă ca orice femeie acasă la ea, pînă și cele mai înrăite aventuriere și-o doresc cîteodată, chiar și atunci cînd aventura nu e atît de promițătoare ca aceea care se anunță aici. Pînza e de folos și pentru actul spovedaniei, stînd afară duhovnicul, stînd pe rînd penitenții înăuntru, tocmai acolo unde săvîrșesc amîndoi atît de des păcate voluptuoase, pe lîngă faptul că sînt concubini, dacă n-o fi mai rea vorba decît situația, iertată de altfel cu ușurință de părintele Bartolomeu Lourenço care își vede prea bine propriul său păcat mult mai mare, orgoliul și ambiția de a face într-o zi să urce în văzduh, acolo unde pînă astăzi n-au ajuns decît Cristos, Fecioara și cîțiva sfinți aleși pe sprînceană, aceste piese disparate pe care Baltasar le îmbină cu trudă, în vreme ce Blimunda rostește din dosul pînzei, cu voce tare, ca s-o audă Șapte-Sori, Nu am păcate de mărturisit.

Pentru îndeplinirea datoriei liturgice, nu lipsesc bisericile în vecinătate, cea a augustinilor desculți, de exemplu, care e cea mai apropiată, dar dacă se întîmplă să aibă părintele Bartolomeu Lourenço obligații duhovnicești, ori datorii sau servicii de împlinit la curte, care îi iau mai mult timp decît de obicei, deși n-ar fi nevoie să vină aici în fiecare zi, dacă nu sare așadar părintele să înteţească flacăra creștină care, fără îndoială, arde în sufletul Blimundei și al lui Baltasar, el cu uneltele de fier, ea cu focul și cu apa, amîndoi cu înflăcărarea care îi face să se arunce îmbrățișați pe rogojină, ei uită adeseori de sfînta jertfă și nu au remușcări, drept care ne simțim îndreptățiți să ne gîndim că ar fi tocmai creștin presupusul suflet al acestora doi. Stau în șură sau ies să stea la soare, îi înconjoară moșia lăsată în părăsire unde pomii fructiferi încep să redevină pădureți cu odinioară, hățișurile năpădesc potecile, în locul unde a fost grădina își răsfiră acum frunzele mohorul și lemnul-cîinesc, însă Baltasar a retezat deja cu secera tulpinile mai înalte, iar Blimunda a tăiat cu hîrleţul și a pus la uscat rădăcinile, de va fi vreme destulă, și pămîntul acesta îi va aduce muncii prinosul cuvenit. Există însă și ceasuri de răgaz, de aceea, cînd mîncărimea devine de nesuportat, Baltasar își lasă capul în poala Blimundei, iar ea îl caută de păduchi, căci nu e de mirare că au așa ceva îndrăgostiții și constructorii de aeronave, dacă acest cuvînt s-o fi întrebuințînd în epoca aceasta, așa cum se spune, de pildă, împăcăciune în loc de împăcare. Pe Blimunda n-are cine s-o caute de păduchi. Baltasar face ce poate, însă, dacă îi ajung mîna și degetele ca să apuce

gîngania, îi lipsesc degetele și mîna ca să susțină părul greu și des al Blimundei, de culoarea mierii întunecate, de îndată ce îl desface în șuvițe, ele se adună la loc, ascunzînd astfel vînatul. În viață e loc pentru oricine.

Nu întotdeauna însă treaba merge bine. Nu e adevărat că nu se simte lipsa mîinii stîngi. Dumnezeu o putea trăi fără ea fiindcă e Dumnezeu, omul are însă nevoie de ambele mîini, o mînă spală pe alta, amîndouă spală obrazul, de cîte ori a fost nevoită Blimunda să vină să curețe murdăria care a rămas lipită pe dosul palmei și care altfel nu s-ar duce, acestea sînt necazurile războiului, minime în cazul de față, fiindcă au fost mulți alți soldați care au rămas fără amîndouă brațele, sau fără amîndouă picioarele, sau fără părțile lor bărbătești, și n-o au pe Blimunda ca să le dea ajutor, ori au pierdut-o chiar din acest motiv. Este grozav cîrligul pentru a apuca o lamă de fier sau pentru a îndoi o nuia, e strașnică țepușa ca să dea copci în pînza velei, însă lucrurile se supun anevoie cînd nu simt mîngîierea pielii omenești, își închipuie că au pierit oamenii cu care erau obișnuite, lumea s-a întors cu fundul în sus. Blimunda vine atunci să dea o mînă de ajutor și, cînd vine ea, rebeliunea ia sfîrșit, Bine că ai venit, zice Baltasar, or simți și lucrurile același lucru, asta nu se poate ști cu siguranță.

Din cînd în cînd, Blimunda se scoală mai devreme și, înainte de a-și mînca pîinea fiecărei dimineți, se strecoară pe lîngă perete, ferindu-și ochii de vederea lui Baltasar, dă la o parte pînza și se apropie să cerceteze cele făcute pînă acum ca să descopere punctul slab al împletiturii, bula de

ori ascunsă în fier şi, terminînd inspecţia, se apuca să-şi mestece pe îndelete hrana, devenind încetul cu încetul la fel de oarbă ca şi ceilalţi oameni care văd doar ceea ce se înfăţişează privirii. Cînd a făcut asta pentru întîia oară, iar mai tîrziu Baltasar i-a zis părintelui Bartolomeu Lourenço, Fierul ăsta nu e bun de nimic, e crăpat pe dinăuntru, De unde ştii, Blimunda a văzut, părintele s-a întors către ea, i-a zîmbit, l-a privit pe unul, l-a privit pe celălalt, şi a rostit, Tu eşti Şapte-Sori fiindcă vezi pe lumină, tu vei fi Şapte-Luni fiindcă vezi pe întuneric, şi astfel Blimunda, care pînă atunci se numea precum mama ei doar de Jesus, a devenit Blimunda Şapte-Luni, şi era botezată de preot, aşa cum se cuvine, nu-şi primise porecla de la un fitecine. În noaptea aceea, norii şi lunile au dormit îmbrăţişaţi în vreme ce stelele se roteau lent pe cer, Lună unde eşti, Soare un'te duci.

Părintele Bartolomeu Lourenço vine din cînd în cînd să-şi exerseze aici predicile pe care le-a compus, pereţii au în şură tocmai ecoul potrivit ca să se rotunjească vorbele, fără rezonanţa excesivă care face să se învălmăşească sunetele, înecînd înţelesurile. Aşa sunau pesemne imprecaţiile profeţilor în deşert ori în piaţa publică, spaţii fără pereţi sau cu ziduri aflate la mare depărtare, şi de aceea neştiutoare de legile acusticii, harul se află în organul care rosteşte cuvîntul, nu în urechile care îl ascultă sau în pereţii care îl trimit înapoi de unde a plecat. Are însă această religie o retorică voluptuoasă, cu îngeri cărnoşi şi cu sfinţi înfocaţi şi cu multe fluturări de tunică, braţe dolofane, coapse întrezărite, piepturi care se

umflă, ochi daţi peste cap, şi tot atîta suferă cel care se desfată, pe cît se desfată cel care suferă, de aceea nu toate drumurile duc la Roma, ci la trup. Părintele îşi bate capul cu oratoria, mai ales că are cine să-l asculte, dar, fie ca efect intimidant al păsăroiului, fie din pricina răcelii egoiste a auditoriului, sau pentru că lipseşte ambianţa bisericească, vorbele nu-şi iau zborul, nu răsună, se încurcă unele cu altele, pare de necrezut că părintele Bartolomeu Lourenço are o faimă atît de mare ca orator în cele sfinte, aşa încît a fost asemuit cu părintele António Vieira[1], să-l aibă Dumnezeu în pază, că Sfînta Inchiziţie l-a avut. Aici şi-a exersat părintele Bartolomeu Lourenço predica pe care a rostit-o la Salvaterra de Magos, aflîndu-se de faţă regele şi curtea, aici îşi exersează acum predica pe care o va rosti la sărbătorirea cununiei Sfîntului Iosif, pe care i-au cerut-o dominicanii, va să zică nu-i dăunează prea mult faima pe care o are de zburător şi de zănatic, căci pînă şi fiii Sfîntului Dominic îl poftesc să le cuvînte, de rege ce să mai vorbim, căci acestuia, fiind încă atît de tînăr, îi mai plac încă jucăriile, şi

1. António Vieira (1608-1697), scriitor şi orator iezuit, cea mai reprezentativă personalitate a barocului portughez. Numit de Fernando Pessoa „împăratul limbii portugheze", opera sa cuprinde în jur de 200 de predici, peste 500 de scrisori şi opere cu caracter politic, diplomatic, religios şi profetic. Cunoscut pentru lupta sa în favoarea indienilor din Brazilia şi pentru mesianismul manifest în special în *Istoria viitorului*, părintele António Vieira a fost închis de Inchiziţie între 1665 şi 1667.

de aia îl protejează pe părinte, de aia petrece atîta timp cu maicile prin mînăstiri și le lasă borțoase, una cîte una, ori pe mai multe în același timp, astfel că, atunci cînd i s-o isprăvi istoria, se vor număra cu zecile copiii căpătați în acest fel, vai de biata regină, ce s-ar alege de ea dacă nu l-ar avea pe duhovnicul António Stieff, părinte iezuit, ca n-o învețe ce înseamnă resemnarea, și visurile în care îi apare infantele Dom Francisco cu marinarii morți, spînzurați la oblînc, și ce s-ar alege de părintele Bartolomeu Lourenço dacă ar veni pe aici dominicanii care i-au comandat predica și ar da peste păsăroiul acesta, peste ciungul acesta, peste vrăjitoarea aceasta, peste predicatorul acesta, dăltuind cuvinte și tăinuind poate gînduri pe care nici Blimunda n-ar putea să le vadă, chiar dacă ar ține post un an întreg.

Își încheie predica părintele Bartolomeu Lourenço, nu se sinchisește de efectul ei religios, întreabă cu gîndul aiurea, Ei, v-a plăcut, iar ceilalți îi răspund, Da, sigur, ne-a plăcut, bineînțeles, însă aceste vorbe sînt rostite cu jumătate de gură, căci inima nu prea dă semne că ar fi priceput ce-a auzit, iar dacă inima n-a priceput, rostirea gurii nu ajunge să fie minciună, ci doar absență. Baltasar se apucă iarăși să ciocănească fierul, Blimunda împinse cu mătura în curte resturile de nuiele care nu mai făceau trebuință, după rîvna pe care o arată, ar putea să pară două treburi grabnice, însă părintele rosti pe neașteptate, ca unul care nu-și mai poate înăbuși un gînd chinuitor, Așa n-o să ajung niciodată să zbor, o spuse cu glas obosit, apoi făcu un gest plin de o descurajare atît de adîncă, încît, înțelegînd brusc cît

era de zadarnică munca pe care o făcea, Baltasar dădu drumul ciocanului din mînă, dar, vrînd să îndrepte ceea ce putea fi luat drept renunțare, rosti, Trebuie să construim aici o forjă, să călim fierul, de nu, însăși greutatea păsăroiului îl va face să se încovoaie, iar părintele răspunse, Nu-mi pasă dacă se va încovoia sau nu, important e să zboare, și nu va zbura dacă-i lipsește eterul, Ce-i asta, întrebă Blimunda, E tăria de care sînt agățate stelele, Și cum poate fi el adus încoace, întrebă Baltasar, Prin arta alchimiei, la care eu nu mă pricep, dar despre asta să nu suflați niciodată vreo vorbă, orice s-ar întîmpla, Și ce e de făcut, Am să plec în curînd în Olanda, care-i o țară cu mulți cărturari, acolo voi deprinde meșteșugul de a face să coboare eterul din tării, ca să-l putem introduce în sfere, fără el mașina nu va zbura niciodată, Dar ce virtute are acest eter, întrebă Blimunda, Ea este o parte din virtutea generală de a atrage ființele și trupurile, chiar și lucrurile neînsuflețite, dacă le slobozim din gheara pămîntului, în sus, spre soare, Spune asta în cuvinte pe care să le pot pricepe, părinte, Ca mașina să se ridice în văzduh, trebuie ca soarele să atragă chihlimbarul care va fi agățat de sîrmele acoperișului, care, la rîndul lui, va atrage eterul pe care îl vom fi introdus înăuntrul sferelor, care, la rîndul lui, va atrage magneții ce se vor afla dedesubt, care, la rîndul lor, vor atrage lamelele de fier din care e alcătuită carena bărcii, și atunci vom urca în văzduh, purtați de vînt, ori împinși de suflul foalelor, dacă nu va fi vînt, însă repet, lipsindu-ne eterul, ne lipsește totul. Atunci Blimunda spuse, Dacă soarele atrage chihlimbarul,

iar chihlimbarul atrage eterul, iar eterul atrage magnetul, iar magnetul atrage fierul, maşina va fi împinsă spre soare, fără să se mai poată opri. Făcu o pauză, apoi întrebă ca şi cum ar fi vorbit doar pentru sine, Cum o fi soarele pe dinăuntru. Părintele spuse, Nu vom ajunge la soare, ca să evităm să se întîmple asta, avem pînzele de deasupra pe care le putem deschide şi închide după voie, în aşa fel încît să ne oprim la înălţimea pe care o dorim. Făcu şi el o pauză, apoi încheie, Cît despre a şti cum o fi soarele pe dinăuntru, să ne ridice maşina de la pămînt, căci restul va veni de la sine, dorind-o noi şi fără să îl necăjim prea mult pe Dumnezeu.

Sînt totuşi vremuri pline de necazuri. Acum vor ieşi în stradă călugăriţele de la Santa Mónica, răzvrătite şi scoase din sărite de porunca regelui cum că de azi înainte nu vor mai avea voie să vorbească în mînăstiri decît cu părinţii, fiii, fraţii şi rudele de gradul al doilea, hotărîre prin care Maiestatea Sa vrea să pună capăt scandalului iscat din pricina muieraticilor, nobili şi plebei, care le frecventează pe soţiile Domnului şi le lasă borţoase în timpul unei Ave-Maria, că asta face şi Dom João al V-lea, lui îi şade bine, dar nu lui João cutare, sau lui José oricine. Veni într-un suflet starețul de la Graça, vrînd să le potolească pe măicuţe şi să le aducă aminte de respectul cuvenit vrerii regale, ameninţîndu-le cu excomunicarea dacă vor încălca porunca, dar ele, căpiate, se răsculară, trei sute de femei cuprinse de o catolică furie, fiindcă astfel sînt rupte de lume, au încercat o dată, o repetă a doua oară, acum se va vedea cum sparg uşile delicatele mîini feminine,

călugărițele au ieșit afară, o tîrăsc cu brutalitate după ele pe maica stareță, țin crucea înălțată în aer, pornesc pe stradă în procesiune, pînă cînd le iese în întîmpinare comunitatea fraților călugări de la Graça, și le roagă ca, pentru numele lui Dumnezeu, să pună capăt răzmeriței, pe loc se înfiripă un preasfînt colocviu între călugări și călugărițe, disputîndu-și fiecare argumentele, cazul era atît de grav, încît coregidorul fu nevoit să dea fuga la rege, întrebînd dacă trebuia să se suspende ori nu ordinul, și cu aceste alergături, înapoieri și comentarii ale celor întîmplate trecu toată dimineața, căci se sculaseră cu noaptea-n cap protestatarele, și, pînă la întoarcerea coregidorului, coregidorule, du-te, coregidorule, vino, rămaseră pe loc măicuțele, așezate pe pămîntul gol cele mai coapte, sprințare și vioaie cele din ultima recoltă, încălzindu-se la soarele plăcut al anotimpului care îți umple inima de freamăt, uitîndu-se la cei care treceau pe acolo și, din curiozitate, se opreau, asemenea delicatese nu-ți cad sub nas în fiecare zi, sporovăind apoi cu cine aveau chef, drept care acolo s-au înnodat mai strîns legăturile cu oaspeții interzișii, care, aflînd vestea, au dat năvală și, cu învoieli, alinturi, ore de întîlnire, vorbe de recunoaștere, semne din degete ori din batistă, și-au petrecut vremea pînă la amiază, și cum, în sfîrșit, trupul ceru de mîncare, se ospătară chiar acolo cu dulciurile pe care le aduseseră în traistă, dacă la război te duci, ia cu tine-un pumn de nuci, iar spre sfîrșitul gustării sosi contraordinul de la palat ca totul să revină la făgașul moral de mai înainte, drept care se întoarseră victorioase călugărițele la Santa Mónica,

intonînd imnuri de triumf, consolate pe deasupra de iertarea stareţului trimisă printr-un curier, n-a venit în persoană, ar fi putut să-l nimerească vreun glonţ rătăcit, căci asemenea daraveră cu mănăstiri revoltate e mai cumplită ca orice bătălie. Aceste femei sînt băgate de atîtea ori cu forţa în reclauziune monastică, de aici nu te mai miști, facilitîndu-se astfel partajul moştenirii în favoarea primului născut şi a altor fraţi de parte bărbătească, şi, cu toate că trăiesc ca nişte prizoniere, pînă şi simpla strîngere a degetelor printre gratii vor să le-o refuze, întîlnirea clandestină, atingerea suavă, blînda mîngîiere, chiar dacă ea aduce de atîtea ori infernul, binecuvîntat să fie, căci, în sfîrşit, dacă soarele atrage chihlimbarul, iar lumea carnea, cineva va trebui să tragă un folos şi de aici, fie şi numai pentru a se alege doar cu resturile rămase de la cei ce s-au născut ca să mănînce totul.

Alt necaz aşteptat este autodafeul, nu pentru Biserică, ea profită de pe urma lui pentru întărirea credinţei, avînd şi alte cîştiguri, nici pentru rege, căci, aflîndu-se în cortegiul de osîndiţi cîţiva brazilieni, stăpîni de mori de zahăr, se alege cu averea lor, ci pentru acela care simte pe spinare şfichiul biciului, ori e trimis în surghiun, ori e ars pe rug, e drept că astăzi o singură femeie a fost dată pe seama braţului secular, nu va fi din calea-afară de greu să-i zugrăvească chipul în biserica Sfîntului Dominic, alături de alţi inşi pîrliţi, fripţi, împrăştiaţi şi măturaţi, pare de neînţeles cum nu serveşte cazna unora drept sperietoare pentru alţii, le-o fi plăcînd oamenilor să fie chinuiţi, or pune mai mult preţ pe convingerile spiritului decît

pe salvarea trupului, habar n-a avut Dumnezeu în ce bucluc se băga atunci cînd i-a creat pe Adam şi Eva. Ce s-ar putea spune, de pildă, despre această maică juruită, care era de fapt evreică şi a fost osîndită la temniţă pe viaţă, sau despre această negresă din Angola, caz nemaiîntîlnit pînă acum, care a fost adusă din Rio de Janeiro sub acuzaţia de iudaism, sau despre acest negustor din Algarve care susţinea că fiecare se mîntuieşte în legea pe care o urmează, pentru că toate sînt egale, şi ce mi-e Cristos, ce mi-e Mahomed, ce mi-e Evanghelia, ce mi-e Cabala, dulcele sau amarul, păcatul ori virtutea, sau despre acest mulatru din Caparica, pe numele lui Manuel Mateus, dar care nu e rudă cu Şapte-Sori, şi e poreclit Saramago, parcă poate şti cineva ce descendenţă va avea, şi care a fost trimis în judecată pentru vina de a fi un vrăjitor fără pereche, alături de alte trei fetişcane care îi ţineau hangul, ce se va spune aşadar despre aceştia şi despre alţii o sută treizeci care păşesc în procesiune, mulţi or să-i ţină companie mamei Blimundei, cine ştie dacă o mai fi cumva în viaţă.

Şapte-Sori şi Şapte-Luni, dacă i-au pus un nume aşa frumos, se cuvine să-l poarte, nu au coborît în Rossio de la S. Sebastião da Pedreira ca să vadă autodafeul, dar sărbătoarea nu a dus lipsă de spectatori, iar de la unii care au fost de faţă, inclusiv însemnările care rămîn întotdeauna în pofida incendiilor şi a cutremurelor, s-a păstrat amintirea a ceea ce-au văzut şi a celor care au fost văzuţi, arşi ori pocăiţi, negresa din Angola, mulatrul din Caparica, călugăriţa evreică, clericii care spuneau liturghia, spovedeau şi predicau fără să fi fost hirotonisiţi, judele din Arraiolos cu sînge

de creştin nou şi dinspre partea mamei şi dinspre partea tatălui, în total o sută treizeci de oameni, căci Sfîntul Oficiu îşi întinde atotputernic năvoadele prin lume şi le scoate pline, urmînd astfel într-un mod mai aparte pilda cea bună dată de Cristos atunci cînd i-a spus lui Petru că îl voia pescar de oameni.

Marea amărăciune a lui Baltasar şi a Blimundei este că nu se găseşte un năvod care să poată fi aruncat pînă la stele, ca să aducă de acolo eterul care le susţine, după cum afirmă părintele Bartolomeu Lourenço, care va pleca zilele acestea, dar nu ştie cînd se va întoarce. Păsăroiul, care părea un castel în ascensiune, este acum un turn în ruine, un babel prăbuşit la jumătatea zborului, frînghii, pînze, sîrme, bucăţi de fier amestecate de-a valma, nu le-a mai rămas nici măcar consolarea de a putea deschide cufărul ca să contemple desenul, părintele l-a pus în bagaje, mîine e ziua plecării, va pleca pe mare şi fără să aibă de înfruntat alte primejdii în călătorie decît pe acelea naturale, fiindcă, în sfîrşit, s-a anunţat că s-a făcut pace cu Franţa, într-o solemnă procesiune de judecători, coregidori şi aprozi, frumos gătiţi cu toţii, în urma lor gorniştii, cu goarne răsucite, apoi logofeţii palatului cu bastonul de argint pe umăr, la urmă şapte crainici cu mantii bogate, ultimul dintre ei ducînd în mînă o hîrtie, care era înştiinţarea de pace, citită mai întîi în Terreiro do Paço, sub ferestrele unde şedeau maiestăţile şi alteţele, sub privirile mării de oameni care umplea piaţa, în faţa companiei de gardă în poziţie de drepţi, iar după ce au terminat aici, s-au dus s-o strige încă o dată în faţa catedralei, de aici a treia oară în

Rossio, pe treptele spitalului, în sfîrşit s-a făcut pace cu Franţa, să poftească acum şi celelalte ţări cu respectivele lor păci, Dar nici una n-o să-mi dea înapoi mîna pierdută, zice Baltasar, Lasă, noi doi avem împreună trei mîini, răspunde Blimunda.

Părintele Bartolomeu Lourenço îi binecuvîntă pe soldat şi pe vizionară, aceştia îi sărutară mîna, însă în ultima clipă se îmbrăţişară toţi trei, a fost mai puternică prietenia decît respectul, iar părintele rosti, Cu bine, Blimunda, Cu bine, Baltasar, aveţi grijă unul de celălalt, şi de păsăroi, căci eu mă voi întoarce într-o zi cu ceea ce caut, nu va fi aur, nici diamant, ci aerul pe care îl respiră Dumnezeu, vei ţine în păstrare cheia pe care ţi-am dat-o şi, cum o să plecaţi la Mafra, nu uita să vii din cînd în cînd pe aici să vezi ce mai e cu maşina, poţi să intri şi să ieşi fără teamă, regele mi-a încredinţat proprietatea, ştie ce se află aici, şi, terminîndu-şi vorba, se urcă pe catîr şi plecă.

Este deja pe mare părintele Bartolomeu Lourenço, dar noi ce-o să facem acum fără speranţa de a ajunge prea curînd la cer, păi să mergem la coridă, e o distracţie grozavă, la Mafra nu s-au ţinut niciodată, spune Baltasar, şi, cum banii nu ajung pentru toate cele patru zile, că a fost scumpă chiria anul acesta pentru tăpşanul din Terreiro do Paço, vom merge la ultima reprezentaţie, care încheie sărbătoarea, cu tribune ridicate împrejurul pieţei pînă la rîu, de-abia se mai pot zări catargele corăbiilor ancorate lîngă ţărm, şi-au găsit locuri bune Şapte-Sori şi Blimunda, şi asta nu pentru că ar fi sosit mai devreme ca alţii, ci pentru că un cîrlig de fier agăţat la capătul braţului deschide calea la fel de uşor precum culevrina

care a sosit din India şi se află în turnul S. Gião, omul simte o atingere pe spate, se întoarce şi i se pare că vede gura unei puşti aţintită asupra lui. Toată piaţa este înconjurată de stîlpi, cu steguleţe aternate în vîrf, drapaţi pînă la poale cu pînze care flutură în adierea brizei, iar la intrarea în care s-a construit un portic de lemn, zugrăvit de parcă ar fi marmură albă, cu coloane imitînd piatra din munţii Arrábida, cu frize şi cornişe aurite. Stîlpul principal e susţinut de patru figuri uriaşe zugrăvite în tot felul de culori şi poleite din belşug cu aur, iar steagul, din tablă, îl înfăţişează, pe o faţă şi pe alta, pe gloriosul nostru Sfînt Anton, pe cîmp de argint, garniturile sînt şi ele aurite şi împodobite cu un evantai de pene multicolore, vopsite aşa de iscusit încît par naturale şi adevărate, iar ele încheie ca un moţ imaginea bărbatului pictat pe steag. Băncile şi tribunele sînt un furnicar de oameni, lumea de vază are locuri separate, iar maiestăţile şi alteţele asistă de la ferestrele palatului, deocamdată stropitorii mai udă încă piaţa, optzeci de bărbaţi îmbrăcaţi după moda maură, cu armoariile Senatului Lisabonei brodate pe şorţuri, se foieşte nerăbdătoare mulţimea care vrea să vadă ieşind taurii, s-au terminat dansurile, acum s-au retras şi stropitorii, a rămas tăpşanul curat ca în palmă, mirosind a pămînt reavăn, facerea lumii pare că s-a încheiat adineaori, acum se aşteaptă gongul, în curînd vor apărea sîngele şi urina, şi balegile taurilor, şi bălegarul cailor, iar dacă cineva o să se scape pe el de frică, să sperăm că-l vor ţine băierile nădragilor ca să nu se facă de rîs în faţa Lisabonei şi a lui Dom João al V-lea.

A intrat primul taur, a intrat al doilea, a intrat al treilea, au apărut cei optsprezece toreadori pedeștri pe care Senatul i-a contractat în Castilia pe bani grei, toreadorii călări au tăbărît în piață și și-au împlîntat lăncile, pedestrașii au înfipt sulițe împodobite cu panglici de hîrtie, iar acel călăreț pe care taurul l-a ultragiat, făcîndu-l să îi cadă mantia pe jos, se năpustește asupra dobitocului și îl rănește cu spada, așa înțelege el să-și răzbune onoarea pătată. Intră acum al patrulea taur, al cincilea, al șaselea, au intrat deja zece, doisprezece, cincisprezece, douăzeci, arena e o baltă de sînge, doamnele rîd, scot țipete ușoare, bat din palme, se înghesuie pe la ferestre ca florile în glastre, iar taurii mor unul după altul și sînt scoși afară într-un car cu roți joase, tras de șase cai, cum numai pentru cei din familia regală sau de rang înalt se obișnuiește, ceea ce, dacă nu dovedește regalitatea și rangul taurilor, arată în schimb cît sînt de grei, să-i întrebăm pe cai, de altfel arătoși, cu harnașamente lucitoare, cu glugi de catifea stacojie brodată, cu valtrapuri cu franjuri din argint fals, și uite-l pe taurul străpuns de săgeți, sfîrtecat de lovituri de lance, cum își tîrăște mațele pe jos, bărbații în delir pipăie femeile delirante, iar ele se freacă de ei fără rușine, nici Blimunda nu face excepție, și de ce-ar face, lipită strîns de Baltasar, i se urcă la cap sîngele pe care-l vede curgînd, șuvoaiele țîșnind din rînile taurilor, revărsînd moartea vie care tulbură mințile, însă imaginea ce se întipărește pe retină și îți îngheață inima e capul prăbușit al unui taur, botul căscat, limba groasă atîrnînd, care nu va mai secera, aspră, iarba cîmpiilor, ci poate doar pășunile de

fum din lumea cealaltă, nu putem şti dacă pentru tauri va fi infern sau paradis.

Paradis ar trebui să fie, dacă o mai exista dreptate, nu poate fi infern după cît suferă aceştia cu mantiile de foc, care sînt nişte cape groase, ţesute din mai multe straturi şi înţesate cu felurite tipuri de artificii, se pune foc la cele două capete şi mantia se aprinde, artificiile explodează pe rînd, pocnesc fără încetare, bubuie şi împrăştie scîntei prin toată piaţa, e ca şi cum taurul ar fi prăjit de viu, şi aleargă în dreapta şi în stînga, înnebunit de furie şi durere, sărind şi mugind, în vreme ce Dom João al V-lea şi poporul său aplaudă jalnica moarte, căci taurul nu poate nici măcar să se apere, darămite să moară omorînd. Miroase a carne arsă, dar este un miros care nu deranjează aceste nări, deprinse cum sînt cu frigăruile de la autodafeuri, iar boul cel puţin ajunge pînă la urmă în farfurie, tot e un cîştig, pe cînd după evreu rămîne doar bruma de avere pe care a lăsat-o aici.

Se aduc acum nişte momîi din argilă pictată, mai mari decît un stat de om, cu braţele întinse, le aşază în mijlocul arenei, ce număr o fi ăsta, întreabă cine nu a mai văzut, poate se vor odihni puţin ochii după măcel, în fine, dacă momîile sînt de lut, cel mai rău lucru ce li se poate întîmpla e să ajungă un morman de cioburi, or să trebuiască după aceea să mături, nu glumă, s-a dus pe apa sîmbetei distracţia, asta-i, spun scepticii şi violenţii, să mai vină o mantie de foc ca să rîdem cu toţii împreună cu regele, nu sînt aşa de multe ocaziile cînd putem rîde laolaltă, dar în această clipă ies din ţarc doi tauri care, uluiţi, dau cu ochii de piaţa pustie, doar acele momîi cu braţele

ridicate în sus și fără picioare, pîntecoase și acoperite cu demoni mîzgăliți, pe ele ne vom răzbuna pentru toată rușinea suferită, taurii dau năvală, oalele plesnesc cu un pocnet surd, iar dinăuntru țîșnesc zeci de iepuri speriați, gonind din răsputeri încolo și încoace, urmăriți și omorîți cu bîta de toreadori și de bărbații care au sărit în arenă, cu un ochi la dobitocul care fuge, cu altul la acela care se năpustește, publicul rîde zgomotos, rîs de oameni lipsiți de măsură, dintr-odată se schimbă tonul uralelor, fiindcă din alte două momîi de lut, făcute acuma țăndări, ies bătînd cu putere din aripi stoluri de porumbei, dezorientați de lovitură, răniți de lumina crudă, unii își pierd simțul zborului, nu reușesc să cîștige înălțime și se izbesc de palisadele înalte, căzînd în mîini nerăbdătoare nu atît să înșface gustoasele bucate care sînt porumbeii umpluți, cît să citească versurile scrise pe un răvaș legat la gîtul păsării, ca de exemplu, Eu dintr-o temniță nebună ca prin minune am scăpat, ce fericit aș fi pe dat', de-ar fi să-ncap pe-o mînă bună, Aici mă cheamă a mea pană, cu destulă tresăltare, cine vrea prea sus să zboare va cădea-n aspră dojană, Acum deja sînt liniștită, și de-o fi să mor cîndva, Dumnezeu să dea așa, să mor ca lumea osebită, De-a rostogolul fug de-acei, ce ucigîndu-mă muri-vor, cînd taurii-i aleargă-n zor, să scape vor și porumbei, totuși nu reușesc să-i prindă pe toți, căci unii se înalță în zboruri circulare, scapă de vîrtejul de țipete și mîini, și urcă, urcă, nimeresc cadența potrivită a aripilor, culeg în înaltul cerului razele de soare, iar cînd se îndepărtează, par păsări de aur, plutind peste acoperișuri.

În dimineața următoare, înainte de a se lumina de ziuă, drept singură povară o boccea de haine și ceva merinde în desagă, Baltasar și Blimunda au părăsit Lisabona, îndreptîndu-se spre Mafra.

SE A ÎNTORS FIUL RISIPITOR, și-a adus femeie, iar dacă nu vine cu mîna goală, e pentru că una i a rămas pe cîmpul de bătălie, iar cealaltă ține mina Blimundei, dacă vine mai bogat sau mai sărac e un lucru care nu se întreabă, căci orice om știe ce are, însă nu știe cît prețuiește aceasta. Cînd Baltasar a împins ușa și s-a înfățișat în fața mamei, Marta Maria, cum se numește, și-a strîns în brațe feciorul, l-a strîns cu o forță ce părea de bărbat, însă era numai a inimii. Baltasar avea cerligul prins de ciot, ce durere în suflet, ce jale să vezi pe umărul femeii un fier răsucit în locul aceiicii pe care o alcătuiesc degetele, îmbrățișînd conturul a ceea ce cuprind, reazem și sprijin pe care te poți bizui. Tatăl nu era acasă, ci pe ogor, la muncă, singura soră a lui Baltasar se măritase și avea doi copii, se numește Álvaro Pedreiro bărbatul ei, și e pietrar, i-au înscris meseria în nume, caz frecvent, ce motive s-or fi găsit, și în ce vremuri, ca unora să li se dea, chiar dacă numai ca poreclă, numele de Șapte-Sori. Blimunda nu trecuse pragul, aștepta să-i vină rîndul, însă bătrîna n-o vedea, mai scundă decît fiul, și pentru că în casă era aproape beznă, Baltasar se dădu la o parte ca să-i permită s-o vadă pe Blimunda, așa își închipuia, însă Marta Maria văzu mai întîi ceea ce încă nu văzuse, ci doar presimțise în atingerea rece și neplăcută de pe umăr, fierul în locul mîinii,

numai apoi desluși silueta desenată în golul ușii, sărmana femeie, sfîșiată între durerea care o mutila și pe ea prin brațul acela și îngrijorarea stîrnită de o altă prezență feminină, se trase atunci Blimunda înapoi, pentru ca fiecare lucru să se petreacă la timpul cuvenit, și auzi de afară suspinele și întrebările, Vai, fiul meu iubit, cum s-a întîmplat, cine ți-a făcut asta, începuse să se întunece cînd Baltasar ieși la ușă și o pofti, Intră, un opaiț se aprindea în casă, Marta Maria încă mai suspina încetișor, Mamă, aceasta e nevasta mea, numele ei e Blimunda de Jesus.

Ar trebui să fie de-ajuns să spui cum se numește cineva și să aștepți apoi tot restul vieții ca să afli cine este, dacă vreodată o s-o știm, căci a fi nu e totuna cu a fi fost, a fi fost nu e totuna cu va fi, dar obiceiul este altul, Cine au fost părinții tăi, unde te-ai născut, ce vîrstă ai, și cu asta îți închipui că știi mai mult, și cîteodată totul. Odată cu ultima rază de lumină, sosise tatăl lui Baltasar, pe nume João Francisco, fiu al lui Manuel și al Jacintei, născut la Mafra, trăind aici dintotdeauna, în casa asta, la umbra bisericii Sfîntului Andrei și a palatului viconților, și, dacă vreți mai multe amănunte, un bărbat la fel de înalt ca și fiul, acum puțin gîrbovit de ani ca și de greutatea brațului de vreascuri pe care le aduce în casă. Baltasar îl ajută să-și dea jos povara de pe umeri, iar bătrînul îl privi și spuse, Ah, omule, observă de îndată brațul mutilat, dar nu pomeni de asta, ci își spuse, Răbdare, a fost la război, apoi se uită la Blimunda, înțelese că era femeia fiului său, îi dădu mîna să i-o sărute, în curînd soacra și nora se ocupau de pregătitul cinei, în vreme ce Baltasar

povestea despre bătălie, mîna retezată, anii de absență, ascunzînd însă că stătuse aproape doi ani la Lisabona fără să dea de știre, cînd primele și singurele vești au fost primite în urmă numai cu cîteva săptămîni, prin scrisoarea pe care o scrie preasfințitul părintele Bartolomeu Lourenço, la rugămintea lui Șapte-Sori, spunînd că era viu și că avea să se întoarcă, vai, cruzimea inimilor copiilor care sînt vii și fac din tăcerea lor moarte. Mai era de spus cînd se căsătorise cu Blimunda, dacă în vremea cătăniei, dacă mai tîrziu, și ce căsătorie era aceea, de unde pînă unde această însoțire, însă bătrînii fie că nu se gîndeau să întrebe, fie că preferau să nu știe, dîndu-și deodată seama de părul straniu al fetei, cu părul ei roșcovan, urîtă vorbă, de fapt are culoarea mierii, și ochii luminoși, verzi, cenușii, albaștri, cînd lumina le bătea din față, apoi brusc foarte întunecați, cafenii ca pămîntul, tulburi ca apa stătută, negri dacă umbra îi învăluia sau doar îi atingea în treacăt, așa că toți rămaseră tăcuți, sosi apoi momentul să-nceapă să vorbească, Nu l-am cunoscut pe tatăl meu, cred că a murit înainte de a mă naște, mama a fost trimisă în surghiun în Angola pentru opt ani, au trecut numai doi, nu știu dacă mai trăiește, n-am primit niciodată vești, Eu și Blimunda vom rămîne să trăim aici, în Mafra, va trebui să caut o casă, Nu are rost să cauți, aceasta e destul de încăpătoare pentru toți patru, aici au trăit chiar mai mulți laolaltă, dar din ce pricină a fost surghiunită maică-ta, Pentru că a fost denunțată Sfîntului Oficiu, Tată, Blimunda nu este evreică, nu este nici creștină nouă, povestea cu Sfîntul Oficiu, temnița și surghiunul s-au datorat

vedeniilor pe care mama ei spunea că le avea și revelațiilor, și că de asemenea auzea glasuri, Nu există femeie care să nu aibă vedenii și revelații și care să nu audă glasuri, le auzim toată ziua, nu e nevoie să fii vrăjitoare pentru asta, Mama mea nu era vrăjitoare, nici eu nu sînt, Și tu ai vedenii, Doar pe acelea pe care le au toate femeile, mamă, O să fii fata mea, Da, mamă, Așadar juri că nu ești evreică, nici creștină nouă, Jur, tată, Dacă așa stau lucrurile, fii bine-venită în casă la Șapte-Sori, O mai cheamă și Șapte-Luni. Cine i-a pus numele ăsta, Preotul care ne-a cununat, Preoți care să aibă asemenea idei sînt păsări rare care nu prea obișnuiesc să zboare pe la noi prin sacristii, rîseră atunci cu toții, unii știind mai multe, iar alții mai puține. Blimunda se uită la Baltasar și fiecare citi același gînd în ochii celuilalt, păsăroiul desfăcut în bucăți, împrăștiat pe jos, părintele Bartolomeu Lourenço ieșind pe poartă, călare pe catîr, plecînd în Olanda. Plutea în aer minciuna că Blimunda n-ar avea coastă de creștină nouă, dacă minciună poate fi numită, cînd știm cît de puțin le pasă acestora doi de asemenea cuvinte, ca să salvezi adevăruri mai mari trebuie să mai și minți cîteodată.

Tatăl spuse, Am vîndut ogorul pe care îl aveam pe Vela, n-am făcut o afacere proastă, treisprezece mii cinci sute de reali, dar îi vom simți lipsa, De ce l-ai vîndut atunci, Regele l-a vrut, pe al nostru și pe altele, Și pentru ce l-a vrut regele, A poruncit să se ridice aici o mînăstire de călugări, n-ai auzit vorbindu-se de asta la Lisabona, Nu, tată, nu am auzit, Vicarul a spus că este vorba de o făgăduială pe care a făcut-o regele dacă i se va naște un copil,

acum cumnatul tău va putea să cîștige bani buni, o să fie nevoie de pietrari. Mîncaseră fasole și varză, femeile deoparte, în picioare, iar João Francisco Șapte-Sori se duse la putina cu saramură și scoase o bucată de slănină pe care o tăie în patru felii, le puse pe fiecare pe un codru de pîine și le împărți celorlalți. O privi cu atenție pe Blimunda, ea însă își primi porția și începu să mestece în liniște, Nu e evreică, își zise socrul. Marta Maria se uitase și ea, cu îngrijorare, apoi îi aruncă bărbatului o privire severă, ca și cum l-ar fi dojenit pentru șiretlic. Blimunda termină de mîncat și zîmbi, João Francisco nu bănuia că ea ar fi mîncat slănina chiar dacă ar fi fost evreică, e altul adevărul ce trebuie salvat.

Baltasar spuse, Va trebui să caut de lucru, Blimunda va munci și ea, nu putem să trăim din pomană, Nu te grăbi cu Blimunda, aș vrea să stea acasă o vreme, vreau s-o cunosc pe fiica mea cea nouă, Așa să fie, mamă, însă eu trebuie să îmi găsesc ceva de lucru, Cu o mînă lipsă, ce muncă poți să faci, Am cîrligul, tată, care e de mare ajutor cînd te-ai obișnuit, Se poate, însă de săpat nu poți să sapi, de secerat nu poți să seceri, de tăiat lemne nu poți să tai, Pot să îngrijesc de animale, Da, asta poți, Mai pot să fiu căruțaș, ca să țin fruntarul cîrligul îmi ajunge, iar cealaltă mînă o să facă restul, Fiule, sînt foarte bucuros că te-ai întors, Ar fi trebuit să mă întorc mai de mult, tată.

În noaptea aceea Baltasar visă că ara cu o pereche de boi tot dealul Vela și că în urma lui mergea Blimunda, înfigînd în pămînt pene de păsări care începeau să fîlfîie ca și cum s-ar fi pregătit să-și ia zborul, pămîntul părea gata și el

să le urmeze, atunci se ivi părintele Bartolomeu Lourenço cu desenul în mînă, arătînd greşeala pe care o făcuseră, hai s-o luăm de la început, iar pămîntul redeveni pîrloagă ca înainte de arat, Blimunda stătea pe jos şi-i spunea, Apropie-te, culcă-te cu mine, mi-am mîncat pîinea. Era încă în toiul nopţii, Baltasar se trezi, trase la sine trupul adormit, caldă moliciune enigmatică, ea murmură numele lui, el îl rosti pe-al ei, erau culcaţi în bucătărie, pe două velinţe împăturite şi, în linişte, ca să nu îi trezească pe părinţii care dormeau în încăperea alăturată, se dăruiră unul celuilalt.

A doua zi, Inês Antónia şi soţul ei, care se numea, de fapt, Álvaro Diogo, veniră să sărbătorească sosirea şi să-şi cunoască noua rudă. I-au adus şi pe copii, unul de patru ani, altul de doi, dintre ei numai cel mare va supravieţui, celălalt o să moară de vărsat pînă în trei luni. Cu toate astea, Dumnezeu sau cine va fi hotărînd în cer durata vieţilor se îngrijeşte foarte scrupulos de echilibrul între cei săraci şi cei bogaţi, şi, cînd este nevoie, caută chiar în familiile regale contragreutăţile pe care să le pună pe talgerul balanţei, dovada este că, drept compensaţie pentru moartea acestui copil, va muri la aceeaşi vîrstă infantele Dom Pedro, căci, dacă vrea Dumnezeu, moartea se poate trage din te miri ce, moştenitorul coroanei Portugaliei va muri din pricina înţărcatului, doar infanţilor plăpînzi li se poate întîmpla una ca asta, căci fiul acestei Inês Antónia, cînd a murit, mînca deja pîine şi tot ce i se mai dădea. Dar după ce echilibrează socoteala, Dumnezeu se dezinteresează de funeralii, de aceea la Mafra

ingerașul a fost înmormîntat aproape nebăgat în seamă, cum li se întîmplă și altora, însă la Lisabona nu putea fi la fel, s-a făcut mare tam-tam, infantele a fost scos din odaia sa, culcat în micuțul sicriu, purtat pe umeri de consilierii de stat, înconjurat de toată nobilimea, regele îl însoțea și el, împreună cu frații săi, iar dacă regele se afla acolo, aceasta se explică prin suferința sa de tată, dar mai ales prin aceea că răposatul fusese băiatul prim-născut și moștenitorul tronului, acestea sînt obligațiile protocolului, au coborît pînă în curtea capelei, toți cu pălăria pe cap, iar sicriul a fost așezat pe litiera care avea să-l ducă mai departe, și-a descoperit capul regescul tată și, scoțîndu-și și punîndu-și încă o dată pălăria, s-a întors în palat, acestea sînt neomeniile protocolului. Infantele și-a urmat drumul, cu escorta lui strălucitoare, spre S. Vicente de Fora, singur-singurel, fără tată, fără mamă, în față cardinalul, apoi, pe cai, purtătorii de cîrjă, dregătorii curții și nobilii de vază, după aceea clericii și copiii de cor, cu excepția canonicilor, aceștia se duseseră să aștepte la S. Vicente, toți cu torțe aprinse în mîini, în urmă garda înșirată pe două flancuri, precedată de locotenenți, acum apare sicriul acoperit cu o frumoasă stofă stacojie, cu care e acoperită și caleașca regală, în spate pășește bătrînul duce de Cadaval, fiind marele șambelan al reginei care, dacă are în piept o inimă de mamă, își va fi plîngînd acum copilașul, mai vine și marchizul de Minas, marele comis, după lacrimi i se va cîntări reginei iubirea, nu după nobilii ce o slujesc, dar pomenita stofă, plus harnașamentele și valtrapurile cailor le vor rămîne călugărilor de la S. Vicente,

conform tradiției, iar pentru închirierea cailor, care sînt tot ai numiților călugări, s-au plătit douăsprezece mii de reali, e o plată ca oricare alta, ce-i de mirare, căci oamenii nu-s cai, chiar dacă-s armăsari, și totuși sînt și ei luați cu chirie, și toate astea adunate la un loc dau o paradă fastuoasă și plină de solemnitate, pe străzile pe unde trece cortegiul funerar sînt înșirați soldați și călugări din toate ordinele, fără excepție, pe lîngă frații cerșetori care sînt stăpînii casei unde va fi primit copilul mort de la înțărcat, privilegiu pe care călugării îl merită din plin, așa cum au meritat mînăstirea ce va fi construită în Mafra, unde acum mai puțin de un an a fost înmormîntat un băiețel al cărui nume n-am izbutit încă să-l aflăm, și care a fost însoțit pe ultimul său drum de toată familia, au mers părinții, și bunicii, și unchii, alte rude, cînd o să ajungă infantele Dom Pedro în cer și o să afle despre asemenea discriminări se va necăji foarte tare.

În sfîrșit, fiind atît de prielnice înclinațiile materne ale reginei, regele i-a mai făcut un infante, acesta da, va fi rege[1], și va oferi material pentru un alt memorial și alte cutremurări, iar dacă o să aibă careva curiozitatea să știe cînd va echilibra Dumnezeu această naștere regală cu una din popor, să afle că într-o bună zi o va echilibra, dar nu prin intermediul acestor bărbați greu de cunoscut și al

1. Dom José I, rege al Portugaliei între 1750 și 1777. În timpul domniei acestuia, în 1755, Portugalia a cunoscut cel mai devastator cutremur din întreaga sa istorie.

acestor femei greu de ghicit, căci n-o să vrea Inês Antónia să îi mai moară alți copii, iar Blimunda se bănuiește că ar poseda meșteșuguri tainice ca să nu-i aibă. Să ne întoarcem acum la oamenii mari, la relatarea repetată pe care Șapte-Sori trebuie s-o facă despre istoria militară, cu micul paragraf care îi aparține, cum s-a rănit la mînă și cum i-au retezat-o, își arătă adaosurile de fier, se amuză tînguirile obișnuite, lipsite de imaginație, Numai celor săraci li se întîmplă asemenea năpastă, nici măcar nu este adevărat, li se întîmplă și caporalilor ori căpitanilor să moară sau să rămînă estropiați, Dumnezeu întregește ce e puțin și mai reduce de unde e mult, în egală măsură, dar, după un ceas, toți s-au deprins cu noutatea, doar copiii nu-și dezlipesc privirile, fascinați, de la mîna lui Baltasar și se înfioară cînd unchiul, în joacă, se slujește de cîrlig ca să-i ridice de la pămînt, cel mai interesat de acest exercițiu e cel mai mititel, profită, profită cît mai e vreme, mai ai doar trei luni ca să te joci.

În primele zile, Baltasar își ajută tatăl la muncile cîmpului, pe un ogor luat în arendă, trebuie să învețe totul de la început, nu a uitat, desigur, vechile gesturi, dar cum le va mai face acum. Și ca dovadă că în visuri nu te poți încrede, dacă în vis a fost în stare să are singur dealul Vela, acum i-a fost destul să se uite din nou la un plug ca să priceapă ce însemnătate are o mînă stîngă. Slujbă potrivită pentru el, doar cea de căruțaș, dar, neputînd fi căruțaș fără car și fără boi, se va folosi deocamdată de cei ai tatălui său, o dată eu, o dată tu, mîine îi vei avea pe ai tăi, Și murind eu curînd, poate vei pune deoparte banii pe care îi vei cîștiga,

ca să cumperi perechea de boi şi căruţa, Tată, să nu te audă Dumnezeu. Baltasar se duce şi la locul unde lucrează cumnatul său, este zidul cel nou al moşiei viconţilor de Vila Nova da Cerveira, să nu se confunde geografia, vicomitatul este acolo, însă palatul se află aici, şi dacă am scrie astăzi aşa cum se scria pe atunci, biconte şi bicomitat, am fi luaţi în zeflemea pentru vina de a folosi o pronunţie din nord în ţinuturi din sud, zău că nu părem ţara aceea civilizată care a dăruit lumi noi lumii vechi, cînd lumea întreagă are aceeaşi vîrstă, iar dacă avem într-adevăr vreo vină, ea nu va fi precis mai mare dacă vom zice bină. La acest zid, Baltasar nu va putea să pună nici o piatră, la drept vorbind ar fi fost mai bine să fi rămas fără un picior, te poţi propti la fel de bine într-un lemn ca şi în talpă, e pentru prima oară că-i vine o asemenea idee, dar apoi se gîndeşte cît de neajutorat ar fi cînd ar sta culcat lîngă Blimunda şi s-ar urca deasupra ei, şi îşi zice, ba nu, mai bine că şi-a pierdut mîna, ce noroc că l-au nimerit în braţul stîng. Álvaro Diogo coboară de pe schelă şi, în timp ce-şi mănîncă prînzul adus de Inês Antónia, aşezaţi lîngă un gard, îi spune că va fi mult de lucru pentru zidari cînd vor începe lucrările la mînăstire, n-o să trebuiască să plece din Mafra ca să îşi caute de lucru prin împrejurimi, săptămîni şi săptămîni de-a rîndul departe de casă, oricît de hoinar ar fi din fire un bărbat, casa, dacă femeia care îl aşteaptă e respectată şi copiii iubiţi, are gustul pe care îl are pîinea, nu guşti în fiecare ceas, dar îi simţi lipsa dacă n-o ai în fiecare zi.

Baltasar Şapte-Sori s-a dus să dea o raită prin apropiere, pe dealul Vela, de unde se vede toată

Mafra în groapa ei, pe fundul văii. Aici s-a jucat pe vremea cînd avea vîrsta nepotului mai mare, şi mai tîrziu, dar nu pentru mult timp, fiindcă aici, de foarte timpuriu, trebuie să-ţi dăruieşti braţele ogorului. Marea este departe, dar pare apropiată, sabie lucioasă care a căzut din soare, pe care, cînd va coborî la orizont, soarele o va băga încetişor în teacă şi se va face nevăzut. Sînt comparaţii născocite de către cel care scrie pentru cel care a fost la război, nu le-a născocit Baltasar, dar, dintr-un motiv oarecare, şi-a amintit de sabia pe care o ţine acasă la părinţi, de cîtă vreme n-a mai scos-o din teacă, s-a acoperit probabil de rugină, într-o zi o s-o ascută cu cremenea şi o va unge cu ulei, nu ştii azi ce poate aduce ziua de mîine.

Aici au fost pămînturi cultivate, acum sînt în paragină. Hotarele care se mai văd încă, haturile, gardurile, şanţurile nu mai despart proprietăţi. Toate aparţin aceluiaşi stăpîn, regele, care, dacă n-a plătit, va plăti pînă la urmă, că e cinstit la socoteli, ce-i drept e drept. João Francisco Şapte-Sori îşi aşteaptă partea sa, păcat că n-a fost totul al lui, s-ar fi îmbogăţit, actele vînzării au ajuns pînă acum la trei sute cincizeci şi opt de mii cinci sute de reali, iar cu timpul suma va creşte şi mai mult, va depăşi cincisprezece milioane de reali, cifră de neînţeles pentru slabele minţi populare, de aceea vom spune mai simplu, o groază de bănet. Dacă afacerea e bună ori proastă, depinde, căci banii nu au totdeauna aceeaşi valoare, spre deosebire de oameni, care totdeauna valorează la fel, totul şi nimic. Dar mînăstirea o să fie mare, îl întrebă Baltasar pe cumnat, iar acesta răspunse, La început s-a vorbit de treisprezece călugări,

apoi au urcat la patruzeci, iar acum franciscanii de la azil și de la capela Sfîntului Duh au început să spună c-or să fie optzeci, Aici o să se adune toată puterea lumii, spuse Baltasar în chip de încheiere. Această conversație a avut loc după ce s-a retras Inês Antónia, de aceea Álvaro Diogo a putut să vorbească nestînjenit, Vin pe aici călugării ca să se dea la femeile noastre, după obiceiul lor, franciscanii fac la fel, dacă într-o zi îl prind pe vreunul că se obrăznicește, o să-i rup oasele în bătaie, și pietrarul izbi cu barosul în piatra pe care șezuse Inês Antónia. Soarele a apus, Mafra, în vale, e neagră ca o fîntînă. Baltasar începe să coboare, se uită la stîlpii de hotar care delimitează terenurile de pe deal, piatră albă ca laptele, din care frigul abia a apucat să muște, piatră care nu știe aproape nimic despre arșița verii, piatră încă speriată de lumina zilei. Aceste pietre sînt primele semne ale temeliilor mînăstirii, la porunca regelui cineva a pus să fie tăiate și cioplite, pietre portugheze șlefuite de mîini portugheze, căci n-a sosit încă vremea să vină Garvo, milanezii, să-i dirijeze pe zidarii și pe cioplitorii care s-or aduna aici. Cînd Baltasar intră în casă aude murmurul ce vine de la bucătărie, e glasul mamei, glasul Blimundei, vorbește cînd una, cînd cealaltă, de-abia se cunosc și au atîtea să-și spună, este îmbelșugata, nesecata conversație a femeilor, pare un fleac, așa gîndesc bărbații, ei nu-și dau seama că taifasul acesta e cel care ține lumea pe orbita ei, dacă femeile n-ar sta de vorbă unele cu celelalte, de mult și-ar fi pierdut bărbații simțul casei și al planetei, Dă-mi binecuvîntarea dumitale, mamă, Dumnezeu să te binecuvînteze, fiul

meu, nu vorbi Blimunda, nu-i vorbi Baltasar, se mulțumiră doar să se privească, privirea e căminul celor doi.

Există multe feluri de a împerechea un bărbat cu o femeie, dar, nefiind cartea noastră nici inventar, nici vademecum de căsătorii, să înregistrăm aici doar două dintre ele, primul este cînd el și ea se află aproape unul de celălalt, nu te știu, nu te cunosc, la un autodafe, printre spectatori, firește, privind la pocăiții care se perindă, și deodată femeia se întoarce spre bărbat și îl întreabă, Care îți e numele, n-a fost inspirație divină, n-a întrebat din proprie voință, ci a ascultat de ordinul mental venit de la propria ei mamă, cea care umblă în procesiune, cea care avea viziuni și revelații, iar dacă, așa cum susținea Sfîntul Oficiu, se prefăcea doar că le are, pe acestea le-a avut cu adevărat, căci bine a văzut și i s-a revelat că acest soldat ciung va fi bărbatul fiicei sale, și în acest chip i-a împerecheat. Altă modalitate este ca el și ea să se afle departe unul de celălalt, nu te știu, nu te cunosc, fiecare la curtea sa, el la Lisabona, ea la Viena, el de nouăsprezece ani, ea de douăzeci și cinci, și cîțiva ambasadori să îi căsătorească prin procură, mai întîi logodnicii s-au văzut în portrete înfrumusețate, el chipeș și cu pielea smeadă, ea dolofană și alb-austriacă, însă totuna era de se plăceau ori ba, s-au născut pentru a se căsători așa și nu altminteri, el însă își va scoate pîrleala, ea nu, sărmana, fiindcă-i femeie cinstită, incapabilă să-și ridice ochii la alt bărbat, ce se petrece în visuri nu are importanță.

În războiul lui João și-a pierdut Baltasar mîna, în războiul Inchiziției și-a pierdut Blimunda

mama, nici João nu s-a ales cu nimic, căci după ce s-a încheiat pacea am ajuns ca mai înainte, nici Inchiziţia nu se alege cu nimic, căci pentru fiecare vrăjitoare ucisă se nasc alte zece, fără să îi mai socotim pe vrăjitori, care nu sînt nici ei puţini la număr. Fiecare îşi ţine propria contabilitate, condica şi jurnalul, morţii se trec în scripte pe o jumătate a filei, cei vii se înregistrează pe cealaltă jumătate, există de asemenea feluri deosebite de a plăti şi de a încasa impozitul, cu banii sîngelui şi cu sîngele banilor, dar sînt şi unii care preferă rugăciunea, este cazul reginei, preacucernică născătoare, care a venit pe lume numai în acest scop, va naşte în total şase copii, rugăciunile ei se numără însă cu milioanele, acum se duce la aşezămîntul de novici al companiei lui Isus, acum la biserica parohială a Sfîntului Pavel, acum face slujba de nouă zile pentru Sfîntul Francisco Xavier, acum merge să vadă statuia Sfintei Fecioare Maria Apărătoarea de Nevoi, acum se duce la mînăstirea Sfîntului Benedict al călugărilor albaştri, şi se duce la biserica parohială a Reincarnării, şi se mai duce la mînăstirea Imaculatei Concepţiuni din Marvila, şi se mai duce la mînăstirea Sfîntului Benedict Dătătorul de Sănătate, şi merge să vadă statuia Sfintei Fecioare Maria Dătătoare de Lumină, şi se duce la biserica Sîngelui şi Trupului Domnului, şi se duce la biserica Sfintei Fecioare Maria Dătătoare de Har, şi la biserica Sfîntului Roque, şi la biserica Preasfintei Treimi, şi la mînăstirea regală a Maicii Domnului, şi mai merge şi la biserica Sfintei Fecioare Maria a Aducerii Aminte, şi se duce la biserica Sfîntului Petru din Alcântara, şi

la biserica Sfintei Fecioare din Loreto, şi la mînăstirea Dreptei Biruinţe, iar cînd se pregăteşte să iasă din palat pentru a se duce la rugăciune, bate toba şi ţiuie fluierul, nu ea face asta, ce idee, o regină să bată din tobă şi să sufle în fluier, se aşază halebardierii pe două flancuri, şi fiind străzile murdare, cum sînt întotdeauna, oricîte înştiinţări şi decrete s-ar da, poruncind să fie curăţate, o ceată de hamali merge înaintea reginei, cărînd nişte scînduri late în spinare, ea coboară din caleaşcă, ei întind scîndurile pe jos, pare un plaur în mişcare, regina umblînd pe scînduri, hamalii mutîndu-le în faţa ei, ea păşeşte mereu pe loc curat, mereu se bălăcesc ei în noroaie, astfel că regina, doamna noastră, seamănă cu Domnul Nostru Isus Cristos cînd se preumbla pe deasupra apelor, şi în acest mod miraculos ajunge la mînăstirea Trinitarienelor şi la mînăstirea Bernardinelor, şi la cea a Inimii Neprihănite a Fecioarei Maria, şi la cea a Sfîntului Albert, şi la biserica Sfintei Fecioare Maria Făcătoare de Milostenii, să le facă şi ea, şi la biserica Sfintei Catarina, şi la mînăstirea Sfîntului Pavel, şi la Ceasul Bun al augustinilor desculţi, şi la mînăstirea Sfintei Fecioare de pe Carmel, şi la biserica Preasfintei Maici a Martirilor, noi sîntem ăştia, şi la mînăstirea Mîntuitorului, şi la mînăstirea măicuţelor Preasfintei Mónica, maica Sfîntului Augustin, şi care numai mame nu sînt, şi la mînăstirea Sfintei Prinţese Ioana, şi la mînăstirea Alinării de Suferinţă, dar noi ştim unde ea nu îndrăzneşte să se ducă, la mînăstirea din Odivelas, toată lumea ghiceşte pricina, e o regină amărîtă şi înşelată pe care numai rugăciunile nu o dezamăgesc, în fiecare zi,

în fiecare ceas, ba cu temei, ba fără siguranța că l-ar avea, se roagă pentru soțul ușuratic, pentru rudele rămase atît de departe, pentru țara care nu e a ei, și pentru copiii care ai ei nu sînt decît pe jumătate sau chiar mai puțin, pentru asta stă mărturie în cer infantele Dom Pedro, și se mai roagă pentru imperiul portughez, pentru ciuma care amenință, pentru războiul care s-a sfîrșit, pentru celălalt care va începe, pentru cumnatele infante, pentru infanții cumnați, și pentru Dom Francisco de asemenea, ea se roagă de Isus Maria Iosif s-o ferească de neliniștile cărnii, de plăcerea întrezărită, care își are lăcașul bănuit între picioare, și se mai roagă pentru mîntuirea anevoioasă, pentru infernul care stă lacom s-o înghită, pentru oroarea de a fi regină, pentru osînda de a fi femeie, pentru cele două năpaste laolaltă, pentru viața asta care trece, pentru moartea aia care vine.

Dona Maria Ana are acum motive mai grabnice de a se ruga. Regele e tare suferind, îi înțepenesc măruntaiele și își pierde subit cunoștința, debilitate pe care i-o cunoaștem de demult, însă acum s-a agravat, leșinurile durează mai mult decît o sincopă obișnuită, este o excelentă lecție de umilință să vezi un rege atît de mare neputîndu-și veni în fire, ce folos că e stăpîn peste India, Africa și Brazilia, nimic nu însemnăm în această lume, nimic nu luăm cu noi în cealaltă. Din obicei și prevedere, dau fuga de îndată cu ultima împărtășanie, să nu rămînă cumva Maiestatea Sa nespovedită ca fitece soldat de rînd pe cîmpul de bătălie, acolo unde nu ajung capelanii, nici nu vor să ajungă, dar uneori se ivesc dificultăți, ca de pildă

atunci cînd se afla regele la Setúbal, privind taurii de la fereastră, și dintr-odată a căzut într-un leșin adînc, doctorul se repede să-i ia pulsul, își caută lanțeta pentru sîngerare, vine duhovnicul cu untul, însă nimeni nu știe ce păcate va fi făptuit Dom João al V-lea de la ultima spovedanie, care a fost ieri, cîte gînduri urîte poți avea și cîte fapte rele poți comite în douăzeci și patru de ore, pe lîngă circumstanța necuviincioasă că taurii mor în arenă, în vreme ce regele, cu ochii dați peste cap, nu se știe dacă moare ori ba, iar dacă o să moară, nu va fi din pricina unor răni cum sînt acelea care au sfîrtecat trupurile dobitoacelor de jos, izbutind totuși acestea să se răzbune pe cîte un dușman, cum s-a întîmplat chiar adineaori cu Dom Henrique de Almeida care a fost azvîrlit în aer cu cal cu tot, iar acum îl scot afară cu două coaste rupte. În sfîrșit, regele a deschis ochii, a scăpat, n-a fost să fie de astă dată, dar picioarele nu sînt moi, mîinile îi tremură, chipul îi este palid, nu mai seamănă cu bărbatul galant care pune jos călugărițe cu un singur gest, și nu numai pe ele, chiar anul trecut i-a făcut un copil unei franțuzoaice, dacă l-ar vedea acum amantele claustrate și cele slobode, n-ar recunoaște în omulețul ăsta șters și veșted pe neobositul armăsar regal. Se duce atunci Dom João al V-lea la Azeitão, sperînd că mesele bune și aerul curat îl vor vindeca poate de această melancolie, așa i-au botezat meteahna doctorii, are probabil Maiestatea Sa umorile stătute, de la așa ceva se trag de obicei înțepenelile de mațe, vînturile, înfundările de vezică, toate efectele secundare ale atrabilei, căci aceasta e adevărata afecțiune a regelui, ce noroc că nu

suferă de părţile ruşinoase, în ciuda exceselor iubăreţe şi a unor riscuri de a se molipsi de boala galică, împrejurare în care i s-ar aplica zeamă de milostivă, leac suveran pentru plăgile gurii şi ale gingiilor, ale testiculelor şi ale locurilor dimprejur.

Dona Maria Ana a rămas la Lisabona ca să se roage, apoi s-a dus la Belém ca să-şi continue rugăciunile. Se zice că e supărată fiindcă Dom João al V-lea nu vrea să-i dea pe mînă guvernarea regatului, şi într-adevăr nu e frumos ca soţul să nu se încreadă în soţie, sînt însă împotriviri pasagere, căci mai încolo va fi regina regentă, în vreme ce regele îşi va vedea de sănătate pe fericitele plaiuri din Azeitão, asistat de franciscanii de la Arrábida, totuşi murmurul valurilor e acelaşi, aceeaşi e culoarea mării, mireasma aerului are la fel de multă vrajă, pădurile miros la fel ca mai înainte, astfel rămîne singur infantele Dom Francisco la curte, în Lisabona, şi începe să urzească trama şi capcana, făcîndu-şi planuri pe socoteala morţii fratelui şi a propriei sale vieţi, Dacă melancolia, care atît de tare o chinuie pe Maiestatea Sa, nu-şi va afla leacul, şi va dori Dumnezeu să i se isprăvească viaţa pămîntească şi s-o înceapă mai devreme pe cea veşnică, eu aş putea, ca frate ce vine la rînd şi rudă apropiată, cumnat al Maiestăţii Voastre şi slugă preaplecată a frumuseţii şi virtuţii voastre, eu aş putea, cutez s-o spun, să urc pe tron şi, în acelaşi timp, în patul vostru, cununîndu-ne noi după tipic şi canon, fiindcă, în ceea ce priveşte vigoarea bărbătească, pot garanta că nu sînt mai prejos ca fratele meu, asta-i, Asta-i bună, dar ce vorbe nepotrivite între doi cumnaţi, regele e încă în viaţă, iar dacă

Dumnezeu va auzi rugile mele fierbinţi, nu va muri, spre slava ţării, cu atît mai mult cu cît pînă la numărul de şase copii, pe care-i scris că-i voi avea cu el, mai lipsesc încă trei, Dar Maiestatea Voastră mă visează în fiecare noapte, o ştiu prea bine, E adevărat că visez, sînt slăbiciuni de femeie pe care le ţin ascunse în inima mea, nu le mărturisesc nici duhovnicului, însă după cîte se pare, mi se citesc visurile pe chip, dacă astfel mi le ghiceşti, Va să zică, dacă moare fratele meu, ne căsătorim, dacă va fi spre binele ţării şi dacă nu-l va mînia prea mult pe Dumnezeu şi nici mie nu-mi va ştirbi onoarea, ne vom căsători, Să dea Domnul să moară, vreau să fiu rege şi să mă culc cu Maiestatea Voastră, m-am săturat să fiu infante, Sătulă sînt şi eu să fiu regină, dar altceva nu pot să fiu, aşa că mă resemnez, mă voi ruga să scape soţul meu, altul care ar veni ar fi poate mai rău, Crede aşadar Maiestatea Voastră că aş fi un soţ mai rău decît fratele meu, Toţi bărbaţii sînt răi, doar răutăţile le sînt deosebite, şi cu această înţeleaptă şi sceptică sentinţă luă sfîrşit dialogul de la palat, primul din multele cu care Dom Francisco o va sîcîi pe regină, la Belém, unde se află acum, la Belas, unde se va duce ceva mai tîrziu, la Lisabona, cînd va ajunge, în sfîrşit, regentă, împuindu-i tot timpul urechile, în salon şi în grădină, aşa se face că visurile Donei Maria Ana nu mai sînt ce erau inainte, atît de dulci de obicei, atît de ameţitoare pentru suflet, atît de sfîşietoare pentru trup, acum infantele i se înfăţişează doar ca să-i spună că vrea să fie rege, să-i fie de bine, aşa ceva nu merită să visezi, şi asta o spun eu care sînt regină. S-a îmbolnăvit grav regele, a murit visul Donei

Maria Ana, apoi regele se va însănătoşi, dar visurile reginei nu vor reînvia.

PE LÎNGĂ TAIFASUL FEMEILOR, visurile sînt acelea care ţin lumea pe orbita ei. Şi tot visurile sînt acelea care îi alcătuiesc în jur o cunună de luni, iar cerul este strălucirea care se află în mintea oamenilor, dacă nu cumva mintea oamenilor este adevăratul şi unicul cer. S-a întors părintele Bartolomeu Lourenço din Olanda, dacă a adus sau nu secretul alchimic al eterului o s-o aflăm mai tîrziu, ori poate acest secret n-are nimic de-a face cu artele alchimice din vremurile trecute, şi un singur cuvînt va fi îndeajuns ca să se umple sferele maşinii zburătoare, căci nici Dumnezeu n-a făcut altceva decît că a vorbit şi cu acest puţin s-a săvîrşit creaţia, aşa l-au învăţat pe preot la seminarul Belém din Baía, aşa i-au dovedit-o mai tîrziu, cu argumente noi şi cercetări temeinice, la Facultatea de Canoane din Coimbra, înainte să-şi ridice în văzduh primele sale baloane, iar acum că a sosit de pe meleaguri olandeze, se va întoarce la Coimbra, omul poate să fie mare zburător, însă nu-i strică deloc să iasă bacalaureat, licenţiat şi doctor, şi atunci, chiar dacă nu zboară, se bucură de preţuire.

Bartolomeu Lourenço se duse la moşia din S. Sebastião da Pedreira, trecuseră mai bine de trei ani de cînd plecase, şura era lăsată în părăsire, pe jos erau risipite materialele pe care n-avusese rost să le strîngă, nimeni n-ar fi în stare să ghicească ce se pusese la cale aici. Înăuntru zburătăceau vrăbii, intraseră printr-o gaură din acoperiş, două

(ugle sparte, păsări minuscule care nicicînd nu vor zbura mai sus decît frasinul cel mai înalt de pe moșie, vrabia e o pasăre a țarinei și a țărînei, a haligarului și a holdelor, cînd moare bagi de seamă că nu poate să zboare în înalt, cu aripi atît de firave, cu oase atît de mărunte, pe cînd păsăroiul acesta al meu va zbura pînă unde ochii nu pot să ajungă, iată, ca dovadă, puternica șarpantă a acoicii ce mă va purta-n văzduh, fierul a ruginit cu vremea, semn rău, Baltasar nu pare a fi venit pe aici așa cum l-am rugat cu atîta stăruință, ba a venit, se cunoaște după urmele tălpilor desculțe, nu a adus-o cu el pe Blimunda sau Blimunda o fi murit, și el a dormit pe rogojină, e îndoită mantaua de parcă adineaori s-a sculat, pe rogojina asta mă voi culca și eu, cu aceeași manta mă voi acoperi eu, părintele Bartolomeu Lourenço, care m-am întors din Olanda, unde am fost să mă încredințez dacă în Europa se știe a zbura cu aripi, dacă sînt alții mai avansați în cercetarea acestei științe decît sînt eu, în țara mea de marinari, iar la Zwolle, Ede și Nijkerk am studiat cu cîțiva cărturari și alchimiști bătrîni, din aceia care știu să aprindă sori în retorte, iar apoi mor de o moarte bizară, se usucă pînă devin la fel de seci ca un mănunchi de paie sfărîmicioase și ca paiele ard, asta cer toți în ceasul morții, să las doar cenușă în urma mea, se aprind la propria lor scînteie, însă pe mine mă așteptă aici mașina zburătoare care încă nu zboară, acestea sînt sferele pe care va trebui să le umplu cu eterul ceresc, oamenii își închipuie că știu ce vorbesc, se uită la cer și zic, Eter ceresc, eu știu într-adevăr ce este, ceva la fel de simplu ca vorbele lui Dumnezeu, Să

se facă lumină, și s-a făcut lumină, e un fel de a spune, căci între timp s-a făcut noapte, aprind acest opaiț pe care l-a lăsat Blimunda, sting acest soare micuț care de mine depinde să fie aprins ori stins, de opaiț vorbesc, nu de Blimunda, nici o făptură omenească nu poate avea tot ceea ce-și dorește în singura ei viață pe acest pămînt, poate numai cînd visează, noapte bună.

După cîteva săptămîni, cu toate pregătirile făcute și obținînd autorizațiile și înmatriculările necesare, părintele Bartolomeu Lourenço plecă spre Coimbra, oraș atît de vestit, cu învățați atît de venerabili, încît, dacă în el ar fi sălășluit și alchimiști, n-ar fi rămas mai prejos decît Zwolle, și merge Zburătorul călare pe un catîr blînd și ascultător, luat cu chirie de la un geambaș, așa cum se cade pentru un sacerdot fără prea mare pricepere la echitație și cu avut modest, cînd va sosi la destinație, catîrul se va întoarce cu alt cavaler, poate un doctor cu studiile terminate, deși unui asemenea titlu îi stă mai bine într-o litieră de cursă lungă, parcă te-ai legăna pe valurile mării, păcat că dobitocul din față nu-și poate stăpîni vînturile. Pînă la Mafra, unde se duce mai întîi, călătoria nu are istorie, afară doar de cea a oamenilor care locuiesc prin partea locului, însă firește că nu ne vom opri în drum ca să întrebăm, Cine ești, ce faci, ce te doare, iar dacă părintele Bartolomeu Lourenço s-a oprit de cîteva ori, s-a oprit doar atît cît să le dea binecuvîntarea celor ce i-o cereau, apoi s-a așternut din nou la drum, mulți dintre ei se vor pomeni izgoniți din istoria pe care o aveau ca să fie vîrîți în aceasta pe care o povestim, simpla întîlnire cu un preot e un semn,

ăci dacă merge la Coimbra, nu acesta e drumul care duce într-acolo, afară doar dacă vrea să treacă prin Mafra, fiindcă acolo se află Baltasar Șapte-Hori și Blimunda Șapte-Luni. Nu e adevărat că ziua de mîine îi aparține doar lui Dumnezeu, că oamenii trebuie să aștepte fiecare zi ca să afle ce le aduce, că numai moartea e sigură, dar nu și ziua ei, sînt vorbe de-ale acelora care nu sînt în stare să priceapă semnele ce le sosesc din viitor, precum ivirea unui preot pe drumul dinspre Lisabona, dîndu-și binecuvîntarea fiindcă i-au cerut-o, și îndreptîndu-se spre Mafra, aceasta vrea să însemne că binecuvîntatul se va duce și el la Mafra, va lucra pe șantierul mînăstirii și va muri acolo prăbușindu-se de pe zid, ori secerat de ciumă, ori din pricina unei lovituri de cuțit pe care a primit-o, ori strivit de statuia Sfîntului Bruno.

Deocamdată este încă devreme pentru aceste accidente. Cînd, la ultima cotitură a drumului, părintele Bartolomeu Lourenço începu să coboare la vale, dădu cu ochii de o mare de oameni, e poate exagerat s-o numim mare, mă rog, cîteva sute, și la început nu înțelese ce se petrecea, fiindcă toată mulțimea se repezea buluc într-o parte, răsuna o goarnă, o fi serbare, o fi război, atunci bubuiră detunături, pămînt și pietre fură azvîrlite cu violență în văzduh, au fost cu totul douăzeci de bubuituri, goarna sună din nou, dînd acum alt semnal, o parte dintre oameni se îndreptă spre locul răscolit de explozii, cu cazmale și roabe pe care le umpleau aici pe deal, răsturnîndu-le mai încolo, pe versantul dinspre Mafra, iar alți bărbați, cu sapa pe umăr, coborau coșuri în gropi și le trăgeau

apoi afară, pline cu pămînt, după care se duceau să le verse la o oarecare distanţă, unde alţi bărbaţi îşi încărcau la rîndul lor roabele pe care le răsturnau peste mormanul de moloz, nu este nici o diferenţă între o sută de oameni şi o sută de furnici, povara asta este transportată doar de ici pînă colo fiindcă atîta ţin puterile, apoi vine alt om care va duce încărcătura pînă la furnica următoare, pînă cînd totul se isprăveşte într-o gaură, ca de obicei, în cazul furnicilor, loc al vieţii, în cazul oamenilor, loc al morţii, după cum se vede, nu este nici o diferenţă.

Părintele îşi îmboldi cu călcîiele catîrul, dobitoc trecut prin ciur şi prin dîrmon, pe care nici artileria nu reuşise să-l înfricoşeze, iată ce va să zică să nu fi de rasă pură, catîrul a trecut prin multe, metisajul l-a făcut să nu fie sperios, ceea ce constituie soluţia cea mai bună ca să poată trăi, în lumea asta, oamenii şi dobitoacele. Pe drumul plin de noroaie, semn că izvoarele pămîntului se pierduseră cu toate acele zguduiri, iar acum ţîşneau unde nu puteau fi captate ori se divizau în firişoare foarte subţiri, pînă cînd atomii de apă se despărţeau definitiv unii de alţii, rămînînd dealul uscat, pe acest drum, îndemnîndu-şi cu blîndeţe catîrul, coborî părintele Bartolomeu Lourenço pînă în tîrg şi se duse la vicar să-l întrebe unde se afla locuinţa familiei Şapte-Sori. Făcuse o afacere bună acest paroh cu terenurile lui de pe dealul Vela şi, ori că ele preţuiau mult, ori că preţuia mult proprietarul, evaluarea se făcuse la maximum, o sută patruzeci de mii de reali, nici nu încape comparaţie cu cei treisprezece mii cinci sute care-i fuseseră plătiţi lui João Francisco.

E un vicar fericit, cu perspectiva unei mînăstiri așa de mari, optzeci de călugări, cifră confirmată, chiar aici, lîngă poarta casei, fapt pentru care se vor înmulți în tîrg botezurile, căsătoriile și morțile, fiecare sacrament aducîndu-și prinosul său material și spiritual, și astfel va spori tot atît de mult punga cît și speranța mîntuirii, în raport direct proporțional cu diversele acte și servicii, E o mare cinste pentru mine, părinte Bartolomeu Lourenço, să vă primesc în casa mea, familia Șapte-Sori locuiește în apropiere, aveau un teren alături de ale mele pe dealul Vela, ceva mai mic, trebuie s-o spun, acum bătrînul și ceilalți trăiesc din munca unui ogor pe care l-au luat în arendă, în urmă cu patru ani li s-a întors fiul, Baltasar, a venit din războiul ciung, ciung din război, vreau să zic, și-a adus femeie, cred că nu sînt căsătoriți în fața Sfintei Biserici, iar ea are un nume care nu e deloc creștinesc, Blimunda, spuse părintele Bartolomeu Lourenço, O cunoașteți, Eu i-am cununat, Ah, va să zică sînt totuși căsătoriți, Eu i-am cununat, în Lisabona, iar după ce mulțumi, Zburătorul, care aici nu era cunoscut sub acest nume, efuziunile vicarului fiind datorate numai recomandației speciale de la palat, ieși să-i caute pe Șapte-Sori, bucuros de a fi mințit astfel în fața lui Dumnezeu, și știind că lui Dumnezeu nu-i pasă, omul trebuie să-și dea singur seama cînd o minciună vine pe lume iertată dinainte.

Se întîmplă să fie Blimunda cea care veni să deschidă ușa. Afară se lăsase noaptea, dar ea recunoscu silueta preotului care descăleca, patru ani nu înseamnă chiar așa de multă vreme, îi sărută mîna, dacă n-ar fi dat tîrcoale pe acolo

vecinii curioși, salutul ar fi fost cu totul altfel, căci aceștia doi, aceștia trei, cînd o să apară și Baltasar, urmează doar porunca inimii, și, în atîtea nopți ce au trecut, va fi fost barem una în care au visat același vis, au văzut mașina de zburat cu aripile fîlfîind în aer, au văzut soarele ca o explozie de lumină și chihlimbarul atrăgînd eterul, eterul atrăgînd magnetul, magnetul atrăgînd fierul, toate lucrurile se atrag unele pe altele, chestiunea e să știi care e succesiunea corectă în care trebuie orînduite, și atunci se strică ordinea firească, Aceasta este soacra mea, părinte Bartolomeu, Marta Maria se apropiase, nedumerită de a nu fi auzit nici un cuvînt, fiind sigură că Blimunda se dusese să deschidă ușa fără să fi bătut cineva, iar afară se afla acum un preot tînăr care întreba de Baltasar, nu așa se petrec în mod obișnuit vizitele din această epocă, dar mai sînt și excepții, cum în toate timpurile s-a spus, un preot vine de la Lisabona la Mafra ca să stea de vorbă cu un soldat ciung și cu o femeie care e vizionară în felul cel mai rău cu putință, fiindcă ea vede ceea ce există, așa cum în secret Marta Maria deja o știe, căci, plîngîndu-se ea că ar avea o tumoare în pîntece, Blimunda i-a răspuns că nu o are, era însă adevărat și o știau amîndouă, Mănîncă-ți pîinea, Blimunda, mănîncă-ți pîinea.

Părintele Bartolomeu Lourenço era așezat lîngă vatră ca să se ferească de răcoarea nopții cînd au sosit tatăl și Baltasar. Au văzut catîrul în fața porții, încă înșeuat, sub măslin, Cine o fi venit, întrebă João Francisco, Baltasar nu răspunse, însă ghici că era preot, catîrii care duc în spate fețe bisericești vădesc o anumită blîndețe

evanghelică, poate de căpătat, care contrastează cu firea încă rebelă a celor călăriți numai de laici, și cum catîrul aparținea cu siguranță unui cleric, cu gerul de a sosi de departe, și nefiind așteptat în ținut nici un legat al papei ori vreo înștiințare de la nunțiu, era fără îndoială părintele Bartolomeu Lourenço, cum pe dată s-a și adeverit. Cui s-ar mira că așa de multe a deslușit Baltasar Șapte-Sori, deși se întunecase, îi vom răspunde că splendoarea strălucitoare a sfinților nu este un miraj gînuos al minții tulburate a misticilor ori o simplă propagandă religioasă pictată în ulei, și că, dormind atîta cu Blimunda, și avînd cu ea aproape în fiecare noapte întîlniri și despărțiri ale cărnii, în Baltasar începuse să ardă flăcăruia spirituală a vederii în adîncime, care, nefiind destul de intensă pentru străfulgerări mai profunde, era totuși suficientă pentru observații sumare ca aceasta. João Francisco se duse să deshame dobitocul și se întoarse tocmai atunci cînd preotul le spunea Blimundei și lui Baltasar că va lua cina cu vicarul, care îl poftise la masă, și că tot acolo își va petrece noaptea, din două motive, mai întîi fiindcă nu era destul spațiu în locuința lui Șapte-Sori, iar în al doilea rînd, fiindcă s-ar cam mira lumea din Mafra dacă un preot venit de departe și-ar alege drept loc de popas tocmai această casă, doar puțin mai ocrotită de vînt decît ieslea din Betleem, preferînd-o răsfățurilor parohiale sau palatului viconților, unde nu i-ar fi refuzat adăpostul cuvenit unui viitor doctor în canoane, drept care Marta Maria spuse, Dacă am fi știut că vine sfinția voastră, cel puțin am fi tăiat cocoșul, căci celelalte nu sînt bucate care să

poată fi puse pe masă, Ba chiar din bucatele ce le aveți m-aș ospăta cu plăcere, dar e mai bine pentru toată lumea să nu rămîn și nici să nu mănînc aici, cît despre cocoș, doamnă Marta Maria, lasă-l să cînte, oricît de bine ar mirosi după ce ar fi scos din oală, mai mare bucurie ne dă cîntecul ce-i iese din gîtlej, și apoi nu e frumos să le facem una ca asta bietelor găini. João Francisco rîse auzind această tiradă, Marta Maria nu izbuti să rîdă fiindcă o fulgeră durerea în pîntece, Blimunda și Baltasar se mulțumiră doar să zîmbească, nu era nevoie de mai mult, știind ei prea bine că spusele părintelui picau întotdeauna alături de cuvintele pe care le așteptai, așa cum se adeverea din nou, prin cele pe care le rostise acum, Mîine, cu un ceas înainte de răsăritul soarelui, aduceți-mi catîrul la prezbiteriu, cu șaua pe el, veniți amîndoi fiindcă avem de vorbit înainte să plec la Coimbra, iar acum, domnule João Francisco, doamnă Marta Maria, vă las în dar binecuvîntarea mea, dacă o prețui ceva în ochii lui Dumnezeu, căci mare trufie este să credem că noi sîntem judecătorii prețului binecuvîntărilor, și vă repet, nu uitați, cu un ceas înainte de răsăritul soarelui, și spunînd acestea ieși, Baltasar îl conduse afară, cu un opaiț care lumina slab, de parcă n-ar fi vrut decît să-i zică nopții, Sînt o luminiță, iar în puținul timp cît merseră împreună nu vorbi nici unul, nu vorbi nici celălalt, se întoarse Baltasar orbecăind prin întuneric, picioare, fiți atente cum pășiți, iar cînd intră în bucătărie, Blimunda îl întrebă, Ei, a spus părintele Bartolomeu ce vrea, N-a spus nimic, mîine o vom afla, iar João Francisco, amintindu-și, pufnește în

rău. A fost nostimă aia cu cocoșul. Cît despre Marta Maria începuse să bănuiască acum că era vorba de o taină, Haideți să mîncăm, cei doi bărbați s-au așezat la masă, femeile deoparte, așa e obiceiul în familie.

A dormit fiecare cum a putut, cu propriile sale visuri tainice, căci visurile sînt aidoma făpturilor omenești, cîteodată asemănătoare, dar niciodată identice, la fel de puțin riguros ar fi să spui, Am văzut un om, ca și, Am visat o apă curgătoare, nu ajunge asta ca să știm ce fel de om era acela, nici cum era apa care curgea, apa curgătoare din vis e doar a visătorului, nu vom ști ce vrea să zică ea curgînd dacă nu vom ști ce fel de visător e acela, și astfel trecem de la visător la visul visat, de la visul visat la visător, întrebînd, Într-o bună zi le va fi oare milă de noi oamenilor viitorului fiindcă știm atît de puțin și atît de prost, părinte Francisco Gonçalves, aceste vorbe le rostise părintele Bartolomeu Lourenço înainte de a se retrage în odaia sa, iar părintele Francisco Gonçalves răspunse după cuviință, Toată înțelepciunea se află în Dumnezeu, Așa este, răspunse Zburătorul, însă înțelepciunea Domnului seamănă cu un rîu care se varsă în mare, Dumnezeu e izvorul, oamenii oceanul, pentru ce ar fi creat Domnul atîta noian de univers, dacă nu cu acest rost, iar nouă ni se pare cu neputință să mai fie cineva în stare să doarmă după ce a rostit ori a auzit asemenea năzdrăvănii.

În zori au venit Baltasar și Blimunda, ducînd catîrul de căpăstru, n-au trebuit să-l strige pe părintele Bartolomeu Lourenço, de cum s-a auzit zgomotul de potcoave pe pietre, el a deschis ușa și

a ieșit, își luase deja rămas-bun, avea la ce să mediteze vicarul din Mafra, dacă Dumnezeu era izvor și oamenii ocean, și ce fărîmă din înțelepciunea lumii îi va reveni de azi înainte, că din învățătura de demult a uitat aproape totul, mai cunoaște doar latina liturghiei și a sacramentelor, grație unei practici neîntrerupte, și drumul dintre picioarele slujnicii, care, din pricina musafirului, a dormit noaptea trecută sub scară. Baltasar ținea catîrul de dîrlogi, Blimunda stătea mai la o parte, la o distanță de cîțiva pași, cu ochii în pămînt, cu gluga trasă pe frunte, Bună dimineața, ziseră ei, Bună dimineața, zise preotul, apoi întrebă, Blimunda, încă n-ai mîncat, iar ea, din umbra deasă a veșmintelor, răspunse, N-am mîncat, ceva totuși vorbiseră Baltasar și părintele Bartolomeu, Spune-i Blimundei să nu mănînce, și asta i-a fost spus și ei, șoptit la ureche, după ce se culcaseră, ca să nu-i audă bătrînii, prea mult mister strică.

Au urcat pe dealul Vela, pe ulițele întunecate, nu aceasta era calea care ducea spre satul Paz, drum obligatoriu către nord, dacă părintele se duce într-acolo, ceva parcă îl silea să se îndepărteze de locurile populate, deși în toate aceste barăci dormeau oameni, ori începeau să se trezească, sînt totuși construcții încropite în pripă, cei mai mulți sînt săpători, cu brațe puternice și scumpi la vorbă, vom mai trece prin părțile acestea peste cîteva luni, mai des peste cîțiva ani, atunci o să vedem un oraș de scînduri, mai mare ca Mafra însăși, vom trăi și le vom vedea pe toate, deocamdată magherniței rudimentare sînt destul de bune pentru odihna bărbaților istoviți de la cazmale și lopeți, acuși vor răsuna goarnele, căci aici

o află și oșteni, nu mai mor prin războaie, stau să păzească aceste legiuni de neciopliți, ori merg să dea o mînă de ajutor acolo unde munca nu dezonorează uniforma, în realitate abia de se disting păzitorii de păziți, jerpeliți unii, zdrențăroși ceilalți. Cerul e cenușiu și sidefat deasupra mării, numai peste culmile ce o înfruntă se răspîndește încet o culoare de sînge diluat, viu și fierbinte mai apoi, în curînd se face zi, aur și azur, căci anotimpul este frumos. Blimunda nu vede însă nimic,ține ochii plecați, în săculeț e bucata de pîine pe care n-are încă voie s-o mănînce, Ce-or fi vrînd oare de la mine.

Părintele e cel care vrea, nu Baltasar, el știe la fel de puțin ca și Blimunda. În adîncul văii se zărește nedeslușit desenul temeliilor, linii mai negre trasate pe umbră, acolo se va înălța bazilica. Terasamentul începe să se umple de oameni, aprind focuri, ceva mîncare caldă ca să se înceapă ziua, resturi rămase din ajun, peste puțină vreme îi vor mînca supa din gamele, muind în ea codrii de pîine neagră, numai Blimunda e nevoită să aștepte să îi vină rîndul. Părintele Bartolomeu Lourenço spune, Pe lumea asta te am pe tine, Blimunda, pe tine, Baltasar, părinții mei se află în Brazilia, în Portugalia sînt frații mei, deci am părinți și frați, dar pentru ce fac eu nu sînt buni frații și părinții, de prieteni am nevoie, așa că ascultați, am aflat în Olanda ce este eterul, nu este ceea ce se crede și se învață în mod obișnuit, și nu poate fi obținut prin arta alchimiei, ca să mergem să-l luăm de acolo unde se află, din cer, ar trebui să putem zbura și noi nu zburăm încă, însă eterul, luați acum aminte la ceea ce voi

spune, înainte să urce în văzduh ca să devină tărie de care se agață stelele și aerul pe care îl respiră Dumnezeu, trăiește înăuntrul bărbaților și al femeilor, În acest caz este sufletul, conchise Baltasar, Nu este, și eu, la început, am crezut că era sufletul, am crezut de asemenea că eterul este format din sufletele pe care moartea le slobozește din trup, înainte de a fi judecate la sfîrșitul veacurilor și al universului, însă eterul nu este alcătuit din sufletele celor morți, ci este alcătuit, ascultați-mă cu atenție, din voințele celor vii.

La poalele dealului, oamenii începeau să coboare în șanțurile unde lumina era încă slabă Părintele spuse, Înăuntrul nostru există voință și suflet, la moarte sufletul pleacă din trup, se duce acolo unde sufletele își așteaptă judecata, nimeni nu știe în ce loc, însă voința, ori s-a despărțit de trup, fiind omul încă în viață, ori moartea o desparte de el, ea e eterul, voința oamenilor e aerul pe care îl respiră Dumnezeu, Și eu ce am de făcut, întrebă Blimunda, însă ghicea răspunsul, O să vezi voința înăuntrul oamenilor, Nu am văzut-o niciodată cum n-am văzut nici sufletul, Nu vezi sufletul fiindcă sufletul nu se poate vedea, n-ai văzut voința fiindcă n-ai căutat-o, Cum arată voința, E un nor întunecat, Ce este un nor întunecat, Îl vei recunoaște cînd o să-l vezi, încearcă întîi cu Baltasar, de asta am venit aici, Nu pot, am jurat că nu îl voi privi niciodată pe dinăuntru, Încearcă atunci cu mine.

Blimunda își înălță capul, se uită la preot, văzu ce văzuse întotdeauna, mai asemănătoare făpturile pe dinăuntru decît pe dinafară, deosebite doar cînd sînt bolnave, se uită din nou și spuse, Nu văd

nume. Părintele zîmbi, Poate că eu nu mai am voință, caută mai bine, Văd, văd un nor întunecat în coșul pieptului. Preotul își făcu cruce, Îți mulțumesc, Doamne, acum voi zbura. Scoase din desagă un clondir de sticlă care avea lipit pe fund, pe dinăuntru, o mărgea de chihlimbar galben, Acest chihlimbar, numit și electron, atrage eterul, îl vei purta întotdeauna cu tine acolo unde sînt mulți oameni laolaltă, la procesiuni, la autodafeuri, aici, pe pantierul mînăstirii, iar cînd o să vezi că norul dă să iasă dinăuntrul lor, asta se întîmplă adesea, tu o să apropii clondirul deschis, și voința o să intre înăuntru, Și cînd va fi plin, Are o voință înăuntru, e deja plin, însă aceasta este taina de nepătruns a voințelor, unde încape una, încap milioane, unu este egal cu infinitul, Și ce vom face între timp, întrebă Baltasar, Eu merg la Coimbra și de acolo, cînd va sosi momentul, vă voi trimite veste, atunci vă veți duce amîndoi la Lisabona, tu vei construi mașina, tu vei aduna voințe, ne vom întîlni tustrei cînd va sosi vremea să zburăm, te îmbrățișez, Blimunda, nu mă privi de atît de aproape, te îmbrățișez, Baltasar, pe curînd. Se urcă pe catîr și începu să coboare povîrnișul. Soarele se ivise deasupra culmilor, Mănîncă-ți pîinea, zise Baltasar, iar Blimunda răspunse, Nu încă, mai întîi doresc să văd voințele acelor oameni.

AU VENIT DE LA SLUJBĂ ȘI STAU cu toții așezați sub acoperișul cuptorului. Ploaia se cerne mărunt printre raze de soare, toamnă timpurie, mută de ce Inês Antónia îi spune fiului, Du-te de

aici, ai să te uzi, însă copilul se face că n-aude, așa se purtau băieții și în vremea aceea, pînă nu ajungeau la nesupuneri mai radicale, iar Inês Antónia, dacă a spus o dată, nu insistă, abia de trei luni i-a murit mezinul, de ce să îl mai cicălească acum pe cel ce i-a rămas, mai bine să îl lase să se joace, o atît de fericit, țopăind cu picioarele desculțe prin băltoacele din curte, Maica Domnului să-l păzească de vărsatul care i-a răpus frățiorul. Álvaro Diogo spune, Mi s-a făgăduit că voi lucra pe șantierul mînăstirii regale, acesta era subiectul conversației, numai mama se gîndește la fiul mort, astfel se împart gîndurile, și e mai bine așa, ca să nu mai apese atît de greu, altminteri devin de neîndurat, precum durerea pe care o simte Marta Maria, durere ascuțită și stăruitoare care-i străpunge pîntecele, așa cum spadele străpung inima Maicii Domnului, de ce inima oare, dacă în pîntece se zămislesc copiii, el e cuptorul vieții, și din ce s-ar putea hrăni viața dacă nu din muncă, de aceea Álvaro Diogo este atît de mulțumit, o asemenea mînăstire înseamnă muncă pentru ani și ani, își are pîinea asigurată cel care știe meseria de zidar, trei sute de reali pe zi, cinci sute dacă e ajunul vreunei sărbători, Tu însă, Baltasar, te-ai hotărît să te întorci la Lisabona, rău faci, să știi, aici va fi nevoie de lucrători, Nu cred că or să vrea schilozi, cu atîta lume de unde să aleagă, Cu cîrligul tău poți face aproape tot ceea ce fac și ceilalți, Tot ce se poate, dacă nu cumva mi-o spui ca să îmi dai curaj, însă trebuie să ne întoarcem la Lisabona, nu-i așa, Blimunda, iar Blimunda, care păstrase tăcerea pînă atunci, încuviință din cap. Retras într-un colț, bătrînul João Francisco împletește

multe hamuri de piele, aude că vorbesc, dar nu ascultă ce spun, știe că feciorul o să-i plece într-una din săptămînile viitoare și îi poartă pică pentru asta, să plece iarăși după ce a stat atîția ani departe de casă, la război, Să-i fi tăiat mai bine mîna dreaptă, cît de mare trebuie să fie dragostea ca să ajungi să gîndești asemenea lucruri. Blimunda se ridică, străbătu grădina și ieși pe cîmp, se opri sub măslinii care urcau pe coastă pînă la pietrele de hotar ale șantierului, își afundă saboții grei în mirișteа înmuiată de ploaie, dacă ar fi fost desculță și ar fi călcat pe pietre ascuțite, n-ar fi simțit nimic, cum ar fi putut să-i stîrnească durere un asemenea fleac, cînd întreaga ei ființă este cutremurată de groaza de a fi cutezat ce-a cutezat de dimineață, s-a apropiat de masa împărtășaniei pe stomacul gol, s-a prefăcut numai că își mănîncă pîinea cînd era încă culcată, așa cum îi cerea obiceiul și nevoia, însă nu a mîncat-o, apoi a umblat tot timpul cu ochii în pămînt, prefăcîndu-se acasă că era pătrunsă de evlavie și smerenie, așa a intrat în biserică, a asistat la slujbă cu capul plecat, ca și cum ar fi tulburat-o adînc prezența lui Dumnezeu, a ascultat predica fără să-și ridice ochii, copleșită, în aparență, de nenumăratele amenințări care plouau de la amvon, iar, la sfîrșit, s-a dus să primească sfînta cuminecătură, și atunci a privit. În toți anii de cînd i se dezvăluise darul pe care îl poseda se împărtășise întotdeauna în păcat, cu ceva hrană în stomac, însă astăzi luase hotărîrea, fără să-i sufle nici o vorbă lui Baltasar, de a se duce la biserică pe nemîncate, nu pentru a-l primi pe Dumnezeu, ci pentru a-l vedea, dacă se afla într-adevăr acolo.

Se așeză pe ciotul rădăcinii unui măslin, de aici se vedea marea contopită cu orizontul, ploua desigur cu putere deasupra apelor, și atunci se umplură de lacrimi ochii Blimundei, un geamăt adînc îi zgudui umerii, iar Baltasar îi atinse creștetul, se apropiase, dar ea nu-l auzise, Ce-ai văzut în ostie, uite că nu reușise să-l înșele, cum ar fi fost cu putință cînd dorm împreună și în fiecare noapte se caută și se găsesc, vreau să spun, n-o fi chiar în fiecare noapte, totuși de șase ani trăiesc ca soț și soție, Am văzut un nor întunecat, răspunse ea, Baltasar se așeză pe pămînt, aici nu ajunsese fierul plugului, pe jos erau ierburi uscate, acum jilave de la ploaie, dar oamenii ăștia din popor nu sînt năzuroși, se așază ori se culcă unde se nimerește, e mai plăcut cînd bărbatul își poate lăsa capul în poala unei femei, acesta a fost cu siguranță cel de pe urmă gest atunci cînd apele potopului începuseră deja să cotropească lumea. Blimunda spuse, Mă așteptam să-l văd pe Cristos, răstignit sau înviat în glorie, dar n-am văzut decît un nor întunecat, Nu te mai gîndi la ce-ai văzut, Mă gîndesc, cum aș putea să nu mă gîndesc, dacă ceea ce se află în ostie este tot ceea ce se află înăuntrul oamenilor atunci ce e religia, păcat că nu-i aici părintele Bartolomeu Lourenço, el ar ști poate să ne lămurească această taină, Poate că n-ar ști, nu putem fi siguri că totul se poate lămuri, cine mai știe, și, abia sfîrșiră de rostit aceste vorbe, că ploaia începu să răpăie cu puteri înnoite, o vrea să însemne da, o vrea să însemne nu, cerul e acum un singur nor apăsător, o femeie și un bărbat sub un copac, fără prunc în brațe, de fapt nu este sigur că situațiile se repetă, locurile sînt

și ele altele, altele sînt și vremurile, diferit e și ciocanul, putem totuși să spunem că ploaia aduce aceeași mîngîiere pielii și pămîntului, viață care, cînd e excesivă, omoară, dar ne-am obișnuit așa de la începutul lumii, cînd vîntul e prielnic macină cerealele, cînd e potrivnic sfîșie pînzele morii, Între viață și moarte, spuse Blimunda, se află un nor întunecat.

Părintele Bartolomeu Lourenço le scrisese de îndată ce se instalase la Coimbra, dîndu-le de știre că a ajuns și că e bine, însă acum sosise o nouă scrisoare spunîndu-le să plece la Lisabona cît se putea mai grabnic, fiindcă, scăpînd de greul studiilor, o să vină să-i viziteze, cu atît mai mult cu cît avea obligații ecleziastice la curte, și se vor sfătui atunci cu privire la opera măreață care le stătea înainte, Iar acum să-mi spuneți, ce vă mai face voințele, o întrebare inocentă, părea că se interesează de propriile lor voințe, cînd el voia să afle despre celelalte, și despre cei ce le pierdeau, dar o spunea fără să aștepte vreun răspuns, la fel ca la război, strigă căpitanul ori cere goarnei să strige în locul lui, Înainte, și nu stă să aștepte să se consulte soldații și să răspundă, Vom merge, nu vom merge, nu mergem, ci să înainteze, și, asta fără șovăială, dacă nu fac așa ajung în fața curții marțiale, Plecăm săptămîna viitoare, declară Baltasar, dar mai trecură încă două luni, fiindcă între timp se zvonise în Mafra, iar vicarul a confirmat vestea în predica sa, că venea regele să inaugureze construcția de la temelii în sus, așezînd prima piatră cu propriile sale mîini regești. Mai întîi s-a anunțat că va veni într-una din zilele lui octombrie, dar n-a fost suficient timp ca să fie

săpate fundațiile pînă la adîncimea cuvenită, deşi lucrau la ele şase sute de oameni şi în fiecare ceas al zilei sau al nopții se auzeau detunături, va fi atunci în noiembrie, pe la jumătatea lunii, mai tîrziu nu se poate, se face iarnă, şi cum să umble regele prin noroaie pînă mai sus de glezne, Să se grăbească aşadar Maiestatea Sa ca, în sfîrşit, să poată începe zilele de glorie ale oraşului Mafra, ca să-şi înalțe mîinile spre cer locuitorii săi, ei care cu ochii lor pieritori vor avea prilejul să vadă ce înseamnă slava şi fala unui rege, monarh sublim, grație căruia ne putem desfăta în aceste anticamere ale paradisului pînă cînd vom fi primiți în lăcaşurile cereşti, fie ca asta să se întîmple cît mai tîrziu cu putință, fiindcă e mai plăcut să fii viu decît mort, Vedem sărbătoarea şi apoi plecăm, hotărî Baltasar.

Álvaro Diogo s-a angajat deja pe şantier, taie deocamdată piatra adusă de la Pêro Pinheiro, blocuri uriaşe transportate în care trase de zece sau de douăzeci de atelaje de boi, în vreme ce alți lucrători sparg cu barosul piatra grosolană care va servi pentru fundațiile de aproape şase metri adîncime, metri spunem noi astăzi, că pe atunci totul se măsura cu palma, oamenii continuă să fie măsurați tot cu ea, cei mari ca şi cei mici, de pildă, Baltasar Şapte-Sori e mai înalt decît Dom João al V-lea, şi n-a fost rege, iar Álvaro Diogo, nefiind un slăbănog, este pietrar de zidărie grea, iată-l ciocănind piatra, netezindu-i feţele, dar el o să ajungă să facă mai mult decît să ajute să fie puse pietrele unele peste altele, în viitor va fi cioplitor şi dăltuitor, însă şi aceasta este o faptă demnă de un rege, să înalți un perete pe verticală, cu firul

de plumb, nu ca această treabă cu șipci și cuie pe care o fac dulgherii care meșteresc la biserica din lemn unde se va oficia actul de binecuvîntare și de inaugurare, cînd va sosi regele. Are pomenita biserică stîlpi înalți și zdraveni, orînduiți după același tipic ca și fundația ei, respectînd adică perimetrul pe care-l va avea biserica definitivă, tavanul va fi consolidat cu pînze de corabie, căptușite cu pănură, planul e în cruce, ca oricare biserică ce se respectă, de lemn, desigur, și provizorie, dar bucurîndu-se de privilegiul de a fi vestitoarea celei de piatră care se va clădi aici, și ca să vadă pregătirile, locuitorii Mafrei își lasă baltă atelierele și muncile cîmpului, care le par acum meschine în comparație cu uriașa construcție ce se va înălța pe dealul Vela, și care-i încă numai la început. Sînt unii care au motive mai întemeiate să treacă pe aici, este cazul lui Baltasar și al Blimundei, care îl duc pe nepot să-și vadă tatăl, fiind ceasul prînzului vine și Inês Antónia cu oala cu varză fiartă și bucata de slănină, avem în față o familie completă, lipsesc numai bătrînii, dacă adunarea aceasta n-ar fi ceea ce știm, urmare a pioasei promisiuni a regelui fiindcă i-a născut regina un copil, am zice că aici se face un pelerinaj, plată a unor promisiuni generale, fiecare cu a sa, Dar pe copilul meu nimeni nu mi-l va da înapoi, își zice Inês Antónia, și aproape că-l urăște pe ăstălalt care se joacă printre pietre.

Cu cîteva zile înainte se petrecuse în Mafra un miracol, o vijelie puternică s-a năpustit dinspre mare și a culcat la pămînt biserica de lemn, stîlpi, scînduri, bîrne, grinzi, amestecate de-a valma cu

pînzele, părea suflarea gigantică a lui Adamastor[1], dacă Adamastor o fi suflat atunci cînd am ocolit capul furtunilor lui și ale noastre, iar pe cei care se vor scandaliza că numim asta miracol, fiind de fapt distrugere, îi vom întreba ce alt nume i-ar putea fi pus, știind că, sosind la Mafra și aflînd despre cele întîmplate, regele s-a apucat de îndată să împartă monede de aur cu propriile-i mîini, așa, pur și simplu, cu aceeași ușurință cu care o povestim, ca răsplată pentru meșteșugarii de pe șantier care au ridicat la loc totul în picioare în numai două zile, monedele s-au înmulțit, a fost mult mai grozav decît atunci cînd s-au înmulțit pîinile. Regele este un monarh prevăzător care poartă întotdeauna cu sine, peste tot unde se duce, sipete cu aur, ca precauție pentru vijelii ca aceasta ori ca altele.

Sosi, în sfîrșit, ziua inaugurării, dormise Dom João al V-lea în palatul vicontelui, comandantul garnizoanei din Mafra îi păzise ușa, cu o companie de soldați auxiliari, iar Baltasar nu lăsă să-i scape ocazia, se duse să stea de vorbă cu oștenii, mai bine nu s-ar fi dus, nu-l cunoștea nimeni, de fapt ce l-o fi apucat, ce idee să vină să vorbească de război în timp de pace, Omule, nu-mi mai sta în cale, că acuși iese regele, după care Baltasar urcă pe dealul Vela, Blimunda mergea cu el, și norocul le-a surîs, au reușit să intre în biserică, nu toată lumea a putut să se laude cu așa ceva, și era o

1. Gigant mitologic din epopeea *Lusiada* de Camões, personificare a Capului Furtunilor (numit apoi Capul Bunei Speranțe).

minunăție pe dinăuntru, tavanul tapițat și căptușit în întregime cu taftale purpurii și galbene, vopsite în dungi strălucitoare, iar părțile laterale erau acoperite cu pînzeturi bogate, pline de broderii, croite în așa fel încît să închipuie toate ușile și ferestrele necesare, exact ca în biserica adevărată, totul împodobit cu draperii de damasc stacojiu, garnisite cu fireturi și franjuri de aur. Cînd va sosi regele, va da mai întîi cu ochii de cele trei uși largi ale fațadei, avînd deasupra o pictură, care îi reprezintă pe sfinții Petru și Ioan vindecîndu-l pe cerșetorul care le cerea de pomană la intrarea în templul zis al Ierusalimului, ca o aluzie la nădejdea în alte miracole ce ar putea să se întîmple aici, nici unul însă atît de răsunător ca acela al monedelor de aur, deja relatat, deasupra tabloului atîrnă altul, înfățișîndu-l pe Sfîntul Anton, căci lui îi este dedicată bazilica, prin jurămînt particular al regelui, dacă n-am apucat încă s-o spunem, au fost totuși șase ani plini de evenimente, așa încît pe unele poate le-om fi uitat. Înăuntru, cum începusem să vă povestim, este într-adevăr un lux nemaivăzut, nu-ți vine să crezi că e doar o baracă de lemn care va fi dărîmată poimîine. În partea evangheliei, adică la stînga celui ce stă cu fața spre altar, care nu-i principal fiindcă e singurul, iar aceste explicații nu trebuie să pară nelalocul lor, cine-și închipuie el că sîntem, niște ageamii, dăm prin urmare aceste amănunte, fiindcă după credință și știința ei, vin întotdeauna vremuri necredincioase și științe diferite, parcă putem ști cine ne va citi, în partea evangheliei va să zică, pe un podium cu șase trepte, se află o strană îmbrăcată într-o mătase albă, prețioasă,

deasupra ei un baldachin, iar în față, în partea epistolei, altă strană, așezată însă pe un podium cu numai trei trepte, în locul celor șase de la celălalt, o repetăm ca să se înțeleagă bine diferența, și nu are baldachin, o fi pentru un șezut de o mai mică însemnătate. Aici se află odăjdiile pe care o să și le pună Dom Tomás de Almeida, patriarhul, și multă argintărie pentru serviciul divin, toate demonstrînd suprema magnificență a monarhului care tocmai intră pe ușă. Bisericii nu-i lipsește nimic, în stînga transeptului s-a înjghebat o estradă pentru muzicanți, căptușită cu damasc stacojiu, cu o orgă care va cînta cînd va fi cazul, tot aici vor sta, pe o banchetă rezervată, canonicii de la patriarhie, pe partea dreaptă e tribuna spre care se îndreaptă Dom João al V-lea, de acolo va asista la ceremonie, nobilii și alte persoane însemnate stau mai jos, pe bănci. Podeaua a fost acoperită cu stuf și cu rogoz peste care s-au întins bucăți de pînză verde, vine de departe, după cum se poate observa, această preferință portugheză pentru verde și pentru roșu, care, cînd va veni o republică, vor da un steag.

În prima zi a fost sfințită crucea, un par enorm de cinci metri înălțime, care ar fi fost pe potriva unui uriaș, Adamastor sau altul, ori Dumnezeu în mărime naturală, în fața ei s-au prosternat toți cei prezenți și mai abitir regele, vărsînd potop de lacrimi cucernice, iar cînd s-a săvîrșit adorația crucii, patru sacerdoți au apucat-o și au săltat-o, ținînd-o fiecare de un capăt și înălțînd-o deasupra unei pietre anume pregătite, care însă n-a fost cioplită de Álvaro Diogo, cu o scobitură unde i-au înfipt piciorul, căci, deși este crucea emblemă

divină, ea nu stă totuşi dreaptă dacă nu i se pun proptele împrejur, spre deosebire de oameni, care, chiar şi fără picioare, reuşesc să se ţină drepţi, cu condiţia să o vrea. Orga cînta suav, suflau muzicanţii, intonau cîntăreţii, iar afară, norodul care nu încăpuse sau era prea murdar ca să intre, norodul, care venise din oraş sau din împrejurimi şi nu fusese admis în sfinţenia dinăuntru, se mulţumea cu ecourile antifoanelor şi psalmodiilor, şi aşa luă sfîrşit prima zi.

Şi ce să vezi, a doua zi, după ce s-a potolit spaima iscată de noua vijelie venită dinspre mare, care a zgîlţîit din temelii şandramaua, dar, în sfîrşit, a vîjîit şi a trecut, şi ce să vezi, a doua zi, să reluăm exclamaţia, şaptesprezece noiembrie al anului de graţie una mie şapte sute şaisprezece, în faţa bisericii au sporit fastul şi ceremonia, încă de la şapte dimineaţa se întruniseră parohii de la toate parohiile din ţinut, împreună cu clericii lor şi mult popor, pe un frig de crăpau pietrele, se presupune cu destul temei că de atunci vine expresia aceasta pentru uzul secolelor şi al gazetelor. Regele sosi pe la opt şi jumătate, îşi băuse deja ceaşca de ciocolată matinală, i-o servise vicontele cu propriile-i mîini, şi se formă atunci procesiunea, în faţă şaizeci şi patru de franciscani de la Arrábida, apoi clerul local, crucea patriarhală, şase oameni cu sutane violete, muzicanţii, capelanii cu stihare, puzderie de clerici de tot felul, apoi un spaţiu liber pentru ceea ce urma, căci veneau canonicii cu patrafire din ţesătură albă şi altele brodate, în faţa fiecăruia servitorii lor nobili, în spate, alţii care le ţineau trenele, venea apoi patriarhul cu odăjdii scumpe şi mitră

de cel mai mare preţ, împodobită cu pietre din Brazilia, în urma lui, regele cu toată curtea sa, primarul şi consilierii municipali din oraş, coregidorul ţinutului, şi un mare număr de oameni, peste trei mii, dacă nu s-o fi înşelat cine i-a numărat, atîta agitaţie din pricina unui pietroi oarecare, s-a adunat aici o groază de lume, goarne şi tobe bubuind în cerurile de sus şi în cele de jos, trupe de cavalerie şi de infanterie, laolaltă cu garda nemţească, şi iarăşi norod, mult norod, atîta norod, nicicînd n-a văzut Mafra o asemenea îmbulzeală, şi, cum nu încap cu toţii în biserică, intră numai cei mari, iar dintre cei mici doar cei care încap şi au fost destul de dibaci ca să se strecoare, mai întîi au strigat soldaţii aclamaţiile de salut, era încă dimineaţă, vîntul năprasnic se potolise, iar acum sufla dinspre mare doar o briză uşoară care făcea să fîlfîie steagurile şi poalele femeilor, o boare răcoroasă cum e firesc pentru acest anotimp, însă inimile erau mistuite de flăcările evlaviei curate, sufletele exultau, iar dacă, istovite, cîteva voinţe voiau să se desprindă de trupuri, venea Blimunda şi nu se iroseau, nici nu se înălţau la stele.

A fost binecuvîntată piatra principală, apoi piatra a doua şi urna de jasp, toate trei vor fi îngropate în fundaţie, după aceea au fost purtate pe prapuri, cu alai, în urnă erau puşi bani din vremea aceea, aur, argint, aramă, cîteva medalii, aur, argint, aramă, şi pergamentul unde se înscrisese făgăduinţa, procesiunea făcu un tur complet ca să se arate întregului norod care cădea în genunchi la trecerea ei, avînd în fiecare clipă motive să îngenuncheze, ba crucea, ba patriarhul, ba

regele, ba călugării, ba canonicii, nici nu se mai indica, așa că putem foarte bine să consemnăm că mult popor era îngenuncheat. În fine, regele, patriarhul și cîțiva acoliți se îndreptară spre locul unde trebuia așezată piatra și pietrele, coborîră pe o scară lungă de lemn cu treizeci de trepte, poate în amintirea celor treizeci de arginți, și lată de mai mult de doi metri. Patriarhul ducea în brațe piatra principală, ajutat de doi canonici, alții cărau piatra secundă și urna de jasp, în urmă venea regele împreună cu superiorul Preasfințitului Ordin al Sfîntului Bernard, care ducea banii în chip de mare trezorier.

Coborî astfel regele treizeci de trepte în adîncul pămîntului, pare o despărțire de lume, ar putea fi o coborîre în infern dacă suveranul n-ar fi atît de bine protejat de binecuvîntări, scapulare și rugăciuni, dar dacă se vor prăbuși pereții ăștia malți ai gropii, hai, nu vă temeți, Maiestatea Voastră, uitați-vă cum i-am consolidat cu lemn tare din Brazilia pentru o mai mare siguranță, nici se află o bancă acoperită cu catifea stacojie, e o culoare pe care o folosim mult în ceremoniile de stil și de stat, cu trecerea vremii o s-o vedem pe lambrechine de teatru, iar pe bancă se află o găleată de argint, plină cu apă sfințită, și de asemenea două măturici de iarbă-neagră cu coada împodobită cu șnururi de mătase și argint, iar eu, maistrul zidar, vărs un cancioc de var, iar Maiestatea Voastră, cu această mistrie de zidar de argint, iertare, slăvite, de argint de zidar, dacă zidarii l-or avea, veți întinde varul, dar mai înainte l-ați stropit cu măturica muiată în apă sfințită, și acum, ajutați-mă, putem așeza piatra,

mîinile Maiestăţii Voastre să fie totuşi cele din urmă care o ating, gata, mai puneţi o dată mîna pe ea ca să vadă toată lumea, Maiestatea Voastră poate să urce, atenţie să nu cădeţi, restul mînăstirii îl vom construi noi, acum se pot pune deasupra celelalte pietre, fiecare în culcuşul ei, să mai aducă nobilii încă douăsprezece, număr care poartă noroc de la apostoli încoace, şi canciocuri cu var în coşuri de argint, astfel va fi proptită mai bine piatra de temelie, iar vicontele ţinutului, care vrea să le imite pe ajutoarele zidarului, aduce pe cap găleata de var, arătînd cît de mare îi este evlavia, de vreme ce tot nu s-a născut la timp ca să-l ajute pe Cristos să-şi poarte crucea, varsă varul cu foc, n-ar fi rău efectul de stil, însă acest var nu e nestins, stăpîne, ci stins, ca şi voinţele, ar spune Blimunda.

A doua zi, după ce regele a plecat la curte, biserica s-a năruit fără ajutorul vijeliei, ploua mărunt, dar nu bătea vîntul, s-au pus deoparte scîndurile şi stîlpii pentru nevoi mai puţin regale, de pildă, schele, sau laviţe, sau pereţi, sau masă de mîncat, sau tălpi pentru saboţi, iar pînzeturile, taftaua sau damascul, pînzele de corabie s-au întors cu toatele la locul lor firesc, argintăria la vistierie, nobilii la aroganţă, orga la alte solfegii, iar muzicanţii şi soldaţii s-au dus să înfrumuseţeze alte parade asemănătoare, au rămas doar franciscanii cu ochii în patru, iar deasupra pietrei scobite, cinci metri de lemn răstignit, crucea. În fundaţiile inundate de apă au coborît din nou oamenii, fiindcă nu peste tot se ajunsese la adîncimea dorită, Maiestatea Sa nu a văzut chiar tot, a spus doar, cu alte cuvinte, firește, cînd s-a urcat în caleașca ce îl va duce departe, Acum daţi-i

bătaie, am făcut făgăduiala de mai bine de şase ani, m-am săturat de franciscanii care se ţin scai de mine, ce se aude cu mînăstirea noastră, să nu întîrziaţi din pricina banilor, cheltuiţi cît va fi nevoie. La Lisabona însă, vistiernicul îi va spune regelui, Să afle Maiestatea Voastră regală că la inaugurarea mînăstirii din Mafra s-au cheltuit, în cifre rotunde, două sute de mii de cruzados, iar regele îi răspunse, Treci în cont, a spus-o fiindcă sîntem încă la începutul construcţiei, o să vină o zi cînd o să vrem să ştim, De fapt, cît o fi costat chestia aia, şi nimeni n-o să dea socoteală de banii trosiţi, nici facturi, nici recipise, nici chitanţe de import, fără să mai vorbim de morţi şi de sacrificii, căci acestea sînt ieftine.

Cînd vremea s-a îndreptat, după o săptămînă, au plecat Baltasar Şapte-Sori şi Blimunda Şapte-Luni la Lisabona, în viaţă fiecare îşi are treburile lui, aceştia au rămas ca să înalţe pereţi, noi ne ducem să împletim nuiele, sîrme şi fier, şi de asemenea să strîngem voinţe, cu toate aceste lucruri puse la un loc, o să ne înălţăm în văzduh, căci oamenii sînt îngeri născuţi fără aripi, şi nu e nimic mai frumos decît să te naşti fără aripi şi să le faci să crească, asta am făcut şi cu creierul, dacă am izbutit cu el, vom izbuti şi cu ele. Cu bine, mamă, Cu bine, tată. Au zis doar cu bine, nimic mai mult, unii nu ştiu să alcătuiască fraze, ceilalţi nu pot să le înţeleagă, dar, după un timp, tot se va găsi careva să-şi închipuie că aceste lucruri s-ar fi putut spune sau plăsmui, şi, odată plăsmuite, istoriile ajung să fie mai adevărate decît întîmplările adevărate pe care le povestesc, deşi ar fi greu să pui alte cuvinte în locul acelora

pe care le rostește Marta Maria, Cu bine, n-am să
vă mai văd, și aceasta da, va fi o realitate, pereții
bazilicii nu vor fi ajuns nici la un metru deasupra
pămîntului cînd Marta Maria va fi deja în pămînt
Atunci, João Francisco, dintr-odată mai bătrîn cu
două vieți, se va așeza sub acoperișul cuptorului,
cu privirea goală, așa cum stă acum, văzînd cum
se îndepărtează fiul Baltasar, fiica Blimunda, ca
noră e un cuvînt fără farmec, totuși încă o mai are
alături pe Marta Maria, desigur pe jumătate
absentă, cu un picior pe celălalt mal, cu mîinile
încrucișate peste pîntecele unde s-a zămislit
viață, iar acum se zămislește moartea. I-au ieșit
din rărunchi copiii, unii au murit odată ajunși la
lumină, doi au supraviețuit, acesta de acum nu se
va naște, e moartea ei, Nu se mai pot zări de aici,
să intrăm în casă, spuse João Francisco.

E decembrie, zilele sînt scurte, cerul fiind înnorat, se întunecă mai devreme, de aceea Baltasar și Blimunda vor dormi o noapte pe drum, într-un hambar din Morelena, au zis că vin din Mafra și merg la Lisabona, a văzut gospodarul că erau oameni cumsecade și le-a împrumutat o velință ca să se acopere, cît de departe poate să ajungă încrederea. Știm deja că acestora doi li se iubesc sufletele, trupurile și voințele, totuși, cînd se culcă, voințele și sufletele doar asistă la voluptatea trupurilor, ori poate se agață și mai tare de ele, ca să ia parte la voluptate, e greu de știut ce parte primește fiecare, dacă sufletul pierde sau cîștigă cînd Blimunda își ridică fustele, iar Baltasar își desface șireturile de la pantaloni, dacă voința cîștigă sau pierde cînd amîndoi suspină și gem, dacă trupul e învingător sau

mvms cînd Baltasar se odihnește în Blimunda, ca ea îl odihnește pe el, odihnindu-se amîndoi. Aceasta e mirosul cel mai plăcut din lume, mirosul pielor răvășite, al trupurilor sub velință, al boilor care rumegă în staul, mirosul frigului care pătrunde prin crăpăturile pereților, poate mirosul lunii, toată lumea știe că noaptea are alt miros cînd este clar de lună, pînă și un orb, neputincios să deosebească noaptea de zi, va spune, E clar de lună, îți închipui că Sfînta Lucia a făcut o minune și i-a redat vederea, însă, de fapt, e doar o chestiune de adulmecat, Da, domnilor, ce lună frumoasă avem în noaptea asta.

Dimineața s-au sculat înainte de răsăritul soarelui, Blimunda și-a mîncat deja pîinea. A îndoit velința, era acum doar o femeie repetînd un gest de demult, deschizînd și închizînd brațele, ținînd sub bărbie pliurile făcute, coborînd apoi mîinile pînă la mijlocul propriului său trup, făcînd aici îndoitura finală, cine ar fi privit-o n-ar fi zis că are puteri stranii de vedere, că, dacă astă-noapte ar fi ieșit din trup, s-ar fi putut vedea pe sine sub Baltasar, într-adevăr, despre Blimunda se poate afirma că-și vede propriii ochi văzînd. Cînd gospodarul va intra aici, va vedea velința împăturită în semn de mulțumire și, fiind un ins glumeț, îi va întreba pe boi, Spuneți-mi, s-a ținut azi-noapte liturghia, iar ei își vor întoarce capetele lor cu coarne răsucite, fără mirare, oamenii au întotdeauna cîte ceva de spus, uneori o nimeresc, cum s-a întîmplat de astă dată, căci între dragostea celor care au dormit aici și sfînta liturghie nu este nici o diferență, ori, dacă o fi, liturghia e cea care ar ieși în pierdere.

Se îndreaptă Blimunda și Baltasar spre Lisabona, trec printre dealurile pe care se înalță mori, cerul e acoperit, abia a ieșit soarele că pe dată s-a și ascuns, vîntul suflă dinspre sud, amenință cu multă ploaie, iar Baltasar rostește, Dacă începe să plouă n-o să avem unde să ne adăpostim, apoi își ridică ochii spre cer, pare o singură lespede mohorîtă, de culoarea ardeziei, Dacă voințele sînt nori întunecați, cine știe dacă n-or rămîne prizoniere în norii aceia, atît de negri și de groși, că nici măcar soarele nu se zărește printre ei, iar Blimunda răspunde, Dacă ai ști cum arată norul întunecat care se află în tine, Sau în tine, Sau în mine, dacă ai putea să-l vezi, ai ști că este puțin lucru norul de pe cer în comparație cu norul ce se află înăuntrul omului, Dar tu nu ai văzut niciodată norul meu, nici pe al tău, Nimeni nu-și poate vedea propria voință, pe tine am jurat că nu te voi privi niciodată pe dinăuntru, iar mama mea nu s-a înșelat, Baltasar Șapte-Sori, cînd tu mă iei de mînă, cînd mă îmbrățișezi, nu am nevoie să te privesc pe dinăuntru, Dacă voi muri înaintea ta, te rog să mă privești, Cînd mori, voința iese din trup, Cine știe.

Nu i-a plouat deloc pe drum. În schimb, au avut tot timpul deasupra capetelor nemărginitul acoperiș negru care se întindea spre sud și se boltea deasupra Lisabonei, surpat peste colinele din zare, li se părea că ridicînd mîna ar fi putut atinge primele spume ale apei, natura este cîteodată o companie plăcută, bărbatul merge, femeia merge, iar norii își spun unii altora, Să-i vedem ajunși acasă, după aceea vom putea să plouăm. Baltasar și Blimunda au ajuns la moșie, au intrat

în gură și, în sfîrșit, ploaia a început să cadă, și cum acoperișul avea vreo două țigle sparte, apa se prelingea discret pe acolo, într-un firișor subțire, murmurînd, Iată-mă-s, ați ajuns cu bine. Iar cînd Baltasar se apropie de scoica zburătoare și o atinse, au scîrțîit fierul și sîrma, e mai greu de ghicit ce vor fi vrut să spună.

RUGINESC SÎRMELE ȘI FIERUL, se acoperă pînzele de mucegai, se despletește trestia uscată, lucrarea care a fost lăsată la jumătate nu trebuie să îmbătrînească pentru a ajunge o ruină. Baltasar dădu de două ori ocol mașinii zburătoare, deloc mulțumit de ceea ce vedea, cu cîrligul de la brațul stîng trase cu violență de scheletul metalic, fier împotriva fierului, punîndu-i la încercare rezistența, care era slabă, Cred că ar fi mai bine să desfacem totul și s-o luăm de la capăt, Da, să desfacem, răspunse Blimunda, însă pînă nu vine părintele Bartolomeu Lourenço nu are rost să te apuci de lucru, Am fi putut să mai rămînem o vreme la Mafra, Dacă el a spus să venim înseamnă că nu va întîrzia, cine știe dacă n-o fi fost pe aici cît timp am așteptat sărbătoarea, N-a fost, nu sînt semne, Să dea Dumnezeu, Da, a dat Dumnezeu.

În mai puțin de o săptămînă, mașina încetă să mai fie mașină ori proiect al ei, ceea ce se vedea acolo ar fi putut sluji la mii de lucruri diferite, nu sînt multe substanțele de care se folosește omul, totul ține de felul de a le compune, de a le ordona și îmbina, a se vedea sapa, a se vedea rindeaua, puțin fier, puțin lemn, dar ce face prima a doua nu face. Blimunda spuse, Pînă sosește părintele

Bartolomeu Lourenço vom construi aici o forjă, Dar cum o să facem foalele, Te duci la fierar, vezi cum lucrează, dacă prima dată nu iese bine, va ieşi a doua oară, dacă nu izbuteşti a doua oară, vei izbuti a treia, nu avem altceva mai grabnic de făcut, De ce să ne batem atîta capul, vom cumpăra foalele cu banii pe care ni i-a lăsat părintele, Şi dacă o să vrea careva să afle la ce îi trebuie foalele lui Baltasar Şapte-Sori, dacă nu e fierar, nici potcovar, mai bine le faci tu singur, chiar de-ar fi s-o iei de o sută de ori de la capăt.

Baltasar nu s-a dus singur. Deşi pentru această treabă nu era nevoie de un dar aparte al vederii, Blimunda avea totuşi o mai mare ascuţime a privirii, mai multă precizie a liniilor şi nu greşea atît de tare ca Baltasar în judecarea proporţiilor diferitelor părţi ale lucrării. Cu degetul înmuiat în uleiul plin de funingine al opaiţului, desenă pe perete feluritele piese, tăie pielea după croiala cuvenită, ciocul pe unde o să iasă vîntul, partea inferioară de lemn care avea să fie fixă, cealaltă parte articulată, mai lipsea doar să deseneze un omuleţ care să dea la foale. Într-un colţ mai ferit au orînduit pietre făţuite, alcătuind cu ele patru ziduri în pătrat, înalte pînă la şoldul unui om, le-au întărit cu sîrme care traversau pereţii dintr-o parte într-alta, au înconjurat apoi cu drugi de fier toată construcţia, pe care au umplut-o cu pămînt şi pietriş. Din această pricină, ducele de Aveiro s-a pomenit cu cîteva ziduri ale moşiei ruinate, însă această lucrare, chiar dacă nu-i a Maiestăţii Sale, precum mînăstirea, are totuşi autorizaţie regală, pesemne deja uitată, neamintindu-şi Dom João al V-lea nici măcar să trimită pe careva să se

încredinţeze dacă părintele Bartolomeu Lourenço mai trage încă nădejde să zboare într-o zi, ori dacă nu cumva nu e totul decît un simplu pretext pentru ca trei oameni să trăiască un vis, cînd aceste persoane ar putea fi folosite într-un mod mai util, părintele ca să propovăduiască cuvîntul lui Dumnezeu, Blimunda ca să descopere izvoare, Baltasar ca să ceară de pomană deschizînd astfel porţile paradisului cui i-o va da, fiindcă e dovedit că de zburat nu pot să zboare decît îngerii şi Diavolul, primii aşa cum ştie toată lumea, şi au fost chiar unii care i-au văzut cu propriii lor ochi, al doilea, conform afirmaţiei Sfintei Scripturi, căci acolo se spune că Diavolul l-a purtat pe Isus pe aripa templului, prin văzduh l-a purtat vasăzică, n-au urcat pe scară, şi i-a spus, Aruncă-te jos, dar el nu s-a aruncat, n-a vrut să fie primul om care să zboare, Într-o zi, fiii omului vor zbura, spuse părintele Bartolomeu Lourenço cînd sosi şi văzu forja terminată şi cazanul cu apă unde se va căli fierul, mai lipsesc numai foalele, la timpul potrivit nici va sufla vîntul, că spiritul a suflat deja asupra acestui loc.

Cîte voinţe ai adunat pînă astăzi, Blimunda, întrebă părintele în seara aceea, la cină, Aproape treizeci, spuse ea, E puţin, şi cele mai multe sînt de bărbat ori de femeie, întrebă din nou, Cele mai multe sînt de bărbat, se pare că voinţele femeilor se împotrivesc să se despartă de trup, de ce oare, La această întrebare părintele nu răspunse, Dar Baltasar rosti, Cînd norul meu întunecat stă deasupra norului tău întunecat, uneori lipseşte foarte puţin ca al tău să se unească cu al meu, Atunci îmi pari tu mai golit de voinţă ca mine,

răspunse Blimunda, noroc că părintele Bartolomeu Lourenço nu se scandalizează de asemenea conversații fără perdea, poate că și-a avut și el partea sa de voințe buimăcite de voluptate în Olanda, pe unde a umblat, sau și-o are aici, fără știrea Inchiziției, ori prefăcîndu-se aceasta că n-are habar, nefiind greșeala însoțită de păcate mai grele.

Acum să vorbim serios, spuse părintele Bartolomeu Lourenço, o să vin pe aici ori de cîte ori am să pot, însă lucrarea nu poate înainta dacă nu munciți amîndoi, a fost bine că ați construit forja, eu voi găsi un mijloc să obțin niște foale pentru ea, ca să nu te mai ostenești atîta, dar va trebui să le cercetezi bine, fiindcă va fi nevoie să facem niște foale mari, pentru care îți voi da o schiță, cînd va lipsi vîntul în atmosferă, vor lucra foalele în locul lui și vom zbura, iar tu, Blimunda, nu uita că e nevoie de cel puțin două mii de voințe, două mii de voințe care să fi dorit să fie slobode pentru că nu le merită sufletele, ori trupurile nu le merită, cu cele treizeci pe care le ai nu se va ridica în văzduh calul Pegas, cu toate că are aripi, gîndiți-vă cît de mare e pămîntul pe care călcăm, el trage corpurile în jos și, deși soarele e cu mult mai mare, totuși nu izbutește să tragă pămîntul la sine, or, ca să zburăm în atmosferă, vor fi necesare forțele reunite ale soarelui, chihlimbarului, magneților și voințelor, însă voințele sînt lucrul cel mai important dintre toate, fără ele pămîntul nu ne va lăsa să ne înălțăm, iar dacă vrei să strîngi voințe, Blimunda, du-te la procesiunea Trupului și Sîngelui Domnului, într-o mulțime așa de numeroasă nu pot fi puține voințele care se retrag, căci, e bine să știți, în procesiuni sufletele

și trupurile se șubrezesc și nu mai sînt în stare să reziste voințele, spre deosebire de coride sau de autodafeuri, în acestea e o furie care întunecă și mai mult norii întunecați care sînt voințele, sînt negri ca-n război, o beznă adîncă se lasă înăuntrul oamenilor.

Baltasar spuse, Dar mașina de zburat, cum o voi face, Așa cum am început, aceeași pasăre mare ca în schița mea, acestea sînt părțile din care e alcătuită, îți las acest desen cu indicații pentru mărimea fiecărei piese, o vei construi de jos în sus, ca și cum ai face o corabie, vei împleti nuielele și fierul, îți închipui că lipești pene pe oase, ți-am spus, voi veni de cîte ori voi putea, ca să cumperi fier te vei duce în locul cutare, vei căuta în răchitele din fundul livezii nuielele de care ai nevoie, le vei duce la măcelărie ca să cumperi pieile pentru foalele mașinii, eu îți voi spune cum va trebui să le tăbăcești și să le tai, desenele pe care le-a făcut Blimunda sînt bune pentru foale de forjă, nu foale de zburat, ia acești bani, vei cumpăra un măgar, fără el cum ai putea să transporți toate materialele necesare, și vei face rost și de niște coșuri mari, însă tot timpul vei avea la tine iarbă sau paie ca să poți ascunde ce vei duce în ele, amintiți-vă că totul va trebui făcut în secret absolut, să nu afle nici rudă, nici prieten, prieteni mai buni ca noi trei nu există, iar dacă aici va veni cineva să pună întrebări, veți spune că păziți moșia din ordinul regelui, și că regelui îi dau socoteală numai eu, părintele Bartolomeu Lourenço de Gusmão, De ce, întrebară Blimunda și Baltasar în același timp, De Gusmão, ăsta e numele pe care mi l-am luat de la un preot care m-a crescut în

Brazilia, Bartolomeu Lourenço era de-ajuns, spuse Blimunda, n-o să mă pot obișnui să spun Gusmão, Nici nu va fi nevoie, pentru tine și pentru Baltasar voi fi întotdeauna același Bartolomeu Lourenço, dar curtea și academiile or să trebuiască să mă numească Bartolomeu Lourenço de Gusmão, fiindcă cel care va fi, ca mine, doctor în canoane, trebuie să aibă un nume să îi consolideze poziția, Adam n-a avut decît un nume, spuse Baltasar, Dumnezeu n-are nici unul, răspunse părintele, însă Dumnezeu, de fapt, nu poate fi numit, iar în paradis nu exista un alt bărbat de care Adam să fi trebuit să fie deosebit, Iar Eva n-a fost decît Eva, spuse Blimunda, Eva continuă să nu fie decît Eva, cred că femeia e una singură pe lume, multiplă doar în aparență, de aceea ar putea lipsi celelalte nume, tu ești Blimunda, spune-mi dacă ai nevoie de Isus, Sînt creștină, Cine se îndoiește, întrebă părintele Bartolomeu Lourenço și încheie, Mă înțelegi foarte bine, dar să i se spună cuiva Blimunda lui Isus, credință ori nume, nu e decît un abur care iese din gură, tu fii doar Blimunda, nu vei da alt răspuns cînd vei fi întrebată.

S-a întors părintele la studii, deja bacalaureat, deja licențiat, în curînd doctor, în vreme ce Baltasar bagă fierul în foc și apoi îl călește în apă, în vreme ce Blimunda răzuiește pieile aduse de la măcelărie, în vreme ce amîndoi taie nuielele și lucrează la nicovală, ea ținînd lamela cu cleștele, el izbind cu barosul, și trebuie să se înțeleagă foarte bine unul cu celălalt ca să nu se irosească nici o lovitură, ea întinzînd fierul înroșit, el lovind cu precizie și mare putere, n-au nevoie să

vorbească. A trecut astfel iarna, a trecut primăvara, preotul a venit de cîteva ori la Lisabona, iar cînd sosea, băga în cufăr bilele de chihlimbar pe care le aducea fără să spună de unde, cerea veşti despre voinţe, cerceta în amănunţime maşina care sporea în dimensiuni şi formă, era mai mare acum decît atunci cînd Baltasar o demontase, le dădea sfaturi şi îşi spunea părerea, apoi se întorcea la Coimbra, la decretale şi decretalişti, acum nu mai era student, deja citea la cursuri, Iuris ecclesiastici universi libri tre, Colectanea doctorum tam veteram quam recentiorum in ius pontificum universum, Reportorium iuris civilis et canonici, et caetera, însă nimic unde să fi fost scris, Vei zbura.

A sosit luna iunie. Circulă prin Lisabona supărătorul zvon că anul acesta procesiunea Trupului şi Sîngelui Domnului nu-şi va mai avea vechile figuri ale giganţilor, nici şarpele şuierător, nici dragonul care scoate flăcări pe nări, şi că nu vor ieşi juncile, nici nu vor fi dansuri în oraş, nici armonici, nici fanfare, şi că regele David nu va apărea dansînd în faţa baldachinului. Se întreabă aşadar norodul ce fel de procesiune mai e şi asta, dacă în ea nu pot să intre măscăricii din Arruda, zăngănindu-şi pe străzi dairelele, dacă li s-a interzis femeilor din Frielas să danseze ciacona, dacă nu va fi dat nici dansul săbiilor, dacă nu defilează castele, dacă nu se pot auzi cimpoiul şi tamburina, dacă nu vin satirii şi nimfele mimînd un joc care sugerează un altul, dacă nu se mai face dansul retortei, dacă nu va naviga pe umerii bărbaţilor corabia Sfîntului Petru, ce fel de procesiune o să avem, or să ne ia toată bucuria, să ne fi lăsat cel

puțin corul zarzavagiilor, n-o să mai auzim șuieratul șarpelui, care mă înfiora, vere, din cap pînă în picioare, cînd trecea sîsîind, nici nu pot să descriu tremuriciul care mă apuca, bîrrr.

Coboară norodul în Terreiro do Paço ca să vadă pregătirile pentru sărbătoare, n-arată rău, domnule, cu această colonadă cu șaizeci și una de coloane și paisprezece pilaștri, care n-au mai puțin de opt metri înălțime, iar ca întindere construcția depășește șase sute de metri, numai frontispiciile sînt patru la număr, și nu se poate ține socoteala statuilor, medalioanelor, piramidelor și a celorlalte podoabe. Începe norodul să laude noile splendori, care nu se mărginesc la atît, e destul să privești străzile, toate pavoazate, și stîlpii care susțin draperiile, acoperiți cu mătase și aur, și medalioanele poleite care atîrnă de pomenitele draperii, avînd zugrăvite pe o parte Sacramentul înconjurat de o aureolă, iar pe cealaltă blazonul patriarhului, asta unele, cît despre celelalte, înfățișează armoariile senatului, Dar ferestrele, uită-te la ferestre, are dreptate cine a zis, nu se mai satură ochii privind la perdelele și ciucurii de damasc stacojiu, cu franjuri de aur, N-am văzut niciodată așa ceva, norodul e împăcat deja pe jumătate, i-au luat o sărbătoare, îi dau alta în schimb, nu e ușor de hotărît cu care dintre ele va ieși în pierdere sau în cîștig, depinde probabil de fiecare, orfevrii au promis dintr-un motiv știut numai de ei că vor ilumina toate străzile, și poate că dintr-un motiv asemănător sînt acoperite cu mătăsuri și damasc cele o sută patruzeci și nouă de coloane ale arcadelor de pe Rua Nova, poate c-or fi noi șiretlicuri de a vinde astăzi mai bine,

mine mai prost. Se perindă norodul, ajunge la capătul străzii și se întoarce, dar nimeni nu întinde nici măcar vîrful degetelor ca să atingă atîta bogăție de stofe, se mulțumesc doar să-și plimbe ochii peste ele și peste tapiseriile care împodobesc prăvăliile de sub arcade, s-ar zice că trăim în țara încrederii depline, însă fiecare prăvălie își are sclavul ei negru, postat în fața ușii, cu ciomagul într-o mînă și sabia în cealaltă, dacă cineva se obrăznicește, primește una pe spinare, iar dacă îndrăzneala a întrecut măsura, apar neîntîrziat străjerii, nu poartă vizieră, nici coif, nici scut nu au, dar, zicînd coregidorul, Stai, la Limoeiro cu el, ce poți să faci decît să te supui și să pierzi astfel procesiunea, poate de asta nu se fură prea mult în timpul sărbătorii Trupului și Sîngelui Domnului.

Nici voințe nu se vor fura. E lună nouă, Blimunda nu are acum alți ochi decît cei pe care îi are toată lumea, indiferent dacă ajunează sau mănîncă, și asta îi dă pace și bucurie, poate să lase voințele să facă ce-or voi, să rămînă în trup sau să plece, fie aceasta odihna mea, dar brusc o tulbură un gînd care a venit pe neașteptate, străfulgerînd-o, Ce fel de nor întunecat aș vedea oare în Trupul Domnului, în făptura lui de carne, cu glas șoptit i-o spuse lui Baltasar, iar el îi răspunse, tot în șoaptă, Ar trebui să fie un nor astfel alcătuit încît el singur să poată ridica păsăroiul de la pămînt, iar Blimunda adăugă, Cine știe dacă tot ce ne înconjoară nu e cumva norul întunecat al Domnului.

Sînt vorbe de ciung și de vizionară, el fiindcă-i lipsește, ea fiindcă-i prisosește, trebuie iertați, căci nu au măsurile obișnuite și vorbesc de lucruri supranaturale plimbîndu-se, după căderea nopții,

pe străzile dinspre Rossio şi Terreiro do Paço, în mijlocul mulţimii de oameni care astăzi nu se vor duce la culcare şi care, ca şi ei, păşesc pe nisipul roşu şi pe iarba care acoperă ca un covor caldarîmul, adusă de ţăranii din împrejurimi, nicicînd nu s-a văzut un oraş mai curat, tocmai acesta care, de obicei, nu-şi are pereche ca murdărie. În dosul ferestrelor, doamnele îşi termină de potrivit pieptănăturile, enorme alcătuiri de bucle false şi sclipiciuri, curînd se aşază la fereastră ca la expoziţie, nici una nu vrea să fie cea dintîi, ar atrage desigur pe dată privirile cui trece ori iese în stradă, dar pe cît de repede vine plăcerea, pe atît de repede se duce, căci, deschizîndu-se fereastra casei din faţă şi apărînd la ea doamna care, vecină fiind, e şi rivală, se întorc privirile celui care mă contemplă, afront pe care nu-l pot suporta, mai ales că ea e îngrozitor de urîtă, iar eu dumnezeiesc de frumoasă, ea are gura mare, iar a mea e ca bobocul, şi pînă să apuce ea s-o spună, spun eu, Hai, zboară, refren. În acest turnir au mai mult noroc cele care locuiesc la caturile de jos, îndată încep curtezanii să răsucească refrenul dat în căpăţînă, frămîntînd metrica şi rima, dar, tot atunci, din înaltul clădirii coboară alt refren, zbierat ca să se audă mai bine, în vreme ce primul poet lansează în văzduh glosa în sfîrşit încropită, iar ceilalţi, plini de furie şi de necaz, aruncă priviri de gheaţă concurentului care primeşte mulţumirile doamnei, bănuind că el şi ea s-au învoit dinainte asupra glosei şi a refrenului, învoindu-se şi în alte privinţe. Asta se bănuieşte, dar nu se spune, fiindcă vinile se împart în mod egal.

Noaptea e caldă. Trec oamenii cîntînd, băieţii aleargă urmărindu-se, sînt ca o pacoste, fac pozne dintr-acestea de la începutul lumii, nu pot fi nicicum potoliţi, se încurcă în fustele femeilor, primesc ghionturi şi pumni de la bărbaţii care le escortează, iar apoi, ajunşi mai încolo, le dau cu tifla şi se scălîmbăie, ca îndată să pornească în goană în altă urmărire. Organizează o coridă improvizată, cu o imitaţie de taur, numită juncă, formată din două coarne de berbec, despărecheate, şi o agavă tăiată, totul fixat pe o scîndură lată, cu un mîner în faţă, partea din spate lipită de piept, iar cel care face astfel pe taurul porneşte la atac cu magnifică noblеţe, încasează, zbierînd de prefăcută durere, banderilele de lemn care se înfig în agavă, însă, dacă toreadorul a dat greş şi n-a înfipt cum trebuie banderila, taurul se repede la el, se duce pe apa sîmbetei noblеţea rasei, o nouă hăituială se dezlănţuie pe stradă, perturbîndu-i pe poeţii care cer repetarea refrenelor, întrebînd cu capul dat pe spate, Ce-aţi spus, iar ele, fandosindu-se, repetă, În zbor mă poartă mii de păsărele, şi cu aceste desfătări, jocuri şi încăierări se scurge noaptea în afara caselor, înăuntru sînt serate cu ciocolată, iar cînd zorii mijesc, încep să se adune trupele care vor flanca procesiunea, cu uniforme nou-nouţe în cinstea Preasfintei Cuminecături.

Nimeni nu a dormit în Lisabona. S-au terminat duetele, doamnele au intrat în casă ca să-şi refacă sulemeneala ştearsă ori întinsă pe faţă, peste puţin se întorc la ferestre, strălucind din nou de carmin şi ceruză. Norodul mărunt de albi, negri şi mulatri de toate nuanţele, aceştia, aceia şi ceilalţi,

se revarsă de-a lungul străzilor, în zorii încă tulburi, doar Terreiro do Paço, deschis înspre rîu și spre cer, este scăldat în umbre albastre, apoi devine dintr-odată purpuriu înspre palat și biserica patriarhală cînd soarele se ivește pe țărmul din față și destramă bruma cu o răsuflare luminoasă. Atunci se pornește procesiunea. În fruntea ei merg flamurile breslelor din Casa celor Douăzeci și Patru, înaintea tuturor cea a dulgherilor, reprezentîndu-l pe Sfîntul Iosif, care a fost patron al acestui meșteșug, și celelalte însemne, panouri impunătoare, înfățișînd fiecare cîte un sfînt, brodat cu aur pe brocart, și atît de neobișnuit de mari încît e nevoie de patru oameni ca să le poată duce, schimbîndu-se mereu cu alți patru, odihnindu-se pe rînd, bine că nu suflă vîntul, se leagănă în ritmul mersului fireturile de aur și mătase, și ciucurii din același metal, atîrnați de vîrfurile sclipitoare ale prăjinilor. În spate vine Sfîntul Gheorghe, cu întregul său stat major, tamburii pe jos, trîmbițașii călare, răpăind unii, suflînd alții, bum, bum, bum, taratata, ta, ta, Baltasar nu e prezent în Terreiro do Paço, aude însă trîmbițele în depărtare și se înfioară de parcă s-ar afla pe cîmpul de bătălie, uitîndu-se la inamicul aliniat în poziție de luptă, atacă ei, atacăm noi, și simte atunci că îl doare mîna, de cîtă vreme nu l-a mai durut, poate fiindcă astăzi nu și-a pus nici cîrligul, nici țepușa, trupul are tot felul de asemenea amintiri și iluzii, Blimunda, dacă tu n-ai exista, cine ar sta la dreapta mea ca să cuprind cu brațul, dar tu exiști, și îți strîng, cu mîna sănătoasă, umărul sau mijlocul, chiar dacă lumea se uită la noi, fiindcă e lucru neobișnuit să

vezi stînd astfel alături bărbatul și femeia. Au trecut flamurile, se îndepărtează larma făcută de trîmbițe și tobe, sosește acum stegarul Sfîntului Gheorghe, armașul, omul de fier, în fir îmbrăcat și încălțat, cu pene la coif și viziera coborîtă, aghiotant de sfînt, în bătălii îi ține stindardul și lancea, merge în recunoaștere să vadă dacă dragonul s-a ivit ori dacă doarme, precauție zadarnică astăzi, căci nu s-a ivit, nici nu doarme, suspină în schimb pe undeva că n-o să i se mai dea niciodată voie să apară în procesiunea Trupului și Îngelui Domnului, nu e frumos să le faci una ca asta dragonilor, nici șerpilor, nici uriașilor, nefericită lume e aceasta care îngăduie să i se răpească astfel frumusețile, mă rog, unele s-or mai fi păstrat, ori sînt de o asemenea frumusețe încît reformatorii procesiunilor nu se încumetă să închidă, cu să-i pomenim doar pe aceștia, caii în grajduri, ani să-i lase, jalnice mîrțoage, liberi pe întinsele cîmpii, păscînd ce se nimerește, și iată că apar patruzeci și șase de bidivii, negri și cenușii, cu valtrapuri frumoase, zău că dobitoacele se îmbracă mai bine decît oamenii care le privesc, cu toate că, fiind sărbătoarea Trupului și Sîngelui Domnului, fiecare și-a pus pe el ce avea mai bun în casă, țoala festivă, pentru întîlnirea cu Dumnezeu, că după ce ne-a creat goi, doar îmbrăcați ne admite în prezența sa, cum să-l mai înțelegi pe acest Dumnezeu ori religia pe care i-au făcut-o, e drept că goi nu toți sîntem frumoși, se vede după obraz dacă nu e boit, să ne închipuim, de pildă, ce trup o avea Sfîntul Gheorghe, care se apropie, dacă i-am scoate armura de argint și bereta cu pene, e o marionetă prinsă în balamale,

fără nici o urmă de păr în locurile unde sînt părol bărbaţii, un bărbat poate să fie sfînt şi în acelaşi timp să aibă ce au şi ceilalţi bărbaţi, ar trebui să fie cu neputinţă de imaginat o sfinţenie care să nu recunoască forţa oamenilor şi slăbiciunea care se ascunde uneori în ea, dar poate e mai bine aşa, cum i s-ar putea explica toate acestea Sfîntului Gheorghe, care vine pe calul său alb, dacă o fi calul acesta demn de un asemenea nume, trăind de cînd se ştie în grajdurile regale, cu servitorul care îl îngrijeşte şi îl scoate la plimbare, cal doar pentru şezut de sfînt, cal neîncălecat nicicînd de diavol, nici de om, nefericit dobitoc care va muri fără să fi trăit, să-ţi ajute Dumnezeu ca, mort şi jupuit, să ajungi piele de tobă, şi cineva bătînd în ea să îţi trezească inima răzvrătită, însă atît de bătrînă, totul se echilibrează şi se compensează în această lume, cum s-a arătat deja cînd am vorbit de moartea copilului din Mafra şi a infantelui Dom Pedro, şi se confirmă şi astăzi, căci pajul Sfîntului Gheorghe e un băieţel care umblă călare pe un armăsar negru, cu lancea ridicată şi pene fluturînd la coif, cîte mame înşirate de o parte şi de alta a străzilor, privind procesiunea peste umerii soldaţilor, nu vor visa la noapte că pe cal şade propriul lor fecior, paj al Sfîntului Gheorghe pe pămînt, poate şi în ceruri, numai pentru asta şi tot ar fi meritat să-l aducă pe lume, şi iar apare Sfîntul Gheorghe, zugrăvit acum pe un steag mare purtat de frăţia de la Real Igreja do Hospital Real, şi, în sfîrşit, ca încununare a acestor prime splendori, înaintează tobosari şi trîmbiţaşi îmbrăcaţi în catifele şi pene albe, se face acum o pauză, foarte scurtă, căci din capela regală încep să iasă

confreriile, bărbați și femei cu miile, înșiruiți după ordinul și sexul căruia îi aparțin, aici nu se amestecă evele cu adamii, ia aminte, trece António Maria și Simão Nunes, și Manuel Caetano, și José Bernardo, și Ana da Conceição, și António da Beja, și mai obișnuiții José dos Santos și Brás Francisco, și Pedro Caim, și Maria Caldas, la fel de diferite sînt numele ca și culorile, pelerine roșii, albastre, albe, negre și stacojii, anterie cenușii, rantii cafenii, albastre și violete, și albe și roșii, și galbene, și stacojii, și verzi, și negre, cum negri sînt unii dintre frații care trec, păcat că această fraternitate, chiar vădită în procesiune, nu ajunge pînă la treptele tronului Domnului Nostru Isus Cristos, însă promite, ar fi de ajuns ca într-o zi Dumnezeu să se travestească în negru și să proclame în biserici, Fiecare alb face cît o jumătate de negru, acum să vă văd cum o să intrați în paradis, de aceea, cîndva, plajele acestei grădini, întîmplător plantate pe țărmul mării, vor fi pline de postulanți înnegrindu-și spinările, idee care astăzi ar stîrni rîsul, unii nici măcar la plajă nu se vor duce, stau acasă și se ung cu tot soiul de alifii, iar cînd ies nu-i mai recunoaște vecinul, Ce face nici cioroiul ăsta, iată marea dificultate a frățiilor de culoare, deocamdată purced astelalte, e tot ce s-a putut găsi, cea de la Maica Precistă a Doctrinei, de la Isus Maria, cea a Rozariului, cea a Sfîntului Benedict, care nu prea mănîncă peste an, dar e vioi și dolofan, cea a Madonei Dătătoare de Har, cea a Sfîntului Crispim, a Maicii Domnului din S. Sebastião da Pedreira, care se află acolo unde locuiesc Baltasar și Blimunda, cea a Căii Sacre a Sfîntului Petru și a Sfîntului Pavel, cea

tot a Căii Sacre, dar din Alecrim, cea a Sfintei Fecioare a Milosteniilor, cea a lui Isus, cea de la Sfînta Fecioară a Amintirii, cea de la Sfînta Fecioară Dătătoare de Sănătate, fără ea cum ai putea să aibă vreo virtute Rosa Maria[1], dar Severa[2] ce virtuți ar avea, și vine apoi confreria de la Sfînta Fecioară a Măslinului, la umbra căreia a mîncat odată Baltasar, cea a Sfîntului Anton al franciscanilor de la mînăstirea Sfintei Marta, cea a Sfintei Fecioare Dătătoare de Pace a călugărițelor flamande de la Alcântara, cea a Rozariului, cea a Sfîntului Cristos și a Sfîntului Anton, cea a Sfintei Fecioare a celor Înlănțuiți, cea a Sfintei Maria Egipteanca, dacă Baltasar ar fi fost soldat în garda regală aceasta ar fi fost frăția lui de drept, ce să-i faci dacă nu există cea a ciungilor, acum apare confreria Milosteniei, ar fi putut fi aceasta, o alta a Sfintei Fecioare a celor Înlănțuiți, dar care ține de mînăstirea Carmo, prima era a Terțiarelor Sfîntului Francisc, se pare că o criză de nume și de aceea încep să le repete, se întoarce Sfîntul Cristos, dar acum e al Sfintei Treimi, al Pauliștilor era celălalt, și frăția Ajutorului Grabnic, pe Baltasar nu l-a ajutat grabnic dregătoria palatului, cea a Sfintei Lucia, cea a Sfintei Fecioare Dătătoare de Moarte Bună, dacă vreuna poate fi astfel, cea a lui Isus al celor Uitați, din acest fleac se vede ce decăzută e o religie care îi lasă baltă pe cei uitați și le trimite un Isus de

1. Referire la un *fado* cu acest titlu, în care *sănătate* (*saúde*) rimează cu *virtute (virtude)*.
2. Celebră cîntăreață de *fado* din secolul XIX.

mîntuială, să fi fost el cel adevărat și s-ar fi terminat cu uitările, cea a Sufletelor de la biserica Imaculatei Concepțiuni, de e soare, ploaie nu-i, cea a Sfintei Fecioare a Orașului, cea a Sufletelor de la mînăstirea Sfintei Fecioare a Milosteniei, cea a Madonei Îndurerate, cea a Sfîntului Iosif al Dulgherilor, cea a Izbăvirii, cea a Îndurării, cea a Sfintei Ecaterina, cea a Prunculuí Pierdut, unii pierduți, alții uitați, nici găsiți, nici amintiți, căci nici confreria Amintirii nu îi ajută, cea a Sfintei Fecioare a Candelelor, o alta a Sfintei Ecaterina, mai întîi a tipografilor, acum a pavagiilor, cea a Sfintei Ana, cea a Sfîntului Elói, sfînt înstărit al orfevrilor, cea a Sfîntului Mihail și a Sufletelor, cea a Sfîntului Marçal, cea a Sfintei Fecioare a Rozariului, cea a Sfintei Justa, cea a Sfintei Rufina, cea a Sufletelor Martirilor, cea a Tămăduirii, cea a Maicii Domnului de la Sfîntul Francisc al Orașului, cea a Sfintei Fecioare Apărătoare de Neliniști, de așa ceva chiar că nu ducem lipsă, în fine cea a Leacurilor, că leacurile vin întotdeauna după boală și uneori prea tîrziu, caz în care speranțele, dacă au mai rămas, sînt puse în Preasfînta Taină care vine și ea, pictată pe stindard, avînd în față, ca precursor, pe Sfîntul Ioan Botezătorul, înfățișat la vîrsta copilăriei, înveșmîntat în piei, împreună cu patru îngeri care aruncă flori, e cu neputință să existe altă țară unde să umble mai mulți îngeri pe drumurile pe care umblă toată lumea, e de ajuns să întinzi degetul și vezi pe dată cît sînt de reali și de adevărați, de zburat nu zboară, ce-i drept, și ce dacă, zborul nu e o dovadă suficientă de îngerime, dacă părintele Bartolomeu Lourenço de Gusmão, sau

doar Lourenço, va reuși să zboare într-o zi, nu va deveni înger numai pentru atîta lucru, se cer și alte calități, dar este încă devreme pentru atari verificări, deocamdată n-au fost adunate toate voințele, procesiunea a ajuns la jumătate, începe să se facă simțită căldura amiezii, opt iunie o mie șapte sute nouăsprezece, iar acum ce vine, vin ordinele religioase, însă lumea e neatentă, trec călugări și nu sînt luați în seamă, nici confreriile nu au fost semnalate toate, Blimunda se uita la cer, Baltasar la Blimunda, ea întrebîndu-se dacă va fi lună nouă, dacă nu va apărea totuși deasupra mînăstirii Carmo cea dintîi semilună subțire, pumnal curbat, hanger ascuțit care va deschide în fața ochilor ei toate trupurile, între timp a trecut prima comunitate, cine erau, n-am văzut, n-am băgat de seamă, de la S. Francisco de Jesus, capucini, clerici de la S. João de Deus, franciscani, carmelite, dominicani, cistercieni, iezuiți de la S. Roque și de la Santo Antão, cu atîtea nume și culori se deșartă capul și ținerea de minte, e momentul să mîncăm merindele aduse ori hrana cumpărată, și în vreme ce mîncăm vorbim despre cine a defilat pînă acum, crucile aurite, mînecile bufante, năframele albe, veșmintele lungi, ciorapii pînă la genunchi, ghetele cu cataramă, mangeturile, tocile, fustele rotate, pelerinele fanteziste, gulerele de dantelă, pieptărașele, doar stînjeneii nu știu nici să toarcă, nici să țească, și de aceea sînt goi, dacă Dumnezeu ar fi voit să umblăm nestînjeniți în pielea goală ne-ar fi făcut florali, femeile sînt așa din fericire, însă flori îmbrăcate, Blimunda goală sau ba, ce-ți trece prin cap, Baltasar, ce gînduri păcătoase, vezi că se apropie

crucea bisericii patriarhale, și după aceea comunitatea congregației Sacerdoțiului, și cea a Oratoriului, și mulțimea fără număr a clerului parohial, vai, domnilor, atîta lume care se îngrijește să ne salveze sufletele, și ele n-au fost încă dibuite, să nu-ți închipui, Baltasar, că fiind soldat, chiar dacă invalid, ai fi din frăția ăstora ce trec, o sută optzeci și patru din ordinul militar Santiago da Espada, o sută cincizeci din ordinul Aviz, și tot atîția din ordinul lui Cristos, acești călugări îi aleg pe cei ce le-or fi frați, ca să nu mai vorbim că Dumnezeu nu vrea pe lîngă altarele sale dobitoace cu defecte, mai ales dacă n-au sînge albastru, așa că stai cuminte, Baltasar, uită-te la procesiune, paji, cîntăreți, cubiculari, cei doi locotenenți ai gărzii regale, un, doi, cu uniforma primă, am zice azi de gală, și crucea patriarhală avînd de-o parte și de alta însemne purpurii, capelanii ținînd prăjini în aer cu mănunchiuri de garoafe prinse în vîrf, ah, destinul florilor, într-o zi vor fi vîrîte pe țeava puștilor[1], copiii de cor, un cort, căruia i se spune bazilică, de la Santa Maria Maior și care face umbră, și de asemenea bazilica patriarhală care e tot un cort, amîndouă din fîșii alternate, albe și roșii, ce-ar fi ca peste două sau trei sute de ani să înceapă să se zică bazilică și la umbrele, Bazilica mea și-a rupt o spiță, Mi-am uitat bazilica în autobuz, I-am pus un mîner nou bazilicii mele, Cînd va fi gata bazilica mea din Mafra, se întreabă

1. Referire la Revoluția Garoafelor Roșii (25 aprilie 1974), în timpul căreia soldații au defilat pe străzi cu o garoafă roșie pe țeava puștilor.

regele care vine şi el în urmă, ţinînd un mîner al baldachinului, dar mai înainte a trecut capitulul, mai întîi canonicii, diaconii cu dalmatice albe, apoi preoţii cu odăjdii de aceeaşi culoare, în sfîrşit, demnitarii cu patrafire, paludamentum şi stihare, ce să ştie norodul despre aceste nume, mitrei îi cunoaşte denumirea şi forma, că se află şi în tîrtiţa găinii ca şi pe creştetul canonicilor, asistat fiecare de trei familiari ai casei sale, unul cu torţa aprinsă, altul ducînd pălăria, amîndoi înveşmîntaţi precum curtenii, iar purtătorul de trenă îi ţine trena şi îmbracă sutană şi cămaşă de zale, iar acum, în sfîrşit, se iveşte cortegiul patriarhului, vin mai întîi şase nobili, rubedenii de-ale sale, cu torţe aprinse, apoi secundantul ales purtînd cîrja, încă un capelan cu o căţuie de tămîie, în spate paracliserii clătinînd cădelniţe de argint aurit, şi doi maeştri de ceremonii, şi doisprezece scutieri care poartă şi ei torţe în mînă, Ah, lume păcătoasă, bărbaţi şi femei care în damnaţiune vă încăpăţînaţi să vă trăiţi trecătoarele vieţi, preacurvind, îndopîndu-vă, bînd peste măsură, lipsind de la sfînta taină şi neplătind zeciuiala, care despre infern cutezaţi să vorbiţi cu nerușinare şi fără teamă, voi, bărbaţi, care de cîte ori vă stă în putinţă pipăiţi dosul femeilor în biserică, voi, femei, pe care doar ruşinea vă împiedică să pipăiţi în biserică părţile ruşinoase ale bărbaţilor, priviţi la ce trece, e baldachinul cu opt mînere, sînt eu, patriarhul, dedesubt, cu sfîntul chivot în mînă, îngenuncheaţi, îngenuncheaţi, păcătoşilor, chiar acum ar trebui să vă jugăniţi ca să încetaţi cu preacurvia, chiar acum ar trebui să vă legaţi bărbia ca să nu vă mai mînjiţi sufletul cu lăcomia

şi beţia, chiar acum ar trebui să vă întoarceţi pe dos şi să vă goliţi buzunarele fiindcă în paradis nu aveţi nevoie de scuzi, nici în infern, în purgatoriu datoriile se plătesc cu rugăciuni, aici, în schimb, banii sînt de trebuinţă pentru aurul altui chivot, pentru a plăti cu argint toată ceata dimprejurul meu, pe cei doi canonici care îmi înalţă marginea patrafirului şi duc mitrele, pe cei doi subdiaconi care îmi ridică poalele hlamidei, pe purtătorii de trenă care merg în urmă, de aia sînt purtători de trenă, pe fratele meu care e conte, şi îmi ţine capătul patrafirului, pe cei doi scutieri cu evantaie, pe străjerii cu bastoanele de argint, pe primul subdiacon cu vălul mitrei tivite cu aur, cea pe care n-ai voie să o atingi cu mîna, neghiob a fost Cristos că nu şi-a pus niciodată mitră pe cap, o fi fost el fiul lui Dumnezeu, n-o pun la îndoială, dar era un ageamiu, fiindcă dintotdeauna se ştie că nici o religie nu va izbîndi fără mitră, tiară sau joben, dacă şi le-ar fi pus ar fi ajuns de îndată suprem sacerdot, ar fi ajuns guvernator în locul lui Ponţiu Pilat, uite de ce am scăpat, lumea e bine întocmită aşa cum este, de n-ar fi ea cum au făcut-o, nu m-aţi fi văzut patriarh, plătiţi aşadar cele de cuviinţă, daţi Cezarului ce-i al lui Dumnezeu, lui Dumnezeu ce e al Cezarului, apoi ne vom socoti şi vom împărţi banii, un firfiric pentru mine, un firfiric pentru tine, adevăr grăiesc vouă şi voi mai grăi, Iar eu, regele vostru, al Portugaliei, Algarve şi celelalte, care cu smerenie ţin în mînă unul dintre mînerele aurite, vă spun, luaţi aminte cum se străduieşte un suveran ca să-şi păzească, în temporal şi spiritual, patria şi poporul, aş fi putut trimite un servitor, un duce

sau un marchiz care să-mi țină locul, totuși, iată-mă în carne și oase, și tot în carne și oase vin infanții, frații mei și stăpînii voștri, îngenuncheați, îngenuncheați, trece chivotul și trec eu, Cristos e în chivot, în mine-i slava de a fi rege pe acest pămînt, care dintre noi doi este mai cîștigat, cel întrupat în carne simțitoare, eu, rege și vier, prea bine știți că maicile sînt soțiile Domnului, e un adevăr sacru, căci pe mine mă primesc în culcuș precum pe Domnul, și fiind eu Domnul, ele se desfată și suspină ținînd mătăniile în mînă, carne mistică, împreunată, contopită, în vreme ce în oratoriu sfinții ciulesc urechile ca să audă vorbele arzătoare care se murmură sub baldachin, baldachin ce îmbrățișează cerul, acesta-i cerul cel adevărat, altul mai bun nu există, iar Răstignitul își lasă capul pe umăr, sărmanul, poate îndurerat de cazne, poate ca să o vadă mai bine pe Paula cînd se dezbracă, poate gelos văzîndu-se lipsit de această soție, floare claustrală, înmiresmată cu tămîie, carne glorioasă, însă eu plec pînă la urmă, iar ea îi rămîne lui, iar dacă a căzut grea, copilul e al meu, nu e cazul să o mai spun încă o dată, după mine vin cîntăreții intonînd motete și imnuri sacre, așa că-mi vine o idee, n-au pereche regii cînd e vorba să le aibă, ideile, altfel cum ar mai domni, ce-ar fi să vină călugărițele de la Odivelas să cînte Benedictum în odaia Paulei cînd vom fi culcați în pat, înainte, în timpul și după, amin.

Au răsunat salve și detunături pe corăbii, s-a tras de asemenea și de pe bastionul din Terreiro do Paço, la o aruncătură de băț, și, răspunzîndu-și ecourile de ici și de colo, au bubuit tunurile forturilor și turnurilor, au prezentat arma regimentele

curții, din Peniche și Setúbal, aliniate în piață. Umblă Trupul Domnului în plimbare prin orașul Lisabona, miel jertfit, domn al oștirilor, contradicție insolubilă, soare de aur, cristal și chivot secerător de căpățîni, divinitate devorată și pînă la rahat digerată, cine s-ar mira oare să te vadă trup și suflet cu locuitorii acestui oraș, berbeci descăpățînați, soldați fără arme proprii, oase albe în pustie, mîncăi de ei înșiși mîncați, de aceea se tîrăsc pe jos femeile și bărbații, se plesnesc peste propriii obraji și peste cei ai vecinilor, se lovesc cu pumnul în piept și în vintre, își întind mîinile spre poalele care se perindă, spre brocarturi și dantele, spre catifele și șnururi, spre panglici, broderii și giuvaieruri, Pater noster que non estis in coelis.

Se lasă seara. Pe cer, o lumină diafană, aproape invizibilă, e primul semn al lunii. Mîine Blimunda îți va recăpăta vederea, astăzi e zi de orbire.

PĂRINTELE BARTOLOMEU LOURENÇO s-a întors de la Coimbra, acum este doctor în canoane, cu numele de Gusmão confirmat prin apelativ onomastic și înscris domnesc, dar noi, cine sîntem noi să îndrăznim să-l acuzăm de păcat de orgoliu, mai mult bine ar face sufletului nostru să îi iertăm lipsa de umilință în numele motivelor pe care le-a invocat, și astfel să ne poată fi iertate propriile noastre păcate, acesta și altele, căci lucrul cel mai rău nu e să-ți schimbi numele, ci chipul sau vorba. Vorba și chipul nu pare să și le fi schimbat, nici numele, pentru Baltasar și Blimunda, iar dacă regele l-a înnobilat și l-a numit capelan al casei sale și academician al academiei sale, se pot lepăda

şi pune la loc după voie aceste chipuri şi vorbe, care, împreună cu numele de împrumut, rămîn în faţa porţii moşiei ducelui de Aveiro, şi nu intră în curte, deşi se poate ghici ce ar face cei trei dacă ar ajunge în faţa maşinii, nobilul ar zice că sînt munci înjositoare, capelanul ar exorciza lucrarea diavolească vădită acolo, fiind faptă a viitorului s-ar retrage academicianul ca să revină doar cînd maşina va fi deja o născocire a trecutului, Păi, ziua aceea e azi.

Trăieşte părintele într-una din casele cu verandă din Terreiro do Paço, în gazdă la o femeie care e văduvă de mulţi ani, al cărei soţ a fost purtător de cîrjă la episcopie pînă cînd şi-a aflat sfîrşitul într-o încăierare, lovit în cap cu o măciucă, episod petrecut pe cînd mai domnea încă regele Dom Pedro al II-lea[1], poveste veche aşadar, de care a venit vorba doar pentru că femeia trăieşte unde părintele îşi duce viaţa, şi nu-i frumos din partea noastră să nu menţionăm măcar atîta despre ea, numele îl lăsăm deoparte, că tot nu înseamnă nimic, cum am mai explicat o dată. Locuieşte părintele în apropiere de palat, asta-i bine, căci merge des pe acolo, nu atît din obligaţii precise ale titlului său de capelan înnobilat, mai degrabă onorific decît efectiv, ci pentru că regele ţine la el, nu şi-a pierdut de tot speranţele, deşi au trecut unsprezece ani, de aceea îl întreabă binevoitor, O să văd vreodată maşina zburînd, la care părintele Bartolomeu Lourenço nu poate să răspundă cinstit decît acestea, Să fie sigură

1. Rege al Portugaliei între 1683 şi 1706.

Maiestatea Voastră că într-o zi mașina va zbura, Dar voi mai fi aici ca să o văd, De va trăi Maiestatea Voastră mai puțin decît anticii patriarhi din Vechiul Testament, și nu numai că va vedea zburînd mașina, ci va putea zbura în ea. Răspunsul pare a-și avea dramul său de impertinență, însă regele nu bagă de seamă, ori a băgat de seamă și face uz de indulgență, sau îl distrage gîndul că va asista la lecția de muzică a fiicei sale, infanta Dona Maria Bárbara, asta trebuie să fi fost., face un semn părintelui să se alăture escortei, nu toată lumea se poate mîndri cu asemenea favoruri.

Stă infanta așezată în fața clavecinului, e încă o copilă, n-a împlinit nici nouă ani și deja grele responsabilități îi apasă pe căpșorul rotund, să învețe să-și așeze degețelele scurte pe clapele cuvenite, să știe, dacă o știe, că la Mafra se construiește o mînăstire, cît adevăr e în ceea ce se zice, buturuga mică răstoarnă carul mare, fiindcă se naște un copil la Lisabona, se ridică în Mafra un munte de piatră, și vine de la Londra prin contract Domenico Scarlatti. La lecție asistă maiestățile, cu o suită restrînsă, vreo treizeci de persoane, sau nici măcar atîtea, socotindu-i și pe șambelanii lui și pe ai ei din săptămîna respectivă, guvernantele, doamnele de onoare de tot felul, pe lîngă părintele Bartolomeu de Gusmão, acolo în spate, și alte fețe bisericești. Il maestro corectează digitația, fa la do, fa do la, Alteța Sa își dă multă silință, își ţuguie buzele, în această privință nu se deosebește de nici un alt copil, născut în palat sau în alte cuibare, mama încearcă să-și ascundă o anumită nerăbdare, tatăl e regal și

sever, doar femeile, suflete duioase, se lasă încîn tate de muzică și de fetiță, deși cîntă atît de prost, nu e de mirare, ce o fi așteptînd Dona Maria Ana, minuni, abia e la început, il signor Scarlatti a sosit doar de cîteva luni, de ce și-or complica oare numele străinii ăștia, dacă e atît de simplu să descoperi că Escarlate e de fapt numele acestuia, și îi șade bine, bărbat arătos, cu fața prelungă, gură mare și hotărîtă, ochii depărtați, nu știu ce au italienii, mai ales acesta, născut la Neapole acum treizeci și cinci de ani, E forța vieții, soro.

Se sfîrși lecția, se împrăștie societatea, regele într-o direcție, regina în cealaltă, infanta nu se mai știe încotro, respectînd cu toții întîietăți și etichetă, făcînd plecăciuni peste plecăciuni, în sfîrșit, se stinse foșnetul crinolinelor și al pantalonașilor cu funde, și rămaseră în salonul de muzică numai Domenico Scarlatti și părintele Bartolomeu de Gusmão. Italianul își trecu degetele peste claviatură, la început fără scop, apoi ca și cum ar fi căutat o temă sau ar fi vrut să corecteze ecourile, și dintr-odată păru că se cufundă în muzica pe care o cînta, îi alunecau mîinile pe clape precum o barcă plină de flori purtată de curent, zăbovind ici și colo, oprită de crengile aplecate de pe mal, zburînd acum cu iuțeală, plutind apoi alene pe apele întinse ale unui lac adînc, golf luminat al Neapolelui, tainice și sonore canale ale Veneției, lumină strălucitoare și tînără a Tejului, regele e departe, s-a retras regina în apartamentele ei, infanta trage cu urechea, înveți de cînd ești mic, iar muzica este un rozariu profan de sunete, maica noastră carele ești pe pămînt. Domnule Scarlatti, spuse părintele cînd luă sfîrșit

improvizația și toate ecourile fuseseră corectate, domnule Scarlatti, nu mă pot lăuda că m-aș pricepe la arta dumneavoastră, dar sînt convins că și un indian din țara mea, care știe și mai puțin decît mine, s-ar simți fermecat de aceste armonii cerești, Poate că nu, răspunse muzicianul, fiindcă e bine știut că auzul trebuie educat ca să aprecieze sunetele muzicale, așa cum și ochii trebuie să învețe valoarea literelor și îmbinarea lor în scris, iar auzul însuși trebuie învățat să înțeleagă vorbirea, Acestea sînt vorbe cumpătate, care le corectează pe ale mele, spuse pe negîndite, e un defect comun la oameni să spună cu mai mare ușurință ceea ce își închipuie că ar vrea să audă celălalt decît să respecte adevărul, Totuși, pentru ca oamenii să poată să respecte adevărul, vor trebui mai întîi să cunoască greșeala, Și să o practice, N-aș ști să răspund la această întrebare cu un simplu da sau nu, însă cred în necesitatea greșelii.

Părintele Bartolomeu de Gusmão își sprijini coatele pe capacul clavecinului, îl privi lung pe Scarlatti și, cît tac ei din gură, să ne băgăm noi și să spunem că această fluentă conversație între un călugăr portughez și un muzician italian nu e, probabil, o pură născocire, ci o transpoziție admisibilă de fraze și saluturi politicoase pe care le-au schimbat fără îndoială unul cu celălalt în toți acei ani în palat și în afara lui, așa cum veți vedea mai departe. Iar dacă cineva s-ar arăta surprins că doar în cîteva luni a învățat atît de bine acest Scarlatti să vorbească portugheza, în primul rînd să nu uităm că e muzician, iar apoi trebuie spus că de șapte ani e familiarizat cu limba noastră, căci la Roma a fost în serviciul ambasadorului

portughez, iar în peregrinările sale prin lume, pe la curți regale și episcopale, nu a uitat ce-a învățat. În ceea ce privește însă caracterul erudit al dialogului, pertinența și rotunjimea cuvintelor, cineva a dat o mînă de ajutor.

Aveți dreptate, zise preotul, dar astfel omul nu este scutit să creadă că îmbrățișează adevărul și să fie, de fapt, înlănțuit cu greșeala, Cum, de asemenea, nu e scutit de a presupune că îmbrățișează greșeala, fiind, de fapt, înlănțuit cu adevărul, răspunse muzicianul, iar părintele spuse, Amintiți-vă că atunci cînd Pilat l-a întrebat pe Isus ce este adevărul, nici el n-a așteptat răspunsul, nici Mîntuitorul nu i l-a dat, Știau poate amîndoi că nu există răspuns la o asemenea întrebare, Caz în care, din acest punct de vedere, Pilat ar fi egalul lui Isus, Pînă la urmă, așa e, Dacă muzica poate fi o maestră atît de desăvîrșită în arta argumentării, aș vrea să fiu muzician și nu predicator, Vă rămîn recunoscător pentru compliment, însă mi-aș fi dorit, părinte Bartolomeu de Gusmão, ca muzica mea să reușească într-o zi să expună, să contrapună și să tragă concluzii așa cum fac predica și discursul, Deși, domnule Scarlatti, dacă sînteți atent la ce se spune și în ce fel, veți băga de seamă că de cele mai multe ori se expun și se contrapun fumul și ceața, și nu se ajunge la nici o concluzie. La aceste cuvinte nu răspunse muzicianul, iar părintele încheie, Orice predicator onest o simte cînd coboară de la amvon. Italianul spuse, strîngînd din umeri, După muzică rămîne tăcerea, după predică la fel, ce contează că predica e lăudată și muzica aplaudată, poate că numai tăcerea există cu adevărat.

Au coborît Scarlatti și Bartolomeu de Gusmão în Terreiro do Paço, acolo s-au despărțit, muzicianul s-a dus să compună melodii prin oraș pînă se făcea ora să înceapă repetiția în capela regală, preotul s-a întors acasă, pe veranda de unde se vede Tejo și, pe celălalt țărm, terenurile joase din Barreiro, colinele din Almada și Pragal, întinse pînă departe, pînă la Cabeça Seca do Bugio, care nu se poate zări, ce zi luminoasă, cînd Dumnezeu a umblat să facă lumea nu a spus Fiat, dacă ar fi spus-o, toată lumea ar fi fost scăldată într-o lumină egală, un cuvînt și gata, însă el a umblat și a făcut, a făcut marea și a navigat pe ea, apoi a făcut pămîntul, ca să poată debarca, și în unele locuri a zăbovit, prin altele a trecut fără să arunce nici o privire, la noi s-a odihnit și, cum nu era nimeni pe aici din specia umană ca să-l spioneze, a făcut baie, fiindcă își mai aduc aminte de acestea, se adună pescărușii în stoluri atît de mari în preajma țărmurilor, îl așteaptă pe Dumnezeu să vină să se scalde iarăși în apele Tejului, deși altele, cel puțin încă o dată, drept plată pentru că s-au născut pescărași. Mai vor de asemenea să știe dacă Dumnezeu a îmbătrînit foarte tare. Văduva purtătorului de cîrjă veni să-i spună părintelui că prînzul este gata, pe stradă trecu o caleașcă înconjurată de halebardieri. Răzlețit de frații săi, un pescăruș pluti peste streașina acoperișului, îl susținea vîntul care sufla dinspre țărm, iar preotul șopti, Fii binecuvîntată, pasăre, iar în adîncul inimii sale se descoperi plămădit din aceeași carne și din același sînge și se înfioră de parc-ar fi simțit că îi creșteau pene pe umeri, iar cînd pescărușul se făcu nevăzut, se simți pierdut

într-un pustiu, Caz în care Pilat ar fi egalul lui Isus, gîndi pe neașteptate și reveni pe pămînt, cutremurat de sentimentul de a fi gol și jupuit cu și cum și-ar fi lăsat pielea în pîntecele mamei, și atunci rosti cu voce tare, Dumnezeu e unul.

Toată ziua aceea rămase părintele Bartolomeu Lourenço închis în odaie, suspinînd și gemînd, seara se preschimbă în noapte, văduva purtătorului de cîrjă bătu la ușă și zise că cina era gata, însă preotul nu vru să mănînce, părea că se pregătește pentru propria sa ajunare, ascuțindu-și privirile minții pentru noi înțelesuri, deși nu-și dădea seama ce lucruri ar mai fi de înțeles după ce proclamase unitatea lui Dumnezeu în fața pescărușilor de pe Tejo, cutezanță supremă, că Dumnezeu ar fi unul în esență e un punct pe care nici ereziarcii nu îl neagă, însă părintele Bartolomeu Lourenço a fost învățat că Dumnezeu, dacă într-adevăr e unul în esență, este ternar în persoană, dar astăzi aceiași pescărași l-au făcut să se îndoiască. S-a lăsat noaptea, orașul doarme, dacă nu doarme oricum e tăcut, se mai aud numai santinelele strigînd din cînd în cînd păzea, să nu debarce cumva corsarii francezi, iar Domenico Scarlatti se așază la clavecin după ce a închis ușile și ferestrele, ce muzică subtilă e aceasta care impregnează noaptea Lisabonei, ieșind prin crăpături și hornuri, o aud soldații din garda portugheză și cei din garda nemțească, și tot atît o pricep unii cît o pricep și ceilalți, o aud în vis marinarii care dorm la răcoare pe punte și, trezindu-se, o recunosc, o aud vagabonzii care se ascund prin bărcile împotmolite la mal, la Ribeira, o aud călugării și călugărițele din o mie de

mînăstiri, şi spun, Sînt îngerii lui Dumnezeu, cît de prielnice sînt aceste meleaguri pentru minuni, o aud tîlharii mascaţi care umblă să omoare, şi oamenii înjunghiaţi care, ascultînd-o, nu mai cer spovedania şi mor mîntuiţi de păcate, a auzit-o un prizonier al Sfîntului Oficiu, în temniţa lui adîncă, şi aflîndu-se în apropiere un gardian l-a înşfăcat cu mîinile de gît şi l-a sugrumat, nu va avea moarte mai rea din pricina acestei crime, o aud, la atîta depărtare de aici, Baltasar şi Blimunda, care, întinşi pe rogojină, întreabă, Ce muzică e aceasta, primul a auzit-o părintele Bartolomeu Lourenço, locuind în vecinătate, şi ridicîndu-se din pat a aprins opaiţul şi a deschis fereastra ca să audă mai bine. Odată cu muzica au intrat în casă nişte ţînţari uriaşi care s-au aşezat pe tavan şi au rămas acolo, mai întîi oscilînd pe picioarele înalte, apoi imobili, ca şi cum minuscula lumină a opaiţului nu era în stare să-i atragă, hipnotizaţi poate de scîrţîitul condeiului, părintele Bartolomeu Lourenço se aşezase să scrie, Et ego in illo, Şi eu mă aflu în el, cînd s-au revărsat zorii încă mai scria, era predica pentru Trupul şi Sîngele Domnului, dar din trupul şi sîngele părintelui n-a putut ţînţărimea să se înfrupte în noaptea aceea.

Cîteva zile mai tîrziu, aflîndu-se Bartolomeu de Gusmão în capela regală, italianul veni să-i vorbească. După ce schimbară saluturile de circumstanţă, ieşiră pe una dintre uşile care, pe sub tribunele regelui şi reginei, dădeau spre galeria pe unde se intra în palat. Au discutat plimbîndu-se încolo şi încoace, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire tapiseriilor atîrnate pe pereţi, istoria lui

Alexandru cel Mare, Triumfurile Credinței și ale Sfintei Taine, făcute după desenele lui Rubens, cucerirea Tunisului, dacă într-o zi aceste pînze vor lua foc, nici un fir de mătase nu va mai putea fi salvat. Cu un glas care lăsa să se întrevadă cu ușurință că nu acesta va fi subiectul important de care va fi vorba, Domenico Scarlatti îi spuse preotului, Regele are în tribuna sa o copie a bazilicii Sfîntul Petru din Roma pe care ieri a montat-o fiind și eu de față, mi-a făcut o mare cinste, Cu care pe mine nu m-a onorat niciodată, dar n-o spun cu invidie, ci, dimpotrivă, sînt încîntat să văd onorată națiunea italiană printr-un fiu al său, Mi s-a spus că regele e mare constructor, de aici i-o venl plăcerea de a înălța cu propriile-i mîini culmea arhitecturală a Sfintei Biserici, chiar dacă la scară mai mică, Cu totul altele sînt dimensiunile bazilicii care este pe cale de a fi construită în orașul Mafra, gigantică lucrare care va ului veacurile, Cît de deosebite între ele sînt operele create de mîinile omului, ale mele sînt din sunete, Vorbiți de mîini, Vorbesc de opere, abia se nasc, pe dată mor, Vorbiți de opere, Vorbesc de mîini, ce s-ar întîmpla cu ele dacă le-ar lipsi memoria și hîrtia pe care scriu, Vorbiți de mîini, Vorbesc de opere.

Pare doar un joc grațios de cuvinte, o hîrjoană cu înțelesurile pe care le au, cum se obișnuiește în această epocă, fără să aibă prea mare însemnătate înțelegerea, ori, dinadins, întunecînd-o. E la fel ca atunci cînd se răstește un predicator la statuia Sfîntului Anton, umplînd biserica de larmă, Țiganule, hoțule, bețivule, și, după ce și-a uluit astfel auditoriul, lămurește intenția și artificiul, arată cum întreaga apostrofă a fost numai o aparență,

acum va spune pentru ce, Țigan pentru că a avut pielea smolită de către demonul care n-a reușit să-i înnegrească sufletul, hoț pentru că a furat din brațele Mariei pruncul dumnezeiesc, bețiv pentru că a trăit îmbătat de grația divină, însă eu îți voi spune, Ai grijă, predicatorule, căci atunci cînd răstorni conceptul cu picioarele în sus, dai glas fără să vrei ispitei eretice care doarme în tine și se zvîrcolește în somn, dar tu răcnești din nou, Blestemat fie Tatăl, blestemat fie Fiul, blestemat fie Sfîntul Duh, și adaugi de îndată, Strigă diavolii în infern și crezi că scapi astfel de condamnare, însă acela care vede totul, nu acest Tobit orb, acela pentru care nu există beznă și orbire, acela știe că ai rostit două adevăruri profunde, și dintre cele două va alege doar unul, pe al său, fiindcă nici tu, nici eu nu știm care e adevărul lui Dumnezeu, cu atît mai puțin dacă e el Dumnezeul cel adevărat.

Par jocuri de cuvinte, operele, mîinile, sunetul, zborul, Mi-au spus, părinte Bartolomeu de Gusmão, că prin fapta acestor mîini s-a ridicat în aer o mașină și a zburat, Au spus adevărul asupra celor ce-au văzut atunci, apoi au orbit în fața adevărului pe care primul îl ascundea, Aș dori să înțeleg mai bine, Asta s-a întîmplat acum doisprezece ani, de atunci adevărul s-a schimbat foarte mult, Repet că aș dori să înțeleg, Ce este un secret, La această întrebare voi răspunde că, după cît pot să îmi închipui, numai muzica e aeriană, Atunci vom merge mîine să vedem un secret. S-au oprit în fața ultimei tapiserii cu povestea lui Tobit, aceea unde fierea amară a peștelui îi înapoiază orbului vederea, Amarul este privirea vizionarilor, domnule

Domenico Scarlatti, Într-o zi asta va fi pusă pe muzică, părinte Bartolomeu de Gusmão.

A doua zi, se urcă fiecare pe catîrul său și se duseră la S. Sebastião da Pedreira. Între palat, pe o parte a curții, și șura și hambarul pe cealaltă, pămîntul era măturat, curgea apă pe un jgheab, se auzea învîrtindu-se o norie. Răzoarele din apropiere erau cultivate, pomii fuseseră curățați și altoiți, nu se mai zărea nimic care ar fi putut aduce aminte de pădurea sălbatică de acum zece ani, cînd Baltasar și Blimunda intraseră aici pentru întîia oară. Mai încolo, moșia era tot în paragină, nu se putea altfel, dacă pentru a lucra pămîntul nu sînt decît trei mîini, și acestea ocupate în cea mai mare parte a timpului cu o lucrare care nu-i a pămîntului. Din interiorul șurii, cu ușile larg deschise, se aud zgomote de muncă. Părintele Bartolomeu Lourenço îl rugă pe italian să aștepte afară și intră. Baltasar era singur, curățînd cu o teslă o grindă lungă. Părintele rosti, Bună ziua, Baltasar, azi am adus cu mine un vizitator ca să vadă mașina, Cine e, O persoană de la palat, Nu poate fi regele, O să vină pînă la urmă, acum două-trei zile m-a chemat deoparte ca să mă întrebe cînd o să vadă mașina zburînd, e altcineva, O să afle secretul pe care l-am ascuns atît de bine, nu așa ne-am înțeles, de ce am tăcut atunci atîția ani, Eu sînt inventatorul păsăroiului, eu hotărăsc ce se cuvine și ce nu, Totuși, noi sîntem cei care îl construim, dacă vrei putem pleca, Baltasar, nu pot să-ți explic, însă simt că persoana pe care am adus-o e de mare încredere, aș pune mîna în foc pentru ea sau mi-aș da sufletul zălog, E femeie, E bărbat, italian de naționalitate, se

afla de puține luni la curte, și e muzician, profesorul de clavecin al infantei, dirijor al capelei regale, numele lui e Domenico Scarlatti, Escarlate, Nu se pronunță chiar așa, dar diferența e atît de mică încît poți să-i zici Escarlate, de fapt, așa îi zic cu toții, chiar cînd își închipuie că îl rostesc corect. Se îndreptă părintele spre ușă, dar se opri să întrebe, Unde e Blimunda, În grădină, răspunse Baltasar.

Italianul se adăpostise la umbra răcoroasă a unui platan bogat. Nu părea interesat de nimic din ceea ce-l înconjura, privea liniștit ferestrele deschise ale palatului, cornișa pe care crescuse iarba, jgheabul de la streașina peste care treceau rîndunelele, în zbor razant, la vînătoare de insecte. Părintele Bartolomeu Lourenço se apropie, ducea în mînă o batistă pe care o scosese din buzunar, Doar cu ochii legați se poate ajunge în apropierea secretului, spuse el zîmbind, iar muzicianul răspunse, cu același ton, De cîte ori te întorci tot așa de la el, Acum va fi altfel, domnule Scarlatti, atenție la prag, piatra asta-i mai înaltă, dar înainte să-ți scoți legătura vreau să-ți spun că aici trăiesc două persoane, un bărbat numit Baltasar Șapte-Sori, și o femeie, Blimunda, pe care, pentru că trăiește cu Șapte-Sori, am botezat-o Șapte-Luni, ei sînt aceia care construiesc ceea ce îți voi arăta, eu le arăt ce trebuie să facă, ei execută, și acum poți să-ți iei batista de pe ochi, domnule Scarlatti. Fără grabă, la fel de liniștit ca mai înainte cînd privise rîndunelele, italianul își scoase legătura.

În fața lui se afla o pasăre gigantică, cu aripile întinse, coada desfăcută în evantai, gîtul lung, capul încă nedefinit, de aceea nu se poate ști de

va fi șoim sau pescăruș, Acesta e secretul, întrebă, Acesta este, pînă astăzi l-au știut trei oameni, acum îl știu patru, el este Baltasar Șapte-Sori, Blimunda nu va întîrzia, e în grădină. Italianul făcu o ușoară plecăciune înspre Baltasar, care-i răspunse cu alta mai adîncă, deși neîndemînatică, căci el era totuși mecanicul, și apoi era murdar, cu fața plină de funinginea de la forjă, îi strălucea numai cîrligul, de muncă multă și neîntreruptă. Domenico Scarlatti se apropie de mașina care se cumpănea pe niște proptele laterale, își puse mîinile pe una dintre aripi, și, ce ciudat, toată pasărea vibră în pofida greutății ei uriașe, carcasa de lemn, lamelele de fier, răchita împletită, dacă vor exista puteri care să înalțe așa ceva în văzduh, atunci nimic nu-i este imposibil omului să facă, Aripile sînt fixe, Da, Nici o pasăre nu poate să zboare fără să bată din aripi, La asta Baltasar ar răspunde că e de ajuns să aibă formă de pasăre ca să poată zbura, dar eu răspund că secretul zborului nu în aripi se află, Și acest secret nu-l pot ști și eu, Nu pot să fac mai mult decît să arăt ce se vede aici, Ajunge și atît ca să îți mulțumesc, dar, trebuind această pasăre să zboare, cum va ieși, dacă nu încape pe ușă.

Baltasar și părintele Bartolomeu Lourenço se uitară descumpăniți unul la celălalt, apoi priviră afară. Blimunda se afla în ușă, cu un coș plin de cireșe în mînă, și spunea, Există o vreme pentru a construi și o vreme pentru a distruge, niște mîini au așezat țiglele acestui acoperiș, altele îl vor da jos, și toți pereții, dacă va fi nevoie, Aceasta e Blimunda, spuse preotul, Șapte-Luni, adăugă muzicianul. Ea avea cercei de cireșe la urechi, le

pusese ca să i se arate lui Baltasar, de aceea se apropie de el, zîmbi şi îi oferi coşul, Sînt Venus şi Vulcan, gîndi muzicianul, să-i iertăm facila comparaţie clasică, ce ştie el cum e trupul Blimundei pe sub veşmintele grosolane pe care le poartă, iar Baltasar nu e doar un tăciune negru cum pare, şi apoi nu e şchiop cum a fost Vulcan, ci ciung, însă şi Dumnezeu este aşa. Fără să mai spunem că toţi cocoşii de pe lume i-ar cînta osanele lui Venus dacă ar avea ochii pe care-i are Blimunda, iar ea ar citi cu uşurinţă în inimile îndrăgostite, un simplu muritor trebuie cumva să întreacă zeităţile. Şi fără să mai socotim că, faţă de Vulcan, tot Baltasar iese în cîştig, căci dacă zeul şi-a pierdut zeiţa, acest bărbat n-o să-şi piardă femeia.

Se aşezară cu toţii în jurul gustării, vîrînd pe rînd mîna în coş, fără să respecte altă convenienţă decît de a nu-i lovi pe ceilalţi peste degete, acum ciotul care e mîna lui Baltasar, scorţoasă ca un trunchi de măslin, apoi mîna ecleziastică şi moale a părintelui Bartolomeu Lourenço, mîna exactă a lui Scarlatti, în sfîrşit, Blimunda, mînă discretă şi neîngrijită, cu unghiile murdare, a celei care a venit din grădină şi a plivit înainte să culeagă cireşe. Cu toţii aruncă sîmburii pe jos, dacă ar fi acolo, regele s-ar comporta la fel, după asemenea lucruri mărunte se vede că oamenii sînt cu adevărat egali. Cireşele sînt mari, cărnoase, unele sînt ciugulite de păsări, ce fel de livadă de cireşi va fi existînd în cer ca acolo să se poată hrăni această pasăre de aici care încă nu are cap, totuşi, dacă va fi de pescăruş ori de şoim, vor putea îngerii şi sfinţii să aibă încredere că or să-şi mănînce

cireşele neatinse, căci, cum bine se ştie, şoimul şi pescăruşul sînt păsări care dispreţuiesc vegetalul.

Părintele Bartolomeu Lourenço spuse, Nu voi dezvălui secretul ultim al zborului, însă, aşa cum am scris în petiţie şi în memoriu, toată maşina se va mişca datorită unor virtuţi atractive contrare căderii corpurilor, dacă dau drumul acestui sîmbure de cireaşă, el cade pe pămînt, or, dificultatea este să găsim ceva care să îl facă să urce, Şi aţi găsit, Secretul l-am descoperit eu, cît despre găsit, cules şi îmbinat, asta este isprava noastră, toţi trei laolaltă, Sînteţi o treime pămîntească, tatăl, fiul şi sfîntul duh, Baltasar şi cu mine avem aceeaşi vîrstă, treizeci şi cinci de ani, nu am putea fi tată şi fiu naturali, adică, după natură, mai degrabă fraţi, dar ar trebui să fim gemeni, or, el s-a născut la Mafra, iar eu în Brazilia, şi nu semănăm defel, Iar duhul sfînt, Acesta ar fi Blimunda, poate că ea este aceea care ar putea să facă parte dintr-o treime nepămîntească, Treizeci şi cinci de ani este şi vîrsta mea, dar m-am născut la Neapole, n-am putea fi o treime de gemeni, Dar dumneata, Blimunda, ce vîrstă ai, Am douăzeci şi opt de ani, n-am frate, nici soră, şi spunînd acestea Blimunda îşi ridică ochii aproape transparenţi în penumbra şopronului, iar Domenico Scarlatti auzi vibrînd înăuntrul său struna cea mai gravă a unei harpe. Baltasar ridică ostentativ cu cîrligul coşul aproape gol şi spuse, S-a terminat gustarea, să ne apucăm de lucru.

Părintele Bartolomeu Lourenço rezemă o scară de păsăroi, Domnule Scarlatti, dacă vrei să vezi pe dinăuntru maşina mea de zburat. Urcară amîndoi, călugărul ducea desenul, şi înăuntru,

ajungînd pe ceea ce părea puntea unei corăbii, explică poziţiile şi funcţiile diferitelor părţi, sîrmele şi chihlimbarul, sferele, lamele de fier, repetînd că totul va opera prin atracţie reciprocă, dar nu vorbi despre soare, nici despre ceea ce vor conţine sferele, însă muzicianul întrebă, Şi ce anume va atrage chihlimbarul, Poate Dumnezeu, în care se află toată puterea, răspunse părintele, Dar chihlimbarul ce va atrage, Ceea ce se va afla măuntrul sferelor, Acesta e secretul, Da, acesta e secretul, E mineral, vegetal sau animal, Nu e mineral, nici vegetal, nici animal, Totul este mineral sau vegetal sau animal, Nu totul, sînt lucruri care sînt nicicum, muzica, de pildă, Părinte Bartolomeu Lourenço, doar nu vrei să-mi spui că aceste sfere vor conţine muzică, Nu, dar cine ştie dacă ea n-ar fi în stare să ridice maşina, trebuie să mă gîndesc la aceasta, de fapt lipseşte prea puţin ca să mă înalţ în aer cînd te aud cîntînd la clavecin, E o glumă, Mai puţin decît pare, domnule Scarlatti.

Se lăsase seara cînd italianul îşi luă rămas-bun. Părintele Bartolomeu Lourenço va rămîne aici peste noapte, profita de vizită ca să îşi exerseze predica, mai rămăseseră doar cîteva zile pînă la sărbătoarea Trupului şi Sîngelui Domnului. La despărţire spuse, Domnule Scarlatti, cînd te vei plictisi la palat, aminteşte-ţi de locul acesta, Îmi voi aminti cu siguranţă, şi dacă asta nu va tulbura munca lui Baltasar şi a Blimundei, voi aduce aici un clavecin şi voi cînta pentru ei şi pentru păsăroi, poate că muzica se va putea concilia înăuntrul sferelor cu elementul misterios, Senior Escarlate, spuse Baltasar, luînd cuvîntul pe neaşteptate,

veniţi oricînd vă face plăcere, dacă părintele Bartolomeu Lourenço nu are nimic împotrivă, dar, Dar, În locul mîinii stîngi eu am acest cîrlig, sau o ţepuşă, pe inimă o cruce de sînge, Sîngele meu, adăugă Blimunda, Sînt fratele vostru, dacă mă veţi accepta. Baltasar îl conduse afară, îl ajută să urce pe catîr, Senior Escarlate, dacă doriţi să vă ajut să aduceţi clavecinul, nu e nevoie decît s-o spuneţi.

Se făcu noapte, cină părintele Bartolomeu Lourenço cu Şapte-Sori şi Şapte-Luni, sardele sărate şi ouă prăjite, cana de apă, pîinea tare şi aspră. Două opaiţe abia reuşeau să lumineze şura. În colţuri, întunericul părea că se strînge în vălătuci, înaintînd şi retrăgîndu-se după pîlpîirile luminiţelor palide. Umbra păsăroiului se mişca pe peretele alb. Noaptea era caldă. Prin uşa deschisă, deasupra acoperişului palatului din faţă, se zăreau stele pe cerul boltit. Preotul ieşi în curte, trase adînc aer în piept, apoi contemplă cărarea luminoasă care traversa bolta cerească de la o zare la alta, drumul deschis de Sfîntul Iacob, dacă nu era mai curînd alcătuit din lumina ochilor pelerinilor care atîta amar de vreme se uitaseră ţintă la cer, Dumnezeu e unul în esenţă şi în persoană, strigă dintr-odată Bartolomeu Lourenço. Ieşiră Blimunda şi Baltasar ca să afle ce era cu strigătul acela, nu că i-ar fi surprins declaraţia preotului, totuşi, nu se întîmplase niciodată chiar aşa, să strige pe afară violente imprecaţii împotriva cerului. Urmă un moment de tăcere, numai greierii nu-şi întrerupseră ţîrîitul, apoi glasul se ridică din nou, Dumnezeu e unul în esenţă şi ternar în persoană. Nimic nu se întîmplase prima oară, nimic nu se întîmplă acum. Bartolomeu

Laurenço se întoarse în şură şi le spuse celorlalţi care îl urmaseră, Am făcut două afirmaţii contrare, răspundeţi-mi care credeţi că este cea adevărată, Eu nu ştiu, spuse Baltasar, Nici eu, spuse Blimunda, iar preotul repetă, Dumnezeu e unul în esenţă şi în persoană, Dumnezeu e unul în esenţă şi ternar în persoană, unde se află adevărul, unde se află minciuna, Nu ştim, răspunse Blimunda, şi nu înţelegem cuvintele, Dar crezi în Sfînta Treime, în Tată, în Fiu şi în Sfîntul Duh, vorbesc despre învăţătura Sfintei Biserici, nu despre ce a spus italianul, Cred, Atunci Dumnezeu pentru tine e ternar în persoană, Tot ce se poate, Şi dacă eu îţi voi spune acum că Dumnezeu e o singură făptură, că era singur cînd a creat lumea şi oamenii, vei crede, Dacă îmi spui că aşa este, cred, Eu îţi spun doar să crezi, nici eu nu ştiu în ce anume, dar să nu pomeneşti nimănui de aceste cuvinte ale mele, dar tu, Baltasar, care-i părerea ta, Am renunţat să mă gîndesc la lucruri dintr-acestea de cînd am început să construiesc maşina de zburat, poate Dumnezeu o fi unul, poate o fi trei, se poate foarte bine să fie patru, diferenţa nu se bagă de seamă, poate că Dumnezeu e singurul ostaş care a scăpat cu viaţă dintr-o oştire de o sută de mii, de aceea este în acelaşi timp soldat, căpitan şi general, şi e de asemenea ciung, cum mi s-a explicat, şi asta, da, am început să cred, Pilat l-a întrebat pe Isus ce este adevărul, dar Isus n-a răspuns, Poate era încă prea devreme s-o ştie, spuse Blimunda şi se duse împreună cu Baltasar să se aşeze pe o piatră lîngă uşă, chiar aceea unde se căutau uneori de păduchi, acum îi dezlegă curelele cu care era legat cîrligul, apoi îi

așează în poale ciotul mîinii ca să îi ușureze marea, ireparabila durere.

Et ego in illo, rosti părintele Bartolomeu Lourenço înăuntrul șurii, enunța astfel tema predicii, însă astăzi nu căuta efecte ale glasului, vibrația prelungită care-i va zgudui pe ascultători, insistența injoncțiunilor, suspensia insinuantă. Rostea cuvintele pe care le scrisese, altele care, nechemate, îi răsăreau în minte, iar unele le negau pe celelalte, ori le puneau la îndoială, ori le făceau să capete înțelesuri diferite, Et ego in illo, da, și eu mă aflu în el, eu Dumnezeu, în el omul, în mine, care sînt om, te afli tu, care ești Dumnezeu, Dumnezeu încape înăuntrul omului, dar cum poate să încapă Dumnezeu în om dacă Dumnezeu este imens și omul o atît de mică fărîmă din creația sa, răspunsul e că Dumnezeu rămîne în om prin sfînta taină, e clar, e foarte clar, însă, rămînînd în om prin sfînta taină, trebuie ca omul să-l primească, și astfel nu rămîne Dumnezeu în om cînd vrea, ci doar cînd omul dorește să-l primească, drept care se va spune că într-un anume fel creatorul a devenit creație a omului, ah, însă atunci, mare a fost nedreptatea făcută lui Adam, înăuntrul căruia Dumnezeu n-a locuit, fiindcă nu exista sfînta taină, iar Adam ar putea foarte bine să cîrtească împotriva lui Dumnezeu, fiindcă pentru un singur păcat i-a refuzat pe veci copacul Vieții și i-a închis pe veci porțile paradisului, în vreme ce descendenții aceluiași Adam, cu atîtea alte păcate mai cumplite, îl au pe Dumnezeu în ei și se înfruptă din pomul Vieții fără nici o îndoială sau piedică, dacă Adam a fost pedepsit pentru că voia să fie asemenea lui

Dumnezeu, cum de oamenii care îl au acum pe Dumnezeu înăuntrul lor nu sînt pedepsiți, sau nu vor să-l primească și pedepsiți nu sînt, căci a-l avea și a nu-l vrea înăuntru pe Dumnezeu e la fel de absurd, la fel de imposibil, și totuși Et ego in illo, Dumnezeu se află în mine, sau în mine nu se află Dumnezeu, cum m-aș putea regăsi în această pădure de da și de nu, nu care e da, da care e nu, asemănări contrarii, contrarietăți asemănătoare, cum voi putea călca nevătămat peste tăișul cuțitului, or, rezumînd acum, înainte să se fi făcut Cristos om, Dumnezeu se afla în afara omului și nu putea să se afle în el, apoi, prin sfînta taină, a ajuns să se afle înăuntrul lui, și astfel omul e aproape Dumnezeu, sau o fi însuși Dumnezeu, da, da, dacă în mine se află Dumnezeu, eu sînt Dumnezeu, și nu sînt triplu sau cvadruplu, ci unul, unul precum Dumnezeu, Dumnezeu noi, el eu, eu el, Durus est sic sermo, et quis potest eum audire.

Noaptea se răcorește. Blimunda adormise cu capul sprijinit pe umărul lui Baltasar. Mai tîrziu, el o duse înăuntru și se culcară. Preotul ieși în curte, rămase toată noaptea acolo, în picioare, uitîndu-se la cer și murmurînd ca unul ce se împotrivea ispitei.

DUPĂ CÎTEVA LUNI, UN CĂLUGĂR consilier al Sfîntului Oficiu, în cenzura sa la predică, scrise că pentru o asemenea lucrare se cuveneau autorului mai multe aplauze decît spaime, mai multă admirație decît îndoială. O fi simțit totuși acest frate Manuel Guilherme un fior de neliniște, tot atunci cînd încuviința admirația și îngăduia

aplauzele, vreun fumuşor eretic trebuie să-l fi gîdilat pe la pituitară, de n-a putut să-şi înăbuşe întru totul spaimele şi îndoielile care îi încolţiseră în minte în timpul evlavioasei puricări. Apoi, un alt preacuvios părinte, Dom António Caetano de Souza, venindu-i rîndul să citească şi să cenzureze, confirmă că lucrarea trecută în revistă nu conţinea nimic potrivnic sfintei credinţe sau bunelor moravuri, şi nu arată îndoielile şi spaimele ce par a fi sîcîit prima instanţă, iar ca argument hotărîtor, preamăreşte bunăvoinţa cu care curtea îl onorează din plin pe doctorul Bartolomeu Lourenço de Gusmão, înlăturînd astfel în mod curtenitor pleava doctrinară care ar fi cerut altminteri o mai temeinică vînturare. Ultimul cuvînt îl avu însă părintele Boaventura de São Gião, cenzor al palatului, care, după ce făcu risipă de laude şi uluieli, încheie zicînd că singur glasul tăcerii le-ar putea exprima cel mai bine gîndul, căci, spunea el, glasurile lor, numai ţinîndu-şi răsuflarea, ar fi mai atente, şi doar amuţind, ar arăta mai mult respect. Ar fi poate cazul să ne întrebăm noi, care din adevăr cunoaştem o parte ceva mai mare, ce alte glasuri tunătoare ori mai teribile tăceri ar fi fost pe potriva cuvintelor pe care stelele le-au auzit pe moşia ducelui de Aveiro, în timp ce Baltasar şi Blimunda dormeau obosiţi, iar păsăroiul, în bezna din şopron, îşi încorda timpanele de fier ca să priceapă ce bălmăjea pe afară creatorul său.

Trei, dacă nu chiar patru vieţi deosebite are părintele Bartolomeu Lourenço, şi numai una singură cînd doarme, căci, chiar avînd visuri răzleţe, cînd se trezeşte nu mai ştie să discearnă dacă în

ia a fost preotul care urcă la altar, rostind canoanele liturghia, ori învățatul atît de stimat, încît se duce regele incognito s-asculte rugăciunea, ascuns după perdea, ori inventatorul mașinii de zburat sau al diverselor feluri de a goli fără ajutorul omului navele care iau apă, ori poate acest bărbat, îngemănat cu primii, chinuit de spaime și îndoieli, care e și predicatorul din biserică, și eruditul de la academie, și curteanul de la palat, și vizionarul înfrățit cu lumea plebee, truditoare cu brațele, la Dom Sebastião da Pedreira, și care se întoarce neliniștit la vis ca să reconstruiască o unitate fragilă și precară, destrămată de cum deschide ochii, fără să trebuiască să fie pe stomacul gol, precum Blimunda. Abandonase lectura știută pe de rost a Părinților Bisericii, a maeștrilor în canoane, a formelor și variantelor scolastice asupra esenței și persoanei, de parcă sufletul i-ar fi fost istovit de cuvinte, însă, cum omul este singurul animal care vorbește și citește, cînd e învățat s-o facă, cu toate că și atunci mai lipsesc încă mulți ani ca omul să ajungă om, examinează părintele Bartolomeu Lourenço și studiază cu de-amănuntul Vechiul Testament, mai ales primele cinci părți, Pentateuhul, Tora numit de evrei, și Coranul. În trupul oricăruia dintre noi Blimunda ar putea să vadă organele, precum și voințele, dar nu poate citi gîndurile, nici nu le-ar pricepe, dacă ar vedea cum gîndește acest om, unind ca într-un singur gînd adevăruri atît de opuse și de vrăjmașe, cu mare greutate și-ar mai putea păstra mintea întreagă, ca pentru că vede, el pentru că gîndește astfel.

Muzica este însă altceva, Domenico Scarlatti a adus în șură un clavecin, nu l-a cărat el, ci doi

galicieni, cu o prăjină, frînghii, chingi, și multă sudoare pe frunte, din Rua Nova dos Mercadores, unde a fost cumpărat, pînă la São Sebastião da Pedreira, unde va fi ascultat, i-a însoțit Baltasar ca să le arate drumul, nu i-au cerut alt fel de ajutor, căci un asemenea transport nu se face fără știință și artă, cum să distribui greutatea, cum să combini forțele, cum să te folosești de jocul frînghiilor și al prăjinii ca să-ți ritmezi pașii, mă rog, secrete ale meseriei care fac cît altele, chit că-și închipuie fiecare că ale lui sînt cele mai de soi. Clavecinul a fost lăsat de hamali în fața porții, ferit-a sfîntul să fi văzut mașina de zburat, Baltasar și Blimunda l-au dus în șopron, cu mare cazină, nu atît din pricina greutății, ci fiindcă le lipseau arta și știința, iar corzile tremurau scoțînd vaiete îndurerate, încît li se strîngea în piept inima, îndoită și speriată de o asemenea fragilitate extremă. În aceeași după-amiază veni și Domenico Scarlatti, se așeză la clavecin să-l acordeze, în vreme ce Baltasar împletea nuiele, iar Blimunda cosea o pînză de corabie, îndeletnicirl tăcute care nu-l tulburau pe muzician. Terminînd acordajul, după ce potrivise călușurile la locurile lor și verificase una cîte una penele de gîscă, Scarlatti începu să cînte, lăsîndu-și mai întîi degetele să alerge pe clape, ca și cum ar fi slobozit notele din închisoarea lor, organizînd apoi sunetele în mici segmente, ca și cum ar fi ales între corect și greșit, între forma repetată și forma perturbată, între frază și frîngerea ei, articulînd în cele din urmă într-un discurs nou ceea ce păruse înainte fragmentar și contradictoriu. Nu se prea pricepeau la muzică Baltasar și Blimunda, auziseră

doar psalmodia călugărilor, rareori cîte un Te Deum gălăgios ca la operă, cîntece populare campestre sau orășenești, fiecare cu ale sale, totuși nimic asemănător cu sunetele pe care italianul le scotea din clavecin, care cînd păreau jucările de copii, cînd aspră dojană, cînd păreau că se amuză îngerii, cînd că se mînie Dumnezeu.

După o oră Scarlatti se ridică de la clavecin, îl acoperi cu o bucată de pînză de corabie, apoi le spuse lui Baltasar și Blimundei care se opriseră din lucru, Dacă într-o zi păsăroiul părintelui Bartolomeu de Gusmão va ajunge să zboare, mi-ar plăcea să mă îmbarc și să cînt în cer, iar Blimunda răspunse, Dacă mașina va zbura, tot cerul va fi muzică, și Baltasar, aducîndu-și aminte de război, Dacă tot cerul n-o fi cumva infern. Aceștia doi nu știu să citească, nici să scrie, și totuși spun astfel de lucruri, imposibile în asemenea timp și-n asemenea loc, dacă totul are o explicație, s-o căutăm, dacă n-o vom găsi acum, rămîne pe altă zi. S-a întors de multe ori Scarlatti la palatul ducelui de Aveiro, nu cînta întotdeauna, însă îi ruga uneori să nu-și întrerupă muncile zgomotoase, forja duduind, ciocanul bubuind pe nicovală, apa clocotind în cazan, abia se putea auzi clavecinul în mijlocul tărăboiului din șopron și, cu toate acestea, muzicianul își prefira senin muzica, ca și cum ar fi fost înconjurat de tăcerea adîncă a spațiului unde dorise să cînte într-o bună zi.

Fiecare caută, cu propriile-i mijloace, starea de grație, oricum ar arăta ea, un simplu peisaj cu puțin cer deasupra, un ceas din zi sau din noapte, doi arbori, trei dacă sînt ai lui Rembrandt, un murmur, fără să știm dacă astfel se închide calea

ori, în sfîrșit, se deschide, încotro, spre alt peisaj, sau ceas, sau arbore, sau murmur, iată-l pe acest preot care umblă să alunge un Dumnezeu din sine și să pună altul la loc, fără să știe prea bine dacă există vreun folos în schimbare, și, dacă va fi existînd vreunul, cine o să se folosească de el pînă la urmă, iată-l pe acest muzician care altă muzică n-ar ști să compună, care nu va mai trăi peste o sută de ani ca să audă întîia simfonie a omului, numită din greșeală a Noua, iată-l pe acest soldat ciung care, prin ironia sorții, a ajuns făuritor de aripi, netrecînd niciodată de infanterie, parcă știe vreodată omul ce-l așteaptă, pe el mai puțin ca pe oricare altul, iat-o pe această femeie cu ochi excesivi, care a venit pe lume ca să descopere voințe, nu era decît un fleac și o scamatorie ghicitul tumorii, al fătului sugrumat și al monedei de argint, acum, da, se vor vedea faptele de seamă ale destinului său, cînd părintele Bartolomeu Lourenço va sosi la palatul din São Sebastião da Pedreira și va spune, Blimunda, Lisabona e năpădstuită de o molimă cumplită, mor oameni în fiecare casă, m-am gîndit că nu vom găsi altă ocazie mai bună ca să strîngem voințele muribunzilor, dacă încă le mai au, e datoria mea totuși să te previn că vei trece prin mari primejdii, nu mergi dacă nu vrei, nici eu nu te voi sili, chiar de îmi stă-n putere să o fac, Ce boală e aceea, Se zice că a fost adusă de o navă din Brazilia și a izbucnit mai întîi la Ericeira. Ținutul meu e aproape, spuse Baltasar, iar părintele răspunse, N-am auzit să fi murit cineva în Mafra, cît despre boală, după semnele pe care le arată, e vărsat negru sau febră galbenă, numele n-are mare însemnătate, fapt e că mor

oamenii ca muștele, ce hotărăști, Blimunda. Se ridică Blimunda de pe băncuța unde stătea, deschise capacul cufărului și scoase de acolo clondirul de sticlă, cîte voințe or fi înăuntru, poate vreo sută, o nimica toată față de nevoi, și chiar și așa fusese o vînătoare îndelungată și anevoioasă, mult ajunat, pierzîndu-se uneori într-un labirint, unde-i voința că n-o văd, doar viscere și oase, mușchi, mienjenișul agonic al nervilor, excrementul final, Mergi, întrebă părintele, Merg, răspunse ea, Dar nu singură, zise Baltasar.

A doua zi, dis-de-dimineață, era timp ploios, plecară Blimunda și Baltasar de pe moșie, ea pe nemîncate, el ducînd în desagă merindele pentru amîndoi, pentru momentul cînd, cu trupul istovit și pradă îndestulătoare, Blimunda va putea sau va trebui să se hrănească. Multe ceasuri din ziua aceea Baltasar nu va vedea chipul Blimundei, mergînd ea mereu înainte, vestindu-l cînd voia să se întoarcă, e ciudat jocul acestora doi, unul nu vrea să vadă, celălalt nu vrea să fie văzut, pare atît de ușor, doar ei știu cît îi costă să nu se privească. De aceea, abia spre sfîrșitul zilei, cînd Blimunda va fi mîncat în sfîrșit, iar ochii ei vor fi redevenit omenești și normali, Baltasar va putea simți cum se trezește propriul său trup toropit, mai puțin vlăguit de mers decît de a nu fi fost privit.

Blimunda îi vizită mai întîi pe cei în agonie. Unde ajunge, e primită cu laude și mulțumiri, nu o întreabă nimeni dacă e rudă sau prietenă, dacă locuiește pe strada aceea sau în alt cartier, și, cum aceste meleaguri sînt atît de deprinse cu fapte de milostenie, uneori nici nu e băgată în

seamă, s-a umplut odaia bolnavului, e plin coridorul, pe scară e un du-te-vino neîntrerupt, o forfotă, preotul care a dat sau va da maslul, doctorul, dacă a avut rost să-l cheme și au putut să-l plătească, felcerul care umblă din casă în casă ascuțind bricele pentru lăsarea de sînge, nimeni nu bagă de seamă că intră și iese o hoață cu clondirul de sticlă înfășurat în cîrpe, cu chihlimbarul galben lipit înăuntru, de care voințele furate se prind cu păsările în nadă. Între São Sebastião da Pedreira și Ribeira, Blimunda a intrat în treizeci și două de case, a cules douăzeci și patru de nori întunecați, șase bolnavi nu-i mai aveau, îi pierduseră poate de multă vreme, iar ceilalți doi se agățaseră cu atîta înverșunare de trupuri, încît doar moartea va fi probabil în stare să îi smulgă. În alte cinci case pe care le-a vizitat, n-a mai găsit nici suflet, nici voință, doar trupul mort, cîteva lacrimi sau multe tînguiri.

Se ardea pretutindeni rozmarin ca să se izgonească epidemia, pe străzi, în fața porților, mai mult în odăile bolnavilor, aerul era albăstriu din pricina fumului, și parfumat, parcă n-ar fi fost același oraș împuțit din zilele de sănătate. Aveau mare căutare acum limbile Sfîntului Pavel, pietre în formă de limbă de pasăre, aduse de pe țărmurile dintre São Paulo și Santos, o fi din pricina sfințeniei proprii acelor locuri sau a sfințeniei pe care numele le-o dă, toată lumea știe însă că acest soi de pietre și altele, rotunde, mici cît boabele de năut, au puteri suverane împotriva febrelor rele, căci, fiind făcute dintr-o pulbere nespus de subtilă, domolesc fierbințeala excesivă, ușurează trupul de nisip și-l fac uneori să asude. Aceeași pulbere,

rezultînd din măcinarea pietrelor, e un leac sigur împotriva otrăvurilor, oricare ar fi ori a fost modul de administrare, maxim în cazul muşcăturii de gîngănie veninoasă, însă e destul să pui pe rană limba Sfîntului Pavel ori bobul de năut şi, într-o clipă, otrava e suptă. Atunci pietrele sînt numite ochi-de-viperă.

Iată de ce pare de neînţeles că mai mor încă oameni, cu atîtea leacuri şi atîta pază, va fi săvîrşit Lisabona vreo greşeală de neiertat în ochii lui Dumnezeu ca în această epidemie să moară patru mii de oameni în trei luni, ceea ce reprezintă mai mult de patruzeci de cadavre de îngropat în fiecare zi. Au rămas ţărmurile golite de pietre şi au amuţit limbile celor ce au murit, fără să mai poată să spună că leacul nu i-a vindecat. Dar dacă ar spune-o, n-ar face decît să-şi dovedească lipsa de evlavie, căci nu poate fi pricină de uimire că pietrele vindecă frigurile rele doar fiindcă sînt preschimbate în pulbere şi se amestecă în băutura întăritoare sau în fiertură, cînd toată lumea a auzit ce i s-a întîmplat maicii Teresa da Anunciação, care, făcînd bomboane şi lipsindu-i zahărul, a trimis după zahăr la o călugăriţă din altă mînăstire, aceasta i-a răspuns că n-avea rost să i-l trimită, fiind de calitate inferioară, drept care a apucat-o jalea pe maica Teresa, şi ce-o să fac acum cu viaţa mea, o să fac caramele, deşi e o operă de mai mică noblete, să ne înţelegem bine, nu din propria-i viaţă a făcut ea caramele, ci din zahăr, însă, de îndată ce acesta a ajuns la punctul de topire, s-a încleiat în asemenea hal şi s-a îngălbenit aşa de tare, încît părea mai degrabă răşină decît cofeturi bune de mîncat, vai, ce

năpastă, trebuie protestat, se întoarse măicuța către Domnul și îi ceru socoteală, metoda obișnuiește să dea roade, să ne amintim de Sfîntul Anton și de candelele de argint, Voi știți prea bine că nu am alt zahăr, nici de unde să fac rost, opera nu-i a mea, ci a voastră, voi poftiți să fiți slujit, virtutea o veți pune voi, nu eu, iar după ce termină de vorbit, gîndindu-se că îndemnul nu este poate de ajuns, tăie o bucată din sfoara care atîrna la brîul lui Dumnezeu și o puse în cratiță, atunci începu dintr-odată zahărul, din galben și cleios cum era, să se albească și să se umfle peste măsură, așa încît de acolo au ieșit niște caramele cum nu se mai pomeniseră niciodată în istoria mînăstirilor. Iar dacă astăzi zaharicalele nu-și mai au miracolele lor, e fiindcă s-a isprăvit sfoara lui Dumnezeu, distribuită în crîmpeie la cîte congregații existau de maici și cofetărese, sînt vremuri ce nicicînd nu s-or mai repeta.

Obosiți de cît merseseră, de cît urcaseră și coborîseră pe scări, Blimunda și Baltasar își îndreptară pașii spre moșie, șapte sori stinși, șapte palide luni, ea chinuită de o greață insuportabilă, ca și cum s-ar fi întors de pe un cîmp de bătălie, unde s-ar fi aflat o mie de trupuri sfîrtecate de artilerie, iar el, dacă vrea să ghicească ce a văzut Blimunda, e destul să unească într-o singură amintire războiul și măcelăria. Se culcară, însă în noaptea aceea făpturile lor nu s-au dorit, nu atît din pricina oboselii, căci știm prea bine ce bună sfătuitoare a simțurilor este ea de multe ori, ci dintr-un fel de conștiință excesivă a organelor interne, ca și cum acestea s-ar fi lepădat de învelișul pielii, e poate greu de explicat, însă

prin piele trupurile se cunosc, se recunosc și se acceptă, iar dacă anumite penetrări profunde, anumite contacte intime au loc între mucoasă și piele, deosebirea aproape că nu se bagă de seamă, ca și cum s-ar fi căutat și s-ar fi găsit o piele mai îndepărtată. Cei doi dorm, acoperiți de o manta veche, nici nu s-au dezbrăcat, e lucru de mirare să vezi o faptă atît de însemnată lăsată în seama a doi vagabonzi, cu atît mai mult acum cînd și-au pierdut prospețimea tinereții, sînt precum pietrele de temelie, murdare de pămîntul pe care îl fac mai vîrtos, și ca și ele strivite de greutatea a ceea ce va să vină. În noaptea aceea, luna răsări tîrziu, dormeau, și n-au văzut-o, dar razele se strecurară prin crăpături, inundară treptat toată gura, mașina de zburat, și, alunecînd, iluminară clondirul de sticlă, în el se vedeau deslușit norii întunecați, poate pentru că acolo nu era nimeni să-i privească, poate pentru că lumina lunii e în stare să arate nevăzutul.

Părintele Bartolomeu Lourenço fu mulțumit de ispravă, era prima zi, trimiși la noroc, în mijlocul unui oraș copleșit de boală și de doliu, sînt douăzeci și patru de voințe de trecut pe hîrtie. După o lună au calculat că vîrîseră în clondir cam o mie de voințe, însemnînd o forță de înălțare pe care părintele o socotea suficientă pentru o sferă, drept care Blimundei îi fu înmînat al doilea clondir. În Lisabona se vorbea deja mult de femeia și bărbatul care băteau orașul de la un capăt la celălalt, fără teamă de molipsire, el în urmă, ea înainte, veșnic tăcuți, pe străzile pe unde umblau, în casele unde nu întîrziau prea mult, ea plecîndu-și ochii cînd era nevoită să treacă pe

lîngă el, iar dacă împrejurarea, repetată în fiecare zi, nu a stîrnit mai multe bănuieli și nedumeriri, a fost pentru că se răspîndise zvonul că cei doi ispășeau o penitență, stratagemă născocită de părintele Bartolomeu Lourenço cînd începuseră să se facă auzite murmure. Cu puțin mai multă imaginație, ar fi făcut din misterioasa pereche doi trimiși ai cerului, mijlocitori de moarte ușoară pentru muribunzi, ajutînd la ultima împărtășanie, sleită poate de o folosință îndelungată. O nimica toată e de ajuns ca să se destrame reputațiile, o nimica toată le face și le reface, trebuie găsită însă calea sigură către credulitatea sau interesul celor ce le vor fi ecouri inocente sau complice. Cînd s-a terminat epidemia și cazurile mortale s-au rărit, lumea începînd dintr-odată să moară din alte pricini, în clondire se aflau două mii de voințe, nici mai multe, nici mai puține. Atunci Blimunda căzu bolnavă. Nu simțea dureri, nu părea să aibă febră, doar o cumplită slăbiciune, o adîncă paloare care-i făcea obrazul străveziu. Zăcea pe rogojină, cu ochii veșnic închiși, ziua și noaptea, nu părea totuși că doarme ori că s-ar odihni, ci cu pleoapele strînse și cu o expresie de agonie pe chip. Baltasar nu pleca de lîngă ea decît pentru a pregăti de mîncare sau pentru a-și face nevoile, era necuviincios să și le facă chiar acolo. Părintele Bartolomeu Lourenço, copleșit de mîhnire, se așeza pe scăunel și rămînea încremenit ceasuri întregi. Din cînd în cînd părea că se roagă, dar nimeni nu putu vreodată să priceapă ce vorbe murmura și către cine. Încetă să le mai primească spovedania, în cele două dăți cînd, din obligație, Baltasar făcu o vagă aluzie la păcate care, tot

adunîndu-se, pot fi uitate, părintele răspunse că Dumnezeu citește în inimi și nu are nevoie ca să absolve altcineva în numele lui, iar dacă păcatele au fost atît de grele încît să nu poată scăpa nepedepsite, pedeapsa va veni pe drumul cel mai scurt, din porunca aceluiași Dumnezeu, sau vor fi judecate la ceasul cuvenit, dacă pînă atunci faptele bune nu le vor fi compensat pe cele rele, putîndu-se de asemenea întîmpla ca totul să se sfîrșească într-o uitare generală, ori o pedeapsă universală, rămîne de aflat cine îl va ierta sau îl va pedepsi pe Dumnezeu însuși. Privind-o însă pe Blimunda, istovită și înstrăinată de lume, părintele își mușca unghiile de supărare, căindu-se că a trimis-o atît de des în preajma morții, încît propria ei viață avea acum de rezistat, cum se vedea prea bine, ispitei de a trece în lumea de dincolo, fără nici o durere, de parcă ar fi renunțat să se mai țină de malurile vieții, lăsîndu-se încet să se cufunde în moarte.

În fiecare seară, cînd se înapoia în oraș, pe drumurile și potecile întunecate care coborau spre Santa Marta și Valverde, părintele se pomenea dorind, într-o stare de semidelir, să-i iasă în cale niște asasini, poate însuși Baltasar, cu sabia ruginită și ucigătoarea țepușă la mînă, s-o răzbune pe Blimunda și astfel totul s-ar termina. Dar la ceasul acela, Șapte-Sori era deja culcat pe rogojină, o cuprindea pe Șapte-Luni cu brațul sănătos și murmura, Blimunda, numele străbătea atunci un pustiu enorm și întunecat, plin de umbre, îi trebuia mult pînă să ajungă la destinație, apoi un alt nume se întorcea încet, străpungînd anevoie umbrele, buzele se mișcau trudnic, Baltasar, afară

se auzea foşnetul copacilor, uneori un ţipăt de pasăre nocturnă, fii binecuvîntată, noapte, tu care învălui şi ocroteşti frumosul ca şi urîtul sub aceeaşi mantie nepăsătoare, noapte străveche şi identică, vino. Respiraţia Blimundei îşi schimbă cadenţa, semn că adormise, iar Baltasar, vlăguit de zbucium, putea şi el să se cufunde în sfîrşit în somn ca să regăsească surîsul Blimundei, ce ne-am face dacă n-am visa.

De multe ori, în timpul bolii, dacă boală a fost, dacă n-o fi fost mai curînd doar o lungă întoarcere a voinţei, refugiată la hotarele inaccesibile ale fiinţei, de multe ori a venit Domenico Scarlatti, la început doar ca s-o vadă şi să întrebe de vindecarea ce întîrzia, zăbovind apoi ca să stea de vorbă cu Şapte-Sori, iar într-o zi a scos pînza de corabie care acoperea clavecinul, s-a aşezat în faţa lui şi a început să cînte, blîndă, suavă muzică ce abia cuteza să se înfiripe pe strunele atinse uşor, vibraţii delicate de insectă înaripată care, imobilă, pluteşte, apoi trece brusc de la o înălţime la alta, în sus, în jos, nu are legătură cu mişcările degetelor, care par a se urmări unul pe celălalt alergînd pe clape, nu ele dau naştere muzicii, şi cum s-ar putea aceasta cînd claviatura are o primă şi o ultimă clapă, pe cînd muzica nu are nici început, nici sfîrşit, se revarsă din veşnicia aflată în dreptul mîinii mele stîngi, se îndreaptă spre cealaltă veşnicie aflată în dreptul mîinii mele drepte, muzica cel puţin are două mîini, nu seamănă cu anumiţi dumnezei. Poate că acesta era leacul pe care îl aşteptase Blimunda, sau, în adîncul ei, acel ceva care încă mai aştepta, căci fiecare dintre noi aşteaptă cînd e treaz doar ceea ce cunoaşte sau

pare cunoscut, ceea ce ni s-a spus că este de folos în fiecare caz, o lăsare de sînge, dacă slăbiciunea nu este prea înaintată, o limbă a Sfîntului Pavel, dacă epidemia nu ar fi trecut nisipul ţărmurilor prin sită fină, cîteva boabe de păpălău, un bulin de prafuri presate, o rădăcină de scaiete zburător, elixirul franţuzului, dacă n-o fi doar un amestec nevinovat care e bun numai pentru că nu face rău. Nu se va fi aşteptat Blimunda ca la auzul muzicii să i se umfle pieptul atît de tare, un suspin adînc ca al celui ce moare sau tocmai se naşte, se apleacă Baltasar peste ea, temîndu-se că se sfîrşea, cînd ea, de fapt, se întorcea. În noaptea aceea, Domenico Scarlatti rămase pe domeniu, cîntînd ore în şir, pînă în zori, Blimunda ţinea acum ochii deschişi, îi curgeau domol lacrimile pe obraji, dacă ar fi fost de faţă un doctor ar fi zis că ea îşi purifica umorile nervului optic, supărat de cele văzute, ar fi avut poate dreptate, poate că lacrimile chiar asta înseamnă, alinarea unei supărări.

Timp de o săptămînă, înfruntînd în fiecare zi vîntul şi ploaia pe drumurile inundate de la S. Sebastião da Pedreira, muzicianul a venit să cînte cîte două sau trei ore, pînă cînd Blimunda a găsit puterea să se scoale, se aşeza lîngă clavecin, încă palidă, împresurată de muzică, de parcă s-ar fi cufundat într-o mare adîncă, am zice noi, căci ea nu navigase niciodată, altul a fost naufragiul ei. Apoi, sănătatea s-a întors în grabă, dacă într-adevăr lipsise. Şi, nemaivenind muzicianul, din discreţie sau reţinut, în sfîrşit, de obligaţiile de capelmaistru al capelei regale, probabil neglijate, şi de lecţiile infantei care desigur nu se plîngea de absenţele lui, Baltasar şi Blimunda şi-au dat

seama că nu-l mai văzuseră de mult pe părintele Bartolomeu Lourenço şi i-a cuprins îngrijorarea. Într-o dimineaţă, vremea se îndreptase, au coborît în oraş, unul lîngă altul acum şi, în timp ce mergeau vorbind, Blimunda putea să-l privească pe Baltasar şi să nu-l vadă decît pe el, spre marea uşurare a amîndurora. Oamenii pe care îi întîlneau în drum erau sipete închise, cufere ferecate, dacă zîmbeau ori aveau chipul încruntat n-avea importanţă, privitorul nu trebuie să ştie despre cel pe care îl priveşte mai multe decît cel ce e privit. De aceea părea atît de liniştită Lisabona, în ciuda strigătelor vînzătorilor ambulanţi, a certurilor dintre vecine, a dăngănitului de clopot, a rugăciunilor strigate în faţa firidelor, a unei goarne mai încolo, a răpăitului de tobe, a unei salve care vestea plecarea sau sosirea corăbiilor de pe Tejo, a litaniei şi a clopoţelului călugărilor cerşetori. Cine are voinţă să şi-o păstreze şi să şi-o întrebuinţeze cum o ştie, cine n-o are, să-i îndure lipsa răbdător, Blimunda nu mai vrea să audă de numărători, şi-a făcut plinul, numai ea ştie cît de mult a costat-o.

Părintele Bartolomeu Lourenço nu era acasă, poate s-a dus la palat, spuse văduva purtătorului de cîrjă, sau la academie, Dacă vreţi să-i lăsaţi vreo vorbă, însă Baltasar refuză, se vor întoarce mai tîrziu sau vor rămîne aici, în Terreiro, să aştepte. În sfîrşit, pe la amiază apăru preotul, slăbit de un alt soi de boală, de alte vedenii, şi, împotriva obiceiului său, cu veşmintele în neorînduială, ca şi cum ar fi dormit îmbrăcat. Văzîndu-i acolo, la uşa casei, aşezaţi pe o bancă de piatră, îşi acoperi faţa cu palmele, însă imediat şi-o descoperi,

și se apropie de ei ca și cum tocmai ar fi scăpat de o mare primejdie, nu de aceasta de care le vorbi la început, Am așteptat tot timpul să vină Baltasar să mă omoare, ne-am putea închipui că s-a temut pentru propria sa viață, dar nu e adevărat, N-ar fi fost pedeapsă mai dreaptă, Blimunda, dacă ai fi murit, Domnul Escarlate știa că mă simt mai bine, N-am vrut să-l caut, iar cînd m-a căutat el, am inventat pretexte ca să nu îl primesc, mi-am așteptat soarta, Soarta sosește întotdeauna, spuse Baltasar, că Blimunda n-a murit a fost soarta bună a mea și a noastră, și acum ce vom face dacă boala a trecut, dacă voințele sînt adunate, dacă mașina e isprăvită, dacă nu mai sînt drugi de bătut, nici vele de cusut și de smolit, nici ulgoane de împletit, dacă din chihlimbarul galben pe care îl avem putem face mărgele pentru toate locurile unde se încrucișează sîrmele pe acoperiș, dacă e gata capul păsării, nu e pescăruș, dar seamănă, munca noastră în sfîrșit s-a terminat, care va fi soarta ei și a noastră, părinte Bartolomeu Lourenço. Părintele păli, se uită împrejur de parcă n-ar fi temut că cineva trăgea cu urechea, apoi răspunse, Va trebui să-i dau de știre regelui că mașina e terminată, dar înainte va trebui s-o punem la încercare, nu vreau să-și rîdă iarăși de mine cum au făcut în urmă cu cincisprezece ani, acum mergeți înapoi la moșie, o să vin și eu în curînd.

Cei doi se îndepărtară cîțiva pași, apoi Blimunda se opri, Ești bolnav, părinte Bartolomeu Lourenço, ești alb la față, ai ochii încercănați, n-ai fost mulțumit cînd ai aflat vestea, Am fost, Blimunda, am fost, dar veștile sorții sînt întotdeauna jumătăți de vești, contează doar ce se

întîmplă mîine, ziua de azi nu are nici o importanță. Dă-ne binecuvîntarea dumitale, părinte, Nu pot, nu știu în numele cărui Dumnezeu aș da-o, binecuvîntați-vă mai bine unul pe celălalt, atît e de ajuns, de-ar fi toate binecuvîntările ca aceasta.

SE SPUNE CĂ REGATUL E PROST GUVERNAT, că în el cam lipsește justiția, și nu se bagă de seamă că ea e așa cum trebuie să fie, cu fîșia de pînză pe ochi, balanța și spada, și ce-am vrea mai mult, asta-i bună, să fim noi țesătorii fîșiei și tot noi măsurătorii greutăților și armurierii cuțitului, cîrpind tot timpul găurile, restabilind înclinațiile, ascuțind tăișurile și, în fine, întrebîndu-l pe împricinat dacă e mulțumit cu dreptatea care i se face, cîștigînd sau pierzînd procesul. Nu vorbim despre judecățile Sfîntului Oficiu, căci acesta își ține ochii larg deschiși, în locul balanței o creangă de măslin, și o spadă bine ascuțită, pe cînd cealaltă este boantă și știrbă. Unii cred că rămurica înseamnă o ofertă de pace, cînd dimpotrivă este foarte evident că e vorba de prima surcică din viitorul morman de lemne, ori te tai, ori te ard, de aceea, dacă nu te poți abține să nu încalci legea, mai bine îți înjunghii nevasta, pe motiv că o bănuiești de necredință, decît să nu-i cinstești pe drept-credincioșii răposați, cu condiția să ai proptele puternice, care să-ți facă iertat omorul și o mie de cruzados ca să pui pe talgerul balanței, nu altul e motivul pentru care justiția o ține în mînă. Să fie vasăzică pedepsiți negrii și țopîrlanii ca să nu se piardă valoarea exemplului, dar să fie onorată așa cum se cuvine lumea de vază și cu cheag, fără să i se ceară să-și

plătească datoriile contractate, să renunțe la răzbunare, să-și înăbușe ura și, dacă totuși se va ține proces, neputînd fi cu totul evitat, să pofticească chițibușurile, minciuna, recursul, tocirea nervilor, amînările, ca să învingă tîrziu cine după sfînta dreptate ar trebui să învingă devreme, ca tîrziu să piardă cine ar trebui să piardă numaidecît. Căci, între timp, sînt mulse ugerele de dulcele lapte care e banul, cap prețios, brînză superioară, delicatesă pentru aprod și procuror, pentru avocat și anchetator, pentru martor și judecător, dacă lipsește vreunul e fiindcă l-a uitat părintele António Vieira, și acum nu ne vine în minte.

Acestea sînt justițiile vizibile. Despre cele invizibile, cel mai neînsemnat lucru care se poate spune e că sînt neîndemînatice și oarbe, cum s-a dovedit o dată pentru totdeauna, naufragiind barca în care veneau de pe celălalt mal, de la vînătoare, infantele Dom Francisco și infantele Dom Miguel, amîndoi frați ai regelui, o pală de vînt neașteptată i-a lovit prin surprindere și le-a smuls vela, întîmplarea a făcut să moară înecat Dom Miguel și să scape Dom Francisco, pe cînd o justiție cinstită ar fi ales taman pe dos, știute fiind răutățile acestuia din urmă, să-i sucească mințile reginei, să rîvnească la tronul regelui, să tragă în marinari, pe cînd despre celălalt nu s-a auzit nimic asemănător, sau or fi fost doar niște fleacuri. Totuși, nu trebuie să ne pripim cu judecata, cine știe dacă Dom Francisco nu s-o fi căit, cine știe dacă Dom Miguel n-a plătit cu viața faptul că o fi încercat să-i pună coarne barcagiului sau să-i ademenească

fiica, istoria familiilor regale e plină de asemenea isprăvi.

Ceea ce s-a aflat totuși, într-un tîrziu, a fost că regele a pierdut procesul pe care-l avea, nu el personal, ci coroana, cu ducele de Aveiro, din o mie șase sute patruzeci, umblînd prin tribunale cele două case de mai bine de optzeci de ani, casa de Aveiro și casa regală, și n-a fost vorba de o simplă joacă, de vreun diferend cu privire la apă ori la hotare, ci de un venit de două sute de mii de cruzados, vă dați seama, de trei ori drepturile pe care regele le încasează pentru negrii care sînt duși în minele din Brazilia. Pînă la urmă, există totuși dreptate pe acest pămînt, de aceea regele va trebui acum să-i restituie ducelui de Aveiro toate bunurile care pe noi ne interesează prea puțin, inclusiv moșia de la S. Sebastião da Pedreira, cheia, fîntîna, livada și palatul, care pe părintele Bartolomeu Lourenço nu-l interesează prea mult, mai rău e cu șura. Dar cum nenorocirile nu vin toate deodată, sentința a sosit tocmai la țanc, fiindcă mașina e terminată și gata de zbor, deja poate fi înștiințat regele, care atîția ani a așteptat fără să-și piardă regeasca răbdare, purtîndu-se întotdeauna cu bunăvoință, însă părintele se află acum în bine-cunoscuta situație a creatorului care nu se poate despărți de creația sa, a visătorului care își va pierde visul, Zburînd mașina, ce voi face eu după aceea, desigur că nu-i lipsesc ideile pentru invenții, cărbunele făcut din mîl și din tufișuri, o nouă metodă de măcinat pentru morile de zahăr, însă invenția supremă e păsăroiul, niciodată nu vor mai exista aripi care să se compare cu acestea, cu excepția acelora, mai

puternice decît toate, care nu ajung niciodată să fie supuse probei zborului.

In S. Sebastião da Pedreira, Baltasar și Blimunda vor să știe pe ce cale o va lua viața lor, nu vor întîrzia să apară servitorii ducelui de Aveiro ca să ia în stăpînire moșia, Ar fi mai bine să ne întoarcem la Mafra. Dar părintele spune că nu, că va vorbi zilele acestea cu regele, se va face atunci proba mașinii, și, mergînd totul bine, cum speră, vor dobîndi cu toții glorie și cîștig, faima va purta în toate colțurile lumii vestea despre fapta portugheză, cu faima va veni bogăția, Ce voi avea eu, vom avea toți trei, fără ochii tăi, Blimunda, păsăroiul n-ar exista, nici fără răbdarea și mîna ta dreaptă, Baltasar. Preotul este însă neliniștit, s-ar zice că nu crede ce spune, ori ceea ce spune e un lucru prea neînsemnat ca să îl poată elibera de alte neliniști, de aceea Blimunda întrebă, cu o șoaptă aproape neauzită, e noapte, cuptorul e stins, mașina se află tot aici, dar pare absentă, De ce ți-e frică, părinte Bartolomeu Lourenço, iar preotul, interpelat astfel fără ocol, tresare, se ridică agitat, se duce la ușă, privește afară, iar cînd se întoarce, răspunde în șoaptă, De Sfîntul Oficiu. Baltasar și Blimunda se uită unul la altul, iar el spune, Nu e păcat, din cîte știu, nici erezie, nu vrei să zbori, acum cincisprezece ani a mai zburat un balon în palat și n-a fost nici o nenorocire, Un balon nu e nimic, răspunse părintele, de va zbura acum mașina, Sfîntul Oficiu va considera poate că se ascunde vreun meșteșug diavolesc în acest zbor, și cînd vor voi să afle ce anume face să navigheze mașina prin văzduh, nu voi putea să le răspund că în sfere sînt închise voințe omenești,

pentru Sfîntul Oficiu nu există voinţe, există numai suflete, vor zice că ţinem prizoniere sufletele creştine şi că le împiedicăm să urce în paradis, ştiţi bine că, de vrea Sfîntul Oficiu, sînt rele toate intenţiile bune, şi bune toate intenţiile rele, iar cînd nu există nici unele, nici celelalte, le aşteaptă caznele apei şi focului, butucul şi roata, ca să le facă să se nască din nimic, dar din belşug. Dar ţinîndu-ne regele partea, nu va lucra Sfîntul Oficiu împotriva plăcerii şi voinţei Maiestăţii Sale. Fiind îndoielnic cazul, regele va face doar ceea ce Sfîntul Oficiu îi va spune să facă.

Blimunda întrebă din nou, De ce îţi este mai frică, părinte Bartolomeu Lourenço, de ceea ce ar putea să se întîmple sau de ceea ce deja se întîmplă, Ce vrei să spui, Că poate Sfîntul Oficiu a şi început să se apropie aşa cum s-a apropiat şi de mama mea, cunosc bine semnele, e ca o aură care-i învăluie pe cei care au devenit suspecţi în ochii inchizitorilor, nu ştiu încă de ce vor fi acuzaţi şi deja par vinovaţi, Eu ştiu de ce voi fi acuzat cînd îmi va bate ceasul, vor spune că m-am convertit la iudaism, şi e adevărat, vor spune că mă dedau la vrăjitorii, şi tot adevărat este, dacă vrăjitorie este acest păsăroi şi alte lucruri la care meditez tot timpul, şi spunîndu-vă vouă acestea, m-am dat pe mîinile voastre şi pierdut voi fi dacă mă veţi denunţa. Baltasar spuse, Fie să-mi pierd şi cealaltă mînă dacă voi face una ca asta. Spuse Blimunda, Dacă una ca asta voi face, fie să nu-mi mai pot nicicînd închide ochii şi veşnic să văd ca şi cum aş ţine post.

Izolaţi pe moşie, Baltasar şi Blimunda asistă la scurgerea zilelor. August s-a dus, septembrie a

trecut pe jumătate, s-au apucat păianjenii să-şi toarnă firele în jurul păsăroiului, înălţîndu-şi propriile lor pînze de corabie, adăugîndu-i noi aripi, clavecinul domnului Escarlate n-a mai cîntat de multă vreme, nu e alt loc mai trist pe lume ca S. Sebastião da Pedreira. Timpul s-a răcit, soarele se ascunde vreme de multe ceasuri, cum se va face proba maşinii cînd cerul e acoperit, dacă părintele Bartolomeu Lourenço a uitat că fără soare maşina nu se va ridica de la pămînt, şi apare aici cu regele, va fi mai mare ruşinea, să nu-ţi mai vină să scoţi capul în lume. N-a venit regele, n-a venit preotul, cerul s-a înseninat din nou, soarele a strălucit iarăşi, iar Baltasar şi Blimunda au reînceput să aştepte cu aceeaşi îngrijorare. Sosi atunci părintele. Auziră în faţa porţii copitele catîrului bocănind cu putere, neobişnuit lucru, că aceasta nu e dobitoc cu porniri nărăvaşe, vom primi veşti, poate că pînă la urmă vine regele să asiste la marea înălţare la cer a păsăroiului, dar aşa, fără să anunţe, fără să fi venit mai întîi servitorii casei sale ca să se asigure de curăţenia locului, să aducă cele trebuincioase, să ridice pavilioanele, trebuie să fie altceva. Era altceva. Părintele Bartolomeu Lourenço năvăli în şură, era palid, livid, de culoarea cenuşii, ca un înviat din morţi care a început deja să putrezească, Trebuie să fugim, Sfîntul Oficiu e pe urmele mele, vor să mă aresteze, unde sînt clondirele. Blimunda deschise cufărul, dădu la o parte nişte haine, Sînt aici, iar Baltasar întrebă, Ce facem. Părintele tremura ca varga, abia se mai putea ţine pe picioare, Blimunda îl sprijini, Ce vom face, repetă, iar el strigă, Vom fugi cu maşina, apoi ca şi cum s-ar fi înspăimîntat

dintr-odată, murmură aproape imperceptibil, arătînd spre păsăroi, Vom fugi cu el, Încotro, Nu știu, știu doar că trebuie să fug de aici. Baltasar și Blimunda se priviră îndelung, Era scris, spuse el, Haidem, spuse ea.

Sînt ceasurile două după-amiază și sînt atîtea de făcut, nu se poate pierde nici un minut, să scoată țiglele, să taie șipcile și căpriorii care nu au putut fi smulși, dar înainte de asta au pus bilele de chihlimbar la întretăierea sîrmelor, au desfăcut velele superioare ca lumina soarelui să nu cadă prea devreme peste mașină, au mutat în sfere cele două mii de voințe, o mie aici, o mie dincolo, pentru ca să nu tragă unele mai mult decît celelalte, ca nu cumva mașina să se dea peste cap în aer, iar dacă totuși o va face, asta să se întîmple cel puțin din motive pe care nu le-am putut prevedea. Baltasar s-a suit pe acoperiș, smulge țiglele și le aruncă pe jos, în jurul șurii e o dîră de cioburi, iar părintele Bartolomeu Lourenço a reușit să-și învingă prostrația în care căzuse și își folosește slabele forțe ca să smulgă din interior șipcile mai subțiri, căpriorii cer o vigoare care îi lipsește, aceștia vor trebui să mai aștepte, în vreme ce Blimunda, liniștită de parcă toată viața n-ar fi făcut altceva decît să zboare, verifică starea velelor, dacă smoala e răspîndită în mod egal, și întărește cîteva cusături.

Și acum, ce vei face tu, Înger Păzitor, nu ai fost niciodată atît de necesar de cînd ai fost numit în postul acesta, iată trei oameni care acuși se vor ridica în văzduh, acolo unde n-au ajuns niciodată alte făpturi omenești, și au nevoie de ocrotire, în ceea ce-i privește, ei au făcut tot ce le-a stat în

putință, au adunat materialele și voințele, au conjugat solidul cu evanescentul, au alăturat totul propriei cutezanțe, sînt gata, mai trebuie numai să dezvelească acoperișul, să strîngă velele, să lase soarele să pătrundă înăuntru, cu bine, la drum, dacă tu, Înger Păzitor, nu vei pune umărul cît de cît, nu ești înger, nu ești nimic, sigur că nu lipsesc pe-aici sfinții care pot fi invocați, însă nici unul nu e, ca tine, aritmetician, tu, care știi cele treisprezece cuvinte, și de la primul la ultimul le poți enumera fără greșeală, și fiind aceasta o faptă care cere toate geometriile și toate matematicile care se vor putea reuni, poți începe deja cu primul cuvînt, care e Casa din Ierusalim unde Isus Cristos a murit pentru noi toți, așa se spune, iar acum cele două cuvinte care sînt cele două table ale lui Moise pe care a pășit Isus, așa se spune, iar acum cele trei cuvinte care sînt cele trei persoane din Sfînta Treime, așa se spune, iar acum cele patru cuvinte, care sînt cei patru evangheliști, Ioan, Luca, Marcu și Matei, așa se spune, iar acum cele cinci cuvinte, care sînt cele cinci răni ale lui Isus Cristos, așa se spune, iar acum cele șase cuvinte, care sînt cele șase lumînări sfințite pe care Isus Cristos le-a avut la naștere, așa se spune, iar acum cele șapte cuvinte, care sînt cele șapte taine ale bisericii, așa se spune, iar acum cele opt cuvinte, care sînt cele opt noroace, așa se spune, iar acum cele nouă cuvinte, care sînt cele nouă luni cît Sfînta Fecioară l-a purtat pe binecuvîntatul său fiu în sînu-i preacurat, așa se spune, iar acum cele zece cuvinte, care sînt cele zece porunci ale legii lui Dumnezeu, așa se spune, iar acum cele unsprezece cuvinte, care sînt

cele unsprezece mii de fecioare, așa se spune, iar acum cele douăsprezece cuvinte, care sînt cei doisprezece apostoli, așa se spune, iar acum cele treisprezece cuvinte, care sînt cele treisprezece raze ale lunii, asta n-ai nevoie s-o spui, fiindcă aici se află Șapte-Luni, e femeia de colo care ține în mînă un clondir de sticlă, ai grijă de ea, Înger Păzitor, dacă se sparge sticla s-a zis cu călătoria și n-o să poată fugi acel preot care pare nebun, ai grijă de asemenea de bărbatul care stă pe aco periș, din vina ta îi lipsește mîna stîngă, ai fost neatent în timpul bătăliei, poate că nu-ți cunoș-teai încă bine lista de îndatoriri.

E patru după-amiaza, din șură au mai rămas numai pereții, acum pare uriașă, cu mașina de zburat în mijloc, forja minusculă pe jumătate aco-perită de o fîșie de umbră, la celălalt capăt se vede ungherul unde timp de șase ani au dormit Baltasar și Blimunda, cufărul nu mai este, l-au urcat în păsăroi, ce ne mai lipsește, desagile, ceva merinde, dar clavecinul, ce facem cu clavecinul, îl lăsăm aici, sînt egoisme pe care trebuie să le înțe-legem și să le iertăm, atît de mare le e spaima, nici unul nu se gîndește că, rămînînd clavecinul pe loc, justițiile ecleziastice și cele seculare vor simți deșteptîndu-li-se curiozitatea, de ce și pentru ce se află aici un instrument atît de nepotrivit cu locul, iar dacă a fost un taifun cel care a smuls țiglele și grinzile, cum a fost posibil să nu fi distrus și clavecinul, atît de delicat încît i s-au dezacordat corzile chiar și pe umerii hamalilor grijulii, Nu va cînta domnul Escarlate în cer, spuse Blimunda.

În sfîrșit, acum pot pleca. Părintele Bartolomeu Lourenço privește cerul dezvelit, fără urmă de

nori, soarele care pare un chivot de aur, apoi se uită la Baltasar care ține parîma cu care se vor strînge velele, apoi la Blimunda, ce n-ar da ca ochii ei să poată ghici viitorul. Să ne rugăm lui Dumnezeu, oricare ar fi el, rosti în șoaptă, apoi grăi din nou, cu glasul sugrumat, Trage, Baltasar, n-a făcut-o imediat Baltasar, i-a tremurat mîna, căci asta e ca și cum s-ar spune Fiat, se spune și n-a și făcut, cum, tragi și o luăm din loc, încotro. Blimunda se apropie, își puse cele două palme deasupra mîinii lui Baltasar și, cu o singură mișcare, ca și cum numai așa trebuiau să se petreacă lucrurile, amîndoi traseră de parîmă. Pînza de corabie alunecă toată într-o parte, soarele se oglindi necruțător în globurile de chihlimbar, și acum, ce se va întîmpla cu noi. Mașina se cutremură toată, se legănă ca și cum ar fi căutat un echilibru pierdut pe neașteptate, se auzi un scrîșnet general, erau lamelele de fier, nuielele împletite, și, dintr-odată, ca și cum ar fi supt-o un vîrtej luminos, se roti de două ori în jurul ei înseși, în vreme ce-și lua zborul, abia depășise înălțimea pereților, pînă cînd, dreaptă, echilibrată din nou, înălțîndu-și capul de pescăruș, se lansă ca o săgeată spre înaltul cerului. Zgîlțîiți de răsucirile bruște, Baltasar și Blimunda căzuseră pe podeaua de scînduri a mașinii, însă părintele Bartolomeu Lourenço se prinsese de una dintre barele care susțineau velele și putu astfel să vadă pămîntul îndepărtîndu-se cu o viteză de necrezut, moșia abia se mai zărea, pierdută de îndată între coline, și acolo, ce este, Lisabona, firește, și rîul, oh, marea, marea pe care eu, Bartolomeu Lourenço de Gusmão, am străbătut-o de două ori venind din

Brazilia, spre ce alte continente ale pămîntului și ale văzduhului, mă vei purta tu, mașină, vîntul îmi șuieră în urechi, nici o pasăre nu a urcat vreodată atît de sus, dacă m-ar vedea regele, dacă m-ar vedea acel Tomás Pinto Brandão care și-a rîs de mine în versuri, dacă Sfîntul Oficiu m-ar vedea, ar afla cu toții că eu sînt fiul preferat al Domnului, eu, da, prin opera ochilor Blimundei, or exista oare în cer ochi ca ai ei, prin opera mîinii drepte a lui Baltasar, aici te-am întrecut, Doamne, este unul care nici el nu are mîna stîngă, Blimunda, Baltasar, veniți să vedeți, ridicați-vă, nu vă fie teamă.

Nu le era teamă, erau numai înspăimîntați de propriul lor curaj. Părintele rîdea, țipa, lăsase din mînă bara sigură și parcurgea puntea mașinii dintr-o parte într-alta, ca să poată privi spre toate punctele cardinale ale pămîntului, atît de mare acum cînd se aflau departe de el, în sfîrșit, se ridicară Baltasar și Blimunda, prinzîndu-se cu nervozitate de bare, apoi de parapet, buimăciți de lumină și de vînt, îndată fără nici un fel de teamă, Ah, iar Baltasar strigă, Am reușit, o îmbrățișă pe Blimunda și izbucni în plîns, părea un copil răsfățat de părinți, un soldat care a fost la război, care în Pegões a omorît un om cu țepușa și acum suspină de fericire, îmbrățișat cu Blimunda, care îi sărută chipul murdar, hai, hai, liniștește-te. Părintele se apropie de ei și îi îmbrățișă la rîndul său, tulburat deodată de o analogie, așa spusese italianul, Dumnezeu el însuși, Baltasar fiul, Blimunda Duhul Sfînt, și se aflau toți trei în cer, Este un singur Dumnezeu, strigă, însă vîntul îi smulse cuvintele de pe buze. Atunci Blimunda

spuse, Dacă nu deschidem vela, vom continua să urcăm, unde ne vom opri, poate în soare.

Nu întrebăm niciodată dacă există judecată în nebunie, dar o ținem una și bună că toți sîntem puțin nebuni. Sînt stratageme ca să ne ținem pe malul de dincoace, închipuiți-vă, să dea țicniții drept pretext pentru a pretinde drepturi egale în lumea celor cu minte, doar oleacă nebuni, minima judecată pe care și-o mai păstrează, de pildă, faptul că vor să-și păzească propria viață, așa cum face acum părintele Bartolomeu Lourenço, Dacă vom deschide brusc vela, vom cădea pe pămînt ca un bolovan, el însuși va manevra parîma, o va slobozi doar atît cît să se întindă vela fără efort, totul depinde acum de îndemînare, pînza de corabie se desfășoară încet, umbra coboară peste bilele de chihlimbar, iar mașina își reduce viteza, cine ar fi zis că e atît de simplu să fii pilot în văzduh, acum putem să pornim în căutarea unor noi Indii. Mașina s-a oprit din urcuș, stă nemișcată în cer, cu aripile întinse, cu ciocul îndreptat spre nord, dacă se mișcă, nu o arată. Părintele desfășoară și mai mult vela, trei sferturi dintre bilele de chihlimbar se află în umbră, iar mașina coboară încetișor, parcă ar pluti într-o barcă pe un lac liniștit, o rotire a cîrmei, o alunecare a vîslei, ce lucruri e în stare să inventeze omul. Pămîntul se apropie lent, Lisabona se distinge mai bine, dreptunghiul strîmb al pieței Terreiro do Paço, labirintul de străzi și de străduțe, friza verandelor unde locuia părintele și unde intră acum inchizitorii Sfîntului Oficiu ca să-l aresteze, au ciripit tîrziu delatorii, inși atît de grijulii față de interesele cerului, dar nu le trece prin minte

să se uite în sus, e drept că, la asemenea înălțime, mașina e un punctuleț în azur, și cum și-ar putea înălța ei ochii cînd sînt pironiți la pămînt în fața unei Biblii cu paginile Pentateuhului smulse, a unui Coran rupt în bucățele indescifrabile, acum ies, o iau spre Rossio, spre palatul Estaus, ca să anunțe că a fugit preotul pe care-l căutau ca să-l arunce în temniță, dar nu bănuiesc că îl ocrotește uriașa boltă cerească unde ei n-or să ajungă niciodată, căci adevărul este că Dumnezeu își alege favoriții dintre nebuni, schilozi și anormali, iar nu dintre inchizitorii Sfîntului Oficiu. Coboară păsăroiul ceva mai jos, cu puțin efort se poate zări moșia ducelui de Aveiro, firește că acești aviatori sînt doar niște începători, le lipsește experiența care le-ar permite să identifice dintr-o privire principalele accidente de teren, cursurile de apă, lacurile, așezările ca niște stele revărsate pe pămînt, pădurile întunecoase, dar uite, acolo se află cei patru pereți ai șurii, aeroportul de unde și-au luat zborul, părintele Bartolomeu Lourenço își aduce aminte că are un ochean în cufăr, cît ai clipi se duce să-l aducă și-l ațintește, oh, ce minunat e să trăiești și să inventezi, se vede clar rogojina în colț, forja, doar clavecinul a dispărut, ce s-a întîmplat cu clavecinul, noi o știm și vom spune că, venind Domenico Scarlatti la moșie și ajungînd în apropiere, a văzut mașina înălțîndu-se pe neașteptate, cu un mare freamăt de aripi, ce s-ar fi făcut dacă ele ar fi fîlfîit, și, intrînd, a dat peste ruinele plecării, țiglele sparte, împrăștiate pe jos, șipcile și grinzile tăiate sau smulse, nimic nu e mai trist ca o absență, aleargă avionul pe pistă, se ridică în aer, în urma lui rămîne doar o melancolie

dureroasă, aceasta care îl face pe Domenico Scarlatti să se așeze la clavecin și să cînte puțin, doar cîteva note, trecîndu-și degetele peste clape ca și cum ar atinge cu delicatețe un chip drag cînd toate cuvintele au fost spuse sau nu-și mai au rostul, apoi, știind prea bine că e primejdios să lase acolo clavecinul, îl tîrăște afară, peste hîrtoape, opintindu-se din greu, gem dezacordate strunele, acum vor ieși de-a binelea călușurile din locurile lor și va fi pentru totdeauna, duse Scarlatti clavecinul pînă la ghizdurile fîntînii, din fericire sînt joase, și, ridicîndu-l cu mare trudă, e foarte greu, îl îmbrîncește în străfunduri, se izbește de două ori cutia de zidul dinăuntru, toate strunele țipă, și, în sfîrșit, se prăbușește în apă, nimeni nu știe ce soartă îi este rezervată, clavecin care cînta atît de frumos, coborînd acum, gîlgîind ca un înecat, pînă se cufundă în nămol. Din înalt, muzicianul nu poate fi văzut, a luat-o pe cărare, abătîndu-se poate din drum, uitîndu-se poate în sus, vede din nou păsăroiul, face semne cu pălăria, o singură dată, mai bine să facă pe niznaiul, să se prefacă a nu ști nimic, de aceea nu l-au văzut din navă, cine știe dacă se vor mai întîlni vreodată.

Vîntul bate dinspre sud, e o briză care abia face să fluture părul Blimundei, cu adierea asta nu vor putea ajunge nicăieri, e ca și cum ar dori să traverseze oceanul înot, de aceea Baltasar întreabă, Să dau la foale, orice monedă are două fețe, mai întîi a proclamat părintele, Este un singur Dumnezeu, acum Baltasar vrea să știe, Dau la foale, mai întîi sublimul, apoi trivialul, cînd Dumnezeu nu suflă, omul trebuie să se opintească. Părintele Bartolomeu Lourenço pare însă paralizat, nu vorbește, nu se

mișcă, doar privește marea tipsie a pămîntului, o parte făcută din rîu și din mare, o parte din coline și din cîmpie, dacă pata aceea, departe, nu e spumă, va fi pînza albă a unei corăbii, dacă n-o fi zdreanță de ceață, e fum de coș, și cu toate acestea s-ar zice că lumea s-a sfîrșit și oamenii odată cu ea, liniștea e apăsătoare și vîntul a încetat, nici un fir din părul Blimundei nu se mai mișcă, Dă la foale, Baltasar, spuse părintele.

Pare pedalierul unei orgi, are locașuri pentru așezarea tălpilor și, la înălțimea pieptului, fixată pe carcasa mașinii, se află o bară pentru reazemul brațelor, nu e nicidecum o invenție complementară a părintelui Bartolomeu Lourenço, s-a dus la catedrala patriarhiei și apoi a imitat orga de acolo, diferența constă în faptul că orga de aici nu are înăuntru muzică ce se poate auzi, numai răsuflarea foalelor trimisă către aripi și către coada păsăroiului, care, în sfîrșit, începe să se miște încet, atît de încet încît doar privind obosești, și n-a ajuns să înainteze nici cît o aruncătură de băț că Baltasar a și obosit, nici așa nu vom ajunge nicăieri. Cu fața posomorîtă, părintele cumpănește eforturile lui Șapte-Sori, pricepe că marea lui invenție are un punct slab, în spațiul ceresc nu poți face ca în apă, să bagi vîslele în aer cînd vîntul lipsește, Oprește-te, nu mai da la foale, iar Baltasar, frînt de oboseală, se așează pe podeaua mașinii.

Spaima, bucuria au trecut, fiecare pe rînd, acum vine descurajarea, știu numai să urce și să coboare, sînt ca un om care e capabil să se scoale și să se așeze, dar nu știe să meargă. Soarele coboară deasupra radei, umbrele au început să se întindă deasupra pămîntului. Părintele Bartolomeu

Lourenço simte o neliniște a cărei cauză nu reușește să o înțeleagă, îl distrage însă subita observație că norii de fum ai unui rug îndepărtat se orientează către nord, asta vrea să însemne că în apropierea pământului vîntul n-a încetat să bată. Manevrează vela, o desfășoară ceva mai mult, în așa fel încît umbra să acopere celălalt șir de bile de chihlimbar, iar mașina coboară brusc, nu însă destul ca să prindă vîntul. Încă un șir de bile încetează să mai primească lumina soarelui, căderea e atît de violentă încît stomacul pare că vrea să le iasă pe gură, acum, în sfîrșit, vîntul apucă mașina precum o mînă puternică și nevăzută și o azvîrle înainte cu o asemenea viteză încît Lisabona rămîne într-o clipită în urmă, pierdută în zare, diluată într-o ceață uscată, de parcă, în sfîrșit, ar fi părăsit portul și odgoanele lui, plecînd să descopere căile tainice, de asta li se strînge atît de tare inima în piept, cine știe ce primejdii îi vor fi așteptînd, ce adamastori, ce focuri ale Sfîntului Ilie se vor ridica poate din marea care se zărește în depărtare, trombe de apă care absorb încontinuu văzduhul și îl scuipă sărat înapoi. Atunci Blimunda întrebă, Încotro mergem, iar părintele răspunse, Acolo unde nu poate să ajungă brațul Sfîntului Oficiu, dacă există un astfel de loc.

Acest popor, care așteaptă atîta de la cer, privește arareori înspre înaltul unde se zice că s-ar afla cerul. Se duce lumea la cîmp să lucreze, în sate oamenii intră și ies din case, merg în grădină, la izvor, se lasă pe vine după cîte un pin, numai unei femei care e întinsă pe mirișe, cu un bărbat deasupra ei, i se pare că vede ceva trecînd pe cer, dar își închipuie că sînt vedenii obișnuite pentru

cine simte astfel de voluptăți. Doar păsările curioase, zboară și întreabă cu îngrijorare, dînd tîrcoale mașinii, ce e, ce e, păsăroiul este poate Mesia păsărilor, în comparație cu el, acvila nu e mai mult decît un Ioan Botezătorul oarecare, După mine vine cel care e mai puternic ca mine, însă istoria aviației nu se va termina aici. O vreme au zburat însoțiți de un uliu care speria și punea pe fugă toate păsările, zburau numai ei doi, uliul bătînd din aripi și planînd, să se înțeleagă că zboară, păsăroiul fără să-și miște aripile, dacă n-am ști că e făcut din soare, chihlimbar, nori întunecați, magneți și lamele de fier, nu ne-am putea crede ochilor și n-am avea scuza femeii care era culcată pe mirișe, iar acum nu mai este, s-a terminat plăcerea, de aici nici locul nu se mai zărește.

Vîntul și-a schimbat direcția spre sud-est, bate cu multă putere, pămîntul trece pe dedesubt precum suprafața mișcătoare a unui rîu care ar purta de-a valma ogoare, păduri, sate, culori, verde și galben, ocru și brun, pereți albi, pînze de moară, și de asemenea firișoare de apă care curg peste apă, ce forță ar putea să despartă aceste ape, marele rîu care trece și duce totul cu sine, micile pîraie care prin el încearcă să-și croiască drum, apă înăuntrul apei, și nu o știu.

Cei trei zburători se află la prora mașinii, se îndreaptă spre soare-apune, iar părintele Bartolomeu Lourenço simte că neliniștea a revenit și crește, acum e panică, în fine capătă glas, acest glas e un geamăt, cînd soarele va scăpăta, va coborî inevitabil mașina, poate va cădea, poate se va sfărîma în bucăți și vor muri cu toții, E Mafra, acolo, strigă Baltasar, pare omul de veghe

strigînd de pe gabie, Pămînt, nicicînd n-a existat vreo comparație mai exactă, căci acesta e pămîntul lui Baltasar, îl recunoaște chiar dacă nu l-a văzut niciodată din văzduh, cine știe, poate fiindcă avem înscrisă în inimă o orografie particulară care, pentru fiecare dintre noi, va ghici particularul loc unde ne-am născut, concavul meu în convexul tău, în convexul meu concavul tău, e același lucru ca și bărbatul și femeia, femeia și bărbatul, pămînt sîntem pe pămînt, de aceea a strigat Baltasar, E pămîntul meu, îl recunoaște ca pe un trup iubit. Trec în viteză peste șantierul mînăstirii, dar de astă dată se găsește cine să-i vadă, lume care fuge înspăimîntată, lume care îngenunchează unde se nimerește și ridică mîinile implorînd îndurare, lume care aruncă cu pietre, tulburarea a pus stăpînire pe mii de oameni, cine n-a apucat să vadă se îndoiește, cine a văzut se jură și cere mărturia vecinului, dar dovezi nu mai poate nimeni să aducă, fiindcă mașina s-a îndepărtat în direcția soarelui, a devenit invizibilă pe discul strălucitor, poate n-a fost decît o halucinație, scepticii triumfă asupra perplexității celor care au crezut.

În puține minute, mașina atinge coasta mării, parcă ar trage-o soarele ca s-o ducă în cealaltă parte a lumii. Părintele Bartolomeu Lourenço își dă seama că sînt în primejdie să cadă în apă, trage cu violență de parîmă, pînza se strînge toată într-o parte, se înfășoară deodată, urcușul e atît de rapid încît pămîntul se lățește din nou, iar soarele se vede la mare înălțime deasupra orizontului. E prea tîrziu însă. La răsărit s-au înstăpînit umbrele, noaptea se apropie, nu e cu putință să fugi de ea.

Puțin cîte puțin, mașina începe să devieze către nord-est, în linie dreaptă, înclinîndu-se spre pămînt, supusă dublei atracții a luminii, care pă lește cu rapiditate, dar mai are încă putere să o susțină în văzduh, și a întunericului noptatic, care a acoperit deja văile în depărtare. Acum nu se mai simte vîntul natural, învins de violentul curent de aer provocat de coborîre, de șuieratul ascuțit scos de nuielele acoperișului, care vibrează din pricina deplasării. Soarele este așezat pe orizon tul mării, ca o portocală în căușul palmei, e un disc metalic scos din forjă ca să se răcească, stră lucirea lui nu mai rănește ochii, a fost alb, cireașă, rubin, văpaie, încă scînteiază, dar e mohorît, își ia rămas-bun, cu bine, pe mîine, dacă va exista un mîine pentru cei trei navigatori aerieni care se prăbușesc precum o pasăre rănită de moarte, fără putința de a se cumpăni pe aripile scurte, cu diadema ei de chihlimbar, în cercuri concentrice, cădere ce pare nesfîrșită și totuși se va termina În fața lor se ridică o masă întunecată, o fi adu mastorul acestei călătorii, munți care țîșnesc rotunzi din pămînt, încă vărgați pe culme de o lumină roșiatică. Părintele Bartolomeu Lourenço privește nepăsător, e departe de lume, dincolo de propria-i resemnare, așteaptă sfîrșitul care nu va întîrzia. Deodată însă Blimunda se desprinde de Baltasar, de care se agățase convulsiv cînd mașina își precipitase coborîrea, și cuprinde cu brațele una din sferele care conțin norii întunecați, voințele, sînt două mii, dar nu sînt de ajuns, le acoperă cu corpul, de parcă ar vrea să le bage în propriul ei trup sau să se contopească cu ele Mașina face brusc un salt, își înalță capul, apoi

reîncepe să cadă, dar ceva mai încet, şi Blimunda strigă, Baltasar, Baltasar, n-a fost nevoie să-l strige de trei ori, el îmbrăţişase deja cealaltă sferă, făcea cu ea un singur trup, Şapte-Luni şi Şapte-Sori susţinînd cu norii lor întunecaţi maşina care zboară, acum încet, atît de încet încît de-abia au trosnit nuielele cînd a atins pămîntul, s-a lăsat pe o parte, nu erau pe jos proptele s-o primească, fiindcă nu le poţi avea pe toate. Cu membrele moi, istoviţi, cei trei călători se lăsară să alunece afară, încercară să se ţină de parapet, nu izbutiră şi, rostogolindu-se, se pomeniră întinşi pe jos, nici unul nu era rănit, n-aveau nici măcar o zgîrietură, e foarte adevărat că miracolele nu au încetat, şi acesta a fost dintre cele mai bune, nici n-a trebuit să-l invoce pe Sfîntul Cristofor, el era acolo, dirijînd traficul, a văzut avionul fără cîrmaci, l-a luat în mîna lui cea mare şi a evitat catastrofa, pentru primul său miracol aerian nu s-a descurcat rău deloc.

Ultima mireasmă a zilei îşi ia rămas-bun, pe cer strălucesc primele stele, deşi au ajuns atît de aproape nu le-au putut atinge, la drept vorbind ce-a fost asta, o săritură de purice, am suit în văzduh la Lisabona, am zburat pe deasupra Mafrei şi a şantierului mînăstirii, a fost cît pe-aci să cădem în mare, şi acum, Unde ne aflăm, întrebă Blimunda, şi scoase un geamăt pentru că o durea tare stomacul, îşi simţea braţele fără vlagă, merte, de acelaşi lucru se plîngea şi Baltasar în timp ce se ridica în picioare şi încerca să se ţină drept, clătinîndu-se ca vitele înainte de a cădea lute, cu craniul zdrobit de tăişul satîrului, dar, spre deosebire de ele, el avea mare noroc, căci

trecea de la o stare vecină cu moartea la viață, nu-i face nici un rău că se clatină ca să afle ce bine e să-ți poți pune tălpile pe pământ, Nu știu unde ne aflăm, nu am fost niciodată în locul acesta, cred că e un munte, poate că știe părintele Bartolomeu Lourenço. Părintele tocmai se ridica în picioare, nu îl dureau membrele, nici stomacul, doar capul, însă durerea era ca un stilet care îi străpungea tîmplele dintr-o parte într-alta, Sîntem într-o primejdie la fel de mare ca și cum n-am fi apucat să plecăm de pe moșie, dacă ieri nu ne-au găsit, ne vor găsi mîine, Dar locul acesta unde ne aflăm, cum se numește, Orice loc de pe lume este anticamera infernului, uneori ajungi acolo mort, alteori viu, și moartea vine doar după aceea, Deocamdată sîntem încă vii, Mîine vom fi morți.

Blimunda se apropie de preot și spuse, Am trecut printr-o mare primejdie cînd am coborît, dacă am fost în stare să scăpăm de așa ceva, vom scăpa și de altele, spune încotro trebuie s-o luăm, Nu știu unde ne aflăm, Cînd se va face zi, vom vedea mai bine, ne vom urca pe unul dintre munți, și de acolo, orientîndu-ne după soare, vom găsi drumul, iar Baltasar adăugă, Ne vom ridica din nou cu mașina, deja cunoaștem manevrele, dacă nu va lipsi vîntul, o zi întreagă va fi destul ca să ajungem departe, unde Sfîntul Oficiu nu va putea să ne prindă. Părintele Bartolomeu Lourenço nu răspunse. Își strîngea capul în palme, apoi făcea gesturi ca și cum ar fi vorbit cu o ființă nevăzută, iar chipul lui devenea din ce în ce mai nedeslușit în întuneric. Mașina aterizase într-o poiană acoperită de plante tîrîtoare, dar, de o parte și de alta, la o distanță de treizeci de pași, copaci înalți

se desenau pe cer. După cît se putea judeca de aici, nu erau semne că ar fi trăit oameni prin apropiere. Noaptea se răcise mult, nu era de mirare, septembrie era pe sfîrșite, iar ziua nu fusese caldă. În spatele mașinii, adăpostit de vînt, Baltasar aprinse un foc mic, mai mult ca să nu se simtă singuri decît ca să se încălzească, ferindu-se, de altfel, să facă un rug mare, care ar fi putut fi văzut de la distanță. Se așezară, el și Blimunda, ca să mănînce din ce aduseseră în traistă, la început l-au chemat pe preot, însă el nu le răspunse, nici nu se apropie, i se zărea silueta, în picioare, acum liniștit, poate că privea stelele, poate valea adîncă, pămînturile joase unde nu strălucea nici o lumină, lumea părea că fusese părăsită de locuitorii săi, probabil că există pe aici mașini zburătoare capabile să zboare pe orice vreme, chiar și noaptea, toată lumea a plecat, au rămas aceștia trei cu un păsăroi care habar n-are unde să se ducă dacă i se ia soarele.

După ce au mîncat, s-au culcat sub coca mașinii, acoperindu-se cu mantaua lui Baltasar și cu o bucată de pînză de corabie pe care o scoseseră din cufăr, iar Blimunda șopti, Părintele Bartolomeu Lourenço este bolnav, nu pare același om, De multă vreme nu mai e același om, nu e nimic de făcut, Dar noi ce vom face, Nu știu, poate că mîine va lua o hotărîre. L-au auzit pe preot mișcîndu-se, tîrîndu-și picioarele prin iarbă, l-au auzit murmurînd, atunci s-au liniștit, cel mai rău lucru dintre toate era tăcerea și, în ciuda frigului și a amărăciunii, au adormit, dar nu foarte adînc. S-au visat amîndoi călătorind prin văzduh, Blimunda într-o caleașcă trasă de cai înaripați, Baltasar călare pe

un taur care trăgea după el o mantie de flăcări, deodată caii îşi pierdeau aripile şi se aprindeau fitilul, începeau să pocnească explozibili şi, chinuiţi de coşmar, se treziră amîndoi, nu dormiseră mult, se vedea o văpaie ca şi cum întreaga lume ar fi fost în flăcări, era preotul cu o creangă aprinsă care dădea foc la maşină, acoperişul de nuiele începuse deja să trosnească, dintr-un salt, Baltasar se ridică în picioare, se repezi la preot şi, apucîndu-l de mijloc, îl trase îndărăt, el însă se împotrivea, dar Baltasar îl prinse cu violenţă, îl trînti la pămînt, călcă torţa în picioare, în vreme ce Blimunda bătea cu bucata de pînză flăcările care cuprinseseră tufişurile şi acum se stingeau încetul cu încetul. Învins şi resemnat, preotul se ridică. Baltasar acoperea focul cu pămînt. Abia reuşeau să se zărească în întuneric. Blimunda întrebă în şoaptă, cu un ton neutru, ca şi cum ar fi ştiut dinainte răspunsul, De ce ai dat foc la maşină, iar Bartolomeu Lourenço răspunse cu acelaşi ton, de parcă ar fi aşteptat întrebarea, Dacă tot trebuie să ard pe un rug, să fi fost barem pe acesta. Se îndepărtă apoi mergînd spre tufişurile care coborau pe coastă, îl văzură coborînd repede, cînd se uitară din nou, nu se mai zărea, poate nişte nevoi urgente ale trupului, dacă le mai avea încă un om care a vrut să dea foc unui vis. Timpul trecea, însă părintele nu se înapoia. Baltasar se duse după el. Nu era acolo. Îl strigă, dar nu primi răspuns. Luna începea să răsară, umplînd totul cu halucinaţii şi umbre, iar Baltasar simţi că i se zbîrleşte părul de pe cap şi de pe trup. Se gîndi la vîrcolaci, la fantome, cu forme şi mărimi felurite, dacă or fi umblînd pe aici suflete blestemate, crezu cu fermitate că preotul fusese răpit de diavol în

persoană, şi ca nu cumva diavolul să-l ducă şi pe el, zbătîndu-se şi dînd din picioare, rosti un Tatăl-Nostru pentru Sfîntul Egídio, sfînt ajutător şi mijlocitor în cazuri şi situaţii de panică, epilepsie, nebunie şi spaime nocturne. Diavolul nu veni să-l ia pe Baltasar, o fi auzit sfinţişorul invocaţia, totuşi, spaimele nu s-au risipit, tot pămîntul începu deodată să murmure, aşa părea, era poate efectul lunii, sfîntă mai bună îmi va fi Şapte-Luni, de aceea se întoarse lîngă ea, tremurînd încă de frică, A dispărut, iar Blimunda rosti, S-a dus, nu-l vom mai vedea.

Au dormit prost în noaptea aceea. Părintele Bartolomeu Lourenço nu se întoarse. Spre dimineaţă, cu puţin înainte de răsăritul soarelui, Blimunda spuse, Dacă nu vei întinde pînza de corabie, dacă nu vei acoperi bilele de chihlimbar, maşina va pleca singură, nu are nevoie de cîrmaci, poate ar fi mai bine să o lăsăm să se ducă, poate undeva se va întîlni cu părintele Bartolomeu Lourenço, pe pămînt sau în cer, Sau în infern, maşina rămîne acolo unde se află, şi se duse să desfăşoare vela impregnată cu smoală, să învelească chihlimbarul în umbre, dar nu se simţi mulţumit, îşi putea închipui vela sfîşiindu-se, dată la o parte de vînt. Tăie cu cuţitul crengi din tufişurile înalte, acoperi cu ele maşina, iar după un ceas, în plină zi, cine ar fi privit de departe, în direcţia aceea, nu ar mai fi văzut decît o aglomerare vegetală, în mijlocul unui spaţiu acoperit de plante tîrîtoare, nu e un lucru chiar atît de neobişnuit, mai rău va fi cînd totul se va usca. Baltasar mîncă puţin din ce prisosise din ajun, Blimunda i-o luase înainte, mînca întotdeauna prima, cu ochii închişi, cum ne amintim, astăzi

chiar își ascunsese capul sub mantaua lui Baltasar. Aici nu mai e nimic de făcut, Și acum, întrebă unul dintre ei, iar celălalt răspunse, Aici nu mai avem nimic de făcut, Atunci să mergem, Coborîm pe unde a luat-o părintele Bartolomeu Lourenço cînd a dispărut, poate îi dăm de urmă. L-au căutat toată dimineața pe coasta aceea a muntelui, în timp ce coborau de pe înălțimi, munți falnici și rotunzi, năpădiți de tăcere, ce nume or avea, dar nu descoperiră nici un semn, nici o urmă de picior, nici un petic negru pe care să-l fi smuls spinii din sutană, părea că părintele se făcuse nevăzut în văzduh, pe unde o fi umblînd la ceasul acesta, Și acum, întrebă Blimunda, Acum mergem înainte, soarele e la stînga, la dreapta e marea, cînd vom ajunge într-un loc cu oameni, vom ști unde ne aflăm, ce munți sînt aceștia, pentru cînd vom vrea să ne întoarcem, Aceștia sînt munții Barregudo, le spuse un păstor, după o leghe de mers, iar culmea de acolo, foarte înaltă, este Monte Junto.

Le-au trebuit două zile ca să ajungă în Mafra, după ce făcură un ocol mare, prefăcîndu-se că veneau de la Lisabona. Pe drum umbla o procesiune, aducînd mulțumiri lui Dumnezeu, pentru minunea pe care binevoise să o facă, trimițîndu-l pe Duhul Sfînt să zboare pe deasupra șantierului bazilicii.

TRĂIM ÎNTR-O VREME ÎN CARE ORICE călugăriță, ca și cum ar fi lucrul cel mai firesc de pe lume, îl întîlnește în curtea mînăstirii pe Pruncul Isus, sau dă în sacristie peste un înger care cîntă la harpă, iar dacă e închisă în chilie, unde, din pricina izolării, manifestările sînt mai corporale, o

muncesc diavolii zdruncinîndu-i patul și zgîlțîindu-i astfel membrele, pe cele superioare, făcîndu-i să-i tresalte sînii, pe cele inferioare atît de tare încît zvîcnește și se umezește crăpătura pe care o are trupul, fereastră a infernului cînd nu e poartă a cerului, una pentru că îi place, cealaltă pentru că i-a plăcut, și, deși toate aceste bazaconii sînt crezute, Baltasar Mateus Șapte-Sori nu poate să spună, Eu am zburat de la Lisabona la Monte Junto, ar fi luat drept nebun, și ar avea noroc dacă ar fi numai atît, nu se îngrijorează Sfîntul Oficiu pentru un asemenea fleac, căci de smintiți chiar că nu ducem lipsă în țara asta plină de sminteli. Pînă acum Baltasar și Blimunda trăiseră din banii părintelui Bartolomeu Lourenço, la care adăugau verzele și fasolea din grădină, o bucată de carne cît timp au putut face rost, sardele sărate cînd nu se găseau proaspete, și, din ce se cheltuia și se mînca mai puțin se ducea pentru întreținerea propriului trup decît pentru creșterea mașinii zburătoare, dacă într-adevăr credeau pe atunci că va zbura.

A zburat mașina, dacă așa ceva se poate crede, dar astăzi trupul cere de mîncare, de aceea urcă visurile în înalt, nici măcar slujba de căruțaș n-o mai poate căpăta Baltasar, boii au fost vînduți, s-a stricat căruța, dacă Dumnezeu n-ar fi atît de nepăsător, bunurile săracilor ar fi eterne. Cu o pereche de boi și o căruță proprie, Baltasar ar putea să se ducă la administrația generală să se ofere să muncească și, cu toate că e ciung, l-ar accepta. Însă așa, se vor îndoi că este în stare, cu o singură mînă, să stăpînească vitele regelui sau ale nobililor, sau ale altor particulari care, pentru

a-și asigura bunăvoința coroanei, le-au dat cu împrumut, Ce muncă pot atunci să fac eu, frate, îl întrebă Baltasar pe Álvaro Diogo, cumnatul său, chiar în noaptea în care sosiseră, locuiau acum cu toții în casa părintească, terminaseră de cinat, dar înainte, el și Blimunda ascultaseră din gura lui Inês Antónia minunata poveste a trecerii Sfîntului Duh pe deasupra orașului, L-am văzut cu acești ochi pe care pămîntul îi va înghiți, sora Blimunda, și l-a văzut și Álvaro Diogo, care era pe șantier, nu-i așa c-ai văzut, bărbate, iar Álvaro Diogo, suflînd într-un tăciune de pe foc, răspunse că era adevărat, trecuse ceva pe deasupra șantierului, A fost Sfîntul Duh, insistă Inês Antónia, călugării au spus-o celor ce-au vrut să audă, a fost cu siguranță Duhul Sfînt, căci altfel de ce s-ar fi făcut procesiunea de mulțumire, O fi fost, se resemnă soțul, iar Baltasar spuse, cu ochii la Blimunda, care zîmbea, Sînt tot felul de lucruri în cer pe care nu le știm explica, iar Blimunda i-o întoarse cu tîlc, Dacă le-am cunoaște, lucrurile din cer ar căpăta alte nume. La colțul vetrei moțăia bătrînul João Francisco, fără căruță, nici pereche de boi, fără pămînt, nici Marta Maria, părea înstrăinat de conversație, însă rosti, Pe lume nu există decît moarte și viață, și pe dată începu iarăși să picotească, rămaseră cu toții în așteptarea a ceea ce avea să urmeze, de ce oare tac bătrînii cînd ar trebui să continue să vorbească, de aceea trebuie tinerii să învețe totul de la început. Se mai află aici cineva care doarme, de aceea nu va putea să vorbească, însă, dacă ar fi fost treaz, nu i-ar fi dat poate voie nici măcar să deschidă gura, fiindcă are numai doisprezece ani,

a o afla poate, cum se zice, adevărul în gura copiilor, dar pentru a-l rosti trebuie mai întîi să crească și atunci încep să mintă, acesta este fiul care a rămas, ajunge noaptea frînt de alergătură, sus pe schelă, jos pe schelă, termină de cinat și adoarme de îndată, Dacă ții cu tot dinadinsul, se găsește de lucru și pentru tine, poți să fii salahor ori să cari cu roaba, cîrligul e de ajuns ca să ții de hulubă, acestea sînt hopurile vieții, un bărbat se duce la război, se întoarce de acolo schilod, apoi zboară prin meșteșuguri misterioase, confidențiale, și, în sfîrșit, dacă vrea să-și cîștige sărăcăcioasa pîine de fiecare zi, e judecat doar după ceea ce se vede, și încă trebuie să-i mulțumească sorții, căci în urmă cu o mie de ani nu se fabricau cîrligele care să țină loc de mînă, așa cum se întîmplă acum.

Dis-de-dimineață, au plecat de acasă Baltasar, Alvaro Diogo și băiatul, casa familiei Șapte-Sori se află, cum am arătat mai înainte, foarte aproape de biserica Sfîntului Andrei și de palatul viconților, locuiesc în partea veche a orașului, se mai văd încă ruinele unui castel ridicat de mauri în vremurile lor bune, au plecat foarte devreme, pe drum întîlnesc oameni din partea locului, pe care Baltasar îi cunoaște, merg cu toții pe șantier, de aceea sînt poate părăsite ogoarele, bătrînii și femeile nu mai fac față la muncile cîmpului, iar cum Mafra se află în fundul unei gropi, ei trebuie să urce pe poteci, care nu mai sînt cele de odinioară, le-a acoperit molozul răsturnat de pe dealul Vela. Privind de jos, din vale, pereții care se zăresc nu făgăduiesc nici un fel de turn Babel, și, ajungînd mai aproape de poale, construcția se

ascunde în întregime, de șapte ani se lucrează la ea, în ritmul ăsta va fi gata doar în ziua Judecății de Apoi, și atunci te întrebi ce rost a mai avut. Șantierul e mare, spuse Álvaro Diogo, o să-ți dai seama cînd vei ajunge aproape, iar Baltasar, care glumește pe seama cioplitorilor și a zidarilor, trebuie să-și pună lacăt la gură, nu atît din pricina pietroaielor deja zidite, cît din pricina mulțimii de oameni adunați pe tăpșan, e un furnicar de bărbați care sosesc din toate direcțiile, dacă toți au venit să lucreze aici, atunci îmi muște limba, am vorbit înainte de vreme. Băiatul i-a lăsat deja, s-a dus la treabă, cară găleți cu var, iar cei doi bărbați traversează tăpșanul spre stînga, se duc la administrație, Álvaro Diogo va zice că acesta e cumnatul meu, de baștină din Mafra și locuind aici, a trăit mulți ani la Lisabona, dar acum s-a întors definitiv la casa tatălui său și caută de lucru, nu că recomandarea lui ar fi de mare folos, dar, în sfîrșit, Álvaro Diogo lucrează aici încă de la început, e muncitor destoinic și neobosit, o vorbă bună nu strică niciodată. Baltasar cască gura de uimire, vine dintr-un sat și intră într-un oraș, e drept că Lisabona este ceea ce este, nici n-ar putea fi altfel capitala unui regat stăpîn peste Algarve, care e mititel și apropiat, dar și peste provincii mai mari și mai îndepărtate, care sînt Brazilia, Africa și India, pe lîngă alte cîteva ținuturi desperecheate, risipite prin lume, e drept, zic eu, că Lisabona este uriașă și încîlcită, însă această îngrămădeală enormă de șoproane și de barăci de toate formele și mărimile este un lucru care doar văzut de aproape poate fi crezut, acum trei zile, cînd Șapte-Sori a zburat pe

deasupra acestui loc avea sufletul atît de tulburat, încît i se păruse o iluzie a simțurilor puzderia de case și de ulicioare, iar eșafodajul bazilicii doar cu puțin mai mare decît o capelă. Dacă Dumnezeu, care de acolo de sus le vede pe toate, vede tot așa de prost, atunci ar fi mai bine să umble prin lume cu propriul său picior dumnezeiesc, și n-ar mai fi nevoie de interpuși și de mesaje, care niciodată nu sînt demne de crezare, începînd cu ochii naturali care văd mic departe ce este mare de aproape, doar dacă nu folosește Dumnezeu vreun ochean precum cel al părintelui Bartolomeu Lourenço, ce n-aș da să stea acum cu ochii pe mine, de mi-or da ori nu de lucru.

Álvaro Diogo s-a dus la treburile sale, așază piatră peste piatră, dacă ar mai zăbovi, ar pierde un sfert din plata pe o zi, pierdere însemnată, acum Baltasar trebuie să reușească să îl convingă pe slujbaș că un cîrlig de fier face tot atît cît o mînă din carne și oase, dar înmatriculatorul se îndoiește, nu-și poate asuma răspunderea, se duce înăuntru să întrebe, păcat că Baltasar nu-și poate prezenta atestatul de constructor de aeronave, cu atît mai puțin să spună că a fost la război, ei, și ce-i cu asta, au trecut paisprezece ani, trăim din fericire în timp de pace, ce rost are să se apuce să vorbească de războaie, războiul ce s-a terminat e ca și cum nici n-ar fi existat. Se întoarse slujbașul, are chipul binevoitor, Cum te numești, ia pana de gîscă, o înmoaie în cerneală brună, a fost totuși bine că Álvaro Diogo a pus o vorbă bună, ori pentru că solicitantul e localnic, ori pentru că se află încă în floarea vîrstei, treizeci și nouă de ani, deși cu ceva păr cărunt, ori pur și simplu pentru că,

trecînd pe aici Duhul Sfînt în urmă cu trei zile, s-ar mînia poate Dumnezeu dacă așa curînd i-ar fi refuzată munca celui care o cere, Cum te numești, Baltasar Mateus, după poreclă Șapte Sori, Poți veni luni la muncă, la începutul săptămînii, vei lucra la roabă. Baltasar mulțumi după cuviință slujbașului și ieși din clădirea administrației, nici trist, nici vesel, un bărbat trebuie să fie în stare să-și cîștige pîinea oricum și oriunde, numai că dacă pîinea aceasta nu îi hrănește și sufletul, trupul s-a săturat, însă sufletul rămîne trist.

Știa deja Baltasar că locul unde se afla era cunoscut sub numele de Insula Lemnului, și i se potrivea, fiindcă, cu excepția cîtorva case rare de piatră și var, restul era făcut din scînduri, construit însă solid, ca să dureze. Se zăreau și ateliere de fierărie, Baltasar ar fi putut să pomenească de experiența lui la forjă, dar nu-i trecuse prin cap, și alte meșteșuguri despre care nu știa nimic, se vor adăuga mai tîrziu cele ale alămarilor, sticlarilor, zugravilor și cîte și mai cîte. Multe dintre casele de lemn aveau două caturi, jos stăteau vitele și boii, deasupra persoanele cu multă sau destulă trecere, maiștrii, supraveghetorii și alți domni de la administrația generală, inclusiv ofițerii care-i comandau pe soldați. La ceasurile acestea ale dimineții, ieșeau din grajduri boii și catîrii, alții vor fi fost duși mai devreme, pămîntul se îmbiba de urină și de excremente, și, ca la Lisabona, în procesiunea Trupului și Sîngelui Domnului, băiețandrii se fugăreau prin mijlocul oamenilor și vitelor, se îmbrînceau cu violență, iar unul dintre ei, vrînd să se ferească

de altul, se poticni și se rostogoli sub copitele unei perechi de boi, însă nu fu zdrobit, îngerul păzitor stătea de veghe, scăpă ca prin urechile acului, fără altă vătămare decît că rămase murdar de baligă și urît mirositor. Baltasar rîse ca și ceilalți, șantierul își avea distracțiile lui. Paznicii lui, de asemenea. Treceau în acel moment vreo douăzeci de soldați de infanterie, înarmați pînă în dinți, or fi niscaiva manevre, s-or fi ducînd la Ericeira ca să zădărnicească debarcarea unor pirați francezi, atîta se vor strădui francujii încît or să ajungă într-o bună zi și aici, la foarte mulți ani după ce va fi terminat acest babel, Junot[1] va intra în Mafra, unde la mînăstire rămăseseră vreo douăzeci de călugări bătrîni, care abia se mai puteau ține pe picioare, și, trimițîndu-l înainte pe colonelul Delagarde, sau căpitan, tot un drac, a vrut acesta să pătrundă în palat și a găsit ușa încuiată, drept care a trimis după fratele Félix de Santa Maria da Arrábida, care era paznicul, dar el, sărmanul, nu avea cheile, asta era treaba familiei regale, care fugise, și atunci perfidul Delagarde, perfid l-a numit istoricul, îi trage un pumn amărîtului, care, o, evanghelică răbdare, o, lecție divină, îi oferă numaidecît și celălalt obraz, dacă atunci cînd Baltasar și-a pierdut mîna stîngă la Jerez de los Caballeros ar fi oferit-o și pe cea dreaptă, acum n-ar mai putea să țină hulubele roabei. Și, cum tot veni vorba de caballeros, pe aici trec și cavaleriști înarmați la fel ca infanteriștii care mărșăluiesc

1. General francez (1771-1813) din armata lui Napoleon, care a condus prima invazie a Portugaliei, din 1807.

pe tăpșan, acum se pricepe ce fac, se așază de santinelă, nu muncești niciodată mai bine ca atunci cînd paza stă cu ochii pe tine.

Oamenii dorm în hardughiile de lemn, nici unu nu are mai puțin de două sute, de unde se află, Baltasar nu poate să numere toate barăcile, a ajuns la cincizeci și șapte și a pierdut șirul, ca să nu mai spunem că în toți acești ani nu și-a îmbunătățit matematicile, ar fi mai bine să umble cu o găleată de var și cu o pensulă, un semn aici, un semn dincolo, ca să nu repete, nici să nu se încurce la socoteală, asemeni acelora care fac cruci ale Sfîntului Lazăr pe porți, ca să însemneze locurile unde s-a cuibărit boala de piele. Pe o rogojină sau pe un mindir ca acestea ar dormi și Baltasar dacă n-ar avea casă în Mafra, și femeie ca să nu doarmă singur, vai de capul celorlalți bărbați, veniți de departe, bărbatul se spune că nu e de lemn, însă tare rău și greu de îndurat mai e atunci cînd îi înlemnește mădularul, cu siguranță că văduvele din Mafra nu ajung să satisfacă atîtea nevoi, cum or fi făcînd. Trecu Baltasar de casele de locuit și se duse să vadă tabăra militară, inima îi zvîcnea în piept, ce de mai corturi de campanie, timpul o luase parcă la goană înapoi, poate să pară de necrezut, însă sînt clipe cînd unui soldat lăsat la vatră i se poate face dor pînă și de război, Baltasar nu pățește asta pentru întîia dată. Deja îi spusese Álvaro Diogo că în Mafra se aflau mulți soldați, unii pentru a ajuta la fabricarea minelor și la aruncările în aer, alții pentru paza lucrărilor și pedepsirea dezordinilor, dar, judecînd după numărul corturilor de campanie, cei mulți erau mii. Șapte-Sori e cam buimăcit, ce Mafră nouă e

o coastă, cincizeci de locuințe în vale, cinci sute pe deal, ca să nu mai pomenim de alte deosebiri, ca acest șir de refectorii, barăci aproape la fel de mari ca și dormitoarele, cu mese și bănci lipite de pereți, fixate în podea, și tejghele lungi, acum nu se vede nimeni pe aici, dar spre sfîrșitul dimineții se pun pe foc cazanele pentru masa de prînz, iar cînd goarna va suna adunarea, vor da cu toții năvală, să vedem care ajunge primul, vin murdari cum au lucrat pe șantier, e o hărmălaie asurzitoare, prieteni chemîndu-și prietenii, așază-te aici, ține-mi loc, însă tîmplarii se așază cu tîmplarii, zidarii cu zidarii, săpătorii cu săpătorii, iar gloata salahorilor de rînd se așază acolo la capăt, fiecare cu cei de o seamă cu el, bine că Baltasar se poate duce să mănînce acasă, cu cine ar putea el sta de vorbă, cînd despre roabe nu știe încă nimic, iar despre avioane e singurul care știe cîte ceva. Ia zică Álvaro Diogo ce-o vrea să zică, lăudîndu-se pe sine și pe ceilalți muncitori, lucrările nu sînt avansate. Baltasar a dat ocol întregului șantier, cu răbdarea celui care cercetează casa unde se va muta, uite-i pe cei cu roabele, alții urcă pe schele, unii cărînd var și nisip, alții, doi cîte doi, transportînd pietrele cu prăjini și frînghii pe rampe ușor înclinate, supraveghetorii supraveghind cu bastonul în mînă, pîndarii pîndind cît e de harnic muncitorul și dacă e desăvîrșită munca. Pereții nu sînt mai înalți decît de trei ori statura lui Baltasar și nu îmbrățișează încă tot perimetrul bazilicii, însă sînt groși ca niște ziduri de cetate fortificată, nici nu încape comparație cu cele care au rămas de la castelul Mafrei, dar și vremurile erau altele, fără artilerie, lățimea zidurilor ar

putea justifica încetineala creșterii în înălțime. Uite o roabă abandonată, căzută pe o parte. Baltasar vrea să vadă dacă învață ușor s-o manevreze, e foarte simplu, dacă va cresta cu o daltă o semilună în partea inferioară a hulubei stîngi, ca să se poată lua la întrecere cu orice pereche de mîini.

În sfîrșit, coboară pe poteca pe care a urcat rămîn ascunse după muchia dealului șantierul și Insula Lemnului, dacă din vîrf nu s-ar rostogoli tot timpul pietre și bulgări de pămînt, s-ar putea crede că aici nu va exista nici bazilică, nici mînăstire, nici palat regal, doar Mafra, la fel de mică precum a fost atîtea veacuri, sau doar ceva mai mare decît la început, de pe vremea romanilor care au semănat decrete, a maurilor care au venit după ei și au plantat grădini și livezi din care abia se mai zărește umbra și locul, și pînă la noi, care am devenit creștini din voința celor care porunceau, căci, dacă Cristos în persoană a umblat prin lume, pe aici n-a ajuns, fiindcă atunci dealul Vela i-ar fi fost calvarul, s-au apucat acum să facă acolo o mînăstire, probabil e același lucru. Și, chibzuind stăruitor la aceste subiecte religioase, dacă într-adevăr lui Baltasar îi aparțin aceste gînduri, însă la ce bun să-l întrebăm, își amintește de părintele Bartolomeu Lourenço, nu e prima oară, se înțelege, între patru ochi cu Blimunda aproape că nu vorbesc de altceva, își amintește și simte un junghi în inimă, se căiește că l-a bruscat cu atîta brutalitate pe munte, în noaptea aceea îngrozitoare, parcă și-ar fi bătut fratele bolnav, știu prea bine că el este preot, iar eu nici măcar soldat nu mai sînt, însă aveam aceeași vîrstă și am pus

amărul la aceeași operă. Baltasar își făgăduiește din nou sie însuși că într-o bună zi se va întoarce pe muntele Barregudo și pe Monte Junto, să vadă dacă mașina mai este încă acolo, căci se prea poate să se fi întors părintele pe furiș și să-și fi luat singur zborul către alte meleaguri mai favorabile invențiilor, cum este, ca să dăm un exemplu, Olanda, țară prin excelență prielnică fenomenelor aeronautice, cum o va dovedi un oarecare Hans Pfaall[1], care, nefiindu-i iertate cîteva crime lipsite de importanță, continuă să trăiască pe lună pînă astăzi. Firește că Baltasar nu cunoaște aceste evenimente viitoare, nici altele chiar și mai însemnate, cum ar fi, bunăoară, faptul că deja au pus doi oameni piciorul pe lună, cu toții i-am văzut acolo, dar nu l-au întîlnit pe Hans Pfaall, se prea poate să nu fi căutat bine. Ori poate că drumurile sînt greu de găsit.

Acestea, în schimb, se regăsesc mult mai ușor. De cînd răsare și pînă cînd apune soarele, Baltasar și cîți alții alături de el, șapte sute, o mie, o mie două sute de oameni, încarcă pămîntul și pietrele în roabe, în cazul lui Baltasar cîrligul sprijină coada cazmalei, brațul drept a învățat aproape cincisprezece ani să își tripleze puterea și îndemînarea, pe urmă, Corpus Homini în nesfîrșită procesiune, merg unii în spatele celorlalți să răstoarne molozul în jos pe coastă, și nu acoperă doar bălăriile, ci pe alocuri chiar cîte un petic de ogor sau o grădină de pe vremea maurilor, i se va sfîrși viața, biata de ea, atîtea veacuri a rodit verze

1. Eroul unei povestiri de E. A. Poe.

fragede, salate care musteau de prospeţime măghiran, tulpinițe de izmă și de pătrunjel, tru fandale și delicatese, iar acum adio, de azi înainte nu va mai curge apa pe aceste jgheaburi și nu va mai veni grădinarul ca să înlăture bulgărele de pămînt pentru a da de băut răzorului însetat, pe cînd cel de alături, cu setea potolită, e îndestulat și bucuros. Și întorcîndu-se de atîtea ori pămîntul cu fața spre soare, mai multe întorsături au vieţile oamenilor care trăiesc pe el, acela care sus a răs turnat adineaori o roabă, sar pietrele și se rostogolesc, alunecă în față ce-i mai greu, acela este poate chiar grădinarul grădinii, totuși nu poate fi el, dacă nici măcar o lacrimă nu-i curge pe obraz.

Trec zilele, săptămînile, pereții se înalță încet. Exploziile au sfărîmat stînca dură pe care soldații o iau acum cu asalt, de mare folos ar fi ea, răsplata a trudei pe care o cere, dacă ar putea servi precum cealaltă la zidirea pereților, însă această piatră, care, încleștată de munte, nu se lasă smulsă decît cu mare violență, se face fărîme într-o clipită cînd este aruncată în aer, și în scurtă vreme s-ar pro schimba în humus, dacă n-ar veni roaba s-o răs toarne în fundul gropii. Piatra e dusă și de căruțe mai mari, trase de catîri, cîteodată sînt încărcate peste măsură, și cum zilele trecute a plouat, dobi toacele se împotmolesc în noroaie, de unde ies în cele din urmă, îmboldite de biciul care li se prăvălește peste spinare, chiar peste cap, cînd Dumnezeu nu privește într-acolo, deși toate acestea se fac pentru a-l sluji și a-l glorifica pe același Dumnezeu, așa că nu se știe dacă nu cumva el își întoarce ochii dinadins. Ducînd o povară mai mică, oamenii de la roabe nu se afundă

atîta în mocirlă, și apoi ei și-au făcut din scîndurile, care rămîn răzlețe după clădirea schelelor, niște podiști solide, însă, nefiind destule pentru toată lumea, au loc mereu încăierări la urcarea pe ele, pîndă și alergătură, care ajunge primul, și dacă nosesc umăr la umăr, să vedem cine împinge cu mai multă putere, și atunci putem fi siguri că o să plouă cu pumni și cu îmbrîncituri, dacă n-or să înceapă să zboare prin aer așchii și țăndări, moment în care patrula de soldați face un pas mainte, manevră suficientă de obicei pentru a răcori spiritele înfierbîntate, iar dacă nu se potolesc, vor primi două lovituri cu latul spadei sau două vergi pe spinare, precum catîrii.

Plouă necontenit, nu însă atît de tare încît oamenii să-și înceteze lucrul, cu excepția zidarilor, căci apa înmoaie mortarul, bălțește pe muchia lată a zidurilor, așa că aceștia se refugiază în șoproane, așteptînd să se ridice norii, pe cînd cioplitorii, care sînt inși mai răsăriți, ciocănesc marmura, o dăltuiesc și o ornează în adăposturi permanente, ar prefera probabil să se odihnească. Puțin le pasă că pereții se înalță încet sau iute, ei trebuie să urmărească linia scrijelită pe piatră, caneluri, frunze de acant, festoane, acrotere, ghirlande, de îndată ce e terminată o bucată, o cară hamalii cu pîrghii, scînduri, funii și prăjini în magazia unde va rămîne alături de altele, cînd o să vină vremea va fi dusă de acolo în același mod, dacă nu e atît de greu de urnit încît să fie nevoie de cabestan și de plan înclinat. Se bucură cioplitorii de privilegiul de a-și avea munca garantată, fie că plouă, fie că e soare, au plată sigură în fiecare zi, sub acoperișul de țiglă, albiți de praful

de marmură, ei seamănă cu nobilii cu perucă, poc-poc, poc-poc, cu dalta și ciocanul, e treaba pentru două mîini. Ploaia de azi nu a fost atît de puternică încît supraveghetorii să poruncească să-și părăsească locul toată lumea, nici măcar cei de la roabă nu au fost chemați, mai puțin norocoși decît furnicile, căci atunci cînd cerul amenință să se reverse, ele își înalță capetele, adulmecă astrele și se ascund prin găuri, nu sînt ființe omenești ca să muncească în ploaie. În sfîrșit, se apropie dinspre mare, traversînd cîmpia, o cortină întunecată de apă, oamenii dau drumul roabelor, chiar fără poruncă, și o iau la fugă de-a valma să se adăpostească sub șoproane sau se lipesc cu spinarea de ziduri, de o mai avea vreun rost, oricum nu se pot uda mai mult decît atît. Catîrii rămîn neclintiți sub rafalele ce cad, sudoarea care le-a îmbibat părul e spălată acum de apa care curge neîncetat, boii înjugați rumegă nepăsători, cînd ploaia se abate cu putere sporită își scutură doar capul, cine o fi știind să spună ce-or simți aceste dobitoace, ce corzi vibrează în ele, și cît de adînc, cînd în mișcarea pe care o fac, coarnele lucioase se ating, poate din întîmplare, Ești aici. Cînd ploaia se îndepărtează sau s-a mai potolit, devenind suportabilă, oamenii se întorc la lucru și se ia totul de la capăt, încărcat, descărcat, tras, împins, tîrît, ridicat, astăzi nu s-au pus încărcături de praf de pușcă, din pricina umezelii care pătrunde peste tot, ce noroc pe soldații care se bucură de odihnă pe sub șoproane, santinelele s-au adăpostit și ele, e bucuria păcii. Cum ploaia a reînceput, revărsîndu-se dintr-un cer negru ca noaptea, și prea repede nu se va domoli, s-a dat

ordin ca oamenii să-și părăsească munca, numai cioplitorii au continuat să ciocănească piatra, poc-poc, poc-poc, șoproanele sînt încăpătoare, nici stropii aduși de vînt nu reușesc să murdărească granulația marmurei.

Baltasar cobora spre oraș, pe poteca alunecoasă, un ins din fața lui căzu în noroi și rîseră cu toții, altul căzu și el, de rîs, noroc cu aceste distracții, că pe aici, în Mafra, nu se află piețe pentru comedii, nu se găsesc nici cîntărețe, nici actori, operă e doar la Lisabona, avem de așteptat încă două sute de ani pînă să vină cinematograful, cînd vor exista păsări cu motor, greu trece timpul pînă vine fericirea, salut. Cumnatul și nepotul or fi ajuns deja acasă, ce bine de ei, nimic nu se compară cu focul din vatră cînd omul e înghețat, îți încălzești mîinile la flăcările înalte, tălpile aspre ale picioarelor desculțe le ții aproape de jăratic, frigul se retrage încetișor din oase precum promoroaca topindu-se la soare. La drept vorbind, singurul lucru mai plăcut ca acesta, căci există și așa ceva, e doar o femeie în pat, și dacă femeia e cea pe care o dorești, e destul să-ți iasă în cale, cum o vedem acum pe Blimunda, a venit să împărtășească același frig și aceeași ploaie, aduce o fustă de-a ei, pe care o aruncă peste capul bărbatului, ah, mirosul acesta de femeie care face să-ți dea lacrimile, Ești obosit, întreabă ea, și este de ajuns pentru ca lumea să devină suportabilă, poalele fustei acoperă cele două capete, este întocmai ca în cer, de-ar trăi așa Dumnezeu împreună cu îngerii săi.

În Mafra au ajuns zvonuri răzlețe cum că s-ar fi simțit la Lisabona un cutremur, s-au prăbușit streșini și coșuri, au crăpat cîțiva pereți vechi,

alte pagube n-au fost, dar, cum orice rău e spre bine, au făcut o vînzare minunată negustorii de ceară, a fost un iureș de lumînări prin biserici, îndeosebi la altarele Sfîntului Cristofor, sfînt de mare folos în cazuri de ciumă, epidemii, trăsnete, incendii și furtuni, inundații, călătorii nenorocite și cutremure, la concurență cu Sfînta Bárbara și Sfîntul Eustațiu, care nici ei nu sînt de lepădat în aceste privințe. Dar sfinții sînt croiți pe același calapod precum oamenii care își bat aicea capul să construiască mînăstirea, și cine vorbește despre unii, vorbește despre alții, de la alte construcții și alte ruinări, ca și oamenii, sfinții se simt storși de oboseală, tare mult și-ar dori nițică odihnă, că doar ei știu cîtă bătaie de cap le dă să țină în frîu forțele naturii, dacă erau forțele lui Dumnezeu, ar fi fost floare la ureche, era destul să se ducă la Dumnezeu și să-l roage. Ai grijă, nu sufla acum, nu zgîlțîi, nu pîrjoli, nu potopi, nu slobozi molima, nici tîlharul pe drumul mare, iar el, doar dacă ar fi un Dumnezeu rău, ar face pe surdul la rugăminți, însă, cum forțele sînt cum nu se poate mai naturale, iar sfinții stau cu gîndul aiurea, abia am apucat să răsuflăm ușurați fiindcă scuturătura a fost blîndă, și uite că a venit o furtună cum nu s-a mai pomenit, însă fără ploaie ori grindină, era mai bine să fi fost așa, ar fi putut să frîngă puterea vîntului care se joacă după plac cu corăbiile ancorate în port, de parcă n-ar fi decît niște biete coji de nucă, smucind, întinzînd și rupînd parîmele, sau smulgînd ancorele de pe fund, și nici una, nici două le tîrăște afară din debarcader, ciocnindu-se unele de altele, bordurile crapă și se scufundă cu marinarii implorînd îndurare, doar

ei știu de la cine cer ajutor, ori naufragiază pe țărm, unde pînă la urmă sînt sfărîmate de forța apelor. Toate cheiurile se prăbușesc și sînt luate de apele rîului, vîntul și talazurile smulg din rădăcină stîncile și le azvîrlă pe țărmuri, spărgînd uși și ferestre precum berbecii, ce fel de vrăjmaș e acesta care lovește fără fier, fără foc. Bănuind că diavolul e autorul acestui haos, tot neamul femeiesc, stăpînă, slujnică sau sclavă, stă în genunchi în oratoriu, Preasfîntă Fecioară Maria Stăpîna Noastră, în vreme ce bărbații, palizi ca moartea, fără vreun maur sau indian la îndemînă în care să-și înfigă spada, prefiră mătănii, tatăl nostru, ave-maria, în fond, dacă țipăm atîta după ei, înseamnă că tocmai mama și tatăl ne lipsesc. Valurile izbesc cu atîta putere în malul de la Boavista, încît stropii, ridicați și purtați de vînt, vor lovi pieziș, bătînd darabana, în zidurile mînăstirii Bernardinelor și mai departe, în cele ale mînăstirii Sfîntului Benedict. Dacă lumea ar fi o corabie și ar pluti pe mare, de astă dată s-ar duce la fund, strîngîndu-se apa și apele într-un potop în fine universal, care nu l-ar cruța nici pe Noe, nici porumbița lui. De la Fundição pînă la Belém, aproape o leghe și jumătate, pe plajă nu se văd decît rămășițe ale dezastrului, catarge sfărîmate și ce a mai rămas din încărcătura vaselor și nu s-a dus la fund, tras de propria greutate, întristătoare pagubă pentru stăpînii lor și mare prejudiciu pentru rege. Cîtorva corăbii li s-au tăiat catargele ca să nu se răstoarne, dar, cu toate acestea, trei nave de război tot au fost împinse pe plaja unde s-ar fi zdrobit, dacă nu ar fi fost degrabă ajutate. Sînt fără număr bărcile, bărcuțele și luntrile care

s-au sfărîmat pe țărmuri, dintre ambarcațiunile de mai mare anvergură o sută douăzeci au eșuat și au fost distruse, de morți nu are rost să mai vorbim, cine știe cîte cadavre a purtat fluxul în largul mării sau au rămas prizoniere pe fundul apei, ce se știe e că pe țărm au fost numărate o sută șaizeci de leșuri, aduse de valuri, mătănii din rozariul de tînguiri ale văduvelor și orfanilor, vai, scumpul meu tată, femeile înecate sînt pu ține, dar vreun bărbat o fi spunînd, vai, scumpă soțioară, după ce murim sîntem cu toții nepre țuiți. Fiind morți atît de mulți, sînt îngropați unde se nimerește, la voia întîmplării, n-au izbutit să descopere cine erau unii dintre ei, rudele locuiau departe, n-au ajuns la timp, însă, la boli grele, leacuri tari, dacă ar fi fost mai puternic cutre murul de data trecută și mare numărul de morți, s-ar fi procedat tot așa, se îngropau morții și se îngrijeau cei vii, rămîne pentru viitor avertis mentul, dacă se va întîmpla vreodată o asemenea calamitate, să ne ferească Dumnezeu.

Au trecut mai mult de două luni de cînd Baltasar și Blimunda au sosit în Mafra și aici își duc viața. Într-o zi de sărbătoare, fiind întreruptă munca de pe șantier, Baltasar făcu o scurtă călătorie pînă la Monte Junto ca să vadă mașina de zburat. Se afla în același loc, în aceeași poziție, căzută într-o rînă și proptită pe aripă, sub acoperămîntul de rămurișdeja uscat. Vela superioară, îmbibată cu smoală, deschisă în întregime, își proiecta umbra peste bilele de chihlimbar. Din pricina înclinației carcasei, ploaia nu băltise pe pînză, și nu era astfel nici o primejdie ca ea să putrezească. De jur împrejur, pe solul pietros,

răsăreau tufe tinere și înalte, chiar mărăcinișuri, fapt neobișnuit, fără îndoială, timpul nefiind prielnic, nici locul potrivit, păsăroiul părea că se apără prin mijloace proprii, te poți aștepta la orice de la o mașină dintr-acestea. Că o fi fost adevărat ori ba, oricum Baltasar dădu și el o mînă de ajutor, apucîndu-se să taie rămurele din tufișuri, ca prima oară, acum însă cu mai puțină caznă, fiindcă își adusese un cosor, și, cînd treaba fu gata, dădu ocol acestei noi bazilici, și văzu că era bine. Se urcă apoi în mașină și, pe o scîndură a punții, zgîrie cu vîrful țepușii, pe care în ultima vreme n-avusese nevoie să o folosească, un soare și o lună, mesaj ce va rămîne pentru părintele Bartolomeu Lourenço, dacă într-o zi se va întoarce, va vedea acest semn din partea prietenilor săi, ar fi cu neputință să nu înțeleagă. Își așternu Baltasar picioarele la drum, plecase din Mafra la răsăritul soarelui, sosi după înnoptat, umblase peste zece leghe dus și întors, se spune că cine aleargă de plăcere trupul nu și-l obosește, însă Baltasar ajunse acasă frînt de oboseală, deși nu-l silise nimeni să se ducă, poate că acela care a născocit proverbul prinsese nimfa și se drăgostise cu ea, așa s-ar înțelege.

Pe la jumătatea lui decembrie, venea într-o zi Baltasar spre casă, pe înserat, cînd o zări pe Blimunda care ieșise ca aproape întotdeauna să îl aștepte în drum, se simțea totuși la ea un tremur și o agitație neobișnuită, doar cine n-o cunoaște pe Blimunda nu știe că ea trece prin lume ca și cum ar cunoaște-o din alte vieți anterioare, și, ajungînd la un pas de ea, Baltasar întrebă, Se simte mai rău tata, iar ea răspunse, Nu, și adăugă

numaidecît, coborîndu-și mult glasul, Domnul Escarlate se află în casa domnului viconte, de cc o fi venit, Ești sigură, l-ai văzut, Cu ochii mei, O fi cineva care îi seamănă, El este, îmi ajunge să văd o singură dată pe cineva, iar pe el l-am văzut de multe ori. Intrară în casă, cinară, apoi se duseră la culcare, fiecare pereche pe rogojina sa, bătrînul João Francisco alături de nepot, copilul are somnul agitat, dă toată noaptea din picioare, Domnul să l aibă în pază, însă bunicul nu se sinchisește, e oricum o companie pentru cine nu reușește să doarmă. De aceea, numai el a auzit, mult după miezul nopții, tîrziu pentru cine se scoală devreme, o muzică delicată care se strecura prin crăpăturile ușii și ale acoperișului, adîncă trebuie să fi fost liniștea acelei nopți în Mafra ca un simplu clavecin, cîntînd în palatul vicontelui, cu ușile și ferestrele închise din pricina frigului, și dacă n-ar fi fost frig, așa o impunea decența, să fie auzit de un bătrîn pe care vîrsta îl lipsise aproape complet de auz, dacă Blimunda și Baltasar ar fi treji, ar zice, E un domn Escarlate care cîntă, e adevărat că după deget se cunoaște uriașul, asta o spunem noi, de vreme ce există proverbul și pică la țanc. A doua zi pe cînd mijeau zorii, așezîndu-se în colțișorul lui de lîngă vatră, bătrînul spuse, Am auzit o muzică azi noapte, nu i-au dat atenție nici Inês Antónia, nici Álvaro Diogo, nici nepotul, bătrînii aud mereu fel de fel de lucruri, însă Baltasar și Blimunda se întristară de invidie, dacă cineva avea acolo dreptul să audă asemenea muzică, aceia erau ei și nimeni altul. El se duse la muncă, ea rămase toată dimineața dînd tîrcoale în jurul palatului.

Domenico Scarlatti ceruse permisiunea de la rege să meargă să vadă șantierul mînăstirii. Vicontele îl primise în locuința sa, nu că s-ar fi dat în vînt după muzică, însă, fiind italianul capelmaistru al capelei regale și profesor al infantei Dona Maria Bárbara, reprezenta, ca să spunem așa, o emanație corporală a palatului. Nu poți ști niciodată cînd găzduirea binevoitoare se lasă cu vreun profit, dar casa vicontelui nefiind un han oarecare, se cuvine, în orice caz, să faci binele alegînd pe sprînceană. Domenico Scarlatti cîntă la clavecinul dezacordat al vicontelui, după-amiază îl ascultă vicontesa, ținîndu-și fetița în brațe, Manuela Xavier, de numai trei anișori, dintre toți cei prezenți în salon, cea mai atentă a fost ea, își agita degețelele așa cum îl vedea făcînd pe Scarlatti, ceea ce o enervă pînă la urmă pe mamă, care, din pricina aceasta, o trecu în brațele doicii. Nu va fi prea multă muzică în viața acestui copil, va dormi la noapte cînd va cînta Scarlatti, peste zece ani o să moară și o să fie înmormîntată în biserica Sfîntului Andrei, unde se află și azi, dacă pe lumea asta există loc și cale pentru vrăji și minuni, poate ajung pe sub pămînt pînă la ea melodiile pe care apele le cîntă pe clapele clavecinului aruncat în fîntînă, la São Sebastião da Pedreira, dacă fîntîna o mai exista, fiindcă sfîrșitul tuturor izvoarelor este un puț secătuit și astupat cu pietre.

Muzicianul ieși să viziteze mînăstirea și o zări pe Blimunda, unul se făcu a nu băga de seamă, celălalt îl imită, căci nu ar exista în Mafra locuitor care să nu se mire și, mirîndu-se, să nu facă în grabă presupuneri primejdioase, dacă ar vedea-o

pe femeia lui Şapte-Sori stînd de vorbă ca de la egal la egal cu muzicianul care locuieşte acasă la viconte, de ce o fi venit el pe aici, păi a venit să vadă şantierul mînăstirii, dar pentru ce, dacă nu e zidar, nici arhitect, de vrea să fie organist, n-avem încă orgă, altul trebuie să fie motivul, Am venit să-ţi spun ţie şi lui Baltasar că părintele Bartolomeu de Gusmão a murit la Toledo, care e în Spania, unde a fugit, se zice că nebun, şi cum nu se pomenea nici de tine, nici de Baltasar, m-am hotărît să vin la Mafra să aflu dacă mai sînteţi în viaţă. Blimunda îşi împreună mîinile, nu ca şi cum s-ar fi rugat, ci ca şi cum ar fi vrut să-şi sugrume propriile-i degete, A murit, Aceasta a fost vestea care a ajuns la Lisabona, În noaptea cînd maşina a căzut pe munte, părintele Bartolomeu Lourenço a fugit de lîngă noi şi nu s-a mai întors niciodată, Şi maşina, E tot acolo, ce să facem cu ea, Păziţi-o, aveţi grijă de ea, poate într-o zi o să zboare din nou, Cînd a murit părintele Bartolomeu Lourenço, Se zice că pe nouăsprezece decembrie, tot atunci cînd în Lisabona a bîntuit o furtună cumplită, dacă părintele Bartolomeu de Gusmão ar fi fost sfînt, acela ar fi părut un semn trimis de cer. Ce înseamnă să fii sfînt, senior Escarlate, Ce înseamnă să fii sfînt, Blimunda.

A doua zi, Domenico Scarlatti plecă la Lisabona. La un cot al drumului, afară din oraş, îl aşteptau Blimunda şi Baltasar, acesta pierduse un sfert de zi de muncă pentru ca să îşi poată lua rămas-bun. Se apropiară de trăsură ca şi cum ar fi vrut să ceară de pomană, Scarlatti ceru să oprească şi le întinse mîinile, Cu bine, Cu bine. Se auzeau în depărtare detunăturile de pe şantier, pare o

sărbătoare, italianul e trist, nu-i de mirare cînd vine de la sărbătoare, însă trişti sînt şi ceilalţi, cine ar fi crezut, cînd ei se întorc la sărbătoare.

PE TRONUL SĂU, ÎNTRE LUCIRI DE SFERE,
de nopţi şi însingurări e-al său veşmînt, cu marea la picioare, moarte ere, e singuru-împărat ce cu-a lui vrere, în mînă ţine-acest lumesc pămînt, individul cu pricina a fost infantele Dom Henrique[1], după cum îl va lăuda un poet care nu s-a născut încă[2], fiecare cu simpatiile lui, dar, dacă tot a venit vorba de lumesc pămînt sau de imperiu ori de veniturile aduse de imperii, acesta nu suferă comparaţie cu Dom João al V-lea, se ştie, cu acest nume pe tabela regilor, aşezat într-un jilţ de palisandru, ca să stea mai confortabil, şi astfel, mai în tihnă să-l poată primi pe grămăticul care trece în izvoade avuturile şi avuţiile, din Macau mătăsurile, stofele, porţelanurile, obiectele lăcuite, ceaiul, piperul, arama, chihlimbarul fumuriu, aurul, din Goa diamantele brute, rubinele, perlele, scorţişoara, iarăşi piperul, bumbacurile, salpetrul, din Diu covoarele, mobilele incrustate, cuverturile brodate, din Melinda fildeşul, din Mozambic negrii, aurul, din Angola alţi negri, dar mai puţin

1. Infantele Dom Henrique (1394-1460), unul dintre numele cele mai ilustre ale istoriei portugheze, iniţiator al descoperirilor atlantice.
2. Referire la Fernando Pessoa (1888-1935), cu poemul căruia, *Infantele Dom Henrique*, începe acest capitol. Poemul-catren face parte din volumul *Mensagem (Mesaj)*. Traducerea îi aparţine lui Dan Caragea.

buni, fildeşul, care, într-adevăr, este cel mai bun din partea occidentală a Africii, din São Tomé lemnul, făina de manioc, bananele, ignamele, găinile, berbecii, iezii, indigoul, zahărul, din Capul Verde cîţiva negri, ceara, fildeşul, pieile, ştiut fiind că nu orice fildeş e de elefant, din Azore şi Madeira pînzeturile, grîul, lichiorurile, vinurile seci, rachiurile, cojile de lămîi zaharisite, fructele, iar din ţinuturile care într-o bună zi vor fi Brazilia zahărul, tutunul, copalul, indigoul, lemnul, pieile, bumbacul, cacaua, diamantele, smaraldele, argintul, aurul, că numai din acesta din urmă vin în regat, an după an, praf sau monede, între douăsprezece şi cinci sprezece milioane de cruzados, pe lîngă toate celelalte, şi fără să mai punem la socoteală tot ce merge la fund sau e luat cu japca de piraţi, de bună seamă că nu toate acestea sînt venituri ale coroanei, bogată, desigur, dar nu într-atît, totuşi, puse toate una peste alta, cele dinăuntru şi cele din afară, intră în vistieria regelui peste şaisprezece milioane de cruzados, doar dreptul de traversare a rîurilor care duc în Minas Gerais aduce treizeci de mii de cruzados, atîta bătaie de cap a avut Dumnezeu cel Sfînt ca să croiască albiile pe unde aveau să curgă apele şi uite că vine un rege portughez să ceară accize hrăpăreţe.

Chibzuieşte Dom João al V-lea la ce va face cu nişte sume atît de mari de bani, cu o atît de uriaşă avere, chibzuieşte astăzi, a chibzuit şi ieri, şi iar ajunge la concluzia că sufletul e primul care trebuie luat în considerare, prin toate mijloacele trebuie să-l apărăm, mai ales cînd el mai poate fi consolat şi de plăcerile lumii şi ale trupului. Să meargă aşadar necesarul la călugări şi la călugăriţe, să meargă şi ce prisoseşte, căci călugărul

mă pomeneşte cel dintîi în rugăciunile sale, iar călugăriţa îmi netezeşte cuta de la cearşaf şi mă îmbărbătează şi în alte feluri, iar la Roma, dacă tot îi dăm bani buni ca să avem Sfîntul Oficiu, să meargă şi alte cîte mai cere pentru ambasade şi cadouri, şi cum de la ţara aceasta prăpădită, de analfabeţi, de ţărănoi şi de meşteşugari neprihăniţi, nu sînt de aşteptat supreme arte şi meserii, să se comande Europei, pentru mînăstirea mea de la Mafra, plătindu-se cu aurul minelor mele şi alte avuţii, podoabele şi ornamentele, care îi vor lăsa, cum va spune fratele istoric, înstăriţi pe meseriaşii de acolo, iar pe noi, văzîndu-le, plini de mirare. Să nu se ceară Portugaliei altceva decît piatră, cărămizi şi lemne de foc, şi oameni pentru forţa brută, ştiinţă puţină. Dacă arhitectul e neamţ, dacă italieni sînt maiştrii tîmplarilor şi ai pietrarilor şi mărmurarilor, dacă negustorii sînt englezi, francezi, olandezi şi alţi iezi, care în fiecare zi ne vînd şi ne cumpără, atunci e cum nu se poate mai potrivit să vină de la Roma, Veneţia, Milano, din Genova şi din Liège, din Franţa şi din Olanda, clopotele şi candelabrele, sfeşnicele, candelele şi potirele, chivoturile de argint suflate cu aur, tabernacolele şi statuile sfinţilor faţă de care regele are o mai mare evlavie, şi odoarele altarelor, patrafirele, dalmaticele, cădelniţele, odăjdiile, cingătorile, draperiile, baldachinele, veşmintele albe ale peregrinelor, dantelele, şi trei mii de scînduri de lemn de nuc, pentru chesoanele din sacristie şi stranele din cor, fiind nucul o esenţă foarte preţuită în acest scop de Sfîntul Carlo Borromeo, iar din ţările de nord să vină corăbii întregi încărcate cu lemnărie pentru schele, şoproane şi adăposturi, frînghii şi parîme pentru

cabestane şi scripeţi, iar din Brazilia scînduri de angelim, nenumărate, pentru uşile şi ferestrele mînăstirii, pentru duşumeaua chiliilor, dormitoarelor, trapezei şi altor acareturi, socotind şi grămăjoarele de la despăducherniţe, fiind lemn care nu putrezeşte niciodată, nu ca acest sfărîmicios plop portughez, care nu e bun decît să fiarbă ceaunele şi să şadă pe el inşi cu greutate puţină şi buzunarele goale. De cînd în tîrgul Mafrei, în urmă cu opt ani, a fost pusă prima piatră a bazilicii aceasta de la Pêro Pinheiro, slavă Domnului, toţi cei ce sînt Europa îşi întorc mulţumiţi gîndul către noi, către banii pe care i-au primit în avans, mai mult către ce vor încasa la fiecare soroc şi cînd lucrarea va fi gata, ei sînt orfăurarii în aur şi argint, ei sînt topitorii de clopote, ei cioplitorii de statui şi reliefuri, ei ţesătorii, ei dantelăresele şi brodezele, ei ceasornicarii, ei gravorii, ei zugravii, ei frînghierii, ei lemnarii şi dulgherii, ei ceaprazarii, ei şelarii, ei tapiţerii, ei armatorii de corăbii, iar dacă vaca, ce atît de blîndă se lasă mulsă, nu o să poată fi a noastră, sau atîta vreme cît a noastră n-o să poată fi, s-o lase barem să stea cu portughezii că, în curînd, or să ne cumpere pe datorie o litră de lapte ca să facă clătite şi colaci, Dacă Maiestatea Voastră mai doreşte, să spună, adu numaidecît, anunţă maica Paula.

Dau năvală furnicile la miere, zahăr topit, mană ce cade din cer, ce sînt oare, cîte, poate vreo douăzeci de mii, privind toate în aceeaşi direcţie, ca anumite păsări de mare care cu sutele se adună pe ţărmuri să adore soarele, nu le pasă că vîntul le răvăşeşte coada şi penele în răspăr, vor numai să privească la ochiul călător din cer, şi în zboruri

moarte trec unele în faţa celorlalte, pînă cînd se sfîrşeşte ţărmul sau soarele se ascunde, mîine o să ne întoarcem în acelaşi loc, dacă n-o să venim noi, copiii noştri or să vină. Din cei douăzeci de mii aproape toţi sînt bărbaţi, cele cîteva femei rămîn la periferia adunării, nu atît din pricina obiceiului de a se despărţi sexele în timpul slujbei, ci, fiindcă, pierzîndu-se ele în mijlocul mulţimii, vii, da, poate ar ieşi de acolo, însă violate, cum am spune astăzi, nu-l pune la încercare pe Domnul Dumnezeul tău, iar dacă-l pui, nu veni după aceea să te plîngi că ai rămas grea.

S-a înţeles că e vorba de o slujbă. Între construcţie şi Insula Lemnului rămîne un loc întins, bătătorit de neîncetatul du-te-vino al lucrărilor, brăzdat de făgaşele carelor ce vin şi se duc, din fericire pămîntul e acum uscat, virtute a primăverii cînd începe să se cuibărească în braţele verii, în curînd oamenii vor putea să îngenuncheze fără să se mai teamă prea mult pentru genuncherele de la pantaloni, deşi lumea de pe aici nu este din aceea care se îngrijeşte cu deosebire de curăţenie, se spală cu propria-i sudoare. Pe o înălţime, în depărtare, este aşezată o capelă de lemn, dacă îşi închipuie cei de faţă că există vreun miracol în stare să-i facă pe toţi să intre înăuntru, fără doar şi poate că se înşală, a fost mai uşor să se înmulţească pîinile şi peştii, sau să încapă două mii de voinţe într-un clondir de sticlă, cel puţin aceasta nu e o minune, e lucrul cel mai firesc de pe lume, dacă-l doreşti cu tot dinadinsul. Scîrţîie acum cabestanele, cu un astfel de zgomot, sau cu altul asemănător, se deschid porţile cerului şi infernului, fiecare din materialul cuvenit, de cristal

cea a casei lui Dumnezeu, de bronz cea a casei lui Satana, te lămurești numaidecît după deosebirea de ecouri, aici, însă, scrîșnetul e numai cel al lemnului frecat de lemn, se ridică încet fațada capelei, se tot ridică pînă ce se transformă peretele în copertină, în același timp părțile laterale se îndoaie, părtează ca și cum niște mîini nevăzute ar fi deschis un tabernacul, prima oară cînd s-a întîmplat asta, nu lucra încă atîta lume la mînăstire, dar tot au fost cinci mii de persoane care au făcut Ah, în toate epocile trebuie să apară cîte o noutate care să-i uluiască pe oameni, apoi se obișnuiesc, în sfîrșit s-a deschis larg capela, lăsînd să se vadă înăuntru oficiantul și altarul, să fie o slujbă ca oricare alta, pare cu neputință, însă toată lumea aici de față a uitat că peste Mafra a zburat într-o zi Sfîntul Duh, cu totul altfel sînt slujbele din ajunul bătăliei, cînd se vor număra și se vor îngropa morții, cine știe dacă nu mă voi afla și eu printre ei, să profităm cum se cuvine de sfîntul sacrificiu, doar dacă dușmanul n-o să atace cumva înainte, ori s-a dus la slujbă mai devreme, ori că are o religie care se poate lipsi de ea.

Din colivia lui de lemn a propovăduit predicatorul mării de oameni, dacă ar fi fost marea de pești, ce frumos discurs[1] ar fi putut fi repetat aici, cu doctrina lui atît de clară, atît de sănătoasă, dar nefiind oamenii pești, predica a fost așa cum o

1. Aluzie la una dintre predicile Sfîntului Anton de Lisabona (de Padova pentru restul creștinătății) (1190-1231), pe care acesta ar fi adresat-o peștilor, la Rimini.

meritau oamenii, iar de auzit au auzit-o doar credincioșii aflați în apropiere, însă, dacă e sigur că haina nu face pe om, face, fără îndoială, credința, auzind ascultătorii fier știu că s-a spus cer, dacă etern infern, dacă sfios Cristos, dacă zeu Dumnezeu, și dacă nu se mai aude nimic, va să zică s-a sfîrșit predica și putem să o luăm din loc. Surprinzător este că s-a încheiat slujba și că nimeni n-a căzut mort, nu i-a omorît nici măcar soarele cînd a bătut din plin în chivot, împrăștiind scîntei în toate părțile, cum s-au mai schimbat timpurile, și cît amar de vreme s-a scurs de cînd, aflîndu-se Betșemiții pe ogor la culesul grîului, și-au ridicat din întîmplare ochii de pe seceră și au văzut cum venea chivotul Domnului din țara Filistenilor, a fost destul ca să se prăvălească la pămînt cincizeci de mii șaptezeci, acum au privit douăzeci de mii, erai acolo, nu te-am văzut. Religia noastră e foarte îngăduitoare, mai ales că fiind adunați laolaltă atîția credincioși, cum s-ar fi putut găsi răgazul și locul să se spovedească cu toții și cu toții să se împărtășească, așa că vor hălădui pe aici cum va da Domnul, dacă va da, căscînd a lehamite, luîndu-se la încăierare, înghesuind cîte o femeie pe după vreun gard sau prin locuri mai deocheate pînă mîine cînd va începe o nouă zi de muncă.

Baltasar trece prin mulțime, uite niște bărbați care s-au apucat de nevinovate jocuri de tras la țintă cu discul, alții s-au apucat de jocuri de noroc, interzise de rege, dacă trece pe aici coregidorul, n-or să scape aceștia fără cîteva zile de închisoare. Îl așteaptă pe Baltasar, la locul stabilit, Blimunda și Inês Antónia, și tot acolo vor veni, sau poate că

au şi ajuns, Álvaro Diogo şi feciorul său. Coboară cu toţii la vale, acasă îi aşteaptă bătrînul João Francisco, care abia mai poate să-şi mişte picioarele, mulţumindu-se cu slujba discretă pe care vicarul o rosteşte în biserica Sfîntului Andrei, de faţă e vicontele cu toată curtea lui, poate de aceea predicile sînt mult mai puţin înspăimîntătoare, deşi au neajunsul că trebuie să le asculţi de la cap la coadă şi că numaidecît se bagă de seamă neatenţiile celui ce ascultă, atît de firesti cînd anii sînt mulţi la număr sau te-au sleit de puteri. Au terminat de mîncat, Álvaro Diogo îşi doarme somnul de după-amiază, copilul se duce după vrăbii cu alţii de vîrsta lui, femeile cîrpesc şi peticesc cu discreţie, căci, astăzi e zi de odihnă, prin urmare nu vrea Dumnezeu să se lucreze, totuşi, dacă această gaură nu va fi ţesută azi, mîine va fi mai mare, şi, dacă e adevărat că Dumnezeu nu dă cu parul, tot atît de adevărat este că nu are de ce să mire pe nimeni că lucrez, numai cu ac şi aţă, chiar dacă nu am cine ştie ce îndemînare, cînd Adam şi Eva au fost creaţi, tot atît de puţin ştia unul ca şi celălalt, iar cînd i-au alungat din rai, nu s-a auzit că ar fi primit de la arhanghel vreo listă cu munci de bărbat şi cu munci de femeie, acesteia i s-a spus doar atît, Vei naşte în dureri, dar chiar şi asta se va termina într-o bună zi. Baltasar îşi lasă acasă cîrligul şi ţepuşa de fier, umblă cu ciotul de mînă la aer, vrea să vadă dacă mai simte acele reconfortante dureri în palmă, din ce în ce mai rare acum, şi acea mîncărime pe partea dinăuntru a degetului mare, senzaţia voluptuoasă că îl scarpină cu unghia degetului arătător, să nu cumva să-i spuneţi că toate astea se petrec doar în capul

lui, el va răspunde că nu are degete în cap, Dar dumneata, Baltasar, nu mai ai mînă, Nimeni nu poate fi sigur de asta, aşa-ţi trebuie dacă te apuci să vorbeşti cu oameni dintr-aceştia, în stare să nege însăşi realitatea.

Se ştie că Baltasar se va duce să bea, dar nu se va îmbăta. Bea de cînd a aflat de moartea părintelui Bartolomeu Lourenço, tristă moarte, a fost o zguduire puternică, precum un cutremur adînc care i-ar fi sfărîmat temeliile, lăsînd, totuşi, la suprafaţă, pereţii în picioare. Bea pentru că îşi aduce tot timpul aminte de păsăroi, acolo în munţii Barregudo, pe o coastă a lui Monte Junto, cine ştie dacă nu l-or fi găsit păstorii şi contrabandiştii, şi doar gîndindu-se la aşa ceva, suferă ca şi cum ar fi pus la caznă, pe butuc. Însă în timp ce bea, vine întotdeauna o clipă cînd simte aşezîndu-i-se pe umăr mîna Blimundei, nu-i mai trebuie nimic, acasă Blimunda îşi vede liniştită de treburi, Baltasar ia cana plină cu vin, crede că o va bea cum le-a băut şi pe celelalte, însă mîna îi atinge umărul, i se pare că aude un glas care spune, Baltasar, iar cana se întoarce pe masă neatinsă, prietenii ştiu că astăzi n-o să mai bea. Va rămîne tăcut, doar ascultînd, în timp ce toropeala vinului se risipeşte treptat, iar vorbele celorlalţi încep să-şi recapete înţelesul, chiar dacă e aceeaşi poveste, auzită de atîtea ori, Numele meu e Francisco Marques, m-am născut în Cheleiros, aproape de aici, la vreo două leghe de Mafra, am nevastă şi trei copii micuţi, toată viaţa am lucrat cu ziua şi, cum nu vedeam nici un mijloc să scap de mizerie, m-am hotărît să vin să lucrez la mînăstire, cică un călugăr din satul meu a fost cel

cu făgăduiala, așa am auzit cel puțin, că pe atunci eram un copilandru cam de vîrsta nepotului tău, dar las' că nu prea am de ce să mă plîng. Cheleirom nu e departe, din cînd în cînd îmi îndemn picioarele la drum, cele două care umblă și cel din mijloc, drept urmare nevastă-mea e iarăși cu burta la gură, tot ce strîng îi dau ei, dar sărăntocii ca noi trebuie să cumpere totul, noi nu primim nimic din negoțul cu India sau Brazilia, nici nu avem slujbe sau lefuri de la palat, ce pot eu să fac cu o simbrie de două sute de reali, trebuie să plătesc ce mănînc și cana de vin pe care o beau, doar birtașilor le merge bine, și dacă e adevărat că mulți au venit din Lisabona fără voia lor, eu în nevoie trăiesc și nevoiaș am rămas, Numele meu e José Pequeno, n-am tată, nici mamă, nici muiere care să-mi fie nevastă, nici măcar nu știu dacă acesta este numele meu adevărat ori dacă am mai avut vreunul înainte, am apărut într-un sat lîngă Torres Vedras, așa se zice, vicarul m-a botezat José, Mărunțelul mi-au zis după aceea, că n-am crescut prea mult, cu cocoașa asta în spinare nici o femeie nu m-a vrut de bărbat, dar toate vor mai mult, dacă se întîmplă să mă lase să mă urc pe ele, nu am altă mulțumire, vino încoace, acum șterge-o, dacă o să apuc bătrînețile, nici de asta n-o să mai fiu bun, am venit la Mafra pentru că îmi place să muncesc cu boii, boii sînt și ei de împrumut în lumea asta, nu sîntem de aici, Mă numesc Joaquim da Rocha, m-am născut în apropiere de Pombal, acolo mi-e familia, doar nevasta, copii am avut patru, dar toți s-au prăpădit înainte să împlinească zece ani, doi de vărsat negru, ceilalți de lingoare, aveam acolo o palmă de ogor, dar

ce cîștigam nu ajungea pentru mîncare, atunci i am zis femeii, mă duc la Mafra, e muncă sigură și pentru mulți ani, cît ține ne ține, de șase luni nu m-am dus acasă, poate nici n-o să mă mai întorc, de femei nu ducem lipsă, iar a mea trebuie să fi fost din neam afurisit ca să zămislească patru copii și pe toți să-i lase să moară, Numele meu e Manuel Milho, vin de pe șesurile de la Santarém, într-o zi ofițerii coregidorului au trecut pe acolo vestind că pe șantierul de la Mafra se dă simbrie și mîncare bună, am venit eu și încă cîțiva, doi care au venit cu mine au fost îngropați sub dealul care s-a prăbușit anul trecut, nu-mi plac locurile astea și nu pentru că au murit doi consăteni de-ai mei, nu-i e dat omului să-și aleagă propria moarte, ci pentru că duc dorul după rîul din satul meu, știu prea bine că marea are apă din belșug, se vede de-aici, dar spuneți-mi ce poate omul să facă cu atîta nemărginire, valul care tocește pietrele, revărsîndu-se mereu peste nisip, pe cînd rîul curge între două maluri, e ca o procesiune de pocăiți, se mișcă tîrîș-grăpiș, iar noi, în picioare, uitîndu-ne la el, sîntem ca frasinii și plopii, iar cînd vrei să vezi ce-ți mai face chipul, dacă a îmbătrînit prea tare, apa e oglinda care trece și stă pe loc, iar noi, care stăm pe loc, sîntem cei care trecem, de unde îmi vin asemenea lucruri în minte, uite că nu știu să spun, Numele meu e João Anes, am venit de la Porto și sînt dogar, pentru a construi o mînăstire e nevoie și de dogari, altminteri cine ar face și ar drege albiile și butoaiele și căldările, dacă zidarul stă pe schelă și îi aduc mortarul, trebuie să-l întindă bine cu mistria ca să facă priză bună piatra care e pusă și cealaltă pe

care o pune, de aceea are găleata lîngă el, iar vitele beau de unde, beau din adăpătoare, și cine a făcut adăpătorile, le-au făcut dogarii, nu că aș vrea să mă laud, dar nu e altă meserie ca a mea, chiar și Dumnezeu a fost dogar, uitați-vă numai la polobocul ăsta uriaș care e marea, dacă lucrarea n-ar fi fost perfectă, dacă doagele n-ar fi fost îmbinate atît de desăvîrșit, ar năvăli marea peste pămînt, ar veni un al doilea potop, despre viața mea nu am mare lucru să spun, mi-am lăsat familia la Porto, se descurcă și ei cum pot, nu mi-am văzut nevasta de doi ani, visez uneori că stau culcat lîngă ea, dar dacă eu sînt, nu am chipul meu, a doua zi îmi merge prost la lucru, aș vrea să mă văd întreg în vis, în locul acelui chip fără gură, nici trăsături, fără ochi, fără nas, ce chip o fi văzînd atunci nevastă-mea, nu știu, aș dori să fie al meu, Numele meu este Julião Mau-Tempo, de loc din Alentejo, și am venit să muncesc la Mafra din pricina foamei de care pătimește provincia mea, nu știu cum de mai scapă lumea cu viață, dacă nu ne-am fi obișnuit să mîncăm iarbă și ghindă, sînt sigur că am fi murit cu toții de mult, te doare sufletul să vezi meleaguri atît de întinse, doar cine a trecut pe acolo poate să înțeleagă, și nu e decît pîrloagă, puține sînt pămînturile arate și semănate, în rest pădure și singurătate, și o țară de războaie, cu spaniolii venind și plecînd ca la ei acasă, acum au lăsat pacea în pace, cine poate ști pentru cîtă vreme, dar regii și nobilii, cînd nu ne gonesc și nu ne trimit pe noi la moarte, gonesc și omoară vînatul, vai de săracul care e prins cu un iepure în tolbă, chiar dacă l-a găsit mort de boală sau de bătrînețe, cel mai mic necaz care i se poate

întîmpla e să capete o duzină de vergi pe spinare, eu să învețe că atunci cînd Dumnezeu i-a făcut pe iepuri, a fost pentru distracția și ceaunul stăpînilor, am îndura și vergile dac-am putea rămîne cu vînatul, am venit la Mafra pentru că vicarul din parohia mea spunea prin biserici că acela care s-o duce o să devină slujbaș al regelui, adică nu chiar slujbaș, dar ca și cum ar fi, și că slujbașii regelui, asta spunea el, nu duc lipsă de ale gurii și primesc și ce să pună pe ei, mai ceva ca în rai, pentru că dacă e sigur că Adam, neavînd cu cine să se certe pe tainul de mîncare, mînca atît cît avea chef și poftă, cu hainele o ducea mai prost, pînă la urmă s-a vădit că totul era minciună, de rai nu vorbesc, că nu am fost pe vremea aceea, însă de Mafra da, iar dacă reușesc să nu mor de foame e pentru că cheltuiesc tot ce cîștig, în zdrențe umblu cum umblam, cît despre a fi slujbaș al regelui mai trag încă nădejde să nu mor fără să-mi văd o dată stăpînul la față, doar că mă chinuiește gîndul să stau atîta vreme departe de ai mei, un om, dacă are copii, se simte sătul și-ndestulat doar văzîndu-le chipul, bine ar fi să se simtă și ei sătui și-ndestulați privind la al nostru, asta-i soarta, să se sfîrșească viața în timp ce privim unii la alții, cine ești tu, ce cauți aici, cine oi fi și ce oi căuta, am întrebat și n-am aflat răspunsul, nu, nici unul dintre copiii mei nu are ochi albaștri, dar sînt sigur că toți sînt ai mei, ochii albaștri apar cînd și cînd în familie, mama mamei mele avea ochii de culoarea asta, Numele meu e Baltasar Mateus, toți îmi zic Șapte-Sori, José Pequeno știe de ce i se spune astfel, însă eu nu știu de cînd și din ce pricină ne-au băgat cei șapte sori în casă,

dacă am fi de șapte ori mai bătrîni ca singurul soare ce ne luminează, ar trebui să fim noi regii acestei lumi, în sfîrșit, astea sînt vorbe nebunești ale unuia care a fost odată aproape de soare, iar acum a băut peste măsură, dacă o să mă auziți spunînd lucruri nesăbuite, ori e de la soarele pînă la care am suit, ori de la vinul care mi s-a suit la cap, știu că m-am născut aici, acum patruzeci de ani împliniți, dacă nu m-oi fi înșelat la socoteală, mama a murit, se numea Marta Maria, tatăl meu abia de mai poate să umble, cred că au început să-i crească rădăcini în talpă, sau o fi inima tînjind să-și găsească locul de odihnă, am avut aici o palmă de ogor, așa ca Joaquim da Rocha, însă, cu toată răscolirea asta de pămînturi, nu-i mai știu locul, poate chiar eu am cărat țărînă de acolo cu roaba, să-i fi zis careva bunicului meu că un nepot de-al lui va arunca pămîntul care a fost semănat și săpat, acum o să pună peste el un donjon, sînt întorsăturile vieții, nici a mea n-a avut prea puține, cît am fost tînăr am săpat și am semănat pentru moșieri, terenul nostru era atît de mic încît tata o scotea singur la capăt cu munca în tot timpul anului și îi mai rămînea încă vreme să lucreze o bucată de țarină pe care o luase în arendă, ei bine, de foame, de ceea ce se numește foame, nu am suferit, dar nici belșugul ori îndestularea nu le-am cunoscut niciodată, mai tîrziu am luptat în războiul regelui, acolo mi-am lăsat mîna stîngă, abia după aceea am aflat că, fără ea, începusem să devin egalul lui Dumnezeu, iar cînd n-am mai fost bun de război, m-am întors la Mafra, dar înainte am stat cîțiva ani la Lisabona, astea sînt toate, nu mai e nimic de adăugat, Și ce-ai făcut la

Lisabona, întrebă João Anes, ca fiind dintre toți singurul meșter breslaș, Am lucrat la măcelăria din Terreiro do Paço, căram carnea, Și cînd ai fost aproape de soare, vru să știe Manuel Milho, poate fiind el cel care obișnuia să privească rîul curgînd, Asta s-a întîmplat odată cînd am urcat pe un munte foarte înalt, atît de înalt încît întinzînd brațul atingeam soarele, nici nu mai știu prea bine dacă mîna mi-am pierdut-o în război sau mi-a ars-o soarele, Și care să fie muntele ăsta, în Mafra nu sînt munți care să ajungă pînă la soare, nici în Alentejo nu sînt, că Alentejul îl cunosc eu bine, spuse Julião Mau-Tempo, A fost poate un munte care în ziua aceea era înalt, iar azi este mititel, Dacă pentru a surpa un deal ca astea de pe aici, e nevoie de atîtea mii de încărcături de pulbere, ca să faci să se micșoreze un munte înalt ar trebui toată pulberea din lume, spuse Francisco Marques, cel care vorbise primul, dar Manuel Milho stărui, Ai ajuns aproape de soare doar dacă ai zburat ca păsările, acolo în zăvoi se văd uneori niște ulii care prind să urce, tot urcă, făcînd rotocoale, iar apoi dispar, se fac atît de mici încît nu-i mai poți zări, se duc către soare, dar noi nu cunoaștem drumul pe unde se ajunge, nici poarta pe unde se intră, iar tu ești om și nu ai aripi, Doar dacă n-oi fi cumva vrăjitor, spuse José Pequeno, ca o femeie din satul unde m-au găsit, care se ungea cu alifii, încăleca pe mătură și zbura noaptea dintr-un loc în altul, așa se zicea cel puțin, că eu de văzut, n-am văzut niciodată, Nu sînt vrăjitor, apucați-vă să spuneți lucruri dintr-astea, că mă și înhață Sfîntul Oficiu, la fel nimeni nu m-a auzit spunînd că aș fi zburat, Dar ai mărturisit că ai fost aproape

de soare, şi altceva pe deasupra, cum ai început tu să fii egalul lui Dumnezeu după ce ai rămas fără mînă, dacă asemenea erezie ajunge la urechile Sfîntului Oficiu, chiar că nu te mai poţi salva, Ne-am salva cu toţii dacă ne-am face egalii lui Dumnezeu, spuse João Anes, Dacă ne-am face egalii lui Dumnezeu am putea să-l chemăm la judecată că nu ne-a dat dintru început această egalitate, spuse Manuel Milho, iar Baltasar explică, în sfîrşit uşurat că nu mai era vorba de zbor, Dumnezeu nu are mîna stîngă pentru că la dreapta lui îşi aşază aleşii, şi, de vreme ce osîndiţii se duc în iad, la stînga lui Dumnezeu nu se mai aşază nimeni, atunci la ce-ar mai vrea Dumnezeu să aibă mîna stîngă, dacă mîna stîngă nu-i este de folos va să zică ea nu există, a mea nu e de folos pentru că nu există, e singura deosebire. La stînga lui Dumnezeu se află poate un alt dumnezeu, poate că Dumnezeu e aşezat la dreapta altui dumnezeu, poate că Dumnezeu e doar unul dintre aleşii altui dumnezeu, poate că sîntem cu toţii dumnezei aşezaţi, de unde-mi vin lucrurile astea în minte, uite că nu ştiu, spuse Manuel Milho, iar Baltasar încheie, Atunci sînt eu ultimul din şir, la stînga mea nu se mai poate aşeza nimeni, cu mine se sfîrşeşte lumea, De unde vin asemenea lucruri în mintea acestor oameni simpli, analfabeţi cu toţii, în afară de João Anes care are puţină învăţătură, uite că noi nu ştim.

Clopotul de la biserica Sfîntului Andrei, în fundul văii, bătu de vecernie. Pe deasupra Insulei Lemnului, pe uliţe şi în curţi, în taverne şi barăci, se aude un murmur neîntrerupt, ca marea în depărtare. Or spune douăzeci de mii de oameni

rugăciunea de seară, şi-or povesti unii altora viaţa, cine mai poate să ştie.

PĂMÎNT FĂRÎMIŢAT, PIETRIŞ ŞI PRUND pe care praful de puşcă sau tîrnăcopul le-au smuls din rărunchii de piatră ai pămîntului, toate acestea sînt transportate de roabele mînuite de oameni, umplîndu-se valea cu ce se jupoaie de pe munte sau se extrage din noile gropi de fundaţie. Pentru bolovănişul mai greu de urnit se află aici carele masive, consolidate cu drugi de fier, la care trag fără odihnă boii şi catîrii, oprindu-se doar atît cît să încarce şi să descarce. Pe schele, pe rampele din scînduri de lemn, bărbaţii urcă pietrele atîrnate de jugul petrecut peste umeri şi ceafă, de-a pururi fie lăudat cel care a născocit jugul căptuşit cu piele, a fost desigur unul pe care l-a durut. Sînt îndeletniciri deja descrise, care, fiind munci obişnuite ce nu pretind prea multă îndemînare, se recapitulează mai uşor, însă le povestim încă o dată ca să nu ne îngăduim să uităm ceea ce privim de obicei fără prea mare atenţie, cu mintea aiurea, aşa cum ne uităm la propriile noastre degete atunci cînd le vedem scriind, rămînînd astfel ascuns, şi într-un caz şi în celălalt, acela care face de către ceea ce este făcut.

Am vedea mai bine şi mai mult, dacă am privi de la înălţime, plutind de pildă în maşina zburătoare pe deasupra Mafrei, muntele străbătut, valea cunoscută, Insula Lemnului pe care au înnegrit-o anotimpurile, ploaia şi soarele, cîteva scînduri au început să putrezească, mormanele de trunchiuri tăiate în pădurea de pini de la Leiria

şi în împrejurimile Lisabonei, şi lîngă Torres Vedras, fumăraia diurnă şi nocturnă scoasă de cuptoarele de var care se numără cu sutele între Mafra şi Cascais, corăbiile care aduc alte cărămizi din Algarve şi din Entre-Douro-e-Minho şi le descarcă pe ţărmurile unui canal în susul Tejului, săpat de mîna omului, la cheiul de la Santo António do Tojal, harabalele care, prin Monte Achique şi Pinheiro de Loures, aduc mormane de materiale de construcţie la mînăstirea Maiestăţii Sale, şi altele, încărcate cu piatra de la Pêro Pinheiro, nu e altă belvedere mai bună ca aceasta în care ne aflăm, n-am fi în stare să ne facem o idee asupra măreţiei operei dacă părintele Bartolomeu Lourenço n-ar fi inventat păsăroiul, pe noi ne susţin în văzduh voinţele adunate de Blimunda înăuntrul sferelor de metal, jos pe pămînt umblă alte voinţe, prinse de globul terestru prin legea gravitaţiei şi a necesităţii, dacă am putea număra carele ce se mişcă încolo şi încoace, dus şi întors, aproape sau mai departe, am ajunge la două mii cinci sute, privite de aici, de sus, par că stau pe loc, atît este de grea povara ce o poartă. Dar dacă vrem să-i vedem pe oameni, trebuie să ne dăm ceva mai aproape.

Vreme de multe luni, Baltasar a tras şi a împins la roabă, pînă cînd, într-o zi, se simţi sătul să tot fie vită de povară, ba înainte, ba înapoi, şi, după ce făcu dovada publică a îndemînării sale în faţa mai marilor priveghetori, i se încredinţă o pereche de boi din sumedenia pe care regele o cumpărase. Îi fusese de mare ajutor la înaintarea în slujbă José Pequeno, a cărui cocoaşă i se părea caraghioasă intendentului care se apucă să spună

că boarul stătea bot în bot cu boii, şi era aproape adevărat, însă, dacă şi-a închipuit că astfel îl jignea, apoi s-a înşelat amarnic, fiindcă, pentru prima oară în viaţă, José Pequeno deveni conştient de bucuria pe care o simţea privind cu ochii săi omeneşti drept în ochii imenşi şi blajini ai boilor, unde îşi vedea reflectat propriul chip, trupul şi, ceva mai jos, picioarele, contopindu-se cu pleoapa inferioară, atunci cînd un om încape în întregime în ochiul unui animal, se poate în sfîrşit admite că lumea a fost alcătuită bine. José Pequeno îi fusese de mare ajutor lui Baltasar fiindcă stăruise pe lîngă intendent să-l primească în rîndul boarilor, dacă un schilod putea să lucreze cu boii, de ce n-ar lucra doi, îşi ţin de urît unul altuia, iar dacă el n-o să se împace cu munca, nu riscă nimic, se înapoiază la roabă, într-o singură zi se va vedea cît de iscusit este omul. Despre boi Baltasar ştia destul de multe, chiar neavînd de-a face cu ei aţîţia ani, şi în două drumuri se şi vădi că nu era cîrligul un cusur, iar mîna dreaptă nu uitase nici o clauză a artei îmboldirii. Cînd a ajuns acasă, în seara aceea, era la fel de mulţumit ca pe vremea cînd, copil fiind, descoperise primul ou într-un cuibar, sau cînd, bărbat, se culcase cu prima femeie, sau cînd, soldat, auzise primul apel de goarnă, iar în zori îşi visă dobitoacele şi mîna stîngă, nu-i lipsea nimic, pînă şi Blimunda era aşezată pe spinarea unuia dintre boi, să tălmăcească asta cine s-o fi pricepînd la visurile visate.

Baltasar îşi începuse de puţină vreme noua lui viaţă, cînd se anunţă că trebuia mers la Pêro Pinheiro pentru a aduce de acolo o piatră foarte mare, destinată verandei de deasupra porticului

bisericii, atît de colosală era piatra încît nu calculase că era nevoie de două sute de perechi de boi ca s-o aducă, și de o mulțime de oameni care să dea ajutor. În Pêro Pinheiro se construise carul unde avea să fie încărcat pietroiul, un fel de corabie din India pe roți, așa ziceau cei care îl văzuseră aproape isprăvit, și care avuseseră prilejul să dea cîndva cu ochii și de termenul naval de comparație, E vorba, fără îndoială, de o exagerare să judecăm mai bine văzînd și făcînd, așa cum o să vadă și o să facă toți acești bărbați care se scoală cu noaptea în cap și se pregătesc să porn ească spre Pêro Pinheiro, ei și cei patru sute de boi, și încă douăzeci de căruțe care duc uneltele trebuincioase pentru strămutarea pietroiului, o bine să se știe, funii și cabluri, pene, pîrghii, roți de schimb făcute pe măsura celorlalte, osii noi pentru cazul în care s-ar rupe cele vechi, proptele de mărimi diferite, ciocane, clești, tole, secere pentru cînd o să trebuiască să taie fîn pentru vite, mai transportă căruțele rațiile de mîncare pentru oameni, cu toate că prin sate or să mai cumpere de-ale gurii, aflîndu-se astfel în care o lume atît de numeroasă de obiecte, încît cine a crezut că l-a dus va merge cocoțat, va trebui să meargă pe propriile-i picioare, nici nu-i mult, trei leghe pînă acolo, trei leghe înapoi, bineînțeles că drumurile sînt proaste, însă boii și oamenii le-au străbătut de atîtea ori cu alte încărcături, încît de îndată ce își vor afunda copita ori talpa în țărînă, își vor da seama că se află pe meleaguri cunoscute, chiar dacă urcușul e trudnic, iar coborîrea plină de primejdii. Dintre bărbații pe care i-am cunoscut acum două-trei zile, vor face această călătorie José

Pequeno şi Baltasar, mînîndu-şi fiecare perechea sa de boi, iar în mulţimea pedestră, chemată doar pentru forţa braţului, se află bărbatul din Cheleiros, cel care-şi are acolo nevasta şi copiii, pe nume Francisco Marques, şi se mai află Manuel Milho, cel căruia îi tot vin idei şi nu ştie de unde. Mai sînt şi alţi José, şi Francisco, şi Manuel, Baltasarii or fi mai rari, şi trebuie să fie o sumedenie de João, şi de Álvaro, António şi Joaquim, poate cîţiva Bartolomei, dar nici unul cel cu pricina, şi o grămadă de Pedro, şi Vicente, şi Bento, şi Bernardo şi Caetano, tot ce e nume de bărbat merge în acest convoi şi tot ce e viaţă de asemenea, mai ales dacă e chinuită, şi cu deosebire dacă e mizerabilă, cum însă nu le putem povesti viţele, fiind atît de multe, cel puţin numele să le lăsăm înscrise pe hîrtie, aceasta-i obligaţia noastră, doar pentru asta scriem, ca să îi facem nemuritori pe oameni, aşadar să rămînă aici, dacă de noi depinde, Alcino, Brás, Cristóvão, Daniel, Egas, Firmino, Geraldo, Horácio, Isidro, Juvino, Luís, Marcolino, Nicanor, Onofre, Paulo, Quitério, Rufino, Sebastião, Tadeu, Ubaldo, Valério, Xavier, Zacarias, o literă de fiecare, ca să fie reprezentaţi cu toţii, este de presupus că nu toate aceste nume or fi cele proprii timpului şi locului, oamenilor cu atît mai puţin, însă, pînă nu vor dispărea cei munciţi, nu vor dispărea nici muncile lor, iar cîte o muncă se va afla în viitorul cîte unui nume, în aşteptarea omului care le va dobîndi pe amîndouă. Dintre toţi cei care aparţin alfabetului dat ca mostră şi care se îndreaptă spre Pêro Pinheiro, ne pare rău că îl lăsăm să plece fără să-i fi povestit viaţa pe acel Brás, care e roşcovan şi chior de

ochiul drept precum Camões[1], se vor grăbi negreșit unii să spună că asta e o țară de schilozi, un ghebos, un ciung, un chior, și că turnăm negreală în cerneală, eroii se aleg dintre cei frumoși și arătoși, dintre cei zvelți și trași ca prin inel, dintre cei teferi și nevătămați, așa ne-ar fi plăcut și nouă însă adevărul e adevăr, ar trebui mai degrabă să ni se mulțumească fiindcă n-am consimțit să intre în poveste gîngavii și bîlbîiții, șchiopii și botoșii, țicniții și epilepticii, urecheații și prostănacii albinoșii și imbecilii, rîioșii și buboșii, chelboșii și răpciugoșii, atunci să fi văzut cortegiul de lazări și de quasimozi care ar fi ieșit din Mafra înainte de revărsatul zorilor, vorba e că noaptea toate pisicile sînt negre și umbre toți oamenii, de-ar fi venit Blimunda să-și ia rămas-bun fără să-și fi mîncat înainte pîinea, ce voință ar fi văzut ea oare în fiecare dintre ei, voința de a fi altfel.

Nici nu se luminase bine de ziuă, că soarele și începuse să dogorească, nu-i de mirare, doar sîntem în iulie. Trei leghe, pentru acest popor de umblă reți, nu înseamnă un capăt de țară, mai ales că majoritatea își potrivesc pasul după cel al vitelor, iar acestea n-au cunoștință de nici un motiv care le-ar îndemna a păși cu mai mare zor. Scutiți de povară, înjugați doi cîte doi, boii se mișcă temă tori de atîta bine, aproape că-i invidiază pe frățînii care trag la carele încărcate cu unelte, se simt de parcă i-ar fi pus la îngrășat înaintea tăierii

1. Marele poet portughez Luís Vaz de Camões a fost numit „poetul cu un singur ochi" (*o poeta dum olho só*), pentru că își pierduse ochiul drept într-o bătălie cu maurii, la Ceuta (1547).

Oamenii, cum am zis, păşesc agale, unii tăcuţi, alţii sporovăind, dîndu-se fiecare pe lîngă prietenii pe care-i are, însă pe unul dintre ei l-au apucat căldurile şi, de cum a ieşit din Mafra, şi-a luat picioarele la spinare, de parcă aleargă spre Cheleiros să-şi scape tatăl de spînzurătoare, era Francisco Marques, care profita de ocazie ca să se spînzure de gîtul femeii sale, acum că ea avea din nou urciorul gol, ori n-o fi asta intenţia lui, poate că vrea numai să stea puţin cu copiii, să schimbe o vorbă cu nevasta, să-i ureze cele bune şi nimic mai mult, fără să se gîndească la hîrjonelile care vor trebui zorite, căci tovarăşii lui se apropie din urmă, şi ar fi bine să ajungă în acelaşi timp cu ei la Pêro Pinheiro, Uite că trec prin faţa porţii noastre, pînă la urmă tot am reuşit să mă culc cu tine, copilaşul doarme, nu-şi dă seama de nimic, pe ceilalţi i-am trimis afară să vadă dacă plouă, iar ei pricep că tata vrea să fie singur cu mama, ce ne-am fi făcut dacă regele ar fi poruncit să se construiască mînăstirea în Algarve, iar ea întrebă, Deja pleci, iar el răspunse, Ce pot face, însă cînd ne întoarcem, vom trage prin apropiere şi o să rămîn cu tine toată noaptea.

Cînd Francisco Marques ajunse la Pêro Pinheiro, cu sufletul la gură şi cu genunchii moi, tabăra fusese aşezată, e adevărat că nu se zăreau bărăci, nici corturi, de strajă stăteau acelaşi număr de soldaţi ca de obicei, însă părea un iarmaroc, peste patru sute de capete de vite, cu oamenii umblînd printre boi, mînîndu-i pe toţi într-o parte, unele dobitoace se speriau, încercau să împungă cu coarnele, spectaculos, dar fără răutate, apoi s-au apucat să rumege fînul descărcat din care, aveau

mult de aşteptat, mîncau acum în grabă oamenii de la tîrnăcoape şi lopeţi, de ei va fi nevoie în curînd. Era în faptul zilei, soarele dogorea, încingînd cu putere pămîntul tare şi uscat, acoperit de fragmente mărunte de marmură, aşchii şi ţăndări, iar de o parte şi de alta a văgăunii adînci a carierei, blocuri uriaşe îşi aşteptau rîndul să fie duse la Mafra. Vor călători cu siguranţă, dar nu astăzi.

Cîţiva oameni se strînseseră în mijlocul drumului, cei din spate încercau să privească pe deasupra capetelor celorlalţi, sau dădeau din coate ca să ajungă în faţă, se apropie şi Francisco Marques, compensînd întîrzierea cu graba de a afla, Ce vedeţi acolo, din întîmplare îi răspunse chiar roşcovanul, Piatra, iar altul adăugă, N-am văzut în viaţa mea aşa ceva, şi clătina din cap, uluit. Se apropiară atunci soldaţii şi, cu ordine şi îmbrînceli, împrăştiară adunarea, Ştergeţi-o de aici, bărbaţii sînt la fel de curioşi ca şi copiii, veni şi funcţionarul de la administraţie însărcinat cu acest transport, Daţi-vă la o parte, faceţi loc, oamenii se îndepărtară, călcîndu-se în picioare, iar ea se ivi, bine zisese Brás cel chior şi roşcovan, Piatra.

Era o enormă lespede dreptunghiulară, o namilă de marmură zgrunţuroasă care stătea aşezată pe trunchiuri de pin, dacă ne-am da mai aproape am auzi fără îndoială suspinul sevei, aşa cum auzim acum geamătul uluit care iese din gura oamenilor în clipa în care piatra, eliberată de gangă, s-a înfăţişat în dimensiunea ei reală. Funcţionarul de la administraţie se apropie şi îşi aşază palma deasupra ei, ca şi cum ar fi luat-o în stăpînire în numele Maiestăţii Sale, numai că, dacă aceşti oameni şi aceste animale nu-şi vor da

toată osteneala, praful şi pulberea se va alege din toată puterea regală. Îşi vor da însă toată osteneala. De aia au venit, de aia şi-au părăsit ogoarele şi treburile, treburi care le cereau şi ele toată puterea şi vlaga de care sînt în stare, pe pămînturi pe care munca lor abia de le făcea să rodească, poate fi deci liniştit administratorul, căci nimeni nu va da bir cu fugiţii.

Acum se apropie pietrarii de la carieră, vor termina să surpe şi să niveleze dîmbul pe care a fost tîrîtă piatra, în dreptul laturii ei mai înguste. Aici va veni să acosteze corabia din India, dar, mai înainte, bărbaţii veniţi de la Mafra vor trebui să croiască un drum larg pe unde o să alunece carul, o rampă care va coborî lin pînă la şosea, şi numai după aceea va putea să înceapă călătoria. Înarmaţi cu tîrnăcoape şi lopeţi, înaintează oamenii din Mafra, ofiţerul a scrijelit pe pămînt conturul scobiturii, iar Manuel Milho, care se afla lîngă omul din Cheleiros, spuse, măsurîndu-se cu lespedea, atît de apropiată acum, E maica pietrelor, n-a spus că era tatăl pietrelor, ci mama, poate fiindcă venea din străfunduri, năclăită încă de lutul matricei, mamă gigantică pe care s-ar fi putut întinde o mulţime de oameni, sau ea i-ar fi putut strivi pe ei, cît de mulţi, să facă socoteala cine o vrea, căci lespedea are în lungime treizeci şi cinci de palme, în lăţime cincisprezece, iar grosimea ei este de patru palme şi, pentru a da o informaţie completă, după ce, în Mafra, va fi cioplită şi şlefuită, va rămîne doar cu puţin mai mică, treizeci şi două de palme, paisprezece, trei, în aceeaşi ordine, iar cînd se va termina într-o bună zi cu palmele şi cu picioarele pentru că a venit pe

lume metrul, se vor afla alţi oameni să ia alte măsuri şi vor afla şapte metri, trei metri, şaptezeci şi patru de centimetri, luaţi aminte, iar acum vechile greutăţi au luat acelaşi drum ca şi vechile măsuri, în loc de două mii o sută douăsprezece *arrobe*[1], vom zice că greutatea pietrei de la verandă clădirii care va fi numită Benedictione este de treizeci şi una de mii douăzeci şi unu de chile, treizeci şi una de tone în cifre rotunde, doamnelor şi domnilor vizitatori, şi acum să trecem în sala următoare, mai avem încă mult de umblat.

Oamenii au săpat pămîntul toată ziua. Au venit şi boarii să dea o mînă de ajutor, Baltasar Şapte-Sori s-a reîntors la roabă, fără să se simtă înjosit, se cuvine să nu uităm de muncile grele, nimeni nu e scutit de a avea din nou nevoie de forţa brută, să ne închipuim că mîine n-o să se mai ştie ce-i aia pîrghie, altă soluţie nu va exista decît să punem din nou braţul şi umărul la treabă, pînă ce-o să reînvie Arhimede şi o să zică, Daţi-mi un punct de sprijin pentru ca voi să puteţi ridica lumea. La apusul soarelui, drumul era gata pe o întindere de o sută de paşi, pînă la şoseaua pietruită, pe care veniseră agale dimineaţă. Oamenii cinară şi se duseră să se culce, împrăştiaţi pe ţarini, pe sub copaci, la adăpostul blocurilor de piatră, albe ca laptele, care deveniră strălucitoare cînd răsări luna. Noaptea era caldă. Dacă pe alocuri ardea cîte un foc, era numai ca să le ţină oamenilor de urît. Boii rumegau molcom, pe bot li se prelingea un

1. *Arobba* (port.), veche măsură de greutate echivalînd cu aproximativ 15 kg.

fir de salivă care înapoia țărînii sevele pămîntului, unde totul se întoarce, pînă și pietrele ridicate cu atîta trudă, oamenii care le înalță, pîrghiile care le saltă, proptelele care le susțin, oricîtă osteneală v-ați da, nu vă puteți închipui, domnilor, cîtă muncă s-a investit în această mînăstire.

Cînd sună goarna, era încă întuneric. Oamenii se sculară, își împăturiră mantalele, boarii se duseră să înjuge boii, administratorul coborî în carieră din casa unde dormise peste noapte împreună cu ajutoarele sale și supraveghetorii, ca aceștia să vadă ce porunci trebuiau date și în ce scop. Din căruțe au fost descărcate funiile și cablurile, atelajele de boi s-au înșirat pe drum, pe două rînduri. Mai trebuia să sosească numai corabia din India. Era o platformă din bîrne groase, așezată pe șase roți masive, cu osii rigide, doar cu puțin mai mare decît lespedea pe care avea s-o transporte. Oamenii o împingeau cu mîinile, făcînd mare gălăgie cei ce se sforțau și cei ce strigau porunci, unuia îi alunecă piciorul sub o roată într-o clipă de neatenție, se auzi un urlet de durere insuportabilă, călătoria începu rău. Baltasar se afla în apropiere, cu boii săi, văzu cum țîșnea sîngele și, pe nepusă masă, se regăsi în Jerez de los Caballeros, cu cincisprezece ani în urmă, cum trece timpul. Odată cu timpul obișnuiesc să treacă și durerile, e însă prea devreme ca să treacă aceasta, omul e dus, țipînd ca din gură de șarpe, îl transportă la Morelena, unde se află o infirmerie, poate că va scăpa doar cu un picior mai scurt, fir-ar a dracului de viață. Și Baltasar a dormit o noapte în Morelena, împreună cu Blimunda, așa e viața, adună în același loc și nemărginita

desfătare și durerea fără margini, plăcutul miros al umorilor sănătoase și putreziciunea fetidă a rănii cangrenate, dacă vrei să creezi un cer și un infern e destul să cunoști trupul omenesc. Nu se mai zărește nici o urmă din sîngele care s-a scurs în țărînă, au trecut roțile carului, l-au călcat tălpile oamenilor, copitele grele ale boilor, pămîntul a supt și a șters restul, numai o bucată de cremene care a fost aruncată la marginea drumului mai păstrează încă o pată de culoare.

Platforma coborî foarte încet, susținută pe povîrniș de bărbații care slăbeau funiile cu prudență, pînă cînd, într-un tîrziu, se înfruntă cu peretele de pămînt pe care îl neteziseră pietrarii. Acum se vor vedea într-adevăr știința și arta. Au fost înțepenite cu pietroaie toate roțile carului, ca să nu se îndepărteze de perete cînd lespedea va fi împinsă în jos de pe buștenii, alunecînd pe platformă. S-a așternut un strat de lut pe toată suprafața acestei ca să micșoreze frecarea pietrei pe lemn și, în sfîrșit, au fost petrecute cablurile de-a lungul lespezii, cîte unul din fiecare parte, pe deasupra buștenilor, un altul o încingea de-a latul, formîndu-se astfel șase lațuri, care au fost prinse și înnodate în fața carului, în jurul unei bîrne trainice, întărite cu cercuri de fier, de unde pornesc alte două cabluri, mai groase, hățurile principale, pe care sînt prinse rînd pe rînd altele de mai mică grosime, de care vor trage boii. În cazul de față, nu s-a întîmplat ca fapta să dureze mai puțin decît povestirea ei, ci dimpotrivă, soarele deja a răsărit, deja s-a înălțat deasupra munților din depărtare, și încă se întăresc cele din urmă noduri, se varsă apă peste lutul care între timp s-a uscat, dar mai

întîi atelajele de boi au trebuit așezate la distanța potrivită și toate funiile au fost întinse îndeajuns ca să nu se piardă forța de tracțiune din pricina nepotrivirilor, trag eu, tragi și tu, mai cu seamă că, în realitate, nu e destul spațiu pentru cele două sute de atelaje, iar tracțiunea trebuie să fie exercitată direct, înainte și în sus, mare bătaie de cap, spuse José Pequeno, care era primul din șirul din stînga, dacă Baltasar a avut vreo părere, n-a fost auzit, fiindcă se afla ceva mai încolo. De undeva de sus, conducătorul manevrei o să dea semnalul, un strigăt la început tărăgănat, apoi retezat brusc ca o detunătură de armă, fără ecou, Heeei-rup, dacă boii vor trage cu mai multă putere de-o parte decît de cealaltă, vedem pe dracu', Heeei-rup, s-a auzit strigătul, s-au mișcat două sute de boi, au tras, mai întîi smucindu-se, apoi cu un efort continuu, întrerupt curînd, căci unii alunecă, alții se înclină în afară sau înăuntru, depinde de priceperea boarului, funiile rod adînc spinările, în sfîrșit, printre țipete, înjurături și îndemnuri s-a nimerit ritmul timp de cîteva secunde și lespedea a înaintat cu o palmă, lăsînd brazde adînci în bușteni de dedesubt. Prima smucitură s-a potrivit la țanc, a doua a dat greș, a treia a trebuit să le dreagă pe primele două, trag acum numai cei din partea dincoace, ceilalți opun rezistență, pînă la urmă lespedea a început să înainteze peste platformă, susținută încă în aer de grosimea trunchiurilor, pînă cînd se dezechilibrează, alunecă dintr-odată și se prăbușește în car, bum, muchia despică bușteni și piatra rămîne nemișcată, dacă s-ar fi pus numai lut n-ar fi slujit acum la nimic, dacă nu s-ar fi luat și alte măsuri de siguranță.

Oamenii se urcă pe platformă cu pîrghii lungi și solide, ridică cu mare trudă piatra încă instabilă, alții introduc tălpigi de fier care pot să alunece pe lut, acum va fi ușor, Heeei-rup, heeei-rup, heeei rup, toată lumea trage cu entuziasm, oameni și vite, păcat că nu se află Dom João al V-lea în vîrful dîmbului, nu e alt popor care să tragă mai bine ca acesta. Au fost deja slăbite cablurile laterale, toată tracțiunea se exercită acum asupra celui care cuprinde piatra în lungime, și e de ajuns, lespedea pare un fulg, alunecă așa de ușor peste platformă, doar cînd se lasă în sfîrșit pe ea cu toată greutatea trosnește carul din încheieturi, dacă solul n-ar fi fost pietruit de natură, cremene înfiptă în cremene, roțile ar intra în pămînt pînă la butuc. S-au scos blocurile mari de piatră care serveau drept piedici, carul nu mai este în pericol s-o ia singur la vale. Acum ies în față dulgherii cu maiuri, sfredele și tesle, deschid ferestruici dreptunghiulare în grosimea platformei, de-a lungul lespezii, încastrînd și bătînd scoabe pe care apoi le fixează cu piroane groase, e o treabă care cere timp, restul lucrătorilor s-au împrăștiat primprejur, odihnindu-se la umbră, boii rumegă și alungă tăunii cu pămătuful cozii, e mare zăpușeală. Bătuse toaca de masă cînd dulgherii își terminară munca, vine administratorul și dă ordin să fie legată lespedea de car, e o operație care cade în sarcina soldaților, poate din pricina disciplinei și a răspunderii, poate fiindcă sînt obișnuiți cu artileria, în mai puțin de jumătate de ceas piatra este legată fedeleș, funii peste funii, acum arată de parcă s-ar fi contopit cu platforma, unde va merge una, va merge și cealaltă. Nu e

nimic de zis, e treabă curățică, Văzut de la distanță, carul pare o dihanie cu carapace, o broască țestoasă turtită, cu picioarele scurte, și, cum e năclăită de lut, pare că tocmai a ieșit din măruntaiele pămîntului, carul e tot pămînt ce prelungește dîmbul de care încă stă lipit. Oamenii și vitele își iau acuma prînzul, vine apoi ceasul siestei, dacă în viață n-ar exista lucruri atît de plăcute ca mîncarea și odihna, n-ar mai avea nici un rost să construim mînăstiri.

Se zice că răul nu adastă, deși, după cîtă osteneală lasă în urma lui, s-ar părea uneori că nu e chiar așa, în schimb nu încape nici o îndoială că binele e cel ce nu durează veșnic. Stă omul amorțit de o dulce toropeală, cu urechile ciulite la țîrîitul greierilor, nu a mîncat pe săturate, dar un stomac înțelept știe să se bucure mult de puțin și, pe lîngă asta, mai avem soarele care și el ne hrănește, însă iată că răsună goarna, dacă ne-am fi aflat în valea lui Iosafat am fi poruncit morților să se trezească, dar așa nu e nimic de făcut, trebuie să se scoale cei vii. Diversele unelte sînt puse la loc în căruțe, se va da seamă de toate la inventar, se verifică nodurile, se leagă cablurile de car și, cînd se aude iarăși strigătul, Heeei-rup, boii încep să tragă de-a valma, agitați, își înfig copitele în solul accidentat al carierei, coada bicelor îi împunge în ceafă, iar carul, ca și cum ar refuza cu îndărătnicie să fie smuls din vatra pămîntului, se urnește încet, roțile zdrobesc bucățile de marmură risipite pe jos, niciodată n-a mai plecat de nici o piatră ca aceasta de azi. Administratorul și cîteva dintre ajutoarele sale de rang mai mare s-au urcat pe catîri, alții vor face drumul pe jos,

fiind de rang mai mic și subaltern, cu toții însă își au partea lor de pricepere și de poruncă, pricepere datorită poruncii, poruncă datorită priceperii, nu același lucru se poate spune despre tabăra de oameni și de boi, care doar știu de poruncă, unii ca și ceilalți, cel mai bun e întotdeauna acela care face dovada unei forțe mai mari. Pe lîngă astea oamenilor li se mai cere și un dram de îndemînare, să nu tragă aiurea, să pună la timp piedica în calea roții, să rostească vorbele care le incită pe animale, să adauge forța forței și să le înmulțească pe amîndouă, ceea ce, la urma urmelor, nu-i o pricepere de lepădat. Carul a ajuns la jumătatea rampei, cincizeci de pași, nici atît, și își continuă înaintarea, hurducîndu-se pe pietrele colțuroase, căci nu e cale ușcă de alteță, nici trăsură de față bisericească, acelea alunecă lin și ușor, după cum poruncește Dumnezeu. Aici osiile și țepene, roțile sînt stavile, nu strălucesc harnașamente împodobite pe spinările boilor, oamenii n-au livrele somptuoase, sînt o gloată de prăpădiți care nu vor lua parte la cortegiile triumfale, nici nu vor fi admiși în procesiunea de la Corpus Christi. Un lucru e să cari piatra pentru veranda de unde peste cîțiva ani ne va binecuvînta pe toți patriarhul, și altul și mai grozav ar fi să fim chiar noi binecuvîntătorul și binecuvîntarea, ca și cum noi am semăna pîinea și tot noi am mînca-o.

Va fi o expediție anevoioasă. De aici pînă la Mafra, chiar dacă regele a poruncit să fie reparat caldarîmul, drumul e foarte anevoios, tot timpul suișuri și coborîșuri, cînd ocolind văile, cînd urcînd pe înălțimi, cînd cufundîndu-se în adînc, cine a socotit că e nevoie de patru sute de boi și de

gute sute de oameni, dacă a greșit, a greșit în minus, nu sînt deloc prea mulți. Locuitorii din Pêro Pinheiro au ieșit din case pentru a admira mărețul convoi, de cînd a fost înființat șantierul, niciodată nu s-au văzut atîtea atelaje de boi laolaltă, niciodată nu s-a auzit un asemenea vuiet de glasuri, unii încep să sufere că le pleacă de sub nas o piatră așa de frumoasă, născută în sat la noi, în Pêro Pinheiro, deie Domnul să nu se spargă pe drum, căci atunci la ce bun ar mai fi fost creată. Administratorul s-a așezat în frunte, seamănă cu un general pe cîmpul de bătălie, înconjurat de statul său major, de aghiotanții de cîmp, ordonanțele se duc în recunoaștere pe teren, măsoară curba, calculează înclinația, hotărăsc locul de popas. Se întorc apoi în calea carului, cît drum a parcurs, a plecat din Pêro Pinheiro, dar tot în Pêro Pinheiro se află. În această după-amiază n-au înaintat mai mult de cinci sute de pași. Șoseaua era îngustă, se ciocneau atelajele unele de altele, un șir de care de fiecare parte, n-aveau destul loc pentru manevră, jumătate din forța de tracțiune se pierdea fiindcă nu trăgeau cu toții în același timp, ordinele nu se auzeau bine. Apoi mai era și cumplita greutate a pietrei. Cînd carul trebuia oprit, fie pentru că o roată se poticnise într-o hîrtoapă a drumului, fie pentru că strădania cumpănită a boilor se confrunta deodată cu un povîrniș, cerînd un moment de răgaz, părea cu neputință să se mai urnească iarăși din loc. Iar cînd carul se mișca pînă la urmă, toți buștenii trosneau ca și cum ar fi încercat să se elibereze din lanțurile și crampoanele de fier. Și era doar partea cea mai ușoară a călătoriei.

În noaptea aceea, boii au fost scoşi din jug, însă au fost lăsaţi în drum, nu i-au adunat în cireadă. Luna a răsărit mai tîrziu, mulţi oameni dormeau, cu capul rezemat pe cizme, cei care le aveau. Pe unii îi fascina lumina fantomatică, stăteau cu ochii la astru, zăreau limpede pe discul luminos silueta omului care s-a dus să taie vreascuri într-o zi de duminică, şi pe care Dumnezeu l-a pedepsit, silindu-l să care pe veci în spinare legătura pe care apucase s-o adune înainte să-l trăsnească sentinţa, ajungînd astfel, în surghiunul său lunar, să servească drept emblemă vizibilă a justiţiei divine şi sperietoare pentru insolenţi. Baltasar se dusese să-l caute pe José Pequeno, cei doi se întîlniră cu Francisco Marques şi cu alţi cîţiva, se strînseră în jurul unui rug, căci noaptea devenise răcoroasă. Mai tîrziu, li se alătură Manuel Milho, care le spuse o poveste, A fost odată o regină care trăia într-un palat, împreună cu soţul ei regesc şi cu copiii, un infante şi o infantă, cam de înălţimea asta, regelui se zice că îi plăcea mult să fie rege, însă regina nu-şi dădea seama dacă îi plăcea ori ba să fie ce era, fiindcă niciodată nu fusese învăţată să fie altceva, de aceea nu putea să facă o alegere şi să spună, îmi place mai mult să fiu regină, de-ar fi fost barem ca regele, căruia îi plăcea să fie ce era tocmai pentru că nu fusese învăţat să fie altceva, regina era însă altfel, dacă ar fi fost aidoma lui nu ar fi existat povestea, întîmplarea a făcut ca în regat să trăiască un pustnic care trecuse prin multe şi, după ani şi ani de aventuri, se mutase în peşteră, el trăia într-o peşteră de pe munte, nu ţin minte dacă v-am spus, şi nu era un pustnic dintre cei

care se roagă și fac penitențe, i se zicea pustnic doar fiindcă trăia singur cuc, se hrănea din ce culegea, dacă i se dădea cîte ceva nu refuza, dar de cerut n-a cerut niciodată, or, într-o bună zi, regina se duse să se plimbe pe munte cu suita ei și îi spuse jupînesei mai bătrîne că voia să stea de vorbă cu pustnicul ca să-i pună o întrebare, iar jupîneasa îi răspunse, să afle Maiestatea Voastră că acest pustnic nu e om al bisericii, e un om ca toți oamenii, deosebirea e doar că trăiește singur într-o văgăună, asta a spus jupîneasa, însă noi deja o știam, iar regina răspunse, întrebarea pe care vreau să i-o pun n-are legătură cu religia, și atunci s-au pornit într-acolo, iar cînd au ajuns la gura peșterii, un paj și-a vîrît capul înăuntru, l-a strigat, și pustnicul și-a făcut apariția, era un bărbat deja înaintat în vîrstă, însă vajnic ca un copac de la răscruce, cînd apăru, întrebă, cine mă strigă, iar pajul spuse, Maiestatea Sa regina, gata, a terminat povestea pentru azi, să mergem la culcare. Ceilalți protestară, voiau să afle restul poveștii reginei și pustnicului, însă Manuel Milho nu se lăsă înduplecat, și mîine e o zi, n-au mai avut ce face, se lăsară păgubași, se duse fiecare să-și doarmă somnul său, fiecare gîndindu-se până să adoarmă, conform propriilor înclinații bine cunoscute nouă, José Pequeno că poate regele nu mai arată îndrăzneală față de regină, însă dacă pustnicul e bătrîn, ce-o să se întîmple, Baltasar că regina e Blimunda, iar el pustnicul, nici avea dreptate, fiind vorba de o poveste cu un bărbat și o femeie, cu toate că sînt atîtea deosebiri, Francisco Marques că știu eu cum se va termina povestea asta, cînd ajung la Cheleiros o să dau

lămuriri. Luna începu să coboare spre orizont, nu că ar atîrna mult un mănunchi de vreascuri, mai rău e cu spinii, poate c-o vrea Cristos să se răs bune pentru coroana pe care i-au pus-o.

Ziua următoare fu plină de necazuri. Şoseaua era ceva mai largă, atelajele de boi puteau deci să se mişte în voie, fără să se ciocnească, însă carul din pricina mărimii, a osiilor ţepene, a poverii pe care o suporta, se întorcea cu greutate la cotituri de aceea trebuiau să-l tîrască lateral, mai întîi înainte, apoi îndărăt, roţile rezistau, se poticneau de bolovanii care trebuiau zdrobiţi cu barosul, şi chiar şi aşa oamenii nu s-ar fi plîns dacă ar fi avut suficient loc ca să deshame şi să înhame iarăşi destui boi pentru a urni carul şi pentru a-l întoarce cu faţa la drum. Dacă drumul la deal nu avea coturi, carul urca numai prin forţa brută, toată suflarea trăgea din răsputeri, boii întinzîndu-şi capul înainte, aproape atingînd cu botul crupa celor din faţă, prăbuşindu-se uneori în bălegarul şi în urina care curgea în pîrîiaşe în brazdele săpate treptat de copite şi roţi. Era cîte un om la fiecare două perechi de boi, li se zăreau capetele şi bicele de la distanţă, printre coarnele animalelor, deasupra spinării roşcate, numai José Pequeno nu putea fi văzut, nu trebuie să ne mirăm, o fi şoptind ceva la urechea dobitoacelor sale, fraţi întru înălţime, Trageţi, boişorii mei, trageţi.

Chinul devenea însă cumplit cînd drumul cobora. În fiece moment carul scăpa la vale, trebuiau numaidecît să pună piedici, erau deshămate aproape toate atelajele, trei sau patru de fiecare parte erau de ajuns ca să urnească piatra, oamenii erau însă nevoiţi să apuce funiile legate

În spatele platformei, sute de oameni ca niște furnici, cu picioarele proptite în pămînt, cu trunchiurile înclinate spre spate, cu mușchii încordați, ținînd carul care amenința să-i tîrască la vale, nu-i azvîrle din drum precum o plesnitură de bici. Boii, risipiți pe pajiști, mai sus sau mai jos, rumegau tacticos, privind vălmășagul de oameni, viermuiala celor care dădeau porunci, administratorul călare pe catîr, chipurile congestionate și încălzite în sudoare, pe cînd ei stăteau acolo, netulburați, așteptînd să le vină rîndul, atît de liniștiți, încît nu se mișca nici măcar coada biciului rezemată de jug. Cineva se gîndi să lege boii în partea dinapoi a platformei, însă au trebuit să renunțe, fiindcă boul nu pricepe aritmetica efortului care constă în doi pași înainte și trei înapoi. Boul ori învinge suișul și face să urce ceea ce ar trebui să facă să coboare, ori e tîrît fără împotrivire și ajunge însîngerat unde ar fi trebuit să-i fie locul de odihnă.

În ziua aceea, de la răsăritul soarelui și pînă la căderea nopții, au făcut o mie cinci sute de pași, mai puțin de jumătate de leghe de-ale noastre, sau, dacă vrem să judecăm prin comparație, echivalentul a două sute de lungimi de lespede. Atîtea ceasuri de trudă pentru o distanță așa de mică, atîta sudoare, atîta teamă, și acel monstru de piatră, alunecînd atunci cînd ar fi trebuit să stea pe loc, neclintit cînd ar fi trebuit să se miște, fii blestemat, tu și cel care a poruncit să fii smuls din pămînt și ne-a tîrît și pe noi prin pustietățile astea. Oamenii se lungesc pe jos, fără vlagă, gîfîind întinși pe spate, uitîndu-se la cerul care se întunecă încetul cu încetul, la început pare că se va

face zi, nu noapte, apoi devine transparent, pe măsură ce lumina scade, și dintr-odată cristalul ceresc este înlocuit de o adîncime profundă și catifelată, a venit noaptea. Astăzi luna va răsări mult mai tîrziu, e în scădere, și, cînd o să apară, toată tabăra va fi adormită. Oamenii mănîncă la lumina rugurilor, pămîntul e acum rivalul cerului, jos sînt focuri, sus sînt stele, poate că în jurul lor, la începutul lumii, s-or fi așezat oamenii care au tîrît pietrele din care s-a zidit bolta cerească, cine știe dacă n-or fi avut aceleași chipuri ostenite, aceleași bărbi crescute, aceleași mîini butucănoase și bătătorite, murdare, cu unghiile îndoliate, cum obișnuim să ne exprimăm, aceeași sudoare intensă. Atunci Baltasar spuse, Hai, povestește, Manuel Milho, ce a întrebat regina atunci cînd a apărut pustnicul la gura peșterii, iar José Pequeno în cercă să ghicească, Poate că a trimis acasă pajii și jupînesele, e maliții os acest José Pequeno, treaba lui, să-l lăsăm pe duhovnic să-i dea penitența cuvenită și să fim atenți la Manuel Milho care rostește, Cînd apăru pustnicul la gura peșterii, regina făcu trei pași înainte și întrebă, dacă o femeie e regină, dacă un bărbat e rege, ce trebuie să facă pentru a se simți femeie și bărbat, și nu doar regină și rege, aceasta a fost întrebarea ei, iar pustnicul îi răspunse cu o altă întrebare, dacă un bărbat e pustnic, ce va trebui să facă pentru a se simți bărbat și nu doar pustnic, iar regina se gîndi niței și zise, va renunța regina să mai fie regină, regele nu va mai fi rege, pustnicul va renunța la pustnicie, asta vor trebui să facă, dar acum îți voi pune eu o altă întrebare, ce fel de femeie și ce fel de bărbat vor fi aceștia care nu

sînt nici regină, nici pustnic, ci doar femeie și bărbat, ce înseamnă să fii nefiind ceea ce ești, iar pustnicul răspunse, nimeni nu poate fi nefiind, bărbatul și femeia nu există, există doar ceea ce vor fi și răzvrătirea împotriva a ceea ce sînt, iar regina declară, eu mă răzvrătesc împotriva a ceea ce sînt, spune-mi acum tu dacă te răzvrătești împotriva a ceea ce ești, iar el răspunse, a fi pustnic este contrariul lui a fi, așa cred cei care trăiesc în lume, însă tot înseamnă a fi ceva, iar ea, atunci unde se află leacul, iar el, dacă vrei să fii femeie, renunță să mai fii regină, restul îl vei afla după aceea, iar ea, dacă vrei să fii bărbat, de ce continui să fii pustnic, iar el, fiindcă lucrul cel mai de temut este să fii bărbat, iar ea, știi tu ce înseamnă să fii bărbat și femeie, iar el, nimeni nu știe, la acest răspuns se retrase regina, urmată de suita care murmura, mîine am să vă povestesc restul. Bine a făcut Manuel Milho că a tăcut, fiindcă doi dintre ascultătorii săi, José Pequeno și Francisco Marques începuseră să sforăie, înveliți în mantale. Focurile se stingeau unul cîte unul. Baltasar îl privea stăruitor pe Manuel Milho, Povestea asta-i fără cap și fără coadă, nu seamănă cîtuși de puțin cu basmele care se spun de obicei, cea cu prințesa care păzea gîștele, cea cu fetița care avea o stea în frunte, cea cu lemnarul care a găsit o domniță în codru, cea cu taurul albastru, cea cu diavolul din Alfusqueiro, cea cu balaurul cu șapte capete, iar Manuel Milho răspunse, Dacă pe lume s-ar afla un uriaș atît de mare încît să ajungă la cer, ai spune că picioarele îi sînt munții și capul luceafărul de dimineață, pentru un ins care a declarat că a zburat și că este egalul lui

Dumnezeu, eşti foarte neîncrezător. La acest reproş, Baltasar amuţi, apoi spuse noapte bună, se întoarse cu spatele la foc şi în scurtă vreme adormi. Manuel Milho mai rămase un timp treaz, gîndindu-se la chipul cel mai nimerit de a ieşi din povestea în care se băgase, dacă pustnicul se va face rege, dacă regina se va face pustnică, de ce o trebui oare ca basmele să se sfîrşească întotdeauna în acelaşi fel.

Aşa de mare fusese suferinţa în timpul acelor zile nesfîrşite, încît toţi îşi ziceau, Mîine nu poate fi mai rău, şi totuşi ştiau foarte bine că avea să fie de o mie de ori mai greu. Se gîndeau la drumul care cobora spre valea din Cheleiros, cotiturile strînse, pantele înspăimîntătoare, povîrnişurile abrupte care coborau aproape vertical deasupra drumului, Cum o să izbutim să trecem, murmurau în sinea lor. În toată vara aceea nu fusese o altă zi mai călduroasă, pămîntul părea o vatră de jăratic, soarele un pinten ascuţit, înfipt în spinare. Sacagiii alergau de-a lungul şirului interminabil, purtînd pe umăr cobiliţe cu apă, se duceau s-o scoată de prin fîntînile din apropiere, de pe pămînturile joase, foarte departe uneori, trebuiau să urce pe munte pe poteci înguste cît să pui talpa ca să umple doniţele, viaţa de la galere nu poate fi mai rea. Pe la amiază, au ajuns în vîrful unui deal de unde se vedea Cheleiros, în fundul văii. Tocmai pe asta se bizuia Francisco Marques, că reuşeau să coboare ori nu, noaptea viitoare în braţele nevestei nimeni nu i-o va lua. Administratorul coborî, înconjurat de ajutoare, pînă la pîrîul care curgea pe fundul văii, le indică în drum locurile mai primejdioase unde carul va trebui încetinit

pentru a asigura popasurile și stabilitatea pietrei, și, în final, luă hotărîrea să fie dejugați boii și mînați pe un tăpșan, după a treia cotitură, destul de departe, ca să nu stînjenească manevra, destul de aproape ca să poată fi aduși fără întîrziere dacă aceeași manevră ar fi cerut-o. Astfel, platforma avea să coboare ținută doar de mîna omului. Nu se putea face altfel. În timp ce atelajele se îndepărtau, oamenii, risipiți pe culme, sub arșița soarelui, priveau valea liniștită, livezile, umbra răcoroasă, casele care păreau ireale, atît de intensă era impresia de pace care iradia din ele. S-or fi gîndind la toate astea, sau poate și-or spune acest lucru simplu, Chiar dacă m-oi vedea ajuns în vale, tot n-o să-mi vină să cred.

Cum s-a desfășurat coborîrea, s-o povestească alții, care o știu mai bine. Șase sute de oameni încleștați cu disperare de cele douăsprezece cabluri fixate îndărătul platformei, șase sute de oameni care simțeau cum timpul și efortul le storceau treptat vlaga din mușchi, șase sute de oameni care erau tot atîtea spaime de a fi, ieri n-a fost decît o joacă de copii, iar povestea lui Manuel Milho o simplă plăsmuire, ce înseamnă de fapt un bărbat cînd nu este mai mult decît puterea ce-o are, cînd este numai groaza că puterile nu-i vor fi de ajuns ca să strunească monstrul care îl tîrăște implacabil, și toate astea din pricina unei pietre care nu trebuia să fie atît de mare, cu alte trei sau zece mai mititele s-ar face la fel de bine veranda, doar că n-am putea avea mîndria de a-i spune Maiestății Sale, E o unică piatră, iar vizitatorilor, înainte de a trece în sala următoare, E o piatră unică, datorită acestora și altor orgolii neghioabe

se răspîndește cacealmaua generală, cu formele ei naționale și private, precum afirmația din compendii și istorii, Construcția mînăstirii din Mafra se datorează regelui Dom João al V-lea și jurămîntului pe care l-a făcut în caz că i se va naște un copil, aici se află șase sute de bărbați care nu i-au făcut nici un copil reginei, dar ei sînt cei care plătesc jurămîntul, ne doare-n cot de ei, să ni se ierte jargonul anacronic.

De-ar coborî șoseaua drept spre vale, totul s-ar reduce poate la un joc amuzant, la o mișcare alternativă, de slobozire și înfrînare a acestui zmeu de piatră, dai drumul la sfoară, apoi o înfășori pe mosor, îl lași să alunece atîta vreme cît accelerația nu devine de nestăvilit, îl frînezi la vreme ca să nu se rostogolească la vale, zdrobind în cale oamenii care n-au reușit să scape, ei, zmeii acestor sfori și ai altora. Dar drumul ăsta plin de coturi e un coșmar. Cîtă vreme fusese neted, boii au fost folosiți așa cum am povestit, unii trăgînd lateral înaintea carului pînă cînd îl făceau să se întoarcă cu fața la drum. Era doar o muncă de răbdare, care de atîta repetare devenise rutinieră, deshămat, înhămat, deshămat, înhămat, boii se osteneau cel mai mult, oamenii doar strigau, în rest nu aveau mare lucru de făcut. Acum însă le vine să urle de disperare în fața diabolicei combinații de curbă și pantă pe care vor trebui s-o înfrunte în repetate rînduri, însă, dacă ar urla, ar însemna să-și piardă suflul, care și așa e scurt. Mai bine să fim atenți la gesturi și să lăsăm țipetele pentru atunci cînd se vor putea preschimba în strigăte de ușurare. Carul coboară încet pînă la intrarea în curbă, pe cît se poate mai înăuntrul ei, în aceeași

parte se blochează roata din față, însă piedica nu trebuie să fie atît de solidă încît ea singură să frîneze întregul car, nici atît de fragilă încît să poată fi zdrobită de greutate, dacă vi se pare că fapta aceasta nu prezintă dificultăți supreme, e pentru că nu ați cărat pietroiul de la Pêro Pinheiro la Mafra, ci doar ați asistat stînd așezați comod, ori pentru că priviți de la depărtare, din locul și timpul acestei pagini. Frînat astfel în chip periculos, carul poate să aibă demonicul capriciu de a rămîne atît de cuminte de parcă toate roțile i-ar fi îngropate în pămînt. E ceea ce se întîmplă cel mai adesea. Doar foarte rar, cînd se îndeplinesc mai multe condiții deodată, ca înclinarea curbei spre partea exterioară, frecarea minimă a terenului, accentuarea cuvenită a pantei, totul exact cît trebuie, doar atunci platforma va ceda fără dificultate impulsului lateral care îi va fi aplicat în partea dindărăt, ori, minune încă și mai mare, se va răsuci de la sine în jurul singurului său punct de sprijin, din partea din față. De regulă se întîmplă însă altfel, de regulă trebuie să se aplice din nou o forță uriașă în punctele optime, după un ritm riguros necesar, pentru ca mișcarea să nu fie prea amplă și deci fatală, ori, Domnul fie lăudat pentru răul mai mic, cerînd un nou efort, și mai obositor, în sens invers. Se pun pîrghiile la cele patru roți din spate, se încearcă să se deplaseze carul, barem o jumătate de palmă, către partea din afară a curbei, oamenii de la funii dau ajutor, trăgînd în aceeași direcție, e o harababură fără seamăn, cu bărbații de la pîrghii rătăciți într-o pădure de cabluri întinse și încordate ca niște corzi de oțel, cu bărbații de la funii înșirați

pe coastă pînă jos, alunecînd din cînd în cînd și rostogolindu-se pe pămînt, fără alt necaz mai mare deocamdată, carul cedă pînă la urmă, se urni cu o palmă sau două, în față, pe toată durata manevrei, roata din afară fu rînd pe rînd poticnită și eliberată, pentru a preveni pericolul ca platforma să o ia razna în timpul deplasării, în acea clipă în care ea pare suspendată și fără reazem, și fără destui oameni care s-o sprijine, fiindcă majoritatea lor, în timpul acestor confuze operații, nu au loc nici să se miște. Deasupra acestei rîpe stă diavolul privind, minunîndu-se de propria sa inocență și mizericordie, fiindcă nu s-a gîndit niciodată să născocească un asemenea supliciu pentru încununarea torturilor din infernul său.

Unul dintre cei care așază pietre sub roți este Francisco Marques. A dovedit deja cît e de iscusit, o curbă dificilă, două mizerabile, trei mai îngrozitoare ca primele, patru doar dacă n-am fi întregi la minte, și la fiecare dintre ele douăzeci de mișcări, are conștiința că își face bine treaba, întîmplător nu se gîndește acum la nevastă, fiecare lucru la timpul său, își concentrează toată atenția asupra roții care va începe să se miște și va trebui frînată, nu atît de repede încît să zădărnicească efortul pe care îl fac tovarășii săi îndărătul carului, nu atît de tîrziu încît carul să-și ia avînt și să sară peste piedică. Cum se întîmplă acum. S-a zăpăcit poate Francisco Marques, sau poate și-a șters cu antebrațul sudoarea de pe frunte, sau a aruncat o privire de aici, de pe culme, spre satul său, Cheleiros, amintindu-și, în sfîrșit, de nevastă, i-a scăpat drugul din mînă chiar în clipa cînd platforma începuse să alunece, totul s-a

petrecut într-o clipită, trupul se află dedesubtul carului, strivit, prima roată a trecut peste el, numai piatra cîntărește peste două mii de arrobe, dacă vă mai amintiți. Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură, de obicei e adevărat, o poate spune oricare dintre noi, însă, de astă dată, cel care le trimite și-a zis că era de ajuns c-a omorît un om. Carul, care putea să se năpustească de-a rostogolul pe coastă în jos, s-a oprit puțin mai încolo, cu o roată înțepenită într-o groapă a drumului, nu întotdeauna salvarea vine la momentul potrivit.

L-au scos pe Francisco Marques de sub roțile carului, roata îi trecuse peste pîntece, preschimbat într-o pastă de viscere și de oase sfărîmate, puțin lipsise să se separe picioarele de trunchi, vorbim de piciorul lui stîng și de piciorul lui drept, căci din celălalt, de la mijloc, cel veșnic neastîmpărat, de dragul căruia Francisco Marques a făcut atîtea drumuri, din acela n-a mai rămas nimic, nici o urmă, nici o fărîmă. Au adus o targă, i-au întins trupul pe ea, înfășurat într-o manta care s-a năclăit de sînge, doi bărbați au ridicat-o, alți doi i-au însoțit ca să-i înlocuiască, ce-i vor zice cei patru văduvei, Îl aducem pe omul tău, așa îi vor vorbi femeii care s-a ivit acum la fereastră, spunînd copiilor, Tatăl vostru va dormi la noapte acasă.

Cînd piatra a ajuns în fundul văii, atelajele de boi au fost înhămate din nou. Se prea poate ca mai-marele peste nenorociri să se fi căit de zgîrcenia de la început, și atunci platforma s-a ciocnit de o ieșitură a stîncii și a izbit două animale de coasta abruptă, zdrobindu-le picioarele. Au trebuit să le omoare, iar cînd știrea s-a răspîndit,

locuitorii din Cheleiros au dat fuga la ospăţ, chiar acolo pe loc boii au fost jupuiţi şi sfîrtecaţi, curgea sîngele pe şosea, soldaţii nu i-au putut alunga oricîte lovituri au împărţit în dreapta şi în stînga, cîtă vreme a mai fost o fărîmă de carne pe oase, carul nu s-a putut urni din loc. Între timp, se întunecase. Au rămas acolo să înnopteze, unii în susul drumului, alţii risipiţi pe malul pîrîului. Administratorul şi cîteva dintre ajutoarele sale s-au dus în sat să se culce, ceilalţi s-au culcat cu de obicei, direct pe pămînt, înveliţi în mantale, extenuaţi de îngrozitoarea coborîre în străfundul pămîntului, uluiţi de a fi încă în viaţă, cîte unii împotrivindu-se somnului, de teamă ca el să nu fie totuna cu moartea. Prietenii mai apropiaţi ai lui Francisco Marques s-au dus să-l privegheze. Baltasar, José Pequeno, Manuel Milho, cîţiva din alfabetul dinainte, Brás, Firmino, Isidro, Onofre, Sebastião, Tadeu, şi altul despre care n-am apucat să vorbim, Damião. Intrau în casă, priveau mortul, cum este cu putinţă să moară un om de o moarte atît de violentă şi să pară totuşi atîta de senin, mai liniştit decît dacă ar fi dormit, fără coşmaruri, fără griji, murmurau apoi o rugăciune, femeia de colo e văduva, nu ştiu cum se numeşte, nici nu ar folosi istoriei noastre să mergem s-o întrebăm, numele lui Damião l-am pomenit doar ca să ne aflăm în treabă. Mîine, înainte de răsăritul soarelui, piatra îşi va relua călătoria, în Cheleiros a rămas un om ca să fie îngropat, rămîne de asemenea carnea de la doi boi pentru a fi mîncată.

Nu li se simte lipsa. Carul a luat-o în sus, pe coastă, la fel de încet cum a venit, dacă Dumnezeu ar fi avut milă de oameni ar fi făcut o lume netedă

ca-n palmă, pietrelor le-ar trebui mai puțină vreme ca să ajungă la destinație. Aceasta e pe drum de cinci zile întregi, șoseaua va fi ceva mai bună cînd vor trece de dealul următor, dar oamenii au în suflet zbucium, căci de trup n-are rost să mai vorbim, toți mușchii îi dor, însă nimeni nu se plînge, dacă tocmai pentru asta le-au fost dăruiți. Cireada nu cîrtește, nici nu se vaită, numai că refuză să se miște, se preface că trage, dar nu trage, leacul e să lași vitele să se odihnească puțin, să le apropii de bot un braț de paie, în curînd vor arăta de parcă s-ar tot odihni de ieri încoace, își unduiesc crupele înalte pe șosea, e o plăcere să te uiți la ele. Pînă cînd apare alt urcuș, alt coborîș. Atunci se regrupează oștirea, se împarte efortul, atîția de partea asta, atîția de cealaltă, trageți, măi, Heeei-rup, răcnește un glas, taratata, sună goarna, într-adevăr aici e un cîmp de bătălie, nu ducem lipsă de morți sau de răniți, deși nu toți sînt de același fel, ca și cum am zice patru capete, ceea ce e un fel de a socoti ca orișicare altul.

Pe seară, a tras o răpăială de ploaie și a fost bine-venită. După căderea nopții reîncepu să plouă, însă nimeni nu se gîndi să protesteze. Aceasta e adevărata înțelepciune, să nu-ți pese de ceea ce trimite cerul, ploaie sau soare, afară doar dacă nu se întrece cu gluma, și chiar și atunci, că un singur potop n-a izbutit să-i înece pe toți oamenii, iar seceta nu este niciodată atît de mare încît să nu supraviețuiască măcar un fir de iarbă sau speranța de a-l găsi. A plouat un ceas sau nici atît, pe urmă norii și-au luat tălpășița, pînă și norii își ies din țițîni dacă nu li se dă importanță. Oamenii au făcut focuri mai mari, unii s-au dezbrăcat pînă la piele ca să-și usuce

hainele, s-ar fi putut spune, cu destulă îndreptăţire, că adunarea semăna cu un sobor păgîn, cînd, de fapt, ştim că e cea mai catolică faptă ducerea pietrei la Mafra, a scrisorii cui o aşteaptă, a efortului pînă la capăt, a credinţei cui e vrednic de ea, condiţie asupra căreia am putea glosa la nesfîrşit, dacă n-ar fi început Manuel Milho să-şi depene povestea, lipseşte un ascultător, doar eu, tu şi tu băgăm de seamă absenţa, alţii nici n-au ştiut cine a fost Francisco Marques, unii l-au văzut mort, majoritatea nici atît, să nu vă închipuiţi că au defilat şase sute de oameni prin faţa leşului cu ultim, mişcător omagiu, asemenea lucruri se petrec numai prin epopei, să ne întoarcem vasăzică la poveste, Într-o zi regina a dispărut din palatul unde trăia cu regele soţ şi cu copiii infanţi, şi cum auziseră şuşoteli precum că discuţia din peşteră nu fusese dintre cele ce în mod obişnuit se poartă între regine şi pustnici, semănînd mai degrabă cu un pas de dans sau cu o coadă de păun, pe rege îl apucară furiile de gelozie şi se duse în goana mare la peşteră, crezîndu-se deja cu onoarea terfelită, aşa sînt regii, au o onoare mai înaltă cu o şchioapă decît restul lumii, observi asta imediat dacă te uiţi la coroană, dar cînd ajunse acolo nu văzu nici un pustnic şi nici o regină, şi asta îl înfurie şi mai tare, fiindcă însemna fără îndoială că au fugit împreună, atunci îşi trimise armata pe urmele fugarilor, să scotocească întreg regatul, şi cîtă vreme ei caută, noi vom dormi, că e tîrziu, José Pequeno protestă, Nu s-a mai auzit nicicînd asemenea poveste, pe bucăţele, însă Manuel Milho îl corectă, Fiecare zi e o bucăţică de istorie, nimeni n-o poate povesti pe toată odată, iar Baltasar se

gîndi, acest Manuel Milho i-ar fi plăcut cu siguranţă foarte mult părintelui Bartolomeu Lourenço.

Duminică, a doua zi, se ţinu slujbă şi predică. Ca să fie auzit cu mai mult folos, preotul predică din înaltul carului, cu tot atîta dezinvoltură ca şi cum ar fi stat în amvon, nu-şi dădea seama nesăbuitul că făptuia cea mai mare dintre profanări, pîngărind cu sandalele această piatră de altar, sfinţită prin jertfă de sînge nevinovat, sîngele omului din Cheleiros care avea copii şi femeie, cel care şi-a pierdut piciorul de la mijloc în Pêro Pinheiro, încă n-a fost dus la cimitir, şi sîngele boilor, să nu uităm de boi, barem pe ei nu-i vor uita aşa curînd localnicii care au dat năvală la căsăpire şi care chiar în duminica asta se vor ospăta, în sfîrşit, pe săturate. Începu preotul să predice şi rosti, cum fac cu toţii, Iubiţii mei fii, din înaltul cerului îşi pogoară privirea asupra noastră Sfînta Fecioară şi Fiul ei Dumnezeiesc, din înaltul cerului ne contemplă şi patronul nostru, Sfîntul Anton, de dragul căruia cărăm această piatră la Mafra, e grea, fără îndoială, dar mult mai grele sînt păcatele voastre, şi totuşi le purtaţi în inimă de parcă n-ar atîrna nici cît un fir de păr, de aceea trebuie să consideraţi drumul acesta ca pe o penitenţă şi, de asemenea, ca pe o ofrandă de iubire, stranie penitenţă, neobişnuită ofrandă, căci nu numai că vă este plătită cu leafa din contract, cum de asemenea vă va fi remunerată de indulgenţa cerului, adevăr grăiesc vouă că ducerea la Mafra a acestei pietre e o faptă la fel de sfîntă ca şi aceea a cruciaţilor de odinioară, cînd au purces să elibereze Locurile Sfinte, aflaţi că toţi care au murit acolo se bucură de viaţă veşnică, iar alături de ei,

contemplînd Chipul Domnului, stă astăzi sol[illegible] vostru care a răposat alaltăieri, minunat lucru c[illegible] moartea lui s-a săvîrșit într-o zi de vineri, e adevă rat că a murit fără spovedanie, n-a apucat duhov nicul să ajungă la căpătîiul lui, murise cînd v-a[illegible] apropiat, dar și-a aflat mîntuirea fiind cruciat în această cruciadă, cum mîntuiți sînt toți cei care la Mafra au murit în infirmerii, ori s-au prăbușit de pe ziduri, afară de păcătoșii fără scăpare, care au fost uciși de boli rușinoase, atît de mare este mize ricordia cerului încît porțile paradisului se des chid pînă și în fața celor care mor înjunghiați în încăierările în care vă băgați tot timpul, nicicînd nu s-au pomenit oameni atît de evlavioși și atît de certăreți, dar treacă de la noi, opera continuă, să ne dea nouă Dumnezeu răbdare, iar vouă putere, și regelui banii ca să o ducă la bun sfîrșit, căci de mare trebuință este această mînăstire, pentru întărirea ordinului și răspîndirea triumfului cre dinței, amin. Se sfîrși predica, coborî preotul pe pămînt și, cum era duminică, zi sfîntă de odihnă, nu mai era nimic de făcut, unii se duseră să se spovedească, alții se împărtășiră, nu toți firește, n-ar ajunge provizia de cuminecături, doar dacă s-ar fi înmulțit aici ostiile cum s-au înmulțit odată pîinile, neîntîmplată întîmplare. Pe scară, se luară la harță cinci cruciați ai acestei cruciade, episod pe care-l amintim fără o relatare mai amănunțită, au fost doar cîțiva pumni și a curs puțin sînge dintr-un nas. Dacă mureau, mergeau oricum de-a dreptul în paradis.

În noaptea aceea, Manuel Milho istorisi sfîr-șitul poveștii sale. Șapte-Sori îl întrebase dacă soldații regelui reușiseră pînă la urmă să pună

mina pe regină şi pe pustnic, iar el răspunse, Nu i-au prins, au bătut regatul de la un capăt la altul, au scotocit casă după casă, însă n-au dat de ei, iar după ce rosti acestea, tăcu, căzînd pe gînduri. José Pequeno întrebă, Păi, asta e o poveste care să fie povestită de aproape o săptămînă, iar Manuel Milho răspunse, Pustnicul încetă să mai fie pustnic, regina încetă să mai fie regină, dar nu s-a aflat dacă pustnicul a izbutit să devină bărbat şi dacă regina a izbutit să devină femeie, părerea mea este că nu au fost în stare, altminteri s-ar fi băgat de seamă, cînd într-o zi se va întîmpla una ca asta, toată lumea va prinde de veste, lor nu li s-a întîmplat, povestea s-a petrecut în urmă cu atîţia ani încît ei nu mai pot fi în viaţă, nici unul, nici celălalt, moartea pune capăt tuturor istoriilor. Baltasar izbi cu cîrligul de fier într-o piatră. José Pequeno îşi frecă bărbia ţepoasă şi întrebă, Ce face un boar ca să devină bărbat, iar Manuel Milho răspunse, Nu ştiu. Şapte-Sori aruncă piatra în foc şi zise, Poate zboară.

Au mai dormit o noapte pe drum. Între Pêro Pinheiro şi Mafra pierduseră opt zile întregi. Cînd au ajuns în faţa mînăstirii, arătau de parc-ar fi ieşit dintr-un război pierdut, murdari, zdrenţăroşi, fără pradă bogată. Toată lumea se minuna de mărimea nemăsurată a pietrei, Atît de mare. Doar Baltasar şopti, privind bazilica, Atît de mică.

DIN ZIUA ÎN CARE MAŞINA ZBURĂTOARE coborîse pe Monte Junto, de şase sau poate de şapte ori se dusese Şapte-Sori să vadă şi să repare, pe cît putea, stricăciunile pe care le pricinuia timpul,

acolo, sub cerul liber, în ciuda acoperămîntului protector de tufe şi scaieţi. Cînd a băgat de seamă că lamelele de fier prinseseră rugină, duse o oală cu seu şi le unse cu grijă, repetînd apoi operaţia ori de cîte ori venea înapoi. Luase de asemenea obiceiul să aducă în spinare un snop de nuiele, pe care le tăia într-un smîrc întîlnit în drum, repara cu ele spărturile şi crăpăturile împletiturii, care nu totdeauna aveau cauze naturale, ca atunci cînd găsise în carcasa păsăroiului o vizuină cu şapte pui de vulpe. Îi omorî ca pe nişte iepuri, lovindu-i cu cîrligul în moalele capului, apoi îi aruncă departe unii aici, alţii mai încolo, la voia întîmplării. Tatăl şi mama lor or să dea peste puii morţi, vor adulmeca sîngele şi niciodată nu s-or mai întoarce prin aceste locuri. În timpul nopţii, le auzi chefnitul. Îi simţiseră urma. Cînd au găsit cadavrele, făcură zarvă mare sărmanele vulpi şi, cum nu ştiau să numere, ori ştiind-o, nu aveau siguranţa că le-au murit toţi copilaşii, se apropiară de ceea ce fusese căminul lor şi era maşină de zburat străină, deşi prăbuşită la pămînt, se apropiară cu prudenţă, înspăimîntaţi de mirosul de om, dădură din nou peste sîngele vărsat din propriul sînge şi o luară la fugă, cu părul zbîrlit, chelălăind. Nu s-au mai întors niciodată. Întîmplarea s-ar fi putut termina totuşi altfel, dacă, în loc să fie basm cu vulpiţe, ar fi fost istorie cu lupi. Iată de ce, începînd din ziua aceea, Şapte-Sori lua mereu cu sine spada cu lama muşcată adînc de rugină, dar încă destul de bună ca să reteze capete de lup sau de lupoaică.

Se ducea întotdeauna singur, singur îşi închipuie că se va duce iarăşi, dar astăzi Blimunda îi spune, e pentru prima oară în aceşti trei ani, Merg şi eu,

mr el se miră, Drumul e lung, o să obosești, Vreau să cunosc drumul, dacă va trebui vreodată să merg acolo fără tine. Era un motiv temeinic, cu toate că Baltasar nu uita de probabilitatea lupilor, Să nu mergi niciodată singură, orice s-ar întîmpla, drumurile sînt anevoioase, locurile pustii, dacă îți mai aduci aminte, e cu putință oricînd să te atace vreo fiară, iar Blimunda răspunse, Să nu spui niciodată orice s-ar întîmpla, fiindcă oricînd se pot întîmpla lucruri pe care nici cu gîndul nu le gîndeam cînd am spus orice s-ar întîmpla, E adevărat, dar tu vorbești de parcă ai fi Manuel Milho, Cine este acest Manuel Milho, Lucra cu mine la mînăstire, însă s-a hotărît să se întoarcă acasă, a zis că preferă să moară înecat de o revărsare a Tejului decît să fie strivit sub o piatră în Mafra, fiindcă, spre deosebire de ceea ce se spune de obicei, moartea nu e la fel pentru toată lumea, la fel e doar faptul că ești mort, și astfel a plecat spre meleagurile sale, unde piatra e mică și puțină, iar apele sînt dulci.

Baltasar nu voia să o supună pe Blimunda lungului chin al mersului pe jos, de aceea închirie un măgar și, după ce își luară rămas-bun, porniseră la drum, lăsînd fără răspuns întrebările lui Inês Antónia și ale cumnatului, Unde vă duceți, vei pierde două zile de muncă din pricina călătoriei, iar dacă se întîmplă vreo nenorocire, n-o să știm cum să dăm de voi, nenorocirea la care făcea aluzie Inês Antónia era moartea lui João Francisco, Moartea care dădea tîrcoale pe la ușă, dădea să intre în casă, se răzgîndea, poate o intimida tăcerea bătrînului, cum poți să-i spui unui om, Vino cu mine, dacă el nici nu întreabă, nici nu răspunde,

doar privește, în fața unei asemenea priviri prima și moartea se pierde cu firea. Inês Antónia nu știe, nu știe nici Álvaro Diogo, băiatul lor e la vîrsta cînd vrea să știe numai despre sine, că Baltasar s-a hotărît să-i spună lui João Francisco unde se duceau, Tată, merg cu Blimunda în munții Barregudo, pe Monte Junto, să văd ce se întîmplă cu mașina în care am zburat încoace de la Lisabona îți mai aduci aminte, cînd s-a vorbit aici că Duhul Sfînt trecuse prin văzduh, pe deasupra șanțu rului, n-a fost nici un Duh Sfînt, am fost noi doi și cu părintele Bartolomeu Lourenço, îți mai aduci aminte, preotul acela care a fost la noi în casă pe cînd mama mai trăia încă, și ea a vrut să tai cocoșul, dar el n-a lăsat-o, că mai bine era să l ascultăm cum cîntă decît să-l mîncăm, nici n-ar fi fost frumos să le facem găinilor una ca asta. Asculta João Francisco aceste aduceri-aminte și rosti, el care obișnuia să tacă, Îmi amintesc de toate, iar tu mergi în pace, că eu încă nu mor, cînd va sosi sorocul voi fi cu tine acolo unde tu te vei afla, Dar dumneata, tată, mă crezi că am zburat, Cînd ajun gem bătrîni, lucrurile ce sînt pe cale să se întîmple încep să se împlinească, și asta se petrece în parte pentru că acum sîntem în stare să credem în ceea ce înainte puneam la îndoială, și, chiar dacă nu credem că s-a întîmplat, credem că se va întîmpla, Tată, eu am zburat, Te cred, fiule.

Di, di, di, măgăruș drăguț, despre acesta nu vorbește versul, care are, măgărușul, nu versul, destule rosături pe sub samar, și totuși zburdă bucuros, povara e ușoară, aproape nu o simte, s-a dus grația diafană a Blimundei, au trecut șaisprezece ani de cînd am văzut-o prima oară, însă pare

la fel de tînără și de proaspătă ca odinioară, nimic nu conservă mai bine tinerețea ca păstrarea unui secret. Ajunseră la smîrc. Baltasar tăie un snop de nuiele, Blimunda strînse între timp un braț de crini de apă, împleti din ei o cunună pe care o petrecu peste urechile măgarului, părea așa de drăgălaș, nu fusese în viața lui atît de răsfățat, parcă ar fi un episod din Arcadia, păstorul, deși ciung, fetișcana, păstorind voințe, asinul care nu pătrunde de obicei în istorii dintr-acestea, dar acum a fost lăsat să intre, cu chirie, fiindcă păstorul n-a vrut să-și obosească fetișcana, și cine o să creadă că asta e o tocmeală ca oricare alta se înșală, fiindcă nu își închipuie de cîte ori măgarii merg cu împotrivire în suflet, purtînd poveri greșite, de aceea li se adîncesc rosăturile și sînt chinuiți de bătături. După ce nuielile au fost strînse și legate, povara s-a îngreunat, dar cine cară cu plăcere nu va cunoaște osteneală, mai ales dacă Blimunda se hotărăște să coboare de pe măgar și să-și continue drumul pe jos, acum sînt trei care se plimbă, unul duce florile, ceilalți îi țin tovărășie.

Vremea e primăvăratică, cîmpia se acoperă de margarete albe, cu tulpinițe pitice, ca să scurteze drumul călătorii o iau peste covorul de flori, corolele tari bat darabana pe tălpile goale ale lui Baltasar și ale Blimundei, amîndoi au la ei pantofi sau cizme, însă le țin la păstrare în desagă pentru drumul cu pietre colțuroase, iar din pămînt se înalță un miros pătrunzător, e seva margaretei, mireasmă a lumii în ziua dintîi, înainte ca Dumnezeu să fi inventat trandafirul. Timpul este prielnic pentru a vizita o mașină de zburat, pe cer trec nori mari și albi, ce minunat ar fi să se înalțe

iarăşi păsăroiul, barem o singură dată, să urce mai în văzduh, să dea ocol acelor castele suspendate să îndrăznească ceea ce păsările nu cutează, să pătrundă în nori glorios, să tremure de frig şi de spaimă, şi să ţîşnească apoi afară spre azur şi spre soare, să zărească dedesubt lumea atît de frumoasă şi să spună, Lume, cît de frumoasă e Blimunda. Dar acest drum este pedestru, Blimunda mai puţin frumoasă, pînă şi măgăruşul a lăsat să-i cadă crinii, morţi, ofiliţi de sete, să ne aşezăm aici cu noi mîncăm pîinea tare a lumii, mîncăm şi pornim de îndată mai departe, e încă mult de mers. Blimunda îşi însemnează drumul în memorie, muntele de colo, pădurea de dincolo, patru bolovani aliniaţi, şase coline în potcoavă, aşezările cum se numesc, au fost Codeçal şi Gradil, Cadriceira şi Furadouro, Merceana şi Pena Firme, atît am umblat încît ne-am apropiat, Monte Junto, păsăroiul.

În basmele de demult se întîmpla aşa, rosteai un cuvînt tainic şi în faţa grotei fermecate se înălţa un codru de stejari, de nepătruns pentru acela care nu cunoştea celălalt cuvînt magic, cel care ar preschimba codrul în rîu şi pe rîu ar aşeza o barcă cu vîsle cu tot. Şi în acest loc s-au rostit cuvinte, Dacă tot trebuie să mor pe un rug, să fi fost barem acesta, le-a rostit părintele nebun Bartolomeu Lourenço, poate tufişurile de aici or fi pădurea de stejari, pajiştea înflorită, vîslele şi rîul, barca o fi pasărea rănită, care o fi cuvîntul care ar şti să învie aceste înţelesuri. Au luat samarul de pe măgar, i-au poticnit cu un laţ picioarele din faţă ca să nu se ducă prea departe, acum mănîncă ce vrei şi ce poţi, dacă e cu putinţă vreo alegere în simplul posibil, în acest răstimp, Baltasar se apucă

să cureţe cărarea care, printre mărăcinişuri, duce la pasărea ascunsă, e o treabă pe care a făcut-o de fiecare dată, însă, de cum se întoarce cu spatele, lăstarii şi crenguţele încep să înainteze, e greu să păstrezi aici un spaţiu de trecere, un tunel spre interiorul şi împrejurul maşinii, însă altminteri cum s-ar restaura împletitura de nuiele, cum s-ar întări aripile pe care timpul le-a moleşit, capul nemeţ dacă se înclină, echilibrul cozii, precizia cîrmei, e adevărat că am fost şi noi şi maşina fulgeraţi la pămînt, dar sîntem pregătiţi. Baltasar trudi multă vreme, rănindu-şi mîinile în spini, iar apoi, cînd accesul deveni mai uşor, o chemă pe Blimunda, care, cu toate eforturile lui, fu nevoită să înainteze tîrîndu-se în genunchi, în sfîrşit ajunse, erau cufundaţi amîndoi într-o umbră verde, translucidă, poate din pricina ramurilor mai tinere care se împleteau deasupra pînzei negre fără să o ascundă, frunze fragede care cerneau lumina, peste acest înveliş, o cupolă de tăcere, deasupra ei, o boltă de lumină albastră, întrezărită în frînturi, fisuri, confidenţe. Suind pe aripa proptită în pămînt, se ajungea pe puntea maşinii. Acolo se aflau soarele şi luna scrijelite pe o scîndură, nu li se alăturase nici un alt însemn, ca şi cum nimeni altcineva n-ar mai fi existat pe lume. În cîteva locuri podeaua putrezise, Baltasar va trebui să aducă din nou nişte scînduri de la şantierul mînăstirii, şipci care au prisosit de la schele, ce rost ar mai avea să se îngrijească de lamelele de fier şi de nacelă, dacă lemnul ajunge să se sfărîme sub picioare. În umbra pînzei de corabie, bilele de chihlimbar aveau o strălucire stinsă, ca nişte ochi care nu se puteau închide sau

care se împotriveau somnului, ca să nu piardă momentul plecării. În toate acestea însă exista un aer de părăsire, frunzele moarte se înnegresc în apa care a băltit nevrînd să se evapore, în ciuda sosirii primelor zile de căldură, fără perseverența lui Baltasar n-am mai găsi aici decît o jalnică ruină, osemintele unei păsări moarte.

Numai sferele, fabricate dintr-un aliaj misterios, scînteiază la fel ca în prima zi, mate și totuși luminoase, cu nervurile deslușite, cu liniile de îmbinare foarte vizibile, să nu-ți vină să crezi că stau aici de patru ani. Blimunda se apropie de una dintre ele, o cuprinse în palmă, nu era caldă, nu era rece, avu aceeași senzație ca atunci cînd își împreunează cele două mîini, nu simte răceală, nu simte căldură, doar că amîndouă sînt vii, Mai trăiesc oare voințele înăuntru, cu siguranță n-au ieșit, dacă văd sferele întregi, metalul neatins, săracele de ele, de atîta vreme închise, oare ce-or aștepta. Baltasar trebăluia mai încolo, auzi o frîntură din întrebare sau o ghici, Dacă voințele au ieșit din sfere, mașina nu mai e bună la nimic, ce rost mai are să mă întorc aici, iar Blimunda spuse, Mîine o voi afla.

Au muncit amîndoi pînă la apusul soarelui. Din ramuri de arbuști, Blimunda făcu o mătură ca să curețe frunzele și gunoaiele, apoi îl ajută pe Baltasar să înlocuiască nuielele rupte, să ungă cu seu lamelele. Ţesu apoi, era treabă de femeie, pînza de corabie care se destrămase în două locuri, așa cum și Baltasar cususe altă dată, era treabă de soldat, acum terminase și acoperea cu smoală suprafața restaurată. Între timp se lăsase noaptea. Baltasar dezlegă măgarul și îi slobozi

picioarele ca să se poată dezmorți, sărmanul, apoi îl aduse lîngă mașină, va da de veste dacă o să apară vreo jivină. Cercetase înainte păsăroiul pe dinăuntru, coborînd printr-un chepeng al punții, tambuchiul acestei nave aeriene, sau aeronavă, nume ușor de format în viitor, cînd va fi nevoie. Nu era nici un semn de viață, nici șarpe, nici șopîrlă, care de obicei mișună prin tot ce e ascuns, nici cel mai subțire fir de pînză de păianjen, ce muște s-ar încumeta să intre aici. Era precum interiorul unui ou, coaja de jur-împrejur, tăcerea care domnește înăuntru. Acolo se culcară, pe un pat de frunziș, propriile straie le-au folosit drept adăpost și învelitoare. Se căutară prin bezna adîncă, goi, nesățios pătrunse el în ea, ea îl primi nerăbdătoare, veni apoi nesațul și nerăbdarea lui, în sfîrșit trupurile se redescoperiră, mișcările, glasul care vine din ființa adîncă, cea care n-are glas, strigătul dezlănțuit, prelungit, întrerupt, icnetul sec, lacrima neașteptată, iar mașina freamătă, vibrează, poate că s-a săltat de la pămînt, a sfîșiat perdeaua de frunze și scaieți, și-a luat zborul plutind în noaptea adîncă, printre nori, Blimunda, Baltasar, trupul lui apasă trupul ei, amîndoi apasă pămîntul, în sfîrșit, sînt aici, s-au dus și s-au întors.

Cînd primele raze ale zilei au început să se strecoare printre nuiele, Blimunda, ferindu-se să-i cadă ochii asupra trupului lui Baltasar, se ridică încetișor, goală, așa cum adormise, și ieși prin tambuchi. Se înfioră de aerul răcoros al dimineții, poate mai mult o înfioră viziunea aproape uitată a unei lumi alcătuite din transparențe succesive, în dosul parapetului mașinii, plasa ierburilor și a

plantelor cățărătoare, conturul ireal al măgărușului și, prin străvezimea lui, arbori și tufe unduitoare, în sfîrșit, consistența mai solidă a muntelui din față, dacă n-ar fi acolo, am putea zări peștii în marea îndepărtată. Blimunda se apropie de unul dintre sfere și își coborî ochii asupra ei. Înăuntru se rotea circular o umbră ca un vîrtej de vînt văzut de la mare distanță. În cealaltă sferă se vedea o umbră identică. Blimunda coborî din nou prin tambuchi, se cufundă în penumbra oului, căută printre rufe codrul de pîine. Baltasar nu se trezise încă, brațul stîng îi era pe jumătate ascuns de frunziș, părea un om nevătămat. Blimunda adormi la loc. Era în plină zi cînd simți că se deșteaptă în îmbrățișarea stăruitoare a lui Baltasar. Rosti înainte să deschidă ochii, Poți veni, mi-am mîncat pîinea, și atunci Baltasar pătrunse în ea fără teamă, fiindcă ea nu va pătrunde înăuntrul lui, așa fusese făgăduiala. Cînd au ieșit din mașină, în timp ce se îmbrăcau, Baltasar întrebă, Ai fost să vezi voințele, Am fost, răspunse ea, Mai sînt acolo, Mai sînt, Mă gîndesc uneori că ar trebui să deschidem sferele, să le lăsăm să plece. Dacă le-am lăsa să plece, ar fi ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic, ar fi ca și cum nici nu ne-am fi născut, nici tu, nici eu, nici părintele Bartolomeu Lourenço, Încă mai seamănă cu niște nori întunecați, Sînt niște nori întunecați.

Pe la jumătatea dimineții își terminară treaba. Mai mult pentru că fusese îngrijită de un bărbat și de o femeie decît pentru că îngrijitorii fuseseră doi la număr, mașina părea nou-nouță, la fel de ageră ca la primul ei zbor. Cu ramuri rupte și împletite, Baltasar astupă cărarea care ducea la

păsăroi. La urma urmei, acesta este chiar un basm cu zîne. În fața grotei se află un codru de stejari, dacă ceea ce vedem n-o fi mai curînd un rîu fără barcă și vîsle. Doar din înaltul cerului ar putea fi zărit ciudatul acoperiș negru al grotei, numai un păsăroi care ar trece pe deasupra l-ar putea vedea, însă unicul care se află pe lume e acolo jos, prăbușit la pămînt, iar păsările obișnuite, acelea pe care le-a creat Dumnezeu sau a dat poruncă să fie create, trec și se întorc, se uită, se tot uită, și nu se dumiresc. Măgarul nici el nu își cunoaște rostul. Dobitoc luat pe tocmeală, merge unde e dus, cară cît i se pune în spinare, toate călătoriile îi par aidoma, de-ar fi fost toată viața lui ca acum, căci cea mai mare parte a drumului a umblat fără povară, cu crini peste urechi, trebuia să apuce și el o zi din primăvara măgarilor.

Au coborît de pe munte, au luat-o din prudență pe drumuri ocolite, prin Lapaduços și Vale Benfeito, mereu la vale, iar pentru că știau că atunci cînd te înconjoară multă lume ai șanse mai mari să treci neobservat, au ocolit prin Torres Vedras, apoi s-au îndreptat spre sud, de-a lungul pîrîului Pedrulhos, dacă n-ar exista tristețe și mizerie, dacă pretutindeni ar curge ape peste pietre, dacă ar cînta păsări, viața s-ar putea rezuma doar la a sta așezat pe iarbă, ținînd în mînă o margaretă fără să-i smulgi petalele, răspunsurile fiind deja știute, sau avînd o însemnătate atît de mică încît descoperirea lor nu merită jertfa unei flori. Mai există și alte plăceri simple și rustice, Baltasar și Blimunda își spală picioarele în apă, ea ridicîndu-și poalele pînă la coapse, ar face mai bine să le lase în jos, pentru fiecare nimfă care face baie stă

întotdeauna un faun la pîndă, iar acesta e aproape și se năpustește. Blimunda fuge din apă rîzînd, el o prinde de talie, amîndoi cad, se rostogolesc, cînd unul, cînd celălalt ajunge deasupra, nu par a fi făpturi din veacul ăsta. Măgarul își înalță capul, ciulindu-și urechile lungi, însă nu vede ceea ce vedem noi, ci numai o vînzoleală de umbre, copaci cenușii, lumea fiecăruia se află în ochii pe care îi are. Baltasar o ridică în brațe pe Blimunda, o așază deasupra samarului, di, măgărușule, tropa, tropa. E ceasul amiezii, nu suflă vînt, nici briză, nici boare, pielea simte suspinul aerului ca pe o altă piele, nu e nici o deosebire între Baltasar și lume, între lume și Blimunda ce deosebire ar putea fi. E deja noapte cînd ajung la Mafra. Pe dealul Vela se văd focuri arzînd. Cînd rugurile își răsfiră și își înalță flăcările, se întrezăresc pereții bazilicii, neregulați, firidele goale, schelele, bortele negre ale ferestrelor, seamănă mai degrabă cu o ruină decît cu o construcție nouă, așa e întotdeauna cînd omul se retrage.

Zile obositoare, nopți dormite pe apucate. În aceste șandramale se odihnesc lucrătorii, peste douăzeci de mii, culcați pe așternuturi grosolane, în orice caz, pentru majoritatea sînt paturi mult mai bune decît la ei acasă, unde n-au decît o rogojină întinsă pe pămînt, dorm îmbrăcați, cu mantaua drept singură învelitoare, cel puțin înghesuiala le ține aici de cald pe vreme friguroasă, mai rău e cînd vine arșița verii cu roiurile de purici și de ploșnițe care le sug sîngele, și păduchii de cap, și ceilalți ai trupului, ce usturimi chinuitoare. Și mîncărimea sexului, umorile clocite, descărcările seminale din vis, vecinul de

culcuș care gîfîie, ce ne facem fără femei. Firește că există femei, însă nu ajung pentru toți. Cei mai norocoși sînt aceia care au venit de la bun început și care s-au încurcat cu văduve și părăsite, însă Mafra e un orășel mic, în scurtă vreme n-a mai rămas nici o femeie fără stăpîn, preocuparea bărbaților este acum să-și apere grădina de ispite și atacuri, chiar dacă n-are decît farmece puține sau deloc. Cîțiva chiar s-au înjunghiat din astfel de pricini. Dacă moare careva, apare coregidorul, vine garda, dacă e nevoie armata dă o mînă de ajutor, ucigașul merge la închisoare, drept care, din două una, dacă criminalul a fost bărbatul femeii, în puțină vreme are un succesor, dacă al femeii era bărbatul mort, în și mai puțină vreme este înlocuit.

Dar ceilalți, ce fac ceilalți. Aceștia dau tîrcoale pe străzile pline veșnic de noroaie, din pricina apei aruncate de prin case, se duc în anumite fundături unde casele sînt tot din scînduri, ridicate poate prin grija administrației, care nu ignoră ce înseamnă necesitățile unui bărbat, poate prin camăta unui antreprenor de bordeluri, cine a făcut casa a vîndut, cine a cumpărat a închiriat, cine a luat cu chirie s-a dat cu chirie, mai norocos a fost măgarul pe care l-au luat cu ei Baltasar și Blimunda, i-au pus crini de apă pe creștet, în schimb, acestor femei, în dosul ușilor întredeschise, nimeni nu le aduce flori, numai sex nerăbdător care pe întuneric a intrat și a ieșit, ducînd de atîtea ori cu sine germenele de putreziciune, boala galică, și atunci gem sărmanii la fel de năpăstuiți precum năpăstuitele care i-au molipsit, li se scurge puroiul pe picioare într-un flux nesfîrșit, doctorii nu te primesc cu această boală în

infirmerii, leacul, dacă o folosi la ceva, este să aplici pe părțile genitale sucul de milostivă, planta miraculoasă de care am mai vorbit, bună la orice și care nu vindecă nimic. Aici au venit flăcăi care azi, după trei sau patru ani, sînt putrezi din cap pînă în picioare. Aici au venit femei curate care, de cum au murit, au trebuit îngropate adînc în pămînt fiindcă li se descompunea carnea în scîrnă, otrăvind aerul. A doua zi casa are o nouă chiriașă Rogojina e aceeași, cîrpele nici măcar n-au fost spălate, un bărbat bate la ușă și intră, n-are de pus întrebări nici de primit răspunsuri, prețul e cunoscut, el se descheie la pantaloni, ea își ridică poalele, el geme de plăcere, ea n-are rost să se prefacă, doar sîntem între oameni serioși.

Călugării de la azil ocolesc de departe aceste locuri, făcînd pe virtuoșii, însă de ei să nu ne fie milă, căci niciodată nu s-a pomenit o congregație atît de pricepută să alterneze și să compenseze mortificările și consolările. Umblă cu ochii în pămînt, zdrăngănindu-și mătăniile, cele de la rozariul care le atîrnă la brîu, cele de la ciotul pe care îl dezvăluie pe ascuns femeilor în actul spovedaniei, iar dacă șalele le sînt încinse de vreun ciliciu din păr de cal sau întesat de cuie, caz extravagant, putem totuși pune rămășag că nu șalele îi încing pe ei într-o dogoare cilicioasă, această propoziție trebuind să fie citită cu multă atenție ca să nu scape înțelegerii. Dacă nu se grăbesc spre alte opere caritabile și obligații de-ale lor, se duc să asiste bolnavi la spital, suflă în ciorbă și o apropie de buzele suferindului, aduc muribunzii pe calea cea bună, în anumite zile își dau sufletul doi sau chiar trei, fără să le fie de nici un ajutor sfinții din

invocațiile obișnuite prin infirmerii, anume Sfîntul Cosma și Sfîntul Damian, patronii doctorilor, Sfîntul Anton, la fel de iscusit la lipitul oaselor ca și la dresul urcioarelor, Sfîntul Francisc, fiindcă se pricepe la stigmate, Sfîntul Iosif, pentru a meșteri cîrje, Sfîntul Sebastian, pentru că ține piept morții vreme îndelungată, Sfîntul Francisc Xavier, avînd cunoștințe de medicină orientală, Isus Maria Iosif, sfînta familie, totuși complet separată lumea de rînd de persoanele de vază și de ofițeri, care au infirmerie proprie, iar din această inegalitate, știind prea bine călugării de unde le vine mînăstirea, se pot imagina deosebirile de tratament și de maslu. Să dea cu piatra în ei doar cine nu a făptuit păcate similare, Cristos a fost părtinitor cu Petru, l-a răsfățat pe Ioan, deși apostolii erau doisprezece. Se va dovedi într-o zi că Iuda a trădat din gelozie și abandon.

Într-un ceas al acestor zile, muri João Francisco. Șapte-Sori aștepta să-i vină fiul de la lucru, primul sosise Álvaro Diogo care se grăbea să mănînce și să se întoarcă în șopronul pietrarilor, punea în supă bucăți de pîine cînd a intrat Baltasar, Bună seara, binecuvîntează-mă, tată, părea o seară ca toate celelalte seri, lipsea doar cel mai tînăr din familie, care apare întotdeauna ultimul, a început poate să zăbovească pe străzile femeilor, fără să sufle o vorbă, cum s-o fi descurcînd ca să plătească ceea ce datorează, trebuind să-i dea tot cîștigul tatălui, fără un bănuț lipsă, Álvaro Diogo e cel care întreabă, Gabriel încă n-a venit, ca să vezi, îl cunoaștem pe băiat de atîția ani și abia acum auzim cum îl cheamă, a trebuit să devină bărbat, iar Inês Antónia răspunde, vrînd să-l acopere, N-o să întîrzie, e o seară ca toate celelalte, se rostesc

aceleași cuvinte, și nimeni nu bagă de seamă spaima care s-a ivit pe chipul lui João Francisco, așezat lîngă vatră în ciuda căldurii din casă, nici măcar Blimunda atentă la Baltasar, care a intrat, i-a spus tatălui noapte bună și i-a cerut binecuvîntarea fără să aștepte să vadă dacă el i-o dădea, cînd ești fiu vreme de mulți ani ți se poate întîmpla să fii neatent, așa a fost, Binecuvîntează-mă, tată, iar bătrînul ridică încet mîna, cu încordarea celui care numai pentru asta mai are încă putere, e ultimul său gest, neîncheiat, nedus pînă la capăt, mîna a căzut alături de cealaltă, pe cutele mantalei, iar cînd Baltasar se întoarce în sfîrșit către tată, ca să-i primească binecuvîntarea, îl vede rezemat de perete, cu palmele deschise, capul căzut pe piept, Te simți rău, e o întrebare fără rost, s-ar mira toată lumea dacă João Francisco ar răspunde, Sînt mort, însă acesta ar fi cel mai mare dintre adevărurile rostite vreodată. S-au vărsat lacrimi firești, Álvaro Diogo nu s-a mai dus la lucru, iar cînd Gabriel a intrat în casă, a fost nevoit să se arate trist, el, care venea atît de mulțumit din paradis, să sperăm că n-o să-l ardă focul infernului între picioare.

João Francisco Mateus lăsă o grădină și o casă veche. Avusese un ogor pe dealul Vela. Îi trebuiseră mulți ani ca să-l curețe de pietre pînă ce sapa a putut, nestingherită, să se cufunde în pămîntul moale. Totul a fost zadarnic, pietrele sînt iarăși acolo, de ce oare venim pe lumea asta.

SFÎNTUL PETRU DIN ROMA n-a prea ieșit în ultimii ani din cuferele sale. Căci, spre deosebire

de ceea ce își închipuie de obicei vulgul neștiutor, regii sînt aidoma cu oamenii de rînd, cresc, se maturizează, odată cu vîrsta li se schimbă gusturile, atunci cînd nu le ascund pe unele mai adins, din complezență publică, iar pe altele, din necesitate politică, se prefac uneori că le-ar avea. Pe lîngă aceasta, datorită înțelepciunii națiunilor ori experiențelor particularilor, se știe că repetiția atrage după sine sațietatea. Bazilica Sfîntul Petru nu mai are secrete pentru Dom João al V-lea. Acum este în stare să o monteze și să o demonteze cu ochii închiși, singur sau cu ajutoare, pornind de la nord sau de la sud, de la colonadă sau de la absidă, piesă cu piesă, sau pe bucăți îmbinate dinainte, totuși rezultatul final e mereu același, o jucărie de lemn, un lego, un meccano, un lăcaș al simulării unde nu vor fi nicicînd oficiate slujbe adevărate, cu toate că Dumnezeu se află pretutindeni.

Mai important este totuși să se perpetueze omul prin fiii pe care îi are, și, dacă este sigur că, din pizmă de bătrîn sau din învecinarea cu această stare, nu este întotdeauna mulțumit să-și vadă continuate faptele care au însemnat sămînță de scandal ori țîndar din care s-a făcut cu ușurință armăsar, i se întîmplă însă, de asemenea, să se bucure cîteodată, atunci cînd își convinge fiii să-i repete anumite gesturi, cîteva hotărîri pe care le-a luat în viață, chiar cuvinte, redobîndind astfel în aparență o nouă temelie ceea ce a fost și a făcut el însuși. Copiii, se înțelege, se prefac. Cu alte cuvinte, să sperăm mai clare, nemaisimțind Dom João al V-lea o plăcere care să-i răsplătească truda de a monta bazilica Sfîntului Petru, găsi totuși o

cale ocolită de a o recăpăta, dovedindu-și în acelaș timp iubirea paternă și regească, și își cheamă copiii, pe Dom José și pe Dona Maria Bárbara să-i dea o mînă de ajutor. Despre amîndoi am mai vorbit și o să mai vorbim, acum vom spune despre ea doar că, sărmana, a fost tare desfigurată de vărsat, dar au prințesele noroc cu carul, așa încît, buboase și urîte fiind, n-or să rămînă totuși nemăritate, supărîndu-l astfel pe seniorul tatăl lor. Firește că infanții nu se descurcă prea bine cînd e vorba să-l asambleze pe Sfîntul Petru din Roma. Dacă Dom João al V-lea avea nevoie de șambelani care să-l ajute să ridice și să așeze cupola lui Michelangelo, amintindu-ne în treacăt ce profetic a bubuit arhitectura în noaptea cînd regele s-a dus în dormitorul reginei, de și mai multe ajutoare ar avea nevoie acești copii plăpînzi, ea de șaisprezece, el de paisprezece ani. Aici însă contează spectacolul, jumătate de curte s-a reunit ca să asiste la jocurile infanților, maiestățile stau așezate sub baldachin, călugării șoptindu-și secrete mînăstirești, gentilomii compunîndu-și expresia pentru ca ea să arate, simultan, respectul datorat prinților, duioșia inspirată de frageda lor vîrstă, evlavia insuflată de preasfîntul lăcaș, arătat aici în copie, și pe toate acestea potrivindu-le la un loc pe o singură față, nu e de mirare că par a pătimi de o durere secretă și, poate, necuviincioasă. Cînd Dona Maria Bárbara aduce cu propriile ei mîini una dintre statuetele care împodobesc cornișa, curtea izbucnește în aplauze. Cînd, cu propriile lui mîini, Dom José pune crucea în vîrful domului, puțin lipsește să nu îngenuncheze toate persoanele prezente, moștenitorul e acest infante. Maiestățile

surîd, apoi João al V-lea își cheamă copiii, îi laudă pentru iscusință și le dă binecuvîntarea, pe care ei o primesc în genunchi. Lumea este atît de armonios alcătuită, încît pare, cel puțin în sala unde ne aflăm, o reflectare a oglinzii perfecțiunii, care e cerul. Fiecare gest făcut aici e nobil, ba chiar divin, prin gravitatea și cadența lui măsurată, cuvintele se rostesc de parcă ar fi crîmpeie dintr-o frază care nu se grăbește să se termine, nici nu are motive să o facă. La fel vorbesc și se poartă locuitorii sălașurilor celeste cînd se preumblă pe străzile diamantine, cînd sînt primiți în audiență de tatăl universurilor, în palatul său aurit, cînd asistă toți, adunați în curte, la joaca fiului care face, desface și reface o cruce de lemn.

Dom João al V-lea dădu ordin ca bazilica să fie lăsată așa cum era. Curtea ieși, se retrase regina, plecară infanții, călugării îi urmară psalmodiind, acum regele măsoară grav construcția cu privirea, în vreme ce nobilii din serviciul săptămînal se străduiesc să îi imite gravitatea, acesta e întotdeauna lucrul cel mai înțelept. Regele și însoțitorii rămaseră mai mult de o jumătate de oră cufundați în contemplație. N-o să ne îngrijim să aflăm gîndurile șambelanilor, cine știe pe unde le-a umblat mintea, senzația de cîrcel în picioare, gîndul la cățeaua favorită care o să fete mîine, baloturile sosite din Goa care sînt deschise la vamă, pofta subită de caramele, mînuța moale a călugăriței printre gratiile de la vorbitor, mîncărimea de sub perucă, tot ce vrei și ce nu vrei, afară de sublimul gînd regesc care era următorul, Vreau să am o bazilică aidoma, la curtea mea, la așa ceva chiar nu ne așteptam.

A doua zi, Dom João al V-lea trimise după arhitectul Mafrei, un oarecare João Frederico Ludovice care e neamţ, cu numele transcris după pronunţia portugheză, şi îi spuse fără alte ocolişuri, Voinţa mea este să fie construită la curte o biserică la fel ca aceea a Sfîntului Petru din Roma, şi, rostind acestea, îl privi cu severitate pe artist. Acum povestea e că unui rege nu i se spune niciodată nu, iar acest Ludovice, care, cîtă vreme a trăit în Italia, s-a numit Ludovisi, lepădîndu-se astfel în două rînduri de numele său de familie, Ludwig, ştie că pentru a reuşi în viaţă trebuie să laşi de la tine, mai ales dacă trăieşti între treptele altarului şi treptele tronului. Există totuşi nişte limite, regele ăsta nu ştie ce cere, e neghiob, e ignorant, dacă îşi închipuie că simpla lui dorinţă, fie ea chiar regească, face să se nască un Bramante, un Rafael, un Sangallo, un Buonarotti, un Fontana, un Della Porta, un Maderno, dacă îşi închipuie că este destul să vină să îmi zică mie, Ludwig, sau Ludovisi, sau Ludovice, dacă e vorba de urechi portugheze, Îl vreau pe Sfîntul Petru şi Sfîntul Petru se iveşte gata făcut, cînd eu ştiu să fac numai Mafre, sînt artist, e adevărat, şi extrem de vanitos, ca toţi ceilalţi, dar îmi cunosc lungul nasului şi, de asemenea, cunosc felul de a fi al oamenilor din această ţară unde trăiesc de două zeci şi opt de ani, multă înverşunare, puţină perseverenţă, dar acum trebuie să dau răspunsul potrivit, acel nu care să măgulească mai mult decît ar linguşi un da, şi pe deasupra foarte anevoios, Doamne-ajută, Voinţa Maiestăţii Voastre este demnă de marele rege care a poruncit edificarea Mafrei, însă vieţile sînt scurte, maiestate, iar Sfîntul Petru, de cînd s-a binecuvîntat prima

piatră şi pînă s-a sfinţit biserica, a înghiţit o sută douăzeci de ani de trudă şi averi fără număr, din cîte ştiu, Maiestatea Voastră nu a fost niciodată acolo, judecă numai după modelul demontabil pe care îl avem aici, noi s-ar putea să nu izbutim nici în două sute patruzeci de ani, Maiestatea Voastră va muri pînă atunci, morţi vor fi şi fiii voştri, nepoţii, strănepoţii, stră-strănepoţii, şi atunci vin eu şi întreb, cu tot respectul, dacă are vreun rost să zidim o bazilică ce va fi gata doar în anul două mii, presupunînd că în momentul acela va mai exista încă lumea, Maiestatea Voastră e totuşi cea care trebuie să hotărască, Dacă va mai exista încă lumea, Nu, maiestate, dacă Sfîntul Petru se va mai construi încă o dată la Lisabona, deşi mie mi se pare mai lesne să se sfîrşească lumea decît să se repete bazilica din Roma, Aşadar va trebui să mă resemnez să nu îmi împlinesc voinţa, Maiestatea voastră va trăi de-a pururi în amintirea supuşilor săi, de-a pururi va trăi în gloria cerurilor, totuşi memoria nu este un teren bun pentru a săpa în ea temelii, în ea, dimpotrivă, pereţii se dărîmă puţin cîte puţin, iar cerurile sînt o singură biserică unde Sfîntul Petru din Roma nu va părea mai mare ca un grăunte de nisip. Dacă-i aşa, de ce mai construim noi biserici şi mînăstiri pe pămînt, Fiindcă nu înţelegem că pămîntul însuşi era deja o biserică şi o mînăstire, loc al credinţei şi al responsabilităţii, loc al închiderii şi al libertăţii, Nu prea pricep ce aud, Nici eu nu prea pricep ce spun, dar, revenind la subiect, dacă Maiestatea Voastră vrea ca pînă va ajunge la sfîrşitul vieţii să vadă înălţată cel puţin o palmă de perete, trebuie să dea de îndată ordinele de cuviinţă, de

nu, niciodată nu va trece dincolo de fundaţii, Voi trăi aşadar atît de puţin, Arta e lungă, viaţa e scurtă.

Ar fi putut să stea de vorbă toată ziua, însă Dom João al V-lea, care în general nu admite să se împotrivească cineva voinţei sale, se simte copleşit de melancolie, văzînd în imaginaţie cortegiul mortuar al descendenţilor săi, fiu, nepot, strănepot, stră-strănepot, murind pe rînd fără să vadă opera terminată, aşa că nici nu merită să te apuci de ea. João Frederico Ludovice îşi ascunde mulţumirea, a înţeles deja că nu va exista Sfîntul Petru din Lisabona, ca bătaie de cap îi ajunge capela principală a catedralei din Évora şi lucrările de la S. Vicente de Fora, care sînt înfăptuiri la scară portugheză, fiecare cu măsura sa. Acum sînt într-o pauză, regele nu vorbeşte, arhitectul nu spune, iată cum se destramă în aer visele măreţe, şi n-am fi aflat niciodată că Dom João al V-lea a vrut într-o zi să construiască Sfîntul Petru de la Roma în Parcul Eduardo al VII-lea, dacă n-ar fi fost indiscreţia lui Ludovice, care i-a povestit fiului său, iar acesta i-a spus-o în secret unei prietene călugăriţe pe care obişnuia s-o viziteze, care i-a spus-o duhovnicului, care i-a spus-o patriarhului, care s-a dus să-l întrebe pe rege, care i-a răspuns că dacă cineva va mai pomeni de această poveste va avea de înfruntat mînia regească, şi aşa s-a şi întîmplat, toţi au tăcut mîlc, iar dacă astăzi proiectul a ieşit la lumină, aceasta se întîmplă pentru că adevărul îşi croieşte întotdeauna propriul său drum prin istorie, doar să-i laşi timpul necesar, şi într-o bună zi iese la iveală şi declară, Iată-mă, iar noi n-avem ce face, trebuie

să-l credem, vine gol-goluţ şi scoate capul din fîntînă precum muzica lui Domenico Scarlatti, care încă mai trăieşte la Lisabona.

În sfîrşit, regele îşi dă o palmă peste frunte, îi străluceşte faţa, o învăluie nimbul inspiraţiei, Ce-ar fi dacă am mări la două sute numărul de călugări din mînăstirea Mafra, şi dacă zic două sute, zic cinci sute, zic o mie, sînt convins că ar fi o făptuire la fel de grandioasă precum bazilica pe care n-o putem avea. Arhitectul cumpăni, O mie de călugări, cinci sute de călugări, o groază de călugări, maiestate, pînă la urmă ar trebui să facem o biserică la fel de mare ca biserica de la Roma, ca să încapă cu toţii înăuntru, Atunci cîţi, Să zicem trei sute, şi chiar şi aşa va fi neîncăpătoare bazilica pe care am desenat-o şi este acum pe cale de a fi construită, cu mare încetineală, dacă îmi este permisă această observaţie, Trei sute să fie, nu se mai discută, aceasta e voinţa mea, Aşa se va face, dînd Maiestatea Voastră poruncile de cuviinţă.

Poruncile au fost date. Dar mai înainte s-a întîlnit, în altă zi, regele cu provincialul franciscanilor de la Arrábida şi cu vistiernicul, iar arhitectul Ludovice şi-a adus din nou desenele, le-a întins pe masă, a explicat planul. Aici e biserica, la nord şi la sud aceste galerii şi aceste donjoane sînt palatul regal, în spatele lui se află dependinţele mînăstirii, acum, ca să îndeplinim poruncile Maiestăţii Sale, va trebui să construim, încă şi mai în spate, alte corpuri de clădire, există acolo un munte de piatră dură care o să ne dea mult de furcă dacă vrem să-l minăm şi să îl aruncăm în aer, deja a fost foarte greu să smulgem piatra de

la poale pentru a netezi drumul. Auzind că regele voia să mărească mînăstirea cu un număr atît de mare de călugări, de la optzeci la trei sute, vă dați seama, provincialul care venise neavînd habar de noutate se aruncă dramatic pe podea, sărută din abundență mîinile maiestății și, în sfîrșit, declară, cu voce sugrumată, Stăpîne, să fiți sigur că în această clipă chiar Dumnezeu poruncește să fie pregătite noi și mai somptuoase apartamente în paradisul său pentru a-l răsplăti pe acela care îl slăvește și îl preamărește pe pămînt prin pietre veșnic vii, fiți sigur că, pentru fiecare nouă cărămidă ce va fi zidită în mînăstirea Mafra, se va spune o rugăciune pentru voi, nu pentru mîntuirea sufletului, care vă este asigurată de operele voastre, ci ca flori în cununa cu care o să vă înfățișați înaintea supremului judecător, să dea Domnul să se întîmple asta cît mai tîrziu, ca să nu piară fericirea supușilor voștri și ca să dăinuie recunoștința bisericii și a ordinului pe care îl slujesc și-l reprezint. Dom João al V-lea se ridică din jilț, sărută mîna provincialului, umilind astfel puterea pămîntească în fața puterii cerești, iar cînd se așează din nou îi apăru iarăși aureola în jurul capului, dacă regele ăsta nu bagă de seamă, o să ajungă sfînt. Vistiernicul își șterge ochii umeziți de lacrimi de emoție, Ludovice își ține buricul degetului arătător de la mîna dreaptă pe locul de pe hartă care figurează numitul munte care o să fie atît de greu de dărîmat, provincialul își ridică ochii la tavanul, care, se presupune, reprezintă aici empireul, iar regele îi privește pe rînd pe toți trei, măreț, cucernic, fidelissimo, cum va fi numit, iată ce se citește pe chipul său mărinimos, nu

poruncești în fiecare zi mărirea unei mînăstiri de optzeci de călugări la trei sute, rău și bine iată, pe chip se arată, spune poporul, de astă dată însă s-a arătat numai binele.

Se retrase, înclinîndu-se pînă la pămînt, João Frederico Ludovice pentru a-și modifica desenele, plecă provincialul în provincia sa ca să ordone acțiunile adecvate de mulțumire și să răspîndească vestea cea bună, regele rămase, e la el acasă, așteptînd să se întoarcă vistiernicul care s-a dus după cărțile de socoteli, iar cînd acesta se întoarce, îl întreabă, după ce enormele in-folioiuri fuseseră așezate pe masă, Spune-mi, așadar, cum stăm cu darea și averea. Grămăticul își pune bărbia în palmă părînd că se pregătește să intre într-o adîncă meditație, deschide unul dintre registre ca pentru a cita o cifră hotărîtoare, însă își corectează ambele mișcări și se mulțumește să spună, Să afle Maiestatea Voastră că de avut, avem din ce în ce mai puțin, iar de dat, datorăm din ce în ce mai mult, Asta mi-ai spus-o și luna trecută, Și luna dinainte de asemenea, și anul trecut, în ritmul ăsta o să dăm de fundul sacului, maiestate. Se află departe de aici fundul sacilor noștri, unul e în Brazilia, altul în India, cînd or să se golească o vom afla cu atît de mare întîrziere încît vom putea spune, de fapt eram săraci și nu știam, dacă Maiestatea Voastră îmi iartă îndrăzneala, aș cuteza să spun că sîntem săraci și o știm, Dar, slavă Domnului, n-am dus lipsă de bani, E adevărat, dar experiența mea contabilă îmi amintește în fiecare zi că nu-i sărac mai sărac ca acela care nu duce lipsă de bani, asta se petrece cu Portugalia, care e un sac fără fund, îi intră banii pe gură și îi

ies pe cur, cer iertare Maiestății Voastre, Ha, hu, ha, rîse regele, ai haz, domnule, vrei să spui că rahatul e bani, Nu, maiestate, banii sînt rahat, și eu sînt în cea mai bună poziție ca să o știu, pe vine, așa cum trebuie să șadă întotdeauna cel care ține socoteala banilor altora. Acest dialog este fals, apocrif, calomnios, și de asemenea profund imoral, nu respectă nici tronul, nici altarul, să permită un rege unui trezorier să vorbească pre cum birjarii la cîrciumă, mai lipsește numai să se înconjoare de maritorne[1] atîțate ca să fie un dez măț complet, totuși ceea ce ați citit este numai traducerea modernă a portughezei dintotdeauna, drept care regele spuse, Începînd de astăzi, vei primi salariu dublu ca să nu te mai doară atît cînd te scremi, Sărut mîinile Maiestății Voastre, răspunse grămăticul.

Chiar înainte ca João Frederico Ludovice să fi terminat desenele mînăstirii adăugite, un curier regal galopă la Mafra cu ordinul imperios de a începe de îndată dărîmarea muntelui, cîștigîndu-se astfel ceva timp. Descălecă solul la ușa administrației generale, urmat de escortă, se scutură de praf, urcă scara, intră în sală, Îl caut pe licențiatul Leandro de Melo, acesta era numele administratorului, Eu sînt, îi spuse domnul cu pricina, Aduc scrisori grabnice de la Maiestatea Sa, iată-le, să-mi dea domnia voastră recipisă și chitanță, că mă întorc la curte fără întîrziere. Așa s-a făcut, a plecat solul, urmat de escortă, acum la pas, iar administratorul a deschis scrisorile, după ce sărutase cu

1. *Maritornes*, slujnică din *Don Quijote* de Cervantes.

respect pecetea, dar cînd termină de citit păli atît de tare, încît administratorul adjunct crezu că îi sosise destituirea din slujbă, ceea ce i-ar fi fost poate de folos în carieră, speranţele însă i se spulberară numaidecît, căci deja licenţiatul Leandro de Melo se sculase în picioare zicînd, La treabă, la treabă, şi în cîteva minute li se alăturară trezorierul, maistrul dulgherilor, maistrul zidarilor, maistrul pietrarilor, mai-marele peste grajduri, maistrul artificier, căpitanul trupelor, toţi aceia care, în Mafra, aveau în mînă un baston de comandă, şi cînd se adunară cu toţii, administratorul le spuse, Domnilor, Maiestatea Sa a hotărît, în mila şi necuprinsa sa înţelepciune, să crească numărul de călugări la trei sute şi ca de îndată să fie începute lucrările de dărîmare a muntelui care se află la răsărit, pentru că acolo se va ridica noul corp de clădire, după măsurători aproximative care sînt cuprinse în aceste scrisori, să ne punem cu toţii pe treabă şi să vedem de unde să începem. Trezorierul spuse că pentru a plăti cheltuielile decurgînd de aici n-avea de ce să evalueze muntele, maistrul dulgherilor spuse că el se pricepea numai la lemn, la aşchii şi la rumeguş, maistrul zidarilor spuse că pe el să îl cheme cînd va fi vorba de ridicat pereţi şi de pus pardoseli, maistrul pietrarilor spuse că el avea treabă numai cu piatra deja smulsă, nu cu cea care mai este încă încleştată de pămînt, maimarele peste grajduri spuse că boii şi celelalte dobitoace se vor duce acolo cînd o să fie nevoie de ele, iar aceste răspunsuri, care par ale unor oameni nedisciplinaţi, sînt, de fapt, ale unor oameni cu scaun la cap, căci la ce-ar folosi să meargă cu toţii să se uite la un munte, cînd ştiau prea bine care

era acela și cît de greu va fi să fie dărîmat. Administratorul fu mulțumit de explicațiile primite și, pînă la urmă, ieși luîndu-l cu sine numai pe maistrul artificier, în seama căruia cădea de drept această sarcină, și pe căpitanul trupelor, fiind demolarea mai ales treabă pentru soldați.

Pe o porțiune de teren, în spatele pereților dinspre răsărit, fratele grădinar de la azil plantase deja pomi fructiferi și însămînțase tot felul de legume în răzoare, straturi de flori, deocamdată numai o promisiune de fructe și de zarzavaturi, suspin de grădină. Toate acestea aveau să fie smulse. Lucrătorii îl văzură trecînd pe administratorul-general și pe spaniolul cu exploziile, apoi priviră lung huiduma de munte, căci imediat se răspîndise vestea că mînăstirea va fi extinsă în direcția aceea, pare de necrezut cu cîtă repeziciune se împrăștie poruncile ce ar trebui să rămînă confidențiale, barem pînă cînd destinatarul lor se hotărăște să le facă publice. Aproape că îți vine să crezi că, înainte de a-i scrie licențiatului Leandro de Melo, Dom João al V-lea i-a trimis veste lui Șapte-Sori sau lui José Pequeno, spunînd, Nu vă fie cu supărare, dar mi-a venit acum ideea să așez acolo trei sute de călugări în locul celor optzeci cum ne-a fost învoiala, pe de altă parte e un lucru bun pentru toți cei care lucrează la mînăstire, au slujbă asigurată pentru încă o bună bucată de vreme, căci banii, după cum mi-a spus acum o zi sau două vistiernicul meu, care e de încredere, banii nu lipsesc, aflați și voi că sîntem națiunea cea mai bogată din Europa, nu datorăm nimic nimănui și plătim tuturora, și cu asta basta, nu vă mai bat la cap, transmite

salutări din partea mea scumpilor mei portughezi, în număr de treizeci de mii, care își cîștigă acolo traiul, trudind cu atîta sîrguință ca să îi dăruiască regelui lor suprema bucurie de a vedea înălțat în văzduh și prin vremi cel mai măreț și mai frumos monument sacru din istorie, căci mi s-a spus chiar că, prin comparație, Sfîntul Petru din Roma pare doar o capelă, cu bine, pe curînd, complimente Blimundei, despre mașina zburătoare a părintelui Bartolomeu Lourenço n-am mai auzit nimic, atît de mult l-am ocrotit, atîția bani am cheltuit, lumea e plină de oameni nerecunoscători, acum am terminat de-adevărat, cu bine.

Licențiatul Leandro de Melo stă copleșit de gînduri la poalele dealului, o matahală cît toate zilele care se înalță mai sus decît pereții care vor trebui construiți, și, fiind de felul său numai coregidor la Torres Vedras, îi cere sprijinul maistrului artificier care, fiind andaluz și hiperbolic, vorbește răspicat, Aún que fuera la Sierra Morena, yo la arrancaria con mis brazos y la precipitaria en la mar[1], în traducere, Lasă treaba pe seama mea, că în puțină vreme o să deschid aici un Rossio care o să-l facă să crape de invidie pe cel din Lisabona. În toți acești ani, au trecut deja unsprezece, au tot tresăltat ecourile povîrnișurilor din Mafra de neîncetatele explozii, în ultima vreme mai rar, doar atunci cînd un pinten încăpățînat de piatră se împlînta în pămînt, nevrînd să se dea bătut. Omul nu știe niciodată cînd s-a sfîrșit cu

1. Chiar dacă ar fi Sierra Morena, aș smulge-o cu brațele și aș azvîrli-o în mare. (sp.)

adevărat războiul. Spune, Uite, s-a terminat, dar iată că nu s-a terminat, o ia de la capăt, și e altfel, nemernicul, mai ieri erau încă jocuri grațioase de sabie, iar astăzi sînt bufnituri de ghiulea, mai ieri se doborau încă pereți, iar azi se năruie orașe, mai ieri erau exterminate țări, iar azi se aruncă în aer lumi întregi, mai ieri moartea unui om era o tragedie, iar azi e o banalitate că se evaporă un milion, nu va fi cazul Mafrei, unde n-o să se strîngă niciodată atîta lume, deși va fi multă, totuși, celor ce se obișnuiseră cu cincizeci sau o sută de detunături pe zi li se părea acum că a sosit sfîrșitul lumii, auzind bubuiturile îngrozitoare ale celor o mie de explozii care răsună de dimineața pînă seara, în salve de cîte douăzeci, azvîrlind în văzduh cu atîta violență pămînt și bolovani, încît lucrătorii trebuiau să-și caute adăpost pe după ziduri ori să recurgă la protecția eșafodajelor de lemn, și chiar și așa unii au fost răniți, ca să nu mai vorbim de cele cinci încărcături de pulbere care au explodat pe neașteptate, făcînd zob trei bărbați.

Șapte-Sori nu i-a răspuns încă regelui, tot amînă, se sfiește să roage pe altcineva să-i scrie misiva, dar dacă într-o zi își va înfrînge rușinea, iată ce o să aștearnă pe hîrtie, Dragul meu rege, am primit scrisoarea dumitale și în ea am văzut tot ce aveai a-mi spune, aici am muncit pe rupte, ne oprim doar cînd plouă atît de tare încît pînă și rățoii ar zice basta, ori cînd a întîrziat piatra cea mare în drum, ori cînd cărămizile au ieșit de proastă calitate și am așteptat să ne sosească altele, acum este aici o mare zăpăceală din pricina ideii aceleia de a spori mînăstirea, nu-ți poți

închipui, dragul meu rege, cît e de mare dealul cu pricina și cîtă forță de muncă o să ceară, au fost lăsate baltă lucrările de la mînăstire și de la palat, o să fie mare întîrzierea, pînă și cioplitorii și dulgherii cară acum pietroaie, eu lucrez uneori cu boii, alteori cu roaba, mi-a părut însă rău de lămîii și de piersicii care au fost smulși din rădăcină, li s-a făcut de petrecanie panseluțelor, ce rost a mai avut să punem flori ca să le tratăm după aceea cu atîta răutate, dar, în sfîrșit, dacă dumneata spui, dragă rege, că nu datorăm nimic nimănui, tot e o mîngîiere, așa zicea și mama, plătește-ți datoria bine, nu te uita la cine, a murit sărăcuța și n-o să poată să vadă cel mai mare și mai frumos monument sacru din istorie, cum mi-ai spus în scrisoarea dumitale, deși, ca s-o spun pe-a dreaptă, în istoriile pe care eu le cunosc nu se vorbește niciodată de monumente sacre, ci doar de arăpoaice fermecate și de comori ascunse, și, fiindcă veni vorba de comori și de arăpoaice, Blimunda e bine, mulțumesc, nu mai e așa frumoasă cum era, dar multe tinerele ar vrea să fie cum e ea, José Pequeno întreabă cînd o să fie nunta infantelui Dom José, că vrea să-i trimită un dar, poate fiindcă amîndoi poartă același nume, iar cei treizeci de mii de portughezi îți trimit multe salutări și mulțumiri, cu sănătatea o duc așa și așa, pînă acum cîteva zile a fost pe aicea o cufureală așa de generală încît Mafra putea trei leghe împrejur, ceva ce-om fi mîncat și ne-a căzut greu, or fi fost mai multe gărgărițe decît făină, mai mulți viermi decît carne, dar a avut haz, să fi văzut o groază de oameni cu poalele suflecate, cu fundul gol sub briza răcoroasă care venea dinspre mare, atît de

mîngîietoare, cînd unii terminau alții treceau în locul lor, tot așa de mulți, cîteodată nevoia era atît de grabnică încît se ușurau chiar unde se aflau, ah, e adevărat, era cît pe-aci să uit, nici eu nu am mai auzit nimic despre mașina zburătoare, poate că părintele Bartolomeu Lourenço a dus-o în Spania, cine știe dacă acum n-o fi în posesia regelui de acolo, care, după cîte am auzit, va fi cuscrul dumitale, fii cu băgare de seamă, și cu asta gata, nu te mai bat la cap, complimente reginei, cu bine, dragul meu rege, cu bine.

Această scrisoare nu a fost scrisă niciodată, însă căile de comunicare între suflete sînt nenumărate, cîte dintre ele își mai păstrează încă taina, și din atîtea cuvinte pe care Șapte-Sori n-a reușit să le dicteze, cîteva au ajuns să rănească inima regelui, întocmai ca acea sentință fatală care, pentru a-l preveni pe Baltasar, s-a ivit scrisă cu litere de foc pe un perete, dar să fim bine înțeleși, acest Baltasar nu este Baltasar Mateus pe care îl cunoaștem, ci celălalt, care a fost rege în Babilonia, și care, profanînd într-un festin vasele sacre din templul din Ierusalim, a ajuns să fie pedepsit, ucis de mîinile lui Cirus, care se născuse tocmai pentru a executa această sentință divină. Vinile lui Dom João al V-lea sînt altele, dacă profanează niște vase sînt cele ale soțiilor Domnului, dar lor le place, iar lui Dumnezeu nu îi pasă, dă-i înainte. Însă lui Dom João al V-lea i-a sunat în auz ca o bătaie de clopot pasajul în care Baltasar, vorbindu-i despre mama sa, o compătimește pentru că n-o să mai poată vedea cel mai mare și mai frumos dintre monumentele sacre, adică Mafra. Dintr-odată, regele înțelege că viața-i va fi

scurtă, că scurte sînt toate viețile, că multă lume a murit și încă o să mai moară înainte de a se termina construcția Mafrei, că el însuși s-ar putea ca mîine să închidă ochii pentru totdeauna. Își aduce aminte că a renunțat să înalțe Sfîntul Petru din Roma tocmai pentru că îl convinsese Ludovice de cît de scurte sînt viețile și că același Sfînt Petru, așa sunaseră vorbele, de la binecuvîntarea primei pietre și pînă la sfințire, înghițise nu mai puțin de o sută douăzeci de ani de muncă și averi nenumărate. Or, Mafra a înghițit deja unsprezece ani de muncă, de avuții ce să mai vorbim, Cine îmi garantează că voi mai trăi cînd se va face sfințirea, dacă acum cîțiva ani nimeni nu mai dădea nici o para chioară pe viața mea, cînd cu melancolia care era să-mi scurteze zilele înainte de vreme, vorba e că mama lui Șapte-Sori, sărăcuța, a văzut începutul, dar n-o să vadă sfîrșitul, un rege nu-i scutit să pățească la fel.

Dom João al V-lea se află într-o sală a donjonului, cu ferestrele dînd spre rîu. I-a dat afară pe șambelani, secretari, călugări, cîntăreața de teatru, nu vrea să vadă pe nimeni. Are zugrăvită pe chip frica de moarte, rușine supremă la un monarh atît de puternic. Însă această frică de a muri nu vine din gîndul că trupul îi va fi doborît pe vecie și că sufletul o să-i plece cine știe unde, e altceva, e teama că propriile sale urechi nu vor mai fi sonore și sensibile atunci cînd glorios vor răsuna clopotele și psalmodiile, e teama că nu va putea să pipăie cu propriile sale mîini odăjdiile bogate și tapiseriile sărbătorii, că nu va putea să miroasă cu propriul său nas tămîia din cădelnițele de argint, și că va rămîne doar regele care a

poruncit facerea, iar nu acela care a văzut făcutul
Pe rîu alunecă o barcă, cine ştie dacă va ajunge în
port. Trece un nor pe cer, poate că n-o să-l vedem
topindu-se în şiroaie de ploaie. Sub valuri, cîrdul
de peşti se îndreaptă spre năvod. Deşertăciunea
deşertăciunilor, a spus Solomon, iar Dom João al
V-lea repetă, Totul e deşertăciune, deşertăciune e
să doreşti, să ai e tot deşertăciune.

Dar compensaţia deşertăciunii nu este modes-
tia, cu atît mai puţin umilinţa, ci mai degrabă
excesul ei. Din această meditaţie şi agonie, regele
nu ieşi ca să îmbrace cămaşa penitenţei şi a re-
nunţării, ci ca să-şi cheme şambelanii, secretarii
şi călugării, cîntăreaţa va veni mai tîrziu, şi să-i
întrebe dacă era adevărat, aşa cum bănuia, că
sfinţirea bazilicilor trebuie făcută în zi de dumi-
nică, iar ei răspunseră că da, conform ritualului,
şi atunci regele le porunci să calculeze cînd o să
cadă ziua aniversării sale, douăzeci şi doi octom-
brie, într-o duminică, răspunzîndu-i secretarii,
după o minuţioasă verificare a calendarului, că
atare coincidenţă se va petrece peste doi ani, în o
mie şapte sute treizeci, Atunci, în acea zi se va
face sfinţirea bazilicii Mafra, aşa vreau, porunceşc
şi hotărăsc, iar cînd auziră acestea se duseră şam-
belanii să sărute mîna domnului lor, binevoiţi
a-mi spune ce este mai comod, să fii stăpîn pe
lume, ori pe acest norod.

Reverenţios turnară apă peste foc João Frederico
Ludovice şi licenţiatul Leandro de Melo, chemaţi
în grabă de la Mafra, unde se dusese primul, iar
al doilea îl asista, iar ei, cu amintirea proaspătă a
ceea ce văzuseră acolo, spuseră că starea lucră-
rilor nu îngăduia speranţe atît de promiţătoare,

nici în privinţa mînăstirii, al cărei corp secundar se construia cu mare încetineală, nici a bisericii, datorită naturii ei delicate, o îmbinare de pietre ce nu poate fi săvîrşită cît ai bate din palme, Maiestatea Voastră o ştie mai bine ca oricine, dacă atît de armonios se pricepe să împace şi să echilibreze părţile din care este alcătuită o naţiune. Îşi încruntă sprîncenele Dom João al V-lea, tocita măgueală nu îi adusese nici o uşurare, şi deschise gura, gata să răspundă cu asprime, însă se răzgîndi şi preferă să-şi cheme din nou secretarii şi să-i întrebe pe ce dată o să-i cadă din nou aniversarea într-o duminică, după cea din o mie şapte sute treizeci, s-ar părea că răgazul nu e destul de lung. Lucrară din nou cu sîrguinţă la calcule şi, cu o oarecare îndoială, răspunseră că evenimentul se va mai repeta doar peste zece ani, în o mie şapte sute patruzeci.

De faţă se aflau opt sau zece persoane, regele, Ludovice, Leandro, secretarii şi nobilii săptămînii, cu toţii dădură grav din cap, de parcă însuşi Halley tocmai le-ar fi explicat periodicitatea cometelor, ce lucruri sînt oamenii în stare să descopere. Lui Dom João al V-lea îi mai trecu un gînd supărător prin cap, se mohorî la faţă şi făcu calcule rapide în minte, cu ajutorul degetelor. În o mie şapte sute patruzeci voi avea cincizeci şi unu de ani, apoi adăugă cu un aer lugubru, Dacă voi mai fi încă în viaţă. Şi timp de cîteva teribile minute regele acesta urcă iarăşi pe Muntele Măslinilor, acolo pătimi de spaima morţii şi de teama pentru viaţa care-i va fi furată, adăugîndu-se acum la toate aceste frici un sentiment de invidie; căci şi-l închipuie pe fiul său, ajuns rege, alături de regina

tînără care trebuie să vină din Spania, desfătîndu-se amîndoi cu bucuria de a vedea Mafra inaugurată şi sfinţită, în timp ce el va putrezi la S. Vicente de Fora, lîngă micuţul infante Dom Pedro, mort la o vîrstă atît de fragedă din pricina brutalităţii înţărcării. Se uitau cei de faţă la rege, Ludovice cu un soi de curiozitate ştiinţifică, Leandro de Melo indignat împotriva severităţii legii timpului, care n-are respect nici pentru maiestăţi, secretarul îndoindu-se că ar fi nimerit anii bisecţi, şambelanii evaluîndu-şi propriile posibilităţi de supravieţuire. Toţi aşteptau. Atunci Dom João al V-lea rosti, Sfinţirea bazilicii din Mafra va fi făcută pe douăzeci şi doi octombrie o mie şapte sute treizeci, nu-mi pasă că e timp destul ori că lipseşte, fie ploaie fie vînt, ori că ninge ori că-i soare, chiar dacă dă potopul ori întreaga lume îşi iese din ţîţîni.

Exceptînd expresiile emfatice, aceeaşi poruncă a mai fost dată şi înainte, pare numai o declaraţie solemnă pentru urechile istoriei, precum cealaltă atît de cunoscută, Tată, îmi las sufletul în mîinile tale, hai, ia-l, pînă la urmă Dumnezeu nu este ciung, nu, domnule, părintele Bartolomeu Lourenço şi-a cam făcut de cap în intimitate cu cele sfinte, abătîndu-l pe Baltasar Şapte-Sori de la drumul cel drept, cînd ar fi fost de ajuns să se ducă să-l întrebe pe Fiu, care are obligaţia să ştie cîte mîini are Tatăl, însă, la cele spuse de Dom João al V-lea va trebui să adăugăm acum ce se va întîmpla ştiind cîte mîini au fiii şi supuşii săi şi la ce servesc ei şi ele, Poruncesc ca tuturor coregidorilor din regat să li se ordone să strîngă şi să trimită la Mafra pe toţi lucrătorii care se află sub jurisdicţia

lor, fie ei dulgheri, pietrari sau salahori, smulgîndu-i, chiar prin violenţă, de la îndeletnicirile lor, sub nici un pretext să nu-i lase să rămînă acasă, neţinîndu-se seama de nici un fel de consideraţii familiale, legături sau obligaţii anterioare, fiindcă nimic nu stă mai presus de voinţa regală, afară doar de voinţa divină, iar aceasta nimeni să n-o invoce, că o va face în zadar, cînd noi luăm aceste măsuri tocmai pentru a-i fi pe plac lui Dumnezeu, am zis. Ludovice dădu din cap cu gravitate, ca şi cum i s-ar fi confirmat regularitatea unei reacţii chimice, secretarii făcură însemnări cu cea mai mare iuţeală, şambelanii schimbară priviri şi zîmbiră, iată ce înseamnă să fii rege, licenţiatul Leandro de Melo se simţea la adăpost de această nouă obligaţie fiindcă nimeni în ţinutul său nu se mai ocupa de vreo meserie care să nu aducă foloase mînăstirii, în mod direct sau indirect.

Au plecat poruncile, au venit oamenii. Unii de bunăvoie, ademeniţi de promisiunea unui salariu bun, alţii de dragul aventurii, din lipsă de legături sufleteşti de asemenea, cu forţa aproape toţi. Se făcea strigarea în pieţe, şi, cum numărul de voluntari era neînsemnat, pornea coregidorul să bată uliţele, acompaniat de străjeri, intra în case, împingea portiţele de la ogradă, ieşea în cîmp să vadă unde se ascundeau îndărătnicii, la sfîrşitul zilei strîngea zece, douăzeci, treizeci de bărbaţi, iar cînd prizonierii erau mai mulţi decît temnicerii, îi legau cu funii, în felurite chipuri, cînd legaţi de brîu unii de ceilalţi, cînd cu grumazul prins într-un ham improvizat, cînd încătuşaţi de glezne, precum ocnaşii sau sclavii. Pretutindeni se repeta aceeaşi scenă, Din porunca Maiestăţii

Sale, o să lucrezi pe şantierul mînăstirii Mafra, iar dacă era zelos coregidorul, n-avea importanţă dacă prinsul era în plină vigoare a vieţii, sau dacă era deja un moşneag care abia se mai putea ţine pe picioare, ori încă aproape un copil. La început omul se împotrivea, încerca să scape, înşira pretexte, femeia pe cale să nască, mama bătrînă, o droaie de copii, zidul construit doar pînă la jumătate, lada care trebuia reparată, recolta apropiată, dacă începea să-şi spună motivele, nu se mai oprea, îl înşfăcau atunci străjerii, îl băteau dacă rezista, mulţi porneau la drum plini de sînge, alergau femeile, plîngeau, copiii măreau zarva, ca atunci cînd coregidorul lua bărbaţii cu arcanul pentru armată ori pentru India. Adunaţi în piaţa din Celorico da Beira, sau în Tomar, sau în Leiria, în Vila Pouca sau Vila Muita, în satul în care nu are nume decît pentru locuitorii săi, în ţinuturile de la graniţă sau de pe malul mării, în jurul stîlpului infamiei, în faţa bisericilor, în Santarém şi Beja, în Faro şi Portimão, în Portalegre şi Setúbal, în Évora şi Montemor, pe munţi şi la cîmpie, şi în Viseu şi Guarda, în Bragança şi Vila Real, în Miranda, Chaves şi Amarante, în Vianas şi Póvoas, în toate locurile pînă unde poate ajunge justiţia Maiestăţii Sale, bărbaţii, legaţi ca vitele, cu funiile slăbite doar atît cît să nu cadă unii peste alţii, îşi vedeau femeile şi copiii implorîndu-l pe coregidor, încercînd să-i mituiască pe străjeri cu cîteva ouă, o găină, expediente mizerabile care nu slujeau la nimic, căci moneda în care îşi încasează regele tributurile e aurul, e smaraldul, e diamantul, e piperul şi scorţişoara, e fildeşul şi tutunul, e zahărul şi sicupira, lacrimile nu au trecere la

vamă. Iar dacă au avut vreme, s-au găsit poteraşi care au batjocorit femeile prizonierilor, care li s-au supus, sărmanele, ca să nu-şi piardă bărbaţii, însă apoi, disperate, i-au văzut plecînd, în timp ce profitorii îşi rîdeau de ele, Fii blestemat pînă la a cincea spiţă, de lepră să ţi se acopere tot trupul, tîrfă s-o vezi pe maică-ta, tîrfă nevasta, tîrfă fiica, în ţeapă să fii tras din cur pînă-n gîtlej, blestemat, blestemat, blestemat. A pornit deja ceata bărbaţilor din Arganil, îi însoţesc nefericitele pînă în afara aşezării smulgîndu-şi părul, una plînge, Bărbat iubit, al vieţii mele soare, iar alta protestează, Oh, fiu ce te-am avut, iubite, drept dulce alinare şi toiag al bătrîneţii mele ostenite, vaietele nu se mai sfîrşesc, colinele mai apropiate le răspund, cutremurate parcă de o adîncă milă, în sfîrşit, bărbaţii luaţi cu sila se îndepărtează, dispar după cotul drumului, cu ochii plini de lacrimi, curg picături mari pe obrajii celor mai simţitori şi atunci se înalţă un glas puternic, e un moşneag atît de bătrîn încît n-au avut nevoie de el, şi strigă, urcat pe un dîmb, care e amvonul nevoiaşilor, O, glorie-a poruncii, o, vană lăcomie, o, rege prea infam, pămînt de mîrşăvie, iar după ce strigă acestea, îl lovi un străjer cu o bîtă în cap şi îl lăsă acolo zăcînd fără suflare.

Cîte poate un rege. Stă aşezat pe tronul său, se uşurează după cum îi dă ghes nevoia, în pisoar ori în pîntecele maicilor, şi ce-i cu asta, de acolo sau de dincolo, dacă o cer interesele statului, care e el, trimite ordine ca din Penamacor să vină bărbaţii valizi, sau aşa şi aşa, să muncească la mînăstirea mea din Mafra, clădită fiindcă o cereau franciscanii încă din o mie şase sute douăzeci şi patru,

fiindcă, în sfîrşit, regina a căzut grea cu o fată, care nici măcar nu va fi regină a Portugaliei, ci a Spaniei, din interese dinastice şi particulare. Iar bărbaţii, care nu l-au văzut niciodată pe rege, bărbaţii pe care regele nu i-a văzut niciodată, bărbaţii vin, chiar fără voia lor, între soldaţi şi străjeri, slobozi dacă sînt paşnici din fire, ori dacă s-au resemnat, legaţi cum am povestit, dacă sînt rebeli, legaţi şi dacă din şiretenie mîrşavă s-au prefăcut la început că merg de bunăvoie, iar apoi au încercat să fugă, cu atît mai rău dacă vreunul a reuşit să scape. Străbat cîmpiile, din sat în sat, pe cele cîteva drumuri regale, uneori pe acelea făcute de romani, aproape întotdeauna pe poteci înguste cît să pui piciorul, iar vremea e schimbătoare, soare pîrjolitor, ploaie potopitoare, frig care te-ngheaţă, la Lisabona Maiestatea Sa aşteaptă ca fiecare să îşi facă datoria.

Din cînd în cînd se întîlnesc. Veneau unii mai de la nord, alţii mai de la răsărit, ăia din Penela, ăştia din Proença-a-Nova, s-au amestecat în Porto de Mós, nici unul dintre ei nu ştie cum arată aceste locuri pe hartă, nici ce formă are Portugalia, dacă e pătrată, sau rotundă, sau în colţuri, dacă-i o trecătoare sau e o funie de spînzurătoare, dacă ţipă cînd mănîncă bătaie ori se ascunde prin cotloane. Din două cete se face una singură, şi cum deja s-a rafinat arta carcerală, oamenii sînt împerecheaţi în chip mistic, unul din Proença, altul din Penela, îngreunîndu-se astfel subversiunile, cu evidentul beneficiu de a face cunoscută Portugalia portughezilor, Deci cum arată meleagurile tale, şi cîtă vreme vorbesc despre asta nu se mai gîndesc la altceva. Doar dacă nu moare

cîte unul pe drum. Poate să cadă lovit de dambla, făcînd spume la gură, sau nici măcar atît, prăvălindu-se fulgerat şi tîrînd în cădere pe tovarăşul din faţă şi pe cel din spate, cuprinşi subit de panică, pomenindu-se legaţi de un mort, poate să se îmbolnăvească pe pîrloagă şi e purtat pe targă, cu braţele şi picioarele măturînd pămîntul, pînă cînd moare ceva mai încolo şi e îngropat la marginea drumului, cu o cruce de lemn înfiptă deasupra capului, dacă are noroc, primeşte într-un cătun ultima împărtăşanie, în vreme ce bărbaţii surghiuniţi aşteaptă aşezaţi pe pămînt să se isprăvească slujba, Hoc est enim corpus meum, acest trup istovit de atîtea leghe străbătute, acest trup jupuit de rosătura funiilor, acest trup vlăguit de hrana mai sărăcăcioasă decît de obicei. Nopţile dorm în căpiţe, la poarta mînăstirilor, în pătulele goale şi, cu voia lui Dumnezeu şi a vremii bune, sub cerul liber, unindu-se astfel libertatea văzduhului cu robia oamenilor, ample filosofii am putea să dezbatem aici înainte să răsară soarele, la ceasurile cele mai răcoroase ale zilei, se scoală muncitorii Maiestăţii Sale, îngheţaţi şi flămînzi, din fericire străjerii i-au slobozit din funii, căci astăzi vom intra în Mafra şi ar face o impresie proastă cortegiul de zdrenţăroşi dacă ar apărea legaţi ca sclavii din Brazilia sau ca vitele în cireadă. Cînd de departe zăresc zidurile albe ale bazilicii, ei nu strigă, Ierusalim, Ierusalim, va să zică a fost o minciună tot ce a spus călugărul care a predicat cînd, din Pêro Pinheiro, piatra a fost dusă la Mafra, precum că toţi aceşti bărbaţi sînt cruciaţii noii cruciade, ce fel de cruciaţi pot fi aceştia care ştiu atît de puţine despre crucea ce-o

vor purta. Fac haltă străjerii, pentru ca nou-veniții să poată aprecia din vîrful acestul deal amplu panoramă în mijlocul căreia vor trăi de-acum înainte, la dreapta, marea pe care navighează corăbiile noastre, regine ale elementului lichid, în față, către sud, se află Sintra cea faimoasă, falnă pentru băștinași, pizmă pentru străini, care ar da un strașnic paradis în cazul în care Dumnezeu s-ar hotărî să facă o nouă încercare, iar acolo, jos, în groapă, e Mafra, care, după spusele erudiților, chiar groapă vrea să însemne, însă într-o bună zi se vor rectifica sensurile, iar acest nume se va citi, literă cu literă, morți, arși, fripți, răniți, asupriți, și nu eu, simplu străjer care știu de poruncă, sînt cel care se va încumeta să facă o asemenea lectură, ci un abate benedictin, cînd o să vină vremea, și din acest motiv el nu se va înfățișa la sfințirea huidumei, totuși, să nu anticipăm, mai e încă mult de lucru, de aia ați venit din ținuturile îndepărtate unde trăiați, nu dați importanță lipsei de concordanță, pe noi nu ne-a învățat nimeni cum să vorbim, am învățat din greșelile părinților, și, pe lîngă asta, trăim într-o perioadă de tranziție, acum că ați văzut ce vă așteaptă, luați-o înainte, că noi, după ce v-am predat, plecăm să mai aducem.

Ca să ajungă pe șantier, venind de unde vin, ei trebuie să treacă pe lîngă palatul vicontelui, prin fața pragului lui Șapte-Sori, și tot atît de puține știu despre unul ca și despre celălalt, în ciuda genealogiilor și a memorialelor, Tomás da Silva Teles, viconte de Vila Nova da Cerveira, Baltasar Mateus, constructor de avioane, o să vedem cu vremea cine va cîștiga acest război. Ferestrele

palatului nu se deschid la trecerea cortegiului de mizerabili, ce duhoare împrăștie în jur, doamnă vicontesă. S-a deschis, în schimb, ușa casei lui Șapte-Sori și Blimunda a ieșit să privească, nu vede nimic nou, mulți prizonieri au mai trecut pe aici, dar dacă e acasă, iese întotdeauna în pridvor, e felul ei de a-i întîmpina pe cei sosiți, cînd seara Baltasar se întoarce, ea spune, Astăzi au trecut pe aici mai mult de o sută, să i se ierte imprecizia, n-a învățat să numere ca lumea, au fost mulți, au fost puțini, e ca atunci cînd vorbești despre ani, am trecut de treizeci, iar Baltasar răspunde, Am auzit că au venit cinci sute în total, Așa de mulți, se miră Blimunda, dar nici unul, nici celălalt nu știu cu precizie cît de mulți sînt cinci sute, ca să nu mai spunem că între toate lucrurile care există pe lume numărul este cel mai puțin exact, spui cinci sute de cărămizi, spui cinci sute de oameni, însă deosebirea care există între o cărămidă și un om este tocmai deosebirea care se crede că nu există între cinci sute și cinci sute, celui care nu va pricepe asta de prima dată nu are rost să i-o mai explici a doua oară.

Bărbații sosiți astăzi sînt adunați cu toții laolaltă, dorm cum apucă, mîine vor fi aleși. Întocmai ca niște cărămizi. Cărămizile care nu sînt bune, dacă din ele a fost format transportul, rămîn pe aici, vor ajunge să fie folosite la lucrări de mai mică importanță, se va găsi cine să le ia, însă oamenii, dacă de ei a fost vorba, sînt alungați, în ceas bun sau în ceas rău, Nu ești bun de nimic, întoarce-te în satul tău, iar ei pleacă, pe drumuri pe care nu le cunosc, se rătăcesc, devin vagabonzi,

mor în stradă, cîteodată fură, cîteodată ucid, cîteodată ajung.

TOTUȘI, ÎNCĂ SE MAI GĂSESC FAMILII fericite. Una e cea regală a Spaniei. Alta e cea a Portugaliei. Se căsătoresc copiii uneia cu copiii celeilalte, de la ei vine Mariana Vitória, de la noi se duce Maria Bárbara, logodnicii sînt José de aici și Fernando de acolo, respectiv, cum se spune de obicei. Nu sînt aranjamente făcute peste noapte, căsătoriile au fost puse la cale încă din o mie șapte sute douăzeci și cinci. Multă vorbărie de dragul vorbăriei, ambasadori cu toptanul, tîrguială cît cuprinde, multă alergătură încolo și încoace a plenipotențiarilor, discuții asupra clauzelor contractelor matrimoniale, prerogativele, zestrea fetelor, iar cum asemenea însoțiri nu se pot face la voia întîmplării, nici la ușa cîrciumii, unde se spune în mod vulgar că se leagă amantlîcurile, numai acum, după aproape un lustru, se va săvîrși schimbul de prințese, una ție, una mie.

Maria Bárbara are șaptesprezece ani împliniți, o față rotundă ca luna plină, ciupită de vărsat, așa cum s-a mai spus, însă e o fată de treabă, muzicală pe cît poate fi o prințesă, cel puțin nu putem spune că s-ar fi dus pe apa sîmbetei lecțiile maestrului său, Domenico Scarlatti, care va ajunge cu ea pînă la Madrid, de unde nu se va mai întoarce. O așteaptă un mire care-i cu doi ani mai mic decît ea, numitul Fernando, care va fi al șaselea cu acest nume pe tabela spaniolă, dar va avea numai nume de rege, nu însă și funcția, informație pe care o furnizăm numai în treacăt,

ca să nu se insinueze că ne-am amesteca în treburile interne ale țării vecine. De unde, fiind astfel stabilită cu mare iscusință legătura cu istoria țării noastre, de unde, repetăm, o să vină Mariana Vitória, o puștoaică de unsprezece ani care, în ciuda vîrstei fragede, are deja o dureroasă experiență de viață, e suficient să amintim că a fost la un pas de a se căsători cu Ludovic al XV-lea al Franței, însă el a repudiat-o, cuvînt ce pare tras de păr și cîtuși de puțin diplomatic, dar care altul ar putea fi întrebuințat dacă o copilă, la necoapta vîrstă de patru anișori, se duce să trăiască la curtea franceză în scopul de a fi educată pentru pomenita căsătorie, iar doi ani mai tîrziu e trimisă acasă pentru că dintr-odată i s-au înfierbîntat mințile viitorului soț, sau interesele celui care îl îndruma, dorind să capete cît mai degrabă moștenitori pentru coroană, necesitate pe care sărmana, din neputință fiziologică, n-ar fi putut s-o satisfacă înainte de a mai trece încă vreo opt ani. Așa că mititica a fost trimisă înapoi, firavă și plăpîndă ca o vrăbiuță, sub prost scornitul pretext c-ar vrea să-și viziteze părinții, regele Filip, regina Isabel, și gata, a rămas la Madrid, așteptînd să i se facă rost de un mire mai puțin grăbit, s-a nimerit să fie José al nostru, de cincisprezece ani încă neîmpliniți. Despre gusturile Marianei Vitória nu sînt prea multe de spus, îi plac păpușile, adoră fructele glasate, nu-i de mirare, e la vîrsta potrivită, dar deja este o vînătoriță foarte dibace, iar cînd o să se facă mare, va prețui muzica și lectura. Sînt unii care guvernează mai mult știind mult mai puțin.

Istoria căsătoriilor e plină de lume cărein i a fost închisă uşa în nas, de aceea, pentru a evita necazurile, vă previn că la botez şi la nuntit să nu te duci decît poftit. Poftit n-a fost, cu siguranţă, acel João Elvas, prieten cu Şapte-Sori cît timp acesta a trăit la Lisabona, înainte s-o cunoască pe Blimunda şi să se unească cu ea, îi dăduse adă post în şopronul unde dormea, împreună cu alţi pierde-vară, acolo, lîngă mînăstirea Esperanţa, cum ne amintim cu toţii. Încă de atunci trecuse de prima tinereţe, astăzi e un moşneag de şaizeci de ani, cotropit din senin de dorul de a se întoarce pe meleagurile unde s-a născut şi de la care şi-a luat numele, sînt dorinţe care li se năzăresc bătrînilor cînd nu mai pot să aibă altele. Cu toate acestea, se cam îndoia c-o să-şi aştearnă cu adevărat picioarele la drum, nu pentru că s-ar fi temut de slăbiciunea lor, erau încă foarte zdravene pentru vîrsta ce o avea, ci din pricina pustietăţilor din Alentejo, nu e scutit nimeni de întîlniri cu ghi nion, să ne gîndim bunăoară la ce i s-a întîmplat lui Baltasar Şapte-Sori în pădurea de pini de lîngă Pegões, cu toate că atunci ghinionul a căzut pe tîlharul care a rămas acolo, pradă corbilor şi cîini lor, dacă nu s-o fi dus cîrdaşul lui după aceea să-l înmormînteze. Căci, într-adevăr, omul nu ştie niciodată ce-i este sorocit, cît bine şi cît rău îl mai aşteaptă. Cine i-ar fi putut spune lui João Elvas, în vremurile lui de ostăşie de odinioară, ori acum cînd a ajuns un vagabond, deşi paşnic, că va ajunge într-o bună zi să-l însoţească pe regele Portugaliei la rîul Caia, ca să ducă o prinţesă şi să aducă alta, zău, cine ar fi crezut. Nimeni nu i-a spus-o, nimeni n-ar fi crezut, o ştia numai întîmplarea, care de

multă vreme tot alegea şi înnoda firele sorţii, fire diplomatice şi dinastice în cazul celor două curţi, fire de dor şi de însingurare în cazul bătrînului soldat. Dacă, într-o bună zi, vom izbuti să deznodăm aceste fire încîlcite, vom îndrepta firul vieţii şi vom atinge suprema înţelepciune, dacă încă ne încăpăţînăm să credem în existenţa ei.

Fireşte că João Elvas nu merge nici în caleaşcă, nici călare. Am apucat să spunem că are picioare bune de umblat, să se slujească deci de ele. Dar, fie mai în faţă, fie mai în spate, Dom João al V-lea îi va ţine mereu companie, cum de asemenea îi vor ţine companie regina şi infanţii, prinţul şi prinţesa, şi toată puterea lumii care călătoreşte. Nicicînd aceşti seniori, în măreţia lor supremă, nu vor bănui că escortează un vagabond, asigurîndu-i bunurile şi viaţa, atît de aproape de sfîrşit. Totuşi, ca să nu se sfîrşească prea curînd, mai ales viaţa, bun preţios, João Elvas trebuie să bage de seamă să nu se amestece în cortegiu, ştiut fiind cu cîtă uşurinţă ridică mîna soldaţii, şi cît e ea de grea, Domnul să-i binecuvînteze, dacă le trece prin cap că este în primejdie la fel de preţioasa siguranţă a Maiestăţii Sale.

Ocrotit astfel, părăsi João Elvas Lisabona şi trecu prin Aldegalega în primele zile ale acestui ianuarie o mie şapte sute douăzeci şi nouă, aici zăbovi ca să asiste la debarcarea trăsurilor şi a cailor care vor fi folosiţi în timpul călătoriei. Pentru propria-i dumirire, punea necontenit întrebări, ce e asta, de unde a venit, cine a făcut-o, cine o va folosi, par indiscreţii nelalocul lor, însă orice servitor de la grajduri înţelege că îi e dator cu un răspuns acestui bătrîn cu aspect venerabil, chiar

dacă e murdar, și, crescînd încrederea, chiar de la intendent se pot culege informații, e destul ca Dom Elvas să se arate cucernic, căci, dacă la rugăciuni nu se pricepe deloc, la prefăcătorii e meșter mare. Și dacă, în locul unui răspuns plauzibil, s-a ales cu o îmbrîncitură, o mutră acră sau un pumn pieziș, chiar de aici ghicește ceea ce n-a fost spus, la sfîrșit se va face numărătoarea erorilor din care e alcătuită istoria. Astfel, cînd Dom João al V-lea traversează rîul, pe opt ianuarie, ca să-și înceapă marea sa călătorie, în Aldegalega se aflau, în așteptarea lui, mai mult de două sute de vehicule, trăsuri, carete, docare, rădvane, cabriolete, cu riole, unele care veniseră de la Paris, altele făcute înadins la Lisabona pentru această ocazie, fără să mai vorbim de caleștile regale, proaspăt poleite cu aur, cu catifeaua reînnoită, cu ciucurii și cu canafii pieptănați. De la grajdurile regale, numai caii erau aproape două mii, neincluzîndu-se în acest număr bidiviii gărzii de corp și cei ai regimentelor care însoțesc cortegiul. Aldegalega, care, fiind punct de trecere obligatoriu spre Alentejo, a văzut multe, n-a văzut totuși niciodată atîtea, e de ajuns această scurtă listă de servitori, bucătarii sînt două sute douăzeci și doi, arcașii două sute, cameriștii șaptezeci, valeții care au în grijă vesela o sută trei, scutierii peste o mie, și o mulțime fără număr de alți slujitori și sclavi în diverse nuanțe de negru. Aldegalega este o mare de oameni, și ar fi și mai aglomerată dacă s-ar afla aici nobilii și alți seniori care au plecat deja înainte, spre Elvas și Caia, căci altfel nu s-ar fi putut, dacă ar fi plecat cu toții în același timp, prinții ar fi ajuns de mult

să se căsătorească cînd cel din urmă invitat ar fi intrat în Vendas Novas.

Veni regele în brigantina sa, se dusese mai întîi să vadă statuia Fecioarei de la Madre de Deus, împreună cu el debarcară prințul Dom José, infantele Dom António, urmați de servitorii care îi slujeau, și care erau seniorul duce de Cadaval, seniorul marchiz de Marialva, seniorul marchiz de Alegrete, un gentilom al seniorului infante, și alți seniori, nu trebuie să pară ciudat că sînt numiți servitori, căci e o onoare a sluji familia regală. João Elvas se afla în mijlocul norodului care se dădea la o parte și aclama, ura, ura, pentru Dom João al V-lea, rege al Portugaliei, dacă nu rosteau chiar aceste cuvinte, era oricum soiul acela de vociferare care numai după ton te lasă să ghicești dacă e vorba de urale sau de huiduieli, însă ferească sfîntul să arunce careva vreo vorbă de ocară, ar fi de altfel de neînchipuit să uite cineva respectul ce îl datorează unui rege, mai ales dacă e vorba de unul portughez. João Elvas suferise deja o primă dezamăgire cînd a descoperit că erau destui cerșetori și alți terchea-berchea care se țineau după cortegiu, vînînd pomana și prisosul de la masă. De unde vor mînca aceștia, de acolo va mînca și el, iar dintre motivele de a călători, al său era totuși cel mai vrednic de laudă.

În zori, era încă întuneric, pe la cinci și jumătate, regele plecă spre Vendas Novas, dar înaintea lui porni la drum João Elvas, fiindcă voia să vadă cu ochii săi alaiul trecînd cu toată pompa și în bună orînduială, nu acea vînzoleală de la plecare, cu echipajele căutîndu-și locurile, îndrumate de maestrul de ceremonii, între zbierete de vizitii și

de lachei, inşi care nu-şi prea pun frîu gurii, după cum este îndeobşte cunoscut. Nu ştia João Elvas că regele avea să poposească la Senhora da Atalaia ca să asiste la liturghie, şi de aceea, cum cortegiul întîrzia să apară, cu toate că soarele se ridicase pe cer, îşi încetini pasul şi pînă la urmă se opri, unde naiba s-or fi băgat, se aşeză pe marginea unui şanţ, adăpostit de briza matinală de un şir de agave. Cerul era acoperit, norii alunecau foarte jos, ameninţînd a ploaie, frigul îi pătrundea în oase. João Elvas se înfofoli mai bine în manta, îşi trase borurile pălăriei peste urechi şi se puse pe aşteptat. Trecu astfel o oră, poate mai mult, pe şosea se vedea rareori cîte un trecător, zău că asta nu pare o zi de sărbătoare.

Dar sărbătoarea e pe drum. În depărtare se aude deja sunet de trompete şi răpăit de tobe, se înfierbîntă bătrînul sînge militar al lui João Elvas, sînt emoţii uitate care se întorc pe neaşteptate, e ca atunci cînd vezi trecînd o femeie, iar tu nu mai păstrezi de la femei decît nişte sărmane amintiri, şi zîmbetul, ori unduirea rochiei, ori părul aranjat într-un anume fel te fac să-ţi simţi genunchii moi, ia-mă, fă cu mine ce vrei, e ca şi cum războiul te-ar chema la el. Dar iată, trece cortegiul triumfal. João Elvas vede numai cai, oameni şi echipaje, nu ştie cine e înăuntru, nici cine merge pe afară, însă pe noi nu ne costă nimic să ne imaginăm că lîngă el s-a aşezat un gentilom caritabil şi dornic de a face bine, căci mai există şi de soiul ăsta, şi cum acest nobil e dintre aceia care ştiu totul despre curte şi cinuri dregătoreşti, să-l ascultăm cu atenţie, Ia aminte, João Elvas, după locotenentul şi gorniştii şi toboşarii care au

trecut, dar pe care i-ai recunoscut, că şi tu ai fost din breaslă, soseşte acum marele şambelan al curţii, cu subalternii lui, el este cel care răspunde de masă şi de casă, cei şase călăreţi sînt curierii Maiestăţii Sale, duc şi aduc informaţiile şi ordinele, acum trece berlina cu duhovnicii regelui, prinţului şi infantelui, nu-ţi poţi imagina povara de păcate pe care o poartă în spate, mult mai puţin atîrnă penitenţele, apoi apare berlina cu valeţii de la garderobă, de ce te miri, Maiestatea Sa nu e un coate-goale cum eşti tu, care ai numai straiele de pe tine, ciudat lucru, să ai numai un singur rînd de haine, şi nu te mai tot mira în faţa acestor două berline pline cu clerici şi cu călugări din Compania lui Isus, nici găină, nici sardină, uneori companie a lui Isus, alteori companie a lui João, regi amîndoi, însă aceste cîrdăşii îşi au şi ele savoarea lor, şi pentru că veni vorba de miresme, uite că s-a ivit berlina micului comis, răspunzător de grajdurile regale, celelalte trei care vin în spate sînt ale coregidorului curţii şi ale gentilomilor casei regale, urmează apoi rădvanul marelui comis, caleştile şambelanilor infanţilor, iar acum atenţie, acum începe să devină interesant, aceste caleşti şi rădvane goale care trec sînt caleştile şi rădvanele de ceremonie ale alteţelor regale, apoi, pe cal, apare un scutier de rangul doi, în sfîrşit, a sosit momentul, pune-te în genunchi, João Elvas, căci trece regele şi prinţul Dom José, şi infantele Dom António, e regele tău cel ce trece, papagal regal care petrece, uită-te cîtă maiestate, ce prestanţă incomparabilă, ce chip sever şi nobil, la fel arată şi Dumnezeu în ceruri, să nu ai îndoieli, o, João Elvas, João Elvas, cîţi ani oi mai avea de trăit

să nu uiți niciodată această clipă de desăvîrșită fericire, cînd l-ai văzut pe Dom João al V-lea tre cînd în caleașca sa, stînd tu îngenuncheat lîngă agave, păstrează cu grijă în memorie imaginile acestea, o, privilegiatule, iar acum poți să te scoli, au trecut, sînt departe, mai erau de asemenea șase paji călare, aceste patru rădvane de colo îi duc pe șambelanii Maiestății Sale, apoi vine trăsura chirurgului, dacă merg atîția care vindecă sufletele, trebuia să meargă și unul care să se îngrijească de trup, partea de alai care a mai rămas nu mai merită cine știe ce atenție, șase trăsuri de rezervă, șapte cai de schimb, garda de cavalerie cu căpitanul ei, și încă douăzeci și cinci de trăsuri, care sînt ale bărbierului regelui, ale paharnicilor și pitarilor, ale arhitecților, ale capelanilor, ale doctorilor, ale spițerilor, ale grămăticilor, ale valeților, ale croitorilor, ale spălătoreselor, ale marelui bucătar și ale micului bucătar, și altele, două harabale care duc garderoba regelui și a prințului, și, în încheiere, douăzeci și șase de cai de schimb, ai mai văzut vreodată un asemenea cortegiu, João Elvas, alătură-te acuma turmei de cerșetori, acolo ți-este locul, și nu îmi mulțumi pentru milostenia de a-ți fi explicat totul, toți sîntem fii ai aceluiași Dumnezeu. Se alătură João Elvas trupei de vagabonzi, mai cunoscător în ale curții decît toți la un loc, dar n-a fost primit prea bine, pomana împărțită la o sută nu e egală cu pomana împărțită la o sută unu, însă toiagul gros pe care-l ține pe umăr ca pe o lance, și o anumită marțialitate a pasului și a gestului izbutiră să intimideze ceata de haimanale. După ce au mers împreună jumătate de leghe, toți se aveau ca

fraţii. Cînd au ajuns la Pegões, regele prînzea, o gustare uşoară în picioare, puţină raţă umplută cu gutui, cîteva plăcinţele cu măduvă, nişte tocană arăbească, atît cît să-ţi ajungă pe-o măsea. Între timp se schimbau caii. Ceata de cerşetori se îngrămădi la uşa bucătăriilor, se porni corul de tatăl-nostru şi de ave-maria, şi, în sfîrşit, ajunseră să se înfrupte din cazan. Unii doar pentru că apucaseră să mănînce astăzi rămaseră pe loc, nechibzuiţii, să mistuie în tihnă. Alţii, deşi sătui, ştiind că pîinea de azi nu astîmpără foamea de ieri, şi cu atît mai puţin pe cea de mîine, porniră pe urmele bucatelor care plecaseră deja la drum. Din motive personale, pure sau impure, João Elvas plecă împreună cu ei.

După-amiază, pe la ceasurile patru, regele ajunse în Vendas Novas, pe la cinci sosi şi João Elvas. Curînd se lăsă noaptea, cerul se înnoră, părea că dacă-ţi ridici braţul poţi atinge norii, cred că am mai spus asta o dată, iar la ceasul cinei, cînd se împărţi mîncarea, fostul soldat preferă să se aprovizioneze cu hrană rece, ca să se poată duce să mănînce în pace, singur, într-un şopron oarecare, sub o căruţă, departe, dacă se putea, de conversaţia calicilor, care îl plictisea. S-ar putea crede că ameninţarea ploii nu are nimic de-a face cu dorinţa de izolare a lui João Elvas, dacă nu ne-am aminti cîte ciudăţenii au unii oameni, singuri o viaţă întreagă şi care îşi iubesc singurătatea, mai ales dacă plouă şi coaja de pîine e tare ca piatra.

Noaptea tîrziu, nu mai ştia dacă era treaz sau aţipise, João Elvas auzi un foşnet, cineva se apropia călcînd cu grijă peste paie, ducînd în mînă

un opaiț. După culoarea și calitatea ciorapului și a pantalonilor, după stofa mantiei, după fundele de la pantofi, João Elvas își dădu seama că vizitatorul era de viță și îl recunoscu imediat ca fiind același ins care-i dăduse informații atît de precise pe marginea șanțului. Răsuflînd cu greutate, nobila persoană se așeză și spuse, cu glasul mustrător, Am obosit de cînd te caut, am bătut în lung și-n lat Vendas Novas, Unde-i João Elvas, unde-i João Elvas, nimeni n-a știut să-mi dea un răspuns, de ce oare sărăntocii nu și-or spune unii altora cine sînt, în sfîrșit te-am găsit pînă la urmă, am venit să-ți povestesc cum arată palatul pe care regele a poruncit să fie construit pentru această călătorie, au lucrat la el zece luni, zi și noapte întruna, doar pentru munca de noapte s-au consumat peste zece mii de torțe, și s-au foit pe aici mai mult de două mii de oameni, printre care zugravi, fierari, gravori, tîmplari, salahori, soldați de infanterie și de cavalerie, și să știi că piatra de construcție venea de la trei leghe depărtare, căruțele care făceau transportul și altele mai mici au fost peste cinci sute, așa au venit toate cele necesare, varul, grinzile, scîndurile, pietrele cioplite, cărămizile, țiglele, piroanele, fierăria, iar caii de tracțiune au fost mai mult de două sute, lucrări mai întinse ca aici nu sînt decît la mînăstirea din Mafra, nu știu dacă ai auzit, dar a meritat osteneala și munca, și de asemenea banii, îți spun confidențial, dar s-o ții numai pentru tine, că pentru acest palat și pentru casa pe care ai văzut-o în Pegões s-au cheltuit un milion de cruzados, da, un milion, firește că tu nu-ți poți imagina ce înseamnă un milion de cruzados, João

Elvas, totuși, nu fi meschin, tu nici măcar n-ai ști ce să faci cu atîția bani, pe cînd regele știe foarte bine, a învățat asta de mic, sărăntocii nu știu să cheltuiască, cei puternici da, și sînt o sumedenie de picturi și de draperii somptuoase, cu apartamente pentru cardinal și pentru patriarh, și are pat cu baldachin, cabinet și salon pentru seniorul Dom José, și odăi identice pentru infanta Dona Maria Bárbara, cînd o să treacă pe aici, iar cele două aripi, una e pentru regină, alta pentru rege, așa se simt și ei în largul lor, nu mai trebuie să doarmă înghesuiți, în orice caz pat mai încăpător ca al tău nu se vede prea des, pari a avea întreg pămîntul la dispoziția ta ca să sforăi ca porcul, să-ți fie rușine, cu brațele și picioarele rășchirate pe paie, învelit în manta, și nu miroși deloc plăcut, João Elvas, las' că dacă ne mai întîlnim o să-ți aduc o sticluță cu apă de colonie, acestea au fost noutățile pe care am vrut să ți le dau, nu uita că regele pleacă spre Montemor la trei dimineața, dacă vrei să mergi cu el, nu te lăsa pradă somnului.

João Elvas se lăsă pradă somnului, cînd se trezi trecuse de cinci și ploua cu găleata. După cît era de lumină, își dădu seama că regele, dacă plecase punctual, trebuia să fi ajuns deja departe. Se înveli mai bine în manta, își îndoi picioarele, ca și cum s-ar mai fi aflat încă în pîntecele mamei, și dormită în căldura paielor, în mirosul lor care e atît de plăcut cînd le încălzește un trup omenesc. Există inși de viță nobilă, sau nici măcar atît, care nu suportă mirosuri dintr-astea, își ascund dacă pot propriile mirosuri naturale, totuși n-a venit vremea cînd trandafirii falși vor fi stropiți

cu fals parfum de roze, iar unii vor spune, Cît de frumos miros. João Elvas nu cunoştea motivul, oricare ar fi fost, din pricina căruia îi treceau prin cap asemenea gînduri, nesigur cum era dacă dormea sau dacă visa cu ochii deschişi, în sfîrşit deschise ochii, se scuturã de somn. Ploaia cãdea cu putere, verticală şi sonoră, vai de capul maiestăţilor, silite să călătorească pe o asemenea vreme, copiii n-or să poată niciodată să arate destulă recunoştinţă pentru sacrificiile pe care părinţii le fac pentru ei. Dom João al V-lea se îndrepta acum spre Montemor, Dumnezeu ştie cu cît curaj trebuind să lupte cu vicisitudinile, rafalele de ploaie, mocirlele, pîraiele cu apele umflate, şi se strînge inima doar să-şi închipui spaima acelor seniori, şambelani şi duhovnici, clerici şi nobili, pun rămăşag că şi-au băgat trompeţii trompetele în sac, ca să nu se înece, şi că tobele n-au nevoie de beţişoare ca să li se audă răpăitul, cu atîta forţă se prăvăleşte ploaia. Dar regina, ce s-o fi întîmplat cu regina, la ceasurile acestea trebuie să fi ieşit deja din Aldegalega, vine cu infanta Dona Maria Bárbara şi cu infantele Dom Pedro, acesta este altul, cu acelaşi nume ca şi primul, femei fragile, fragilă mlădiţă domnească, expuse necazurilor vremii proaste, şi se mai spune că cerul ţine doar cu cei puternici, luaţi aminte, ploaia care cade e pentru toată lumea.

João Elvas îşi petrecu toată ziua la căldurică, prin taverne, stropind cărnurile din desagă cu cana cu vin, aprovizionat cu dărnicie de cămara Maiestăţii Sale. În majoritatea lor, cerşetorii din ariergardă rămăseseră în tîrg, aşteptînd să se îndrepte vremea ca să pornească pe urmele

cortegiului. Dar ploaia nu a încetat. Se înserase cînd primele echipaje din suita Donei Maria Ana au început să intre în Vendas Novas, părînd mai degrabă o armată în debandadă decît un cortegiu regal. Caii deşelaţi de oboseală, abia de mai puteau să tîrască berlinele şi caleştile, unii se prăbuşeau pe picioarele dinainte şi mureau chiar acolo, pe loc, prinşi în hamuri. Servitorii şi grăjdarii agitau torţe, era o larmă asurzitoare şi o învălmăşeală atît de mare încît a fost cu neputinţă să fie îndrumaţi toţi însoţitorii reginei spre locuinţele ce le fuseseră rezervate, aşa încît mulţi dintre ei au fost nevoiţi să se întoarcă în Pegões, unde au fost găzduiţi într-un tîrziu, Dumnezeu ştie în ce condiţii deplorabile. A fost o noapte dezastruoasă. În ziua următoare, s-a făcut socoteala şi s-a văzut că muriseră zeci de animale, fără a le mai socoti pe cele care rămăseseră pe drum, cu inima plesnită sau picioarele rupte. Una-două, doamnele ameţeau sau le apuca leşinul, domnii îşi ascundeau nervozitatea înfoindu-şi mantia prin saloane, iar ploaia continua să inunde totul, ca şi cum Dumnezeu, dintr-o supărare particulară pe care nu catadicsise să o comunice şi omenirii, s-ar fi hotărît cu rea-credinţă să repete potopul universal, acum definitiv.

Regina ar fi vrut să îşi continue drumul spre Évora chiar în dimineaţa aceea, însă i-a fost înfăţişată primejdia de a pleca pe o asemenea vreme, pe lîngă faptul că multe trăsuri erau în întîrziere, ceea ce ar fi dăunat demnităţii cortegiului, Căci drumurile, să afle Maiestatea Voastră, sînt într-o stare cum nu se poate mai proastă, cînd a trecut regele, a fost o calamitate, ce o fi făcînd acum, cu

interminabila ploaie care a căzut zi şi noapte, noapte şi zi, dar s-a trimis deja ordin judecătorului de pace din Montemor să strîngă oamenii care să repare drumurile, să sece bălţile şi să netezească surpăturile, Maiestatea Voastră se va odihni azi, unsprezece, în Vendas Novas, în maiestuosul palat construit din porunca regelui, acum are toate cele de trebuinţă, vă distraţi cu prinţesa şi profitaţi de prilej ca să îi daţi ultimele sfaturi de mamă, Ascultă, fata mea, bărbaţii sînt întotdeauna nişte brute în prima noapte, în celelalte la fel, dar aceasta e cea mai rea, degeaba spun că vor avea mare grijă, că n-o să doară deloc, căci după aceea, pe sfînta cruce, nu ştiu ce îi apucă, încep să mîrîie şi tot mîrîie, ca nişte buldogi, Doamne fereşte, iar bietele de noi n-avem altceva de făcut decît să le suportăm asalturile pînă cînd îşi ating scopul, sau nu şi-l ating, se întîmplă cîteodată, şi în acest caz nu trebuie să rîdem de ei, nimic nu îi jigneşte mai tare, cel mai bine e să ne prefacem că n-am băgat de seamă, fiindcă dacă n-a fost să fie în prima noapte, va fi în a doua, sau în a treia, de suferinţă nu ne scapă nimeni, iar acum îl voi chema pe domnul Scarlatti ca să uităm puţin de ororile acestei vieţi, muzica e o mare mîngîiere, fata mea, rugăciunea de asemenea, cred că totul este muzică, dacă n-o fi totul rugăciune.

Cîtă vreme s-au dat sfaturi şi a cîntat clavecinul, João Elvas s-a pomenit angajat la repararea drumurilor, sînt ghinioane de care nu poţi să scapi întotdeauna, aleargă omul de sub o streaşină sub alta, fugind de ploaie, şi aude un glas, Stai, e un străjer, se cunoaşte îndată după ton, şi atît de neaşteptată a fost somaţia, încît João Elvas nici

n-a avut timp să se prefacă a fi un bătrîn decrepit, autoritatea a mai ezitat un moment văzîndu-i capul mai cărunt decît s-ar fi aşteptat, dar pînă la urmă a ţinut seama mai mult de agilitatea lui la fugă, cine e în stare să se mişte cu atîta sprinteneală poate foarte bine să ţină în mînă sapa şi lopata. Cînd João Elvas, laolaltă cu alţi prinşi, ajunse la locul desfundat unde drumul dispărea în bălţi şi mocirle, mulţi oameni cărau deja pămînt şi pietre de pe movilele mai uscate, luau dintr-o parte şi azvîrleau într-alta, alteori săpau canale pentru scurgerea apei, fiecare era o fantomă de lut, o marionetă, o sperietoare, curînd João Elvas ajunse asemenea celorlalţi, ar fi fost mai bine să fi rămas la Lisabona, oricît te-ai strădui, la copilărie tot nu te poţi întoarce. Trudiră din greu toată ziua, ploaia se mai domoli, fiindu-le de mare ajutor, căci astfel terasamentul cîştigă puţină consistenţă, să sperăm că la noapte nu va veni o nouă vijelie ca să strice totul. Dona Maria Ana dormi bine sub plapuma ei groasă de puf, pe care o cară pretutindeni după sine, legănată dulce în somn de ploaia care cădea, şi cum aceleaşi cauze nu produc întotdeauna aceleaşi efecte, depinde de oameni, de împrejurări, de grijile pe care le duc cu ei în pat, prinţesei Dona Maria Bárbara i se întîmplă în schimb să doarmă foarte prost, pentru că ropotul rafalelor care se prăvăleau din cer îi tot răsuna în urechi, sau vor fi fost neliniştitoarele cuvinte pe care le auzise din gura mamei sale. Dintre cei care munciseră la drum, unii au dormit bine, alţii au dormit prost, depinde de oboseală, căci în ceea ce priveşte hrana şi locuinţa n-aveau de ce se plînge, Maiestatea Sa

nu se zgîrcise la găzduire și mîncare caldă, arătîndu-și astfel prețuirea pentru meritele lucrătorilor.

Dimineața devreme, ieși în sfîrșit suita reginei din Vendas Novas, i se alăturaseră trăsurile rămase în urmă, nu toate, unele se stricaseră definitiv sau cereau reparații mai îndelungate, dar tot alaiul arată ca vai de lume, stofele mustesc de apă, aurul și culorile și-au pierdut strălucirea, dacă nu va da soarele, va fi cea mai tristă nuntă ce s-a văzut vreodată. Acum nu mai plouă, însă frigul ciupește și îți arde carnea, nu lipsesc degerăturile la aceste mîini, în ciuda pelerinelor și a manșoanelor, vorbim despre doamne, bineînțeles, atît de înfrigurate și de guturăite încît îți vine să le plîngi de milă. În fruntea cortegiului merge ceata de tîrîie-brîu în căruțe trase de boi, și dacă apare vreo băltoacă, un pîrîu revărsat sau un mal prăbușit, sar jos și se apucă să repare drumul, între timp convoiul stă pe loc, așteptînd în mijlocul naturii mohorîte. Din Vendas Novas și din alte cătune din împrejurimi veniseră atelaje de boi, nu unul, nici două, ci zeci, ca să scoată din noroaie trăsurile, berlinele, rădvanele, calești le care se împotmoleau la fiecare pas, cea mai mare parte a timpului deshămau catîrii și caii, înjugau boii, trăgeau, dejugau boii, înhămau caii și catîrii, cu multe strigăte și lovituri de bici, iar cînd caleașca reginei se afundă în noroi pînă la cupa roților și fu nevoie de șase atelaje ca să o scoată din mocirlă, un bărbat care se afla în apropiere și care venise din satul său, trimis de jude, spuse, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși, însă João Elvas se afla acolo și auzi, Parcă am trage piatra de la

Mafra. Cînd veni momentul să se încordeze boii, oamenii se odihniră o clipă, de aceea João Elvas întrebă, Ce piatră era aceea, omule, iar celălalt răspunse, Era o piatră mare cît o casă, care a fost dusă de la Pêro Pinheiro la Mafra, pentru mînăstire, am văzut-o numai cînd a sosit, dar tot am dat o mînă de ajutor, s-a întîmplat pe vremea cînd lucram acolo, Era chiar așa de mare, Era maica pietrelor, cum spunea un prieten care a adus-o de la carieră și care după aceea s-a întors pe meleagurile sale, eu am plecat îndată după el, mă săturasem. Boii, împotmoliți pînă la pîntece, trăgeau fără efort aparent, ca și cum ar fi vrut să convingă noroiul cu binișorul să dea drumul la pradă. În sfîrșit, roțile caleștii ajunseră pe pămînt tare, și marele dulap cu geamuri fu smuls din mocirlă în aplauze, în timp ce regina zîmbea, prințesa făcea cu mîna, iar puștiul, infantele Dom Pedro, încerca să-și ascundă adîncul său necaz că nu putea să se bălăcească în noroi.

Așa a fost tot drumul pînă la Montemor, mai puțin de cinci leghe care au cerut aproape opt ore de muncă neîntreruptă, istovitoare pentru oameni și dobitoace, fiecare după specialitatea sa. Tare ar mai fi dorit Dona Maria Bárbara să ațipească după insomnia deprimantă, însă hurducăturile caleștii, strigătele atleților înnămoliți, tropotul cailor care se duceau și se întorceau cu porunci îi buimăceau bietul căpșor, o umpleau de neliniște, atîta bătaie de cap, Dumnezeule, atîta tevatură pentru a mărita o femeie, chiar dacă e prințesă. Regina murmura întruna rugăciuni, nu atît ca să îndepărteze primejdiile, puține la număr, cît ca să-și treacă timpul, și, cum trăiește în această lume de un număr

bunicel de ani, e destul de deprinsă, din cînd în cînd alunecă în somn, de unde se întoarce îndată și ia de la capăt rugăciunile, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Despre infantele Dom Pedro, deocamdată, nu mai avem nimic de adăugat.

Dar conversația dintre João Elvas și omul care vorbise despre piatră se desfășura mai departe, bătrînul spunea, Din Mafra era un prieten de-al meu pe care l-am cunoscut cu mulți ani în urmă, nu mai știu nimic despre el, trăia în Lisabona, într-o zi l-am pierdut din vedere, se mai întîmplă, cine știe dacă nu s-o fi întors pe meleagurile natale, Dacă s-a întors acolo, poate l-am întîlnit, care îi era numele, Se numea Baltasar Șapte-Sori și era ciung de mîna stîngă, o pierduse în război, Șapte-Sori, Baltasar Șapte-Sori, cum să nu-l cunosc, am fost tovarăși de muncă, Mă bucur foarte mult, ce mică e lumea, ne-am nimerit amîndoi pe drumul ăsta, și pînă la urmă avem același prieten, Șapte-Sori e un om de treabă, O fi murit, Nu știu, nu cred, cu o femeie ca a lui, o anume Blimunda, care avea niște ochi a căror culoare n-o puteai spune niciodată cu siguranță, cu o femeie ca ea, omul se încleștează de viață, n-o lasă să-i scape, chiar dacă n-are decît mîna dreaptă, Pe femeie n-am cunoscut-o, Șapte-Sori avea cîteodată niște idei cam trăsnite, într-o zi a spus că ajunsese aproape de soare, O fi fost din pricina vinului, Beam cu toții cînd a spus-o, dar nici unul din noi nu era beat, sau poate eram beți și am uitat, ce voia el să spună cu vorbele astea era că a zburat, Că a zburat Șapte-Sori, așa ceva n-am auzit niciodată.

Pîrîul Canha intră în conversație și se puse de-a curmezișul, înnoroiat, cu valuri înspumate, pe

celălalt mal se adunaseră localnicii din Montemor care veniseră s-o aștepte pe regină la intrarea în tîrg, și, prin efortul tuturora, plus cîteva butoaie goale care au ajutat caleștile să plutească, peste o oră, fețele domnești prînzeau în orășel, în așezămintele cuvenite rangului lor înalt, ajutoarele pe unde se nimerise, unii mîncau în tăcere, alții sporovăiau, precum João Elvas, care spunea cu tonul unuia care continuă două conversații în același timp, una cu interlocutorul, alta cu sine însuși, Îmi amintesc că Șapte-Sori, pe cînd trăia la Lisabona, se întîlnea adeseori cu Zburătorul, chiar eu i l-am arătat într-o zi cînd ne aflam în Terreiro do Paço, îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri, Cine era Zburătorul, Zburătorul era un preot, părintele Bartolomeu Lourenço, care mai tîrziu a murit în Spania, se împlinesc acuma patru ani, a fost o poveste despre care s-a vorbit mult, și-a băgat nasul și Sfîntul Oficiu, cine știe dacă Șapte-Sori nu era cumva amestecat, Dar Zburătorul a izbutit să zboare, Unii au spus că da, alții au spus că nu, n-ai cum să știi adevărul, Dar eu l-am auzit cu urechile mele pe Șapte-Sori spunînd că a ajuns aproape de soare, Aici trebuie să se ascundă o taină, S-o fi ascunzînd și, cu acest răspuns care întreba, tăcu din gură omul care atinsese cu propriile-i mîini piatra cea mare, și amîndoi sfîrșiră de mîncat.

Norii se înălțaseră, pluteau foarte sus, ploaia se mai rărise. Oamenii care veniseră din cătunele dintre Vendas Novas și Montemor nu vor merge mai departe. Au fost plătiți pentru muncă, dublu față de cît se dădea de obicei, datorită intervenției binevoitoare a reginei, dacă în spate îi cari pe cei

puternici, te alegi întotdeauna cu ceva. João Elvas își continua călătoria, acum va fi chiar mai ușor, fiindcă îl cunoșteau argații și vizitiii, îl vor lăsa poate să meargă într-un car, cu picioarele spînzurînd deasupra noroiului și bălegarului. Omul care vorbise despre piatră stătea pe marginea drumului, se uita cu ochii săi albaștri la bătrînul care își căuta un loc comod între două lăzi. Se poate presupune că nu se vor mai vedea niciodată, nici măcar Dumnezeu nu cunoaște viitorul, iar cînd harabaua se puse în mișcare, João Elvas spuse, Dacă într-o zi îl vei reîntîlni pe Șapte-Sori, spune-i că ai vorbit cu João Elvas, el trebuie să-și amintească de mine, și că îl îmbrățișez, Îi voi spune, îl voi îmbrățișa, dar poate că n-am să-l mai văd, Dar pe tine cum te cheamă, Numele meu este Julião Mau-Tempo, Atunci cu bine, Julião Mau-Tempo, Cu bine, João Elvas.

Vor avea de înfruntat obstacole și între Montemor și Évora. A reînceput să plouă, au reapărut noroaiele, s-au rupt cîteva osii, spițele roților crăpau ca niște surcele sfărîmicioase. Se înnopta cu repeziciune, aerul se răcea, iar prințesa Dona Maria Bárbara, care adormise în sfîrșit, ajutată de toropeala emolientă a caramelelor cu care își căptușise stomacul și de cei cinci sute de pași de drum fără hîrtoape, se trezi înfiorată de frig, ca și cum un deget înghețat ar fi atins-o pe frunte, și, întorcîndu-și ochii somnoroși spre cîmpiile crepusculare, văzu o ceată cenușie de oameni, înșirați pe marginea drumului și legați cu funii unii de alții, să tot fi fost vreo cincisprezece.

Prințesa privi cu mai mare atenție, nu era vis, nici delir, și se simți tulburată de spectacolul atît

de jalnic al oamenilor încătuşaţi, în ajunul nunţii ei, cînd totul ar trebui să fie voioşie şi bucurie, ca şi cum n-ar ajunge vremea asta urîtă, ploaia, frigul, aş fi făcut mai bine să mă fi măritat la primăvară. Lîngă caleaşcă mergea călare un ofiţer, căruia Dona Maria Bárbara îi porunci să afle cine erau oamenii aceia şi ce făcuseră, ce crime, şi dacă erau duşi la Limoeiro sau în Africa. Ofiţerul se duse personal să se intereseze, poate fiindcă o iubea tare mult pe această infantă, urîtă cum ştim, ciupită de vărsat cum ştim de asemenea, ei şi ce-i cu asta, şi care e dusă în Spania, departe de iubirea lui curată şi lipsită de speranţă, un plebeu să iubească o prinţesă, ce nebunie, se duse şi se întoarse cît ai bate din palme, el, nu nebunia, şi spuse, Să afle Alteţa Voastră că oamenii aceia se duc să muncească la Mafra, pe şantierul mînăstirii regale, sînt din împrejurimile Évorei, oameni de meserie, Dar de ce merg legaţi, Pentru că nu merg de bunăvoie, dacă îi dezleagă, fug, Ah. Se rezemă prinţesa de perne, gînditoare, în timp ce ofiţerul repeta şi grava în inimă dulcele schimb de cuvinte, va ajunge bătrîn, decrepit şi reformat, şi tot îşi va mai aduce aminte de tandrul dialog, cum o fi arătînd acuma draga mea, după toţi aceşti ani.

Prinţesa a uitat deja de oamenii pe care i-a văzut pe marginea şoselei. Chiar acum şi-a dat seama că, de fapt, n-a fost niciodată la Mafra, ce lucru ciudat, se construieşte o mînăstire pentru că s-a născut Maria Bárbara, se îndeplineşte jurămîntul pentru că Maria Bárbara s-a născut, iar Maria Bárbara n-a văzut, nu ştie, n-a atins prima piatră cu degetul dolofan, n-a atins-o nici pe a doua, nu a servit cu propriile-i mîini supa zidarilor,

nu a alinat cu balsamuri durerile pe care le simte Șapte-Sori în ciotul brațului cînd desprinde cu ligul, n-a șters lacrimile femeii al cărei bărbat a fost zdrobit de piatră, și acum Maria Bárbara pleacă în Spania, mînăstirea e pentru ea precum un vis visat, o ceață impalpabilă, nici măcar nu și-o poate zugrăvi în minte, dacă altă amintire nu-i slujește memoria. Vai, cîte vini are Maria Bárbara, cît rău a făcut numai pentru că s-a născut, nu e nevoie să căutăm prea departe, sînt de-ajuns cei cincisprezece bărbați care mărșăluiesc pe drum, în vreme ce trec trăsurile cu călugării, berlinele cu gentilomii, căruțele cu garderoba, rădvanele cu doamnele, și lăzile cu giuvaiericalele acestora, și celelalte accesorii, pantofiorii brodați, flaconașele cu apă de flori, colanele de aur, eșarfele brodate cu aur și argint, blănurile, brățările, opulentele manșoane, brandenburgurile cu mărgele, gulerele de hermină, o, cît de delicios de păcătoase pot fi femeile, și cît de frumoase, și chiar cînd sînt buboase și urîte precum această infantă pe care o însoțim, ar ajunge melancolia seducătoare, chipul gînditor, păcatului nu i se simte lipsa, Doamna mea mamă și regină, iată-mă mergînd în Spania, de unde nu mă mai întorc, iar în Mafra știu că se construiește o mînăstire din pricina jurămîntului la care am contribuit și eu, și nimeni nu m-a dus niciodată să o văd, aici este ceva ce nu pot înțelege, Fiica mea și viitoare regină, nu-ți pierde vremea cuvenită rugăciunii cu gînduri zadarnice ca acestea, regeasca voință a tatălui tău, stăpînul nostru, a vrut să se înalțe mînăstirea, aceeași regească voință vrea ca tu să mergi în Spania și să nu vezi mînăstirea, numai

voința regelui are însemnătate, restul e nimic, Atunci este nimic infanta care sînt, nimic oamenii de colo, nimic această caleașcă în care mergem, nimic ofițerul care umblă prin ploaie și se uită la mine, nimic, Așa e, fata mea, și cu cît vei trăi mai mult, cu atît vei înțelege mai bine că lumea este ca o mare umbră care trece încet prin inima noastră, de aceea lumea se golește, iar inima nu rezistă, Oh, mamă, ce înseamnă a te naște, A te naște înseamnă a muri, Maria Bárbara.

Partea cea mai bună a călătoriilor lungi sînt aceste dezbateri filosofice. Infantele Dom Pedro, obosit, doarme cu capul rezemat de umărul mamei, e un frumos tablou de familie, la drept vorbind, acest copil este pînă la urmă aidoma tuturor celorlalți, în somn își lasă bărbia să atîrne în abandon încrezător, și un fir de salivă i se prelinge pe volanele gulerașului brodat. Prințesa își șterge o lacrimă. De-a lungul cortegiului încep să se aprindă torțe, ca un rozariu de stele căzut din mîinile Fecioarei și care, din întîmplare, dacă nu dintr-o preferință anume, a ajuns să se aștearnă pe pămîntul portughez. Vom intra în Évora după lăsarea nopții.

Regele așteaptă, cu infanții Dom Francisco și Dom António, strigă urale poporul din Évora, flăcările torțelor au devenit un soare sclipitor, soldații trag salvele de ceremonie, iar cînd regina și prințesa se mută în caleașca soțului și tatălui, entuziasmul atinge delirul, nu s-au văzut niciodată pe aici atîția oameni fericiți, João Elvas a sărit din harabaua în care a venit, îl dor picioarele. Își promite sie însuși că pe viitor le va da întrebuințarea pentru care au fost făcute, în loc să se lase

legănat de căruță, cel mai bine e să umble omul pe propriile-i picioare. În timpul nopții nu s-a ivit gentilomul, dar dacă ar apărea ce-ar spune, veți despre banchete și baldachine, despre vizite la mînăstiri și distribuiri de titluri, despre pomeni și sărutări de mîini. Dintre toate, doar pomana i-ar prinde bine, însă n-or să lipsească prilejurile de a o căpăta. A doua zi, João Elvas ezită dacă să l însoțească pe rege, dacă pe regină, îl alese pînă la urmă pe Dom João al V-lea, și bine a făcut, pentru că biata Dona Maria Ana, plecînd cu o zi mai tîrziu, a nimerit în mijlocul unei furtuni de zăpadă, de parcă s-ar fi aflat în Austria sa de baștină, cînd ea nu făcea decît să se îndrepte spre Vila Viçosa, faimoasă pentru canicula din alte anotimpuri, ca și toate celelalte spații pe care le-am traversat. În sfîrșit, pe optsprezece, dis-de-dimineață, opt zile după ce regele plecase de la Lisabona, porni spre Elvas cortegiul în formație completă, rege, căpitan, soldat, hoțoman, acestea sînt ireverențe de puștani care n-au văzut în viața lor atîta magnificență adunată la un loc, închipuiți-vă, numai trăsurile casei regale sînt în număr de o sută șaptezeci, la care ar mai trebui să adăugăm și pe cele ale puzderiei de nobili care merg și ei, și pe cele ale comunităților din Évora, și pe cele ale particularilor care nu vor să piardă ocazia de a înnobila istoria familiei, stră-străbunicul tău a însoțit familia regală la Elvas, cînd s-a făcut schimbul acela de prințese, să nu uiți asta niciodată, auzi.

Pe șosea ieșiseră oamenii din partea locului și implorau în genunchi milostivirea regească, sărăntocii păreau că ghiciseră bine, fiindcă Dom

João al V-lea avea la picioare un sipet cu monede de aramă, pe care le azvîrlea cu pumnul într-o parte și într-alta, cu gesturi largi de semănător, ceea ce provoca mare tulburare și recunoștință, șirurile se rupeau și lumea se încăiera pe gologanii aruncați, atunci să fi văzut cum bătrîni și tineri căutau prin noroiul unde se îngropase cîte un real, cum pipăiau ca orbeții pe fundul apelor mîloase unde un real se afundase, în vreme ce regalele persoane treceau, grave, severe, maiestuoase, fără să schițeze nici măcar un zîmbet, fiindcă nici Dumnezeu nu zîmbește, naiba știe de ce, poate că l-o fi apucat rușinea de lumea pe care a creat-o. João Elvas e și el pe acolo, cînd i-a întins regelui pălăria, nu de alta, dar ca să îl salute, cum era de datoria lui de supus, au căzut înăuntrul ei cîteva monede, e un om norocos bătrînul ăsta, nici nu trebuie să se aplece, fericirea îi bate la ușă și moneda în palmă.

Trecuse de cinci după-amiaza cînd cortegiul ajunse în oraș. Bubuiră salvele artileriei, și lucrurile păreau atît de bine ticluite, încît de cealaltă parte a frontierei se auziră de asemenea bubuituri, era intrarea regilor Spaniei în Badajos, cine ar fi venit aici neprevenit ar fi crezut că începea o mare bătălie, mergînd la luptă împotriva obiceiului și regele și hoțul, pe lîngă soldatul și căpitanul care se duc de fiecare dată. Totuși, sînt salve de pace, focurile altor artificii, precum la noapte iluminațiile și artele pirotehnice, acum coboară din caleașcă regele și regina, regele vrea să meargă pe jos, de la porțile orașului pînă la catedrală, însă frigul e atît de aspru, șfichiuie mîna și o zbîrcește, șfichiuie fața și o amorțește, încît Dom

João al V-lea se resemnează să piardă această primă înfruntare, urcă din nou în caleașcă, poate că îi va zice diseară reginei vreo două cuvinte usturătoare, căci ea a fost cea care s-a împotrivit, plîngîndu-se de aerul înghețat, cînd regelui i-ar fi făcut plăcere și ar fi avut o mare mulțumire să străbată cu propriile sale picioare străzile din Elvas, în spatele capitulului care îl aștepta cu crucea înălțată și Lemnul Sfînt, sărutat, da, dar nu acompaniat, pe această via crucis n-a ajuns să păsească Dom João al V-lea.

E dovedit că Dumnezeu își iubește mult creaturile. După ce, pe o distanță de atîția kilometri și vreme de atîtea zile, le pusese la încercare răbdarea și perseverența, trimițîndu-le friguri insuportabile și ploi potopitoare, așa cum s-a povestit în amănunt, vru Domnul să răsplătească resemnarea și credința. Și cum lui Dumnezeu nimic nu-i este imposibil, i-a fost destul să facă să urce presiunea atmosferică, puțin cîte puțin norii s-au ridicat, a apărut soarele, și toate astea s-au petrecut în vreme ce ambasadorii se învoiau asupra modului în care regii urmau să se trateze, spinoasă negociere, a fost nevoie de trei zile ca să se pună la punct acordul, după ce s-au stabilit în sfîrșit toți pașii, gesturile și cuvintele, minut cu minut, ca să nu-și piardă lustrul nici una dintre coroane cu vreo atitudine sau vreun cuvînt de o mai mică distincție prin comparație cu cele ale megieșei. Cînd, în ziua de nouăsprezece, plecă regele din Elvas, pe drumul spre Caia, care e puțin mai încolo, ducîndu-i cu sine pe regină și pe prinți, și pe toți infanții, era cea mai frumoasă vreme care s-ar fi putut dori, cu un soare plăcut

pe cerul senin. Să-și închipuie, așadar, cel care nu a fost acolo, fastul întinsului cortegiu, bidiviii cu coamele împletite trăgînd caleștile, scînteierile de aur și argint, trîmbițele și tobele luîndu-se la întrecere, catifelele, arcașii, escadroanele de gardă, însemnele religioase, nestematele strălucitoare, am văzut toate astea pe vreme de ploaie, acum am jura că nimic nu poate să înveselească viața oamenilor și să onoreze ceremoniile mai bine decît soarele.

Oamenii din Elvas și cei veniți din împrejurimi, de la o distanță de multe leghe, asistă de pe marginea șoselei, apoi o iau la fugă peste cîmpuri înșiruindu-se de-a lungul rîului ca să privească spectacolul, pe cele două maluri e o mare de oameni, portughezii aici, spaniolii dincolo strigă urale și ovații, nimeni n-ar crede că de atîtea secole ne tot ucidem unii pe alții, drept care soluția cea mai bună ar fi să se căsătorească cei de acolo cu cei de dincoace, războaie, dac-or să mai fie, vor fi doar cele casnice, căci acestea nu se pot evita. João Elvas se află aici de trei zile, a făcut rost de un loc la fel de bun ca un fotoliu de orchestră, dacă așa ceva ar exista. Dintr-un ciudat capriciu n-a vrut să intre în orașul unde s-a născut, s-a abținut în ciuda dorului. Se va duce acolo cînd vor pleca toți ceilalți, cînd va putea să umble singur pe străzile tăcute, fără altă bucurie decît a sa proprie, dacă încă o va mai simți, dacă nu va simți mai curînd o dureroasă amărăciune cînd, ca bătrîn, va repeta pașii făcuți în tinerețe. Grație acestei hotărîri a reușit ca, dînd o mînă de ajutor la transportul materialelor, să intre în casa unde se vor întruni regii și prinții, și care fusese

construită pe podul de piatră aruncat peste rîu. Casa are trei săli, cîte una de fiecare parte pentru suveranii fiecărei țări și alta centrală pentru schimb, ia-o pe Bárbara, dă-mi-o pe Mariana. Despre aranjamentele finale nu se știe însă nimic, i-a revenit numai căratul obiectelor grele, dar chiar adineaori a plecat de lîngă el gentilomul cel caritabil, providență a lui João Elvas în această călătorie, Dacă ai vedea cum a fost totul aranjat, nici n-ai recunoaște, în partea noastră totul e numai tapiserii și draperii de damasc stacojiu cu ciucuri de brocart de aur, și la fel este jumătatea sălii din mijloc care ne aparține, iar în ceea ce privește Castilia, podoabele sînt fîșii de brocart alb și verde, avînd la mijloc o ramură groasă de aur, iar în centrul sălii de întîlnire se află o masă mare cu șapte jilțuri în partea Portugaliei și șase în partea Spaniei, toate tapisate, cu țesături de aur ale noastre, de argint ale lor, numai atît pot să-ți spun, mai mult n-am văzut, acum plec, dar să nu fi invidios pe mine, fiindcă acolo nici eu nu pot pătrunde, tu, ce să mai vorbim, încearcă să-ți închipui dacă ești în stare, dacă ne vom întîlni vreodată, eu îți voi povesti cum a fost, dacă mi-o vor fi povestit și mie alții, numai așa putem cunoaște lucrurile, spunîndu-ni-le unii altora.

A fost foarte mișcător, au plîns mamele și fiicele, tații și-au încruntat sprîncenele ca să-și ascundă sentimentele, logodnicii s-au privit pe furiș, plăcîndu-se sau nu, ei o știu, ei o vor ascunde. Îngrămădit pe țărmurile rîului, norodul nu vedea nimic, însă se folosea de propriile experiențe și amintiri de nuntă, și astfel își închipuia îmbrățișările socrilor, efuziunile soacrelor, înțepăturile

neghioabe ale mirilor, roșeața calculată a mireselor, rege ori calic trăiască, păsărică împărătească, la drept vorbind, acesta e un popor de mitocani.

A durat ceva timp ceremonia. La un moment dat, a tăcut ca prin minune mulțimea, abia se mai mișcau flamurile și stindardele de pe stîlpi, soldații se uitau cu toții în direcția podului și a casei. Începuse să se audă o muzică delicată, nespus de suavă, un clinchet de clopoței de sticlă și argint, un arpegiu cîteodată răgușit, ca și cum emoția ar fi gîtuit armonia, Ce e asta, întrebă o femeie de lîngă João Elvas, iar bătrînul răspunse, Nu știu, cineva care cîntă ca să le distreze pe maiestăți și altețe, dacă gentilomul meu ar fi aici l-aș întreba, el știe totul, e de-al lor. Se va sfîrși muzica, toți se vor duce unde trebuie să se ducă, curge liniștit rîul Caia, din steaguri n-a mai rămas nici o ață, de la tobe nici un răpăit, iar João Elvas nu va afla niciciînd că l-a ascultat pe Domenico Scarlatti cîntînd la clavecin.

ÎN FRUNTE MERG SFÎNTUL VICENȚIU și Sfîntul Sebastian, fiind mai corpolenți, cuvenindu-li-se astfel de drept întîietatea, amîndoi martiri, deși singurul însemn al martirajului celui dintîi este doar laurul simbolic, restul sînt catrafuse de diacon și corbul emblematic, pe cînd celălalt sfînt se înfățișează în bine-cunoscuta-i goliciune, legat de copac, cu trupul străpuns de știutele găuri ale îngrozitoarelor lui răni, de unde, din prudență, s-au deșurubat săgețile, ca nu cumva să se frîngă în timpul călătoriei. Îndată

după aceea vin doamnele, trei grații alese, cea mai frumoasă dintre toate e Sfînta Isabela, Regina Ungariei, care a murit la numai douăzeci și patru de ani, iar apoi Sfînta Clara și Sfînta Teresa, femei deosebit de pătimașe, care au fost mistuite de focul lăuntric, e ceea ce se bănuiește judecînd după faptele și vorbele lor, cîte altele n-am mai putea bănui dacă am ști din ce e plămădit sufletul sfintelor. Cel care se ține scai de Sfînta Clara e Sfîntul Francisc, această preferință n-are de ce să ne mire, se cunosc încă de la Assisi, s-au întîlnit acum din nou pe drumul spre Pintéus, n-ar face doi bani prietenia sau ce alta i-o fi legat, dacă nu și-ar continua conversația de la cuvîntul lăsat la jumătate, așa cum aveam de gînd să povestim. Dacă acesta e locul care convine cel mai mult Sfîntului Francisc, avînd el, între toți sfinții duși acum pe sus, virtuțile cele mai feminine, inimă bună și fire voioasă, tot la locul cuvenit vin Sfîntul Dominic și Sfîntul Ignațiu, amîndoi iberici și sumbri, va să zică demonici, dacă n-o fi și asta o ofensă la adresa diavolului, dacă, de fapt, n-ar fi mai corect să spunem că numai un sfînt ar fi fost în stare să inventeze Inchiziția, și tot un sfînt modelarea sufletelor. Este evident pentru cine le cunoaște aceste apucături polițienești că Sfîntul Francisc e ținut sub observație.

Cît despre soiurile de sfințenie, sînt aici pentru toate gusturile. Vrei un sfînt dedicat îngrijirii grădinii și cultivării literelor, îl avem pe Sfîntul Benedict. Vrei un altul cu viață austeră, înțeleaptă și chinuită, să iasă în față Sfîntul Bruno. Vrei cumva un altul care să propovăduiască cruciade vechi și să adune cruciați noi, nu e altul mai

bun ca Sfîntul Bernard. Vin toți trei laolaltă, poate pentru că seamănă la chip, ori pentru că virtuțile lor, puse cap la cap, ar face cît un om cumsecade, ori pentru că numele lor încep toate cu aceeași literă, nu rareori se însoțesc oamenii pentru motive la fel de întîmplătoare ca acesta, cine știe dacă n-a fost asemănătoare pricina pentru care s-au unit cîteva persoane pe care le cunoaștem, de pildă, Blimunda și Baltasar, care, că tot a venit vorba, vorbim de Baltasar, e boarul unuia dintre atelajele care îl trag pe Sfîntul João de Deus, singurul sfînt portughez din confreria debarcată din Italia în Santo António do Tojal și care, ca aproape tot ce este pomenit în această istorie, se îndreaptă spre Mafra.

În spatele Sfîntului João de Deus, al cărui sălaș din Montemor a fost vizitat, acum mai bine de un an și jumătate, de către Dom João al V-lea, cînd a condus prințesa la frontieră, iar despre vizita aceasta nu s-a vorbit la timpul potrivit, ceea ce dovedește puțina importanță pe care o acordăm gloriilor naționale, să sperăm că sfîntul ne va ierta ofensa omisiunii, în spatele Sfîntului João de Deus, cum spuneam, se înșiruie o jumătate de duzină de alți preafericiți de o mai mică strălucire, fără să le subestimăm mulțimea de atribute și de virtuți care-i împodobesc, însă experiența ne învață în fiecare zi că, dacă faima nu te ajută pe pămînt, nu dobîndești celebritatea în cer, inegalitate flagrantă căreia i-au căzut victimă toți acești sfinți, reduși la niște simple nume, din pricina semnificației lor minore, João da Mata, Francisco de Paula, Caetano, Félix de Valois, Pedro Nolasco, Filipe Neri, enumerați astfel, par niște oameni

obișnuiți, și vorba e că n-au de ce se plînge, stă fiecare în carul său, tolăniți ca și ceilalți de cinci stele pe un culcuș moale de cîlți, lînă și saci de rumeguș, astfel că nu se șifonează cuta, nici nu se boțește urechea, acestea sînt slăbiciunile marmurei, pare atît de solidă, dar din două lovituri Venus își pierde brațele. Și noi am început să ne pierdem memoria, adineaori i-am adunat la un loc pe Bruno, Benedict și Bernard, ca și pe Baltasar și pe Blimunda, și l-am uitat pe Bartolomeu de Gusmão sau Lourenço, cum poftiți, dar nu de lepădat. Este corectă vorba ce se spune, vai de acela care moare, de două ori vai dacă n-a existat sfințenie adevărată ori simulată care să-l mîntuiască.

Am trecut de Pintéus, ne apropiem de Fanhões, optsprezece statui în optsprezece care, perechi de boi atîtea cîte trebuie, bărbați trăgînd de funii în numărul pe care-l știm deja, totuși aceasta nu e o ispravă comparabilă cu piatra pentru Benedictione, unele lucruri nu se întîmplă decît o singură dată într-o viață, dacă închipuirea nu și-ar închipui metode de a face să devină ușor ce este greu, era mai bine ca lumea să fi fost lăsată în necioplirea ei de la începuturi. Oamenii ies în drum ca să sărbătorească trecerea alaiului, numai că se cam miră văzînd sfinții culcați, și pe bună dreptate, căci sacrele chipuri ne-ar da un spectacol mult mai frumos și mai pilduitor dacă ar călători în picioare, în căruțele lor, ca și cum ar sta pe prapuri, chiar și cei mai scunzi, cu o statură mai mică de trei metri, după măsura noastră, ar putea fi zăriți de departe, ce să mai spunem despre cei doi din frunte, Sfîntul Vicențiu și Sfîntul Sebastian, de aproape cinci metri înălțime, giganți atletici,

herculi creștini, campioni ai credinței, privind de sus, pe deasupra rîpelor și a coroanelor de măslini, nemărginita lume, într-adevăr atunci religia noastră n-ar fi cu nimic mai prejos decît cea greacă sau romană. Cortegiul se opri în Fanhões, fiindcă localnicii voiră să știe, nume după nume, cine erau sfinții care umblau pe șosea, nu ai prilejul în fiecare zi să primești, chiar numai în trecere, vizitatori de o asemenea anvergură trupească și spirituală, una este tranzitul cotidian al căruțelor cu materiale de construcții, alta, acum două-trei săptămîni, interminabilul cortegiu de clopote, peste o sută, care vor dăngăni în turlele Mafrei nepieritoarea ceremonie a acestor evenimente, și alta acest sacru panteon. Parohul din ținut a fost chemat să fie cicerone, dar n-a știut să se achite onorabil de însărcinare, fiindcă nu-și aveau toate statuile numele înscrise vizibil pe piedestal, și, în multe cazuri, cam la asta se reducea priceperea identificatoare a preotului, una este să-ți dai seama într-o clipită că acesta este Sfîntul Sebastian, și alta ar fi să zici pe dinafară și pe sărite, Iubiții mei fii, sfîntul pe care îl vedeți aici este Sfîntul Félix de Valois, care a fost educat de Sfîntul Bernard, care merge mai în față, și a fondat împreună cu Sfîntul João da Mata, care vine mai în urmă, ordinul trinitarienilor, ordin care a fost instituit ca să se răscumpere robii din mîinile necredincioșilor, vedeți ce admirabile istorii se povestesc în religia noastră preasfîntă, Ha, ha, ha, rîde norodul din Fanhões, dar cînd o să vină poruncă să se răscumpere robii din mîinile drept-credincioșilor, ei, domnule preot.

Avînd în vedere dificultățile întîmpinate, se duse părintele la mai-marele transportului și ceru să consulte actele de export care veniseră din Italia, șiretlic care îl ajută să-și redobîndească încrederea cam zdruncinată a turmei sale, și atunci locuitorii din Fanhões au putut să-și vadă ignorantul păstor cocoțat pe zidul bisericii, strigînd binecuvîntatele nume în ordinea în care se perindau căruțele, pînă la ultimul, s-a întîmplat să fie acesta Sfîntul Caetano, mînat de José Pequeno, care zîmbea auzind aplauzele, rîzîndu-și de cei care băteau din palme. Însă acest José Pequeno este o creatură afurisită, de aceea l-a pedepsit Dumnezeu, ori Diavolul l-a pedepsit, procopsindu-l cu cocoașa pe care o duce în spinare, Dumnezeu trebuie să fi fost totuși cel cu pedepsirea, fiindcă nu s-a auzit să aibă Diavolul asemenea puteri cît trupul este viu. Se isprăvi defilarea, ceata de sfinți își continuă drumul către Cabeço de Monte Achique, călătorie plăcută.

Mai puțin plăcută e cea a novicilor de la mînăstirea S. José de Ribamar, prin ținutul de la Algés și Carnaxide, mărșăluind la ceasurile acestea pe drumul spre Mafra, din orgoliul sau mortificarea pe care provincialul le-a pus-o în spinare. Povestea a fost că, apropiindu-se data sfințirii mînăstirii, au fost umplute și puse în bună orînduială lăzile care urmau să fie trimise de la Lisabona cu odoarele pentru cultul divin și cu lucrurile trebuincioase pentru serviciul comunității care avea să locuiască în pomenita mînăstire. Poruncile au fost date de către provincialul, care, la timpul cuvenit, a mai dat și altele, și anume să pornească novicii către noua lor casă, ordin care, ajungînd

din treaptă în treaptă pînă sus la cunoștința regelui, înduioșă inima acestui suveran milos, care își exprimă dorința ca novicii să meargă în felucile sale pînă în portul de la Santo António do Tojal, micșorîndu-le astfel bătaia de cap și oboseala drumului. Marea era însă atît de schimbătoare, atît de răscolită de furia vînturilor, încît ar fi fost o nebunie și o sinucidere curată să se încumete novicii la atare navigație, fapt pentru care regele propuse să călătorească novicii în caleștile sale, la care provincialul răspunse, de astă dată mistuit cu adevărat de sfinte scrupule, Cum vine asta, stăpîne, îi răsfățăm pe cei hărăziți ciliciului, îngăduim răgazuri celor meniți să fie santinele, netezim perne pentru cei care se pregătesc să doarmă pe spini, mie să nu-mi vadă ochii un asemenea lucru, stăpîne, altminteri renunț să mai fiu provincial, să se ducă pe jos, drept pildă și luminare a noroadelor, că nu sînt mai presus de Domnul Nostru Isus Cristos, care numai o dată a mers pe măgar.

În fața unor argumente cu atîta miez, își retrase Dom João al V-lea caleștile propuse, așa cum își retrăsese și felucile, iar novicii, numai breviarele ducîndu-le cu ei, plecară dis-de-dimineață din mînăstirea S. José de Ribamar, treizeci de adolescenți năuci și timizi, împreună cu dascălul lor, fratele Manuel da Cruz, și cu un alt frate de gardă, fratele José de Santa Teresa. Bieți copilandri, biete păsărele fără pene, de parcă n-ajungea faptul că învățătorii novicilor erau, în mod infailibil, tiranii cei mai de temut, cu mania biciuitului zilnic, de șase, de șapte, de opt ori, pînă cînd spinarea sărmanilor de ei era toată numai o carne

vie, acum trebuiau să-ndure pe deasupra o încercare încă și mai crîncenă, să transporte pe umerii răniți și plini de plăgi toate poverile, ca să nu reușească să se tămăduiască, și să meargă desculți șase leghe, peste dealuri și văi, prin pietre și noroaie, pe drumuri atît de proaste, încît prin comparație cu ele, a fost pajiște moale pămîntul pe care a călcat măgarul care a purtat-o pe Fecioară în timpul fugii în Egipt, de Sfîntul Iosif nu vorbim, fiind el oricum un model de răbdare.

După o jumătate de leghe de mers, din pricina loviturilor care spintecă pielea degetului mare, sau a ascuțișurilor asasine, sau a zdrelirii continue a tălpilor de solul zgrunțuros, deja sîngerau picioarele celor mai delicați, dîră de roșii flori pioase, ar fi un frumos tablou catolic dacă frigul n-ar fi atît de aspru, dacă novicii n-ar avea buzele crăpate, ochii înlăcrimați, tare greu se mai cucerește cerul. Mergeau citind din breviar, anestezic prescris pentru toate durerile sufletului, totuși acestea sînt ale trupului, o pereche de sandale ar înlocui cu folos rugăciunea cea mai eficace, Dumnezeule, dacă la virtute ții atît de mult, îndepărtează cel puțin ispitele de mine, dar mai întîi ia-mi piatra asta din cale, de vreme ce tot ești părintele pietrelor și al călugărilor, iar nu tată bun pentru ele și vitreg pentru mine. Nu e viață mai rea ca aceea de novice, afară doar de viața unui băiat de prăvălie, peste foarte mulți ani de-acum înainte, ne vine chiar să spunem că novicele este băiatul de prăvălie al lui Dumnezeu, s-o spună un anume frate João de Nossa Senhora, care și el a fost novice în acest ordin franciscan și care se va duce acum să predice la Mafra, în a

treia zi a sfințirii, dar n-o să apuce să vorbească, fiind doar un locțiitor, sau s-o spună acest frate João Grăsanul, numit astfel din pricina osînzei pe care a dobîndit-o de cînd a devenit egumen, fiindcă în vremea noviciatului și a ajunării a colindat prin Algarve ca să ceară miei pentru mînăstire, i-au trebuit trei luni pentru asta, zdrențăros, desculț, nemîncat, închipuiți-vă ce chin, aduna animalele, mergea din sat în sat cu turma, cerea pentru numele lui Dumnezeu încă un mielușel, îi ducea pe toți la păscut, și practica toate aceste acte evlavioase, simțindu-și stomacul ghiorțăind de foame, mînca doar pîine și apă, cu ispita unei tocănițe nălucindu-i-se înaintea ochilor. Viața mortificată este totuna pentru novice, băiat de prăvălie sau recrut.

Drumurile sînt multe, dar uneori se repetă. Plecînd de la S. José de Ribamar, novicii s-au îndreptat spre Queluz, apoi spre Belas și Sabugo, s-au oprit cîtăva vreme în Morelena să se odihnească, și-au oblojit de bine, de rău picioarele torturate la infirmerie, iar apoi, pătimind la început de o îndoită durere, pînă s-au obișnuit cu noua suferință, și-au continuat drumul spre Pêro Pinheiro, porțiune mai rea ca oricare, fiindcă pămîntul era presărat cu așchii de marmură. Ceva mai încolo, pe coasta coborînd spre Cheleiros, văzură o cruce de lemn pe marginea drumului, semn că aici a murit cineva, de obicei e vorba de inși asasinați, o fi fost sau n-o fi fost asta, tot se va rosti un tatăl-nostru pentru sufletul mortului, îngenuncheară frații și novicii, spuseră în cor rugăciunea, sărmanii, aceasta da, este o milostenie supremă, să te rogi pentru un necunoscut, stînd în genunchi li se văd tălpile de la

picioare, atît de pedepsite, atît de însîngerate, atît de dureroase şi de murdare, ele sînt partea cea mai emoţionantă a trupului omenesc cînd stă în genunchi, întoarse către cerul unde nu vor călca niciodată. După ce terminară tatăl-nostru, coborîră în vale, traversară podul, ocupaţi din nou cu citirea breviarului, şi n-o văzură pe femeia care se ivise în uşa casei şi n-auziră ce spunea, Blestemaţi să fie călugării.

Vru întîmplarea, uneltitoare de bune şi de rele, să se întîlnească statuile cu novicii la întretăierea drumului ce vine dinspre Cheleiros cu cel care vine dinspre Alcainça Pequena, şi această întîlnire dădu naştere unor mari demonstraţii de bucurie din partea congregaţiei, pentru prevenirea de bun augur. Trecură fraţii în fruntea convoiului de care, cu darabană şi tambur, intonînd jaculatorii sonore, nu ridicau crucea în aer doar pentru că n-o duceau cu ei, neîngăduind ritualul. Aşa au intrat în Mafra, primiţi triumfal, cu picioarele atît de chinuite, cu privirile rătăcite de extazul credinţei, ori o fi fost din pricina foamei, căci de la S. José de Ribamar, de unde vin pe jos, au ronţăit numai pîine uscată, muiată-n apă de izvor, dar acum cu siguranţă vor fi trataţi mai bine la azil, unde pînă una-alta vor fi găzduiţi, abia mai pot să umble, e ca într-un pîrjol, s-a stins văpaia, rămîne cenuşa, s-a sfîrşit exaltarea, rămîne melancolia. N-au asistat nici măcar la descărcarea statuilor. Au venit maiştrii şi hamalii, au adus cabestanele, scripeţii, pîrghiile, funiile şi cablurile, icurile şi penele, nefaste instrumente care îţi alunecă pe neaşteptate din mînă, de aia a spus femeia din Cheleiros, Blestemaţi să fie călugării, şi, cu multă sudoare şi scrîşnet din dinţi, statuile

au fost coborîte din care, acum stau în picioare, se vede în sfîrșit cît sînt de înalte, așezate în cerc și întoarse cu fața spre interiorul lui ca și cum s-ar fi adunat ca să țină un sfat ori să facă o partidă, între Sfîntul Vicențiu și Sfîntul Sebastian se află cele trei sfinte, Isabela, Clara și Teresa, pe lîngă ei par niște bibilici, însă femeile nu se măsoară cu palmele, chiar dacă sfinte nu sînt.

Baltasar coboară la vale, merge acasă, e adevărat că la mînăstire munca nu s-a încheiat, însă, sosind el de departe, cu atîta osteneală, tocmai de la Santo António do Tojal, într-o singură zi, să nu uităm, are dreptul să plece mai devreme, după ce a dejugat și a hrănit boii. Vremea cîteodată pare că nu trece, e ca o rîndunică ce-și face cuibul sub o streașină, iese și intră, se duce și se întoarce, dar mereu sub ochii noștri, am putea crede, noi și ea, că așa va fi pentru eternitate, ori barem pentru o jumătate din ea, ceea ce tot n-ar fi prea rău. Dar, deodată, uite că era acolo, și acum nu mai e, chiar adineaori am văzut-o, unde s-o fi băgat, iar dacă avem în mînă o oglindă, Isuse, cum a trecut vremea, cît am îmbătrînit, mai ieri încă eram floarea serbării, iar azi s-a dus și floarea și serbarea. Baltasar n-are oglinzi, în afară de ochii noștri care îl văd coborînd spre oraș pe cărarea noroioasă, ei sînt cei care-i spun, Ai barba plină de fire albe, Baltasar, ai fruntea zbîrcită, Baltasar, îți atîrnă pielea pe gît, Baltasar, nu mai ești același om, Baltasar, dar e cu siguranță un defect al ochilor pe care îi avem, fiindcă iată, tocmai se ivește o femeie, și unde noi vedem un bărbat bătrîn, ea vede un bărbat tînăr, soldatul pe care l-a întrebat într-o zi, Care ți-e numele, ori poate nu pe acela îl vede, ci doar pe bărbatul acesta care coboară,

murdar, cărunt și ciung, după poreclă Șapte-Sori, dacă încă o mai merită după atîta osteneală, însă pentru această femeie, el este un soare statornic, nu pentru că ar străluci tot timpul, ci pentru că există cu atîta intensitate, ascuns în nori, acoperit de eclipse, însă viu, slavă Domnului, și îi deschide brațele, cine, amîndoi, el i le deschide ei, ea i le deschide lui, spre indignarea întregii Mafre, auzi, să se cuprindă așa în brațe în piața publică, la vîrsta lor, poate pentru că n-au avut niciodată copii, poate pentru că s-or vedea mai tineri decît sînt, sărmani orbi, ori poate ei or fi singurele ființe omenești care se văd așa cum sînt, acesta este modul cel mai dificil de a vedea, acum, cînd sînt împreună, pînă și ochii noștri au izbutit să pricească c-au devenit frumoși.

La cină, Álvaro Diogo spuse că statuile vor rămîne acolo unde au fost descărcate, nu mai e vreme să fie așezate în respectivele nișe, sfințirea va avea loc duminică, și, oricîte eforturi s-ar face, bazilica tot n-o să poată căpăta o înfățișare îngrijită de lucrare terminată, s-a încheiat construirea sacristiei, dar n-au apucat să-i tencuiască bolțile, și, cum schelele n-au fost încă scoase, vor fi acoperite cu o pînză îmbibată cu var, care va imita tencuiala adevărată, ca să arate totul cît mai bine, iar în biserică, lipsindu-i domul, în același fel i se va ascunde absența. Álvaro Diogo știe o mulțime de amănunte, din pietrar de rînd a devenit zidar, din zidar cioplitor, și e bine văzut de slujbași și de maiștri, întotdeauna punctual, întotdeauna harnic, întotdeauna ascultător, cu mîinile la fel de iscusite pe cît îi sînt de supuse cuvintele, nu semăna deloc cu ceata asta de boari, gata să se ia la harță dintr-o nimica toată, mirosind a baligă și plini de

murdărie, în locul albeții prafului de marmură care acoperă părul de pe mîini și din barbă, și pătrunde în haine pentru toată viața, scurtă totuși, căci în curînd o să cadă de pe un zid unde n-avea de ce să urce, nu i-o cerea slujba, s-a suit acolo ca să îndrepte o piatră care ieșise din mîinile sale și n-o putea lăsa neșlefuită. Va fi o cădere de la aproape treizeci de metri înălțime și va muri de pe urma ei, iar această Inês Antónia, atît de mîndră deocamdată de prețuirea de care i se bucură bărbatul, va deveni o văduvă amărîtă, temîndu-se că o să-i cadă acum și fiul, nu au sfîrșit necazurile săracului. Mai spune Álvaro Diogo că, înainte de sfințire, novicii se vor muta în două corpuri de clădire construite deja mai sus de bucătărie, și, gîndindu-se la această informație, Baltasar spuse că, fiind tencuiala încă atît de umedă și anotimpul atît de friguros, nu vor scăpa călugării de boli, iar Álvaro Diogo îi răspunse că în chiliile terminate se puseseră mangaluri care ardeau zi și noapte, dar că oricum se prelingea destulă apă pe pereți, Dar statuile sfinților, Baltasar, a fost greu să le aduceți, Nu cine știe ce, cel mai greu a fost să le suim în care, dar apoi, noi cu îndemînarea și forța, boii cu răbdarea, am venit cătinel. Conversația lîncezea, focul pîlpîia în vatră, Álvaro Diogo și Inês Antónia se duseră la culcare, despre Gabriel n-avem ce spune, el începuse deja să picotească în timp ce mesteca ultima îmbucătură de la cină, atunci Baltasar întrebă, Vrei să vezi statuile, Blimunda, cerul s-a înseninat și luna nu va întîrzia, Să mergem, răspunse ea.

Noaptea era luminoasă și rece. Pe cînd urcau pe coastă spre culmea Velei, luna răsări, enormă, roșie, decupînd mai întîi clopotnițele, ieșindurile

neregulate ale pereţilor mai înalţi, şi, mai în spate, muntele îndărătnic care pricinuise atîta chin şi irosise atîta pulbere. Iar Baltasar rosti, Mîine mă duc la Monte Junto ca să văd în ce stare e maşina, au trecut şapte luni de cînd am fost ultima oară, ce s-o mai fi întîmplat, Merg cu tine, N-are rost, plec devreme, dacă nu e mult de reparat, voi fi înapoi înainte de căderea nopţii, e mai bine să mă duc acum, după aceea vin sărbătorile sfinţirii, dacă vor începe ploile, drumurile vor deveni mai rele, Să fii cu grijă, Fii liniştită, pe mine nu mă atacă tîlharii, nici nu mă mănîncă lupii, Nu vorbesc de lupi, nici de tîlhari, Atunci, Vorbesc de maşină, Îmi spui de fiecare dată să fiu cu grijă, mă duc şi mă întorc, de ce să-mi fac mai multe griji, Ba să-ţi faci, Linişteşte-te, femeie, încă nu mi-a sosit ziua, Nu mă liniştesc, bărbate, zilele sosesc întotdeauna.

Urcaseră pe întinsul tăpşan din faţa bisericii, al cărei corp ţîşnea din pămînt drept spre cer, izolat de restul construcţiei. Ceea ce avea să fie palat era încă numai catul de jos, întinzîndu-se într-o parte şi în alta, deasupra se înălţau nişte construcţii de lemn ce vor sluji pentru ceremoniile care se vor desfăşura aici. Părea de neînţeles ca, în atîţia ani de muncă, treisprezece, să se fi făcut atît de puţin, o biserică neterminată, o mînăstire ale cărei aripi sînt înălţate doar pînă la al doilea etaj, restul nedepăşind înălţimea portalelor, în total patruzeci de chilii terminate, în locul celor trei sute care vor fi necesare. Pare puţin, dar e mult, dacă nu chiar prea mult. O furnică merge pe arie şi apucă un spic. De acolo pînă la furnicar sînt zece metri, mai puţin de douăzeci de paşi de

om. Însă cine va cără spicul şi va parcurge drumul este furnica, nu omul. Or, nenorocirea acestei construcţii din Mafra este că au fost puşi să lucreze la ea oameni în loc de uriaşi, şi, dacă prin aceasta şi prin alte opere trecute şi viitoare se vrea a dovedi că şi omul este în stare să facă munca pe care numai uriaşii o pot face, atunci să-i fie de asemenea îngăduit să-şi facă treaba în tot atîta timp cît le trebuie şi furnicilor, toate lucrurile trebuie înţelese la justa lor proporţie, furnicile şi mînăstirile, lespedea şi spicul.

Blimunda şi Baltasar intră în cercul statuilor. Clarul de lună luminează din faţă înaltele figuri ale Sfîntului Sebastian şi Sfîntului Vicenţiu, cele trei sfinte între ei, apoi, pe laturi, trupurile şi chipurile încep să se acopere de umbre, pînă la bezna adîncă în care se ascund Sfîntul Dominic şi Sfîntul Ignaţiu, şi, injustiţie gravă, dacă l-au condamnat cumva, Sfîntul Francisc din Assisi, care merita să stea în plină lumină, alături de draga lui Sfînta Clara, să sperăm că în această insistenţă nu se va vedea nici un fel de insinuare asupra vreunei legături carnale, şi apoi, chiar dacă ar fi existat vreuna, ce rău ar fi putut să fie în asta, nu din acest motiv încetează oamenii de a mai fi sfinţi, dar dintr-un motiv ca acesta devin sfinţii oameni. Blimunda se uită, încercă să ghicească pe cine înfăţişează fiecare, pe unii îi ghiceşte dintr-o singură privire, pe alţii îi descoperă după ce se gîndeşte vreme îndelungată, cu unii nu izbuteşte să aibă siguranţă, iar alţii sînt ca nişte sipete ferecate. Înţelege că acele litere, acele semne, pe soclul pe care e aşezat Sfîntul Vicenţiu, spun, limpede pentru cine ştie să citească, ce

nume poartă. Însoțește cu degetul liniile curbe și drepte, e ca un orb care n-a învățat încă să-și descifreze alfabetul în relief, Blimunda nu poate întreba statuia, Cine ești, orbul nu poate întreba hîrtia, Ce spui, doar Baltasar, la vremea potrivită, a putut răspunde, Baltasar Mateus Șapte-Sori, atunci cînd Blimunda a vrut să știe, Care ți-e numele. În lume toate dau răspunsuri, vremea întrebărilor e cea care întîrzie. Un nor solitar veni dinspre mare, singur pe întreg cuprinsul cerului luminos, și timp de cîteva clipe acoperi luna. Statuile se preschimbară în siluete albe, informe, își pierdură conturul și trăsăturile, sînt ca niște blocuri de marmură înainte de a fi căutate și găsite de dalta sculptorului. Încetară de a mai fi sfînt și sfîntă, acum sînt doar niște prezențe primitive, fără glas, nici măcar acela pe care-l dă desenul, atît de primitive, atît de difuze în masa lor, așa cum par și cele ale bărbatului și femeii care, între ele, s-au diluat în întuneric, căci nu sînt marmură, ci simplă materie vie, și, după cum o știm, nimic nu se confundă mai mult cu umbra de pe jos decît carnea oamenilor. Sub marele nor trecînd alene, se deslușea mai bine strălucirea rugurilor care acompaniau veghea soldaților. În depărtare, Insula Lemnului era o masă confuză, un uriaș balaur culcat, respirînd prin patruzeci de mii de foale, atîția sînt oamenii care dorm acolo, pe lîngă nenorociții din infirmerii, unde nu există nici un prici gol, afară doar dacă infirmierii scot cîteva cadavre, acesta care a plesnit pe dinăuntru, acesta care avea o tumoare, acesta care vărsa sînge pe gură, acesta care a paralizat, lovit de dambla, și apoi a murit. Norul se îndepărtă

spre adîncul pămîntului, vorba vine, se îndepărtă plutind peste pămînt, spre interiorul cîmpiilor, cu toate că nu putem ști niciodată ce face un nor cînd nu-l mai privim, sau cînd se ascunde în spatele acelui munte, se prea poate să se fi cufundat în pămînt, ori să se fi risipit deasupra lui pentru a fecunda cine știe ce vieți ciudate, ce neobișnuite puteri, Hai acasă, Blimunda, spuse Baltasar.

Ieșiră din cercul statuilor, scăldate iar în lumină, și, cînd începură să coboare spre vale, Blimunda întoarse capul și privi înapoi. Erau fosforescente ca sarea. Dacă îți ascuțeai auzul, puteai deslușì rumoarea unei conversații, o fi vreun conciliu, vreo dezbatere, vreo judecată, poate prima de cînd au plecat din Italia, vîrîte în cale, între șobolani și valuri de umezeală, zgîlțîite violent pe punte, poate e ultima oară cînd sfinții mai pot vorbi cu toții laolaltă, aici sub razele lunii, pentru că în curînd vor fi așezați în firidele lor, unii nu se vor mai privi niciodată față în față, alții se vor zări numai cu coada ochiului, iar alții vor continua să se uite la cer, ca o pedeapsă. Blimunda spuse, Nefericiți trebuie să fie sfinții, așa cum i-au făcut, așa rămîn, dacă asta înseamnă sfințenia, cum o fi arătînd osînda. Sînt doar niște statui, Mi-ar fi plăcut să le văd coborînd de pe socluri și fiind oameni ca noi, nu poți vorbi cu statuile, Nu putem ști dacă n-or fi vorbind cînd sînt singuri, Asta n-o știm, dar, dacă vorbesc doar unii cu ceilalți, și fără martori, mă întreb ce nevoie mai avem de ei, Am auzit întotdeauna că sfinții sînt necesari mîntuirii noastre, Ei nu s-au mîntuit, De unde știi, Așa simt eu în sufletul meu, Ce simți tu în sufletul tău, Că nimeni nu se mîntuiește, că

nimeni nu se pierde, E un păcat să gîndești așa, Păcatul nu există, există numai moartea și viața, Viața e înaintea morții, Te înșeli, Baltasar, moartea vine înaintea vieții, a murit cine am fost, se naște cine sîntem, de aceea nu murim de tot, Dar cînd sîntem îngropați în pămînt, și cînd Francisco Marques rămîne zdrobit sub carul cu piatra, nu înseamnă asta o moarte fără scăpare, Dacă vorbim despre el, se naște Francisco Marques, Dar el nu o știe, Așa cum nici noi nu știm îndeajuns cine sîntem, și cu toate acestea sîntem vii, Blimunda, de unde ai învățat asemenea lucruri, Aveam ochii deschiși în pîntecele mamei, de acolo vedeam totul.

Au intrat în grădină. Lumina lunii părea albă ca laptele. Mai deslușite acum decît dacă le-ar fi desenat soarele, umbrele erau negre și adînci. Acolo se afla o baracă veche, acoperită de stuf putred, unde, în vremuri de mai multă bunăstare, se odihnea o măgăriță după muncile ei de dus și de adus. În limbajul familiei, aceea era baraca măgăriței, cu toate că proprietara murise cu mulți ani în urmă, atît de mulți încît nici Baltasar nu își mai aducea aminte, am umblat călare pe ea, n-am umblat, și, îndoindu-se astfel sau spunînd, Voi pune grebla în baraca măgăriței, îi dădea dreptate Blimundei, era ca și cum ar fi văzut dobitocul ivindu-se cu coșurile sau cu samarul plin, iar mama spunînd din bucătărie, Du-te să-l ajuți pe taică-tău să descarce măgărița, nu era încă în stare să dea cine știe ce ajutor, atît de micuț, dar începuse să se deprindă cu muncile grele, și cum orice efort trebuie să-și primească răsplata, tatăl îl cocoța apoi pe greabănul umed al animalului și

îl plimba prin ogradă, de fapt tot am fost cavaler al acelui cal. Blimunda îl conduse înăuntrul barăcii, nu era prima oară cînd intrau acolo la ore nocturne, cînd din dorința unuia, cînd din dorința celuilalt, o făceau cînd nevoia cărnii se anunța mai expansivă, cînd ghiceau că nu vor putea să-și înăbușe geamătul, vaierul, poate țipătul, sfidînd discretele îmbrățișări ale lui Álvaro Diogo și ale lui Inês Antónia, spre tulburarea insuportabilă a nepotului Gabriel, silit de grabă să-și satureze carnea în păcat. Ieslea veche și largă, care pe vremea cînd era de folos fusese fixată pe stîlpii barăcii, la înălțimea cuvenită, se afla acum pe jos, pe jumătate descleiată, dar confortabilă și moale precum un pat regesc, căptușită cu paie și două pături vechi. Álvaro Diogo și Inês Antónia știau ce menire aveau aceste lucruri, dar se prefăceau c-o ignoră. Niciodată nu le-a trecut prin cap să încerce și ei noutatea, sînt spirite potolite și cărnuri lipsite de ambiție, doar Gabriel își va da aici întîlnire cu cîte cineva, cînd se vor fi schimbat aceste vieți, e atît de aproape momentul acesta, dar nimeni nu o bănuiește. Poate o ghicește totuși cineva, poate Blimunda, nu pentru faptul că l-a tras pe Baltasar în baracă, ea a fost totdeauna o femeie care a făcut primul pas, care a spus primul cuvînt, care a schițat primul gest, ci judecînd după neliniștea care o sugrumă, după violența cu care îl îmbrățișează pe Baltasar, după lăcomia sărutului, sărmane guri, pierdută-i prospețimea, pierduți și cîțiva dinți, alții s-au spart, însă dragostea e mai presus de orice.

Împotriva obiceiului, au dormit acolo. Cînd se crăpă de ziuă, Baltasar spuse, Mă duc la Monte

Junto, iar ea se ridică, intră în casă, în semiîntunericul bucătăriei caută și găsi ceva de-ale gurii, încă mai dormeau cumnații și nepotul, apoi ieși, închizînd ușa, aducea și desaga lui Baltasar, puse în ea mîncarea și uneltele, fără să uite țepușa de fier, de întîlniri cu ghinion nimeni nu e scutit. Ieșiră amîndoi, Blimunda îl însoți pe Baltasar pînă la marginea orașului, în depărtare se zăreau turlele bisericii, albe, pe cerul înnorat, cine ar fi crezut, după cît de senin fusese astă-noapte. Cei doi se îmbrățișară, adăpostiți de crengile joase ale unui copac, printre frunzele poleite de aurul toamnei, călcînd peste altele care deja se contopeau cu pămîntul, hrănindu-l ca să înverzească din nou. Nu e Oriana, în veșmîntul său de curte, care își ia rămas-bun de la Amadis, nici Romeo care coborînd culege sărutul Julietei aplecate peste balcon, e doar Baltasar care pleacă pe Monte Junto ca să repare stricăciunile făcute de timp, nu e decît Blimunda care încearcă zadarnic să țină timpul în loc. În straiele lor întunecate sînt două umbre neliniștite, se îndepărtează, se apropie din nou, nu știu ce-or presimți aceștia doi, ce alte întîmplări s-or pregăti, poate că totul nu este decît rodul imaginației, fruct al ceasului și al locului, al faptului că știm că binele nu adastă, nu ne dăm seama cînd a venit, nu l-am văzut cît timp a stat cu noi, dar îi simțim lipsa după ce a plecat, Să nu întîrzii pe acolo, Baltasar, Să dormi în baracă, s-ar putea să sosesc la noapte, dar dacă va fi mai mult de reparat, o să vin abia mîine, Știu, Cu bine, Blimunda, Cu bine, Baltasar.

Nu are rost acum să povestim călătorii secunde, dacă le-am explicat pe primele. Despre cît de mult

s-a schimbat cel care le repetă, am spus deja destul, despre cum se schimbă locurile și peisajele, e de ajuns să se știe că pe acolo trec oamenii și anotimpurile, ei, de fiecare dată cîte puțin, casă, grajd, șopron, zid, palat, pod, mînăstire, gard, drum, moară, ele, în întregime, cu violență, ca și cum ar fi pentru totdeauna, primăvară, vară, toamna care-i acum, iarna care n-o să întîrzie. Baltasar cunoaște aceste drumuri precum palma mîinii sale drepte, s-a odihnit pe malul pîrîului Pedrulhos, unde într-o zi s-a zbenguit cu Blimunda, pe vremea florilor, margarete pe pîrloagă, maci în holde, surde culori în crînguri. Pe drum întîlnește lume care coboară spre Mafra, cete de bărbați și femei care bat din tobe și darabane, suflă în cimpoaie, avînd uneori în frunte cîte un preot sau un călugăr, adeseori cîte un infirm tîrîndu-se în cîrje, poate că ziua sfințirii va fi blagoslovită cu unul sau mai multe miracole, nu se știe niciodată cînd vrea Dumnezeu să-și pună la încercare leacurile, de aceea orbii, șchiopii și paraliticii trebuie să bată drumurile fără încetare, Oare azi va veni Domnul Nostru, cine știe dacă nu-mi va fi înșelată speranța, poate că eu mă duc la Mafra și e ziua cînd el se odihnește sau a trimis-o pe maică-sa la Senhora do Cabo, cum s-o scoți la capăt cu toată această distribuire de puteri, totuși credința o să ne salveze, Să ne salveze de ce, ar întreba Blimunda.

La începutul după-amiezii, Baltasar ajunse la primele coline ale munților Barregudo. În zare se înălța Monte Junto, scăldat în lumină de soarele care se ivise printre nori. Deasupra munților pluteau umbre ca niște mari animale întunecate care treceau peste coline, înfiorîndu-le în treacăt, apoi

lumina încălzea copacii, făcea să strălucească bălţile. Vîntul sufla în aripile încremenite ale morilor, fluiera prin urcioare, sînt lucruri pe care le bagă de seamă doar cine merge pe drum, fără să se gîndească la alte cumpăniri ale vieţii, doar această trecere şi această petrecere, norul pe cer, soarele care începe să asfinţească, vîntul care se iscă aici şi se stinge dincolo, frunza scuturată sau care cade ofilită, dacă are ochi pentru asemenea contemplaţii un vechi şi crud soldat, cu o moarte de om pe suflet, crimă răscumpărată poate de alte întîmplări din viaţa sa, ca, de exemplu, faptul că a fost crucificat cu sînge deasupra inimii, că a văzut cît e de mare pămîntul şi cît de mic tot ce se află pe el, că a vorbit boilor săi cu glasul blînd şi potolit, pare puţin, va fi ştiind totuşi cineva dacă e de ajuns.

Baltasar pătrunde printre contraforturile muntelui, caută drumul aproape invizibil care îl va conduce printre tufişuri pînă la maşina de zburat, întotdeauna se apropie cu inima strînsă, temîndu-se să nu fi fost descoperită, poate distrusă, poate furată, şi de fiecare dată tresare văzînd că arată ca şi cum chiar adineaori s-ar fi lăsat din zbor, fremătînd încă după coborîrea rapidă, în culcuşul ei de arbuşti şi de mirifice plante căţărătoare, mirifice trebuie să li se spună pentru că nu e acesta pămîntul pe care cresc de obicei. N-a fost furată, nici distrusă, e acolo, în acelaşi loc, cu aripa frîntă, cu gîtul ei de pasăre confundîndu-se cu rămurişurile cele mai înalte, cu capul ei întunecat ca un cuib suspendat. Baltasar se apropie, lăsă să-i cadă desaga, se aşează să se odihnească puţin înainte de a se apuca de treabă. Mîncă două

sardele prăjite pe o bucată de pîine, folosind vîrful și tăișul cuțitului cu arta celui care dăltuiește miniaturi în fildeș, cînd termină șterse lama de ierburi, mîna de pantaloni, și se îndreptă spre mașină. Soarele strălucea cu putere, aerul era cald. Pe deasupra aripii, călcînd grijuliu ca să nu sfîșie învelișul de nuiele, Baltasar intră înăuntrul păsăroiului. Cîteva scînduri ale punții putreziseră. Va trebui să le înlocuiască, să aducă materialele necesare, să zăbovească mai multe zile, sau, doar acum îi venise ideea, să demonteze mașina piesă cu piesă, să o transporte la Mafra, să o ascundă sub un stog, sau într-una din subteranele mînăstirii, dacă ar putea să se înțeleagă cu cîțiva prieteni mai apropiați, să le încredințeze jumătate din secret, se mira cum de nu se gîndise pînă acum la această soluție, la întoarcere va vorbi cu Blimunda. Călcă neatent, nu băgă de seamă unde pusese piciorul, dintr-odată două tăblii cedară, se rupseră, se prăbușiră. Își agită violent brațele ca să se sprijine, să evite căderea, cîrligul brațului se înfipse în inelul care slujea la desfășuratul velelor, și, brusc, atîrnînd cu toată greutatea, Baltasar văzu pînzele dîndu-se la o parte cu zgomot, soarele inundă mașina, străluciră sferele și bilele de chihlimbar. Mașina se roti de două ori, frînse și sfîșie arbuștii care o învăluiau, și se înălță. Pe cer nu se zărea nici un nor.

TOATĂ NOAPTEA ACEEA BLIMUNDA nu închise ochii. Îl așteptase pe Baltasar să se întoarcă la căderea serii, cum se întîmplase în alte rînduri, cu această încredințare ieși la marginea orașului,

merse aproape o jumătate de leghe pe drumul pe care el urma să vină și, vreme de multe ceasuri, pînă cînd ultimele pîlpîiri ale amurgului se stinseră definitiv, stătu așezată pe marginea șanțului, privind trecătorii care se îndreptau spre Mafra, în pelerinaj la sfințirea mînăstirii, așa o sărbătoare nu se putea scăpa, va fi desigur pomană și mîncare pentru toți cei ce vor veni, oricum nu vor lipsi pentru cei mai băgăreți sau care se vor văicări mai tare, sufletul își caută propriile-i mulțumiri, căci de la trup n-are ce să aștepte. Văzînd femeia așezată acolo cîțiva neobrăzați, veniți de departe, și-au închipuit că așa înțelegea Mafra să-și întîmpine vizitatorii masculini, cu plăceri oferite pe tavă, și-i aruncau cîte o glumă fără perdea, amuțind însă pe dată în fața chipului de piatră care îi pironea cu privirea. Iar unul, care cuteză să încerce un alt fel de apropiere, se retrase înspăimîntat cînd Blimunda îi spuse, cu o voce egală, Ai o broască rîioasă în inimă, scuip pe ea, pe tine și pe tot neamul tău. Cînd noaptea se lăsă de-a binelea, pelerinii se făcură nevăzuți, la ora asta Baltasar n-o să mai vină, sau o să ajungă așa tîrziu încît o să mă găsească dormind, sau dacă nu, va fi aici mîine, o fi avut mai mult de reparat, așa a spus. Blimunda se întoarse acasă, cină împreună cu cumnații și cu nepotul, Deci Baltasar n-a venit, spuse unul dintre ei, N-o să pricep cît oi trăi ce-i cu plecările astea, spuse celălalt, Gabriel nu deschise gura, e încă prea tînăr ca să vorbească în fața celor mai vîrstnici, dar, în sinea lui, se gîndește că părinții n-au dreptul să se amestece în viața unchilor, jumătate din oameni n-au altă grijă decît să-și bage nasul în viața celeilalte

jumătăți, care de altfel le plătește cu aceeași monedă, ia te uită ce lucruri știe băiatul ăsta, încă atît de tinerel. După cină, Blimunda așteptă pînă cînd ceilalți se culcară, apoi ieși în grădină. Noaptea era senină, cerul limpede, abia se simțea răcoarea aerului. Poate că în acea clipă chiar Baltasar se apropia mergînd pe malul pîrîiașului Pedrulhos, cu țepușa legată la brațul stîng în locul cîrligului, de întîlniri primejdioase și de întrebări indiscrete nimeni nu e scutit, după cum s-a mai spus și s-a mai dovedit. Răsări luna, el va vedea mai bine drumul, în curînd o să-i auzim cu siguranță pașii, în marea liniște a nopții care invită la prudență, va împinge portița grădinii și acolo îl va aștepta Blimunda, nu vom vedea mai mult, căci e de datoria noastră să fim discreți, să ne ajungă că știm cît e de mare îngrijorarea acestei femei.

Blimunda n-a dormit toată noaptea. Culcată în iesle, învelită în pături care miroseau a trup omenesc și a ud de oaie, privea cu ochii larg deschiși crăpăturile acoperișului de stuf pe unde se cernea lumina lunii, apoi luna a apus, era aproape dimineață, noaptea nu apucase să aibă nici măcar un ceas de întuneric. Blimunda se sculă odată cu primele raze ale soarelui, se duse la bucătărie să caute ceva de-ale gurii, ce neastîmpăr e acesta, femeie, n-am ieșit încă din răstimpul promis de Baltasar, poate c-o să sosească la amiază, avea mult de reparat la mașină, atît de veche, expusă vîntului și ploii, te-a prevenit doar. Blimunda nu ne aude, a ieșit deja din casă, o ia pe drumul cunoscut, acela pe care va veni Baltasar, nu-i cu putință să rateze întîlnirea. Ratare, da, va exista,

însă a întîlnirii cu regele, care va intra chiar azi în Mafra, în cursul după-amiezii, aducînd cu sine pe prințul Dom José și pe seniorul infante Dom António, însoțiți de toți servitorii casei regale, cu o pompă de o supremă măreție, calești bogate, cai superbi, totul într-o ordine desăvîrșită, ivindu-se în zare pe șosea, roțile învîrtindu-se, picioarele tropăind, nicicînd nu s-a văzut o privelişte atît de uimitoare. Cu toate acestea ni s-a făcut lehamite de fasturile regale, cunoaștem și deosebirile, mai mult brocart, mai puțin brocart, mai mult aur, aur mai puțin, datoria noastră e să ne ținem după femeia aceea care pe cîți îi întîlnește îi întreabă dacă n-au văzut un bărbat cu semnele acestea, așa și așa, cel mai frumos din lume, asemenea iluzie dovedește că ceea ce se simte nu poate fi întotdeauna spus, cine ar fi în stare să-l recunoască după acest portret pe Baltasar, negru, cărunt și ciung, Nu, femeie, nu l-am văzut, iar Blimunda continuă să meargă înainte, a părăsit deja drumurile principale, luînd-o pe scurtătură, ca în călătoria pe care au făcut-o amîndoi, muntele de colo, codrul de dincolo, patru pietre aliniate, șase coline în potcoavă, aproape a trecut dimineața, dar nici urmă de Baltasar. Blimunda nu se așează să mănînce, mergea și mînca, însă noaptea nedormită o obosise, îngrijorarea o stoarce de puteri, abia de mai poate înghiți, iar Monte Junto care i se arătase în fața ochilor de o bună bucată de vreme pare că se îndepărtează, ce vrajă o mai fi și asta. Nu e nici un mister, e doar încetineala cu care merge, se tîrăște ca melcul, așa n-am să ajung niciodată. Sînt locuri pe unde Blimunda nu-și amintește să fi trecut, pe altele le recunoaște

după un pod, un povîrniș, care se întretaie în unghi cu altul, o pajiște cu iarba înaltă. Și își dădu seama că mai trecuse prin această așezare pentru că lîngă aceeași poartă se află aceeași bătrînă cîrpind aceeași fustă veche, totul e neschimbat, cu excepția Blimundei, care e singură.

În locurile acestea își amintește că au întîlnit păstorul care le-a zis că se aflau în munții Barregudo, acela-i Monte Junto, pare o colină ca oricare alta, însă nu așa l-a reținut memoria, poate din pricina formei boltite pe care o are, ca și cum ar fi o miniatură a acestei părți a planetei, așa începe omul să creadă că pămîntul este într-adevăr rotund. Nu se zărește nici păstorul, nici turma, doar o adîncă tăcere cînd Blimunda se oprește în loc, o adîncă singurătate cînd privește în jur. Monte Junto este atît de aproape încît pare c-ar fi destul să întinzi mîna ca să-i atingi contraforturile, precum o femeie îngenuncheată care întinde brațele și atinge coapsele bărbatului său. Nu e cu putință ca Blimunda să fi gîndit un lucru atît de subtil, și ce dacă, parcă poți ști, noi nu ne aflăm înăuntrul oamenilor, n-avem habar la ce se gîndesc, ne risipim în schimb propriile noastre gînduri în capetele altora și apoi spunem, Blimunda se gîndește, Baltasar s-a gîndit, și poate că le împrumutăm în fantezie propriile noastre senzații, de pildă aceea pe care Blimunda o simte în coapse, ca și cum ar fi atins-o bărbatul ei. Se opri să se odihnească, îi tremurau picioarele, obosite de drum, moleșite de atingerea imaginară, însă pe neașteptate simți în inimă siguranța că acolo sus o să-l întîlnească pe Baltasar, trudind și asudînd, legînd poate ultimele noduri, aruncîndu-și poate desaga pe umăr,

coborînd poate deja la vale, și de aceea strigă, Baltasar.

Nu primi răspuns, nici n-ar fi putut să primească, un țipăt nu e nimic, ajunge la peretele abrupt și se întoarce înapoi, vlăguit, nici nu mai pare propriul glas. Blimunda începu să urce cu repeziciune, își recăpăta treptat puterile care urcau în ea ca un talaz, cînd merge pe loc drept, ajunge chiar să alerge pînă cînd drumul o ia din nou pieptiș, iar în față, între doi goruni pitici, deslușește poteca aproape invizibilă croită de Baltasar în rarele lui treceri, pe acolo se ajunge la păsăroi. Strigă din nou, Baltasar, acum o va auzi negreșit, între ei nu se mai află munți, ci doar două rîpe, dacă s-ar putea opri, i-ar auzi desigur strigătul, Blimunda, atît e de convinsă că l-a auzit încît zîmbește, își șterge cu dosul palmelor sudoarea sau lacrimile, sau poate că își aranjează părul, sau își curățâ chipul murdar, e un gest cu atît de multe înțelesuri.

Acolo e locul, pare cuibarul unei păsări uriașe care și-a luat zborul. Țipătul Blimundei, al treilea, strigînd același nume, nu a fost ascuțit, ci doar o explozie sufocată, ca și cum măruntaiele i-ar fi fost smulse de o mînă uriașă, Baltasar, și, rostindu-l, înțelese că încă de la început știuse că va găsi pustiu locul acesta. Lacrimile i se uscară dintr-odată ca și cum un vînt fierbinte s-ar fi pornit să sufle din adîncul pămîntului. Se apropie poticnindu-se la fiecare pas, văzu arbuștii smulși, scobitura pe care o făcuse în lut greutatea mașinii, iar de cealaltă parte, la o distanță de cîțiva pași, desaga lui Baltasar. Nu existau alte urme a ceea ce se întîmplase aici. Blimunda își ridică ochii

spre cer, acum mai limpede, cîțiva nori pluteau senini în asfințitul serii, și, pentru prima oară, simți golul spațiului, ca și cum ar fi gîndit, Nu există nimic dincolo, însă chiar acesta era lucrul pe care nu voia să-l creadă, undeva prin cer trebuia să zboare Baltasar, luptînd cu velele ca să facă mașina să coboare. Își întoarse privirea spre desagă, se duse s-o ridice, simți greutatea țepușei înăuntrul ei, și atunci își dădu seama că mașina, dacă urcase în ziua dinainte, noaptea o făcuse să coboare, de aceea Baltasar nu se afla în cer, ci pe pămînt, undeva, poate mort, poate viu, dar rănit, căci încă își mai amintea ce violentă fusese data trecută coborîrea, deși cu încărcătură mai mare.

Își puse desaga pe umăr, aici nu mai avea nimic de făcut, și începu să caute prin împrejurimi, urcînd și coborînd povîrnișurile acoperite de tufișuri, alegînd crestele mai înalte, jinduind să aibă ochi cît mai pătrunzători, nu cei pe care i-i dădea ajunarea, ci alții, care să nu lase să le scape nici un amănunt al suprafeței, ca ai șoimului sau ai linxului. Cu tălpile însîngerate, fusta zdrențuită de scaieți, făcu înconjurul întregului versant de nord al muntelui, apoi se întoarse la locul de plecare, căutînd un nivel superior, și atunci descoperi că nu ajunseseră niciodată, nici ea, nici Baltasar, pînă în vîrful muntelui, acum trebuia să urce pînă acolo, înainte să se înnopteze, de pe culme ar avea o privelițte mai cuprinzătoare, e drept că de la depărtare mașina s-ar zări doar anevoie, însă întîmplarea ajută cîteodată, cine știe dacă, ajungînd acolo, nu-l va vedea pe Baltasar făcîndu-i semne cu mîna de lîngă un izvor în care își vor potoli amîndoi setea.

Blimunda începu să urce, zicîndu-și cu reproș c-ar fi trebuit să se gîndească la asta de la bun început, nu acum cînd ziua e pe cale să-și ia rămas-bun. Fără să bage de seamă, ajunse pe o cărare care urca, șerpuind, și mai sus, pe un drum lat de căruțe, fu surprinsă de descoperirea neașteptată, ce s-o afla pe culme de-a fost deschisă această cale, plină de urme și veche, poate că și Baltasar o fi dat de ea. După o cotitură, Blimunda rămase pironită locului. În fața ei mergea un călugăr, dominican după sutana pe care o purta, un bărbat corpolent, cu gîtul gros. Neliniștită, Blimunda șovăia dacă s-o ia la fugă sau să strige. Călugărul păru că simte o prezență. Se opri, privi într-o parte și într-alta, apoi înapoi. Făcu un gest de binecuvîntare și așteptă. Blimunda se apropie, Deo gratias, rosti dominicanul, ce cauți aici, întrebă. Ea abia reuși să îngaime, Îmi caut bărbatul, dar nu știa cum să continue, călugărul ar crede-o nebună dacă s-ar apuca să-i vorbească de mașina zburătoare, de păsăroi, de norii întunecați. Se dădu înapoi cîțiva pași, Sîntem din Mafra, bărbatul meu a venit aici, pe Monte Junto, din pricina unei păsări mari care am auzit că trăiește aici, mi-e teamă că pasărea l-a dus cu ea, N-am auzit niciodată de așa ceva, nici altcineva din congregație, Există o mînăstire aici pe munte, Da, N-am știut, Călugărul făcu un pas spre ea, ca din nebăgare de seamă. Soarele coborîse mult spre asfințit, și, cum norii se îngrămădiseră deasupra mării, seara devenise cenușie. Atunci n-ați văzut pe aici un bărbat căruia îi lipsește mîna stîngă și are un cîrlig în locul ei, întrebă Blimunda, Acela e bărbatul tău, Da, Nu, n-am văzut pe nimeni, Și n-ați

văzut nici o pasăre mare zburînd în partea aceea a muntelui, ieri sau astăzi, Nu, n-am văzut nici o pasăre mare, Dacă e așa, mă duc, părinte, Peste puțină vreme o să se facă noapte, Te vei rătăci dacă pleci, te înhață vreun lup, că sînt destui, Dacă plec imediat ajung în vale încă pe lumină, E mai departe decît pare de aici, ascultă, lîngă mînăstire există niște ruine ale unei alte mînăstiri care n-a fost terminată, poți să-ți petreci noaptea acolo și mîine continui să-ți cauți bărbatul, Am să plec totuși, Faci cum dorești, dar după aceea să nu te plîngi că nu te-am prevenit de primejdii, și, terminîndu-și vorba, călugărul reîncepu să urce pe drum.

Blimunda rămase nemișcată, din nou șovăitoare. Nu era încă noapte, însă, în vale, cîmpia se acoperea de umbre. Norii se răspîndiseră treptat pe tot cerul, începu să bată un vînt umed, s-ar putea să plouă. Se simțea atît de ostenită încît se gîndi că, dacă s-ar fi lăsat pradă neputinței, ar fi putut să moară de oboseală. Abia dacă se mai gîndea la Baltasar. Credea nedesluşit că îl va întîlni în ziua următoare şi că nu cîştiga nimic căutîndu-l astăzi. Se așează pe marginea drumului, pe o piatră, bagă mîinile în desagă, găsi ce rămăsese din merindele lui Baltasar, un pește uscat, o coajă tare de pîine. Dacă ar fi trecut cineva pe acolo la ceasul acela, ar fi simţit o frică cumplită, o femeie stînd astfel, fără s-arate teamă, desigur o vrăjitoare, așteptîndu-l pe călător, ca să îi sugă sîngele, sau pe soațele ei cu care se va duce la sabat. Totuși, e numai o femeie năpăstuită care și-a pierdut bărbatul, răpit de cer și de vînt, care ar face toate vrăjile ca el să se întoarcă, dar nu știe nici

una, la ce i-a folosit puterea de a vedea ceea ce nu văd ceilalți, la ce i-a folosit că a fost culegătoare de voințe, cînd tocmai ele i l-au răpit.

Se lăsă noaptea. Blimunda se ridică în picioare. Vîntul se răci și începu să se întețească. Muntele părea pustiit de orice urmă de viață, un sentiment de adîncă solitudine o copleși și începu să plîngă, era bine-venită această ușurare. Întunericul se umplu de zgomote înfricoșătoare, țipătul unei bufnițe, freamătul crengilor de gorun, și, dacă nu era cumva o nălucire a auzului, undeva urlase un lup. Blimunda își luă inima-n dinți și coborî cam o sută de pași la vale, dar era ca și cum s-ar fi cufundat încet într-un lac adînc, fără să știe ce gîtlejuri lacome o așteptau, căscate sub luciul apei. Mai tîrziu va apărea luna și îi va arăta drumul dacă cerul se va însenina, însă o va face vizibilă pentru orice făptură vie care bîntuie pe munte, dacă pe unele le va speria, altele or s-o înghețe de spaimă. Se opri, tremurînd din cap pînă în picioare. În apropiere, ceva începuse brusc să se tîrască prin iarbă. Nu mai putu să suporte. O luă la fugă în susul drumului, ca și cum ar fi urmărit-o toți diavolii din infern și toți monștrii care populează pămîntul, cei aievea și cei închipuiți. Cînd trecu de ultima cotitură, văzu mînăstirea, o construcție joasă și masivă. Prin ferestruicile bisericii se cernea o lumină palidă. Era o tăcere adîncă sub cerul înstelat, sub susurul norilor, atît de apropiați de parcă Monte Junto ar fi fost cel mai înalt munte de pe pămînt. Blimunda se apropie, i se păru că aude un murmur îngînat de rugăciuni, s-ar putea să fie vecernia, cînd ajunse în apropiere melopeea deveni mai puternică,

acum glasurile se auzeau desluşit, rugîndu-se cu atîta umilinţă cerului încît Blimunda începu iarăşi să plîngă, poate că aceşti călugări, fără să ştie, îl vor aduce înapoi pe Baltasar din tării sau din pustietăţile pădurii, poate că magicele şi latineştile cuvinte îi vor lecui rănile de care suferă neîndoielnic, de aceea Blimunda se alătură rugilor, rostindu-le în minte pe cele cunoscute şi care sînt bune la orice pierdere, boală, suflet chinuit, acolo sus cineva o fi primit sarcina să le descîlcească.

De cealaltă parte a mînăstirii, într-o văioagă care se deschidea spre coasta muntelui, se aflau ruinele. Erau ziduri înalte, bolţi şi despărţituri în care se ghiceau chiliile, un loc bun ca să-ţi petreci noaptea la adăpost de fiare şi de frig. Blimunda, încă înspăimîntată, pătrunse în bezna adîncă a bolţilor, pipăi drumul cu palmele şi cu picioarele, temîndu-se să nu cadă în vreo groapă. Încetul cu încetul ochii i se obişnuiră cu bezna, apoi luminozitatea difuză a spaţiului decupă golurile ferestruicilor, dezvăluind pereţii. Dalele, năpădite de iarbă măruntă, erau curate. Exista un etaj superior unde nu se putea ajunge, sau cel puţin acum nu era vizibilă calea de acces. Blimunda îşi întinse mantaua într-un colţ, îşi puse desaga sub cap în chip de pernă şi se culcă. Ochii i se umplură din nou de lacrimi. Încă plîngînd, adormi, trecu de la veghe la somn, între două lacrimi, şi continuă să plîngă în vreme ce dormea, visînd că plîngea. Asta nu dură multă vreme. Luna se ivi, alungînd norii, razele ei se strecurară printre ruine ca o prezenţă, iar Blimunda se trezi. Crezu că lumina o scuturase cu blîndeţe, îi atinse chipul sau mîna care se odihnea pe manta, însă zgomotul surd pe care îl

auzi acum era identic cu cel pe care înțelese că îl auzise mai înainte, pe cînd încă dormea. Rumoarea se auzea cînd mai aproape, cînd mai departe, precum cea a cuiva care caută și nu găsește, dar nu se lasă păgubaș, revine și se încăpățînează, o vietate care aici își caută refugiul, dar i-a uitat rosturile. Blimunda se ridică în capul oaselor, își încordă auzul. Sunetul era acum un pas prudent, aproape inaudibil, dar apropiat. O siluetă trecu prin fața unei ferestruici, lumina desenă un profil deformat pe peretele zgrunțuros de piatră. Blimunda își dădu seama că era călugărul de la mînăstire. Îi spusese unde putea găsi un adăpost, venise să afle dacă îi urmase sfatul, însă nu din caritate creștină. Blimunda se lăsă pe spate, în liniște, și rămase nemișcată, poate că el n-o va vedea sau poate o va vedea și va spune, Odihnește-te, biet suflet ostenit, dacă s-ar întîmpla așa, ar fi un adevărat miracol, și atît de pilduitor, dar adevărul nu este acesta, adevărul e că fratele vine să-și sature carnea, nu i-o putem lua în nume de rău în această pustietate, pe acoperișul lumii, ce dureroasă e viața oamenilor. Silueta acoperă în întregime lumina ferestruicii, e a unui bărbat înalt și puternic, i se aude răsuflarea. Blimunda împinse desaga într-o parte și, cînd bărbatul se lăsă în genunchi, bägă repede mîna înăuntru, apucă țepușa de capăt, ca pe un pumnal. Știm deja ce o să se întîmple, era scris de cînd în Évora fierarul a făcut țepușa și cîrligul, una se află în mîna Blimundei, despre celălalt cine o mai știi. Călugărul atinse tălpile Blimundei, îi îndepărtă încetișor picioarele, într-o parte, în cealaltă, îl ațîță peste măsură imobilitatea femeii, poate că e

trează și are poftă de bărbat, i-a ridicat poalele, și-a suflecat sutana, întinde mîna să recunoască drumul, femeia s-a cutremurat, dar nu mai face altă mișcare, încîntat, călugărul își împinge mădularul spre nevăzuta crăpătură, simte cu încîntare cum brațele femeii i se încolăcesc în jurul spinării, ce mari pot fi bucuriile în viața unui dominican. Împinsă cu amîndouă mîinile, țepușa se înfige între coaste, o clipă atinge inima în treacăt, apoi își continuă calea, de douăzeci de ani fierul acesta era în căutarea celei de-a doua morți. Strigătul care începuse să crească în gîtlejul călugărului deveni un horcăit răgușit, care se stinse pe dată. Blimunda își răsuci trupul, îngrozită, nu pentru că a ucis, ci pentru că simțea greutatea omului, acum de două ori mai apăsătoare. Sprijinindu-se în coate, îl împinse cu violență, în sfîrșit ieși de sub el. Clarul de lună dezvălui o parte din sutana albă, pata întunecată care se întindea. Blimunda se ridică, își încordă auzul. Între ruine, liniștea era desăvîrșită, își auzea doar inima bătînd. Pipăi dalele, adună de pe jos desaga și mantaua pe care trebui s-o tragă cu putere, fiindcă se încurcase între picioarele călugărului, și le duse pe amîndouă într-un colț luminat. Apoi se întoarse lîngă bărbat, apucă țepușa și trase o dată, de două ori. Cînd trupul se zvîrcolise, vîrful de fier rămăsese înțepenit între două coaste. Cuprinsă de disperare, Blimunda puse un picior pe trupul bărbatului și, cu o smucitură bruscă, smulse apoi țepușa. Se auzi un gîlgîit înfundat, pata neagră se întinse ca o baltă. Blimunda șterse țepușa de sutană, o puse în desaga pe care și-o aruncă pe umăr, peste manta. Înainte să iasă, aruncă o privire

înapoi și văzu că monahul purta sandale, se întoarse să-l descalțe, omul mort se duce cu picioarele goale acolo unde îi este locul, infern sau paradis.

În umbra proiectată pe pereții ruinați, Blimunda se opri să aleagă drumul. Nu îndrăznea să traverseze tăpșanul din fața mînăstirii, putea s-o vadă careva, poate alt călugăr cunoscător al secretului, așteptînd să se întoarcă primul, care, după cît zăbovea, se hîrjonea probabil după pofta inimii, Blestemați să fie călugării, murmură Blimunda. Acum trebuia să înfrunte toate spaimele, lupul, dacă nu era fabulă, tîrîtoarea nevăzută pe care o auzise cu propriile-i urechi, trebuia s-o ia prin tufișuri pînă va găsi din nou drumul, ceva mai încolo, unde nu va mai putea fi văzută. Își scoase saboții scîlciați, se încălță cu sandalele mortului, mari, lăbărțate, însă solide, legă curelușele de piele în jurul gleznelor, și se așternu la drum, avînd grijă ca ruinele să rămînă mereu între ea și mînăstire, pînă cînd o vor ascunde tufișurile sau vreun accident al terenului. O împresurau zvonurile muntelui, luna o scălda într-o lumină albă, apoi veneau norii și o învăluiau în întuneric, însă descoperi deodată că nimic n-o mai înspăimînta, că putea coborî spre vale fără să-i mai tresară inima, n-aveau decît să apară năluci și vîrcolaci, suflete din infern sau ochi strălucitori de fiare, le va pune pe fugă cu țepușa, armă mai puternică decît toate vrăjile și atacurile, candelă, care mergi înainte, luminează-mi drumul.

Blimunda merse toată noaptea. Trebuia să se afle cît mai departe de Monte Junto cînd vor miji zorii, cînd se va reuni congregația pentru primele

rugăciuni. Vor băga de seamă lipsa călugărului și îl vor căuta mai întîi în chilie, apoi prin toată mînăstirea, în refectoriu, în sala capitulului, în bibliotecă, în grădină, abatele va crede c-a fugit, vor fi nenumărate șușoteli pe la colțuri, însă, dacă vreunul din confrați cunoaște secretul, va sta ca pe ghimpi, pizmaș, mai știi, pe norocul celuilalt, ce fustă trebuie să fi fost aceea ca pentru ea să se lepede de sutană, apoi se vor apuca să caute în afara zidurilor, poate va fi ziua-n amiaza mare cînd vor da peste mort, uite de ce am scăpat, gîndește călugărul care nu mai e pizmaș, slavă Domnului.

Cînd, pe la jumătatea dimineții, Blimunda ajunse pe malul pîrîului Pedrulhos, se hotărî să facă un popas după ce mersese orbește ceasuri întregi. Azvîrlise cît colo sandalele călugărului, să nu-i întindă dracul cu ele vreo capcană, de propria ei încălțăminte se lepădase fără leac, acum își cufunda picioarele în apa rece, gîndindu-se în sfîrșit să-și cerceteze straiele, să nu aibă sînge pe ele, poate pata asta pe fusta zdrențuită, rupse ce era deja sfîșiat, aruncă zdreanța. Apoi, privi la apa care curgea, se întrebă, Și acum. Spălase și țepușa de fier, ca și cum ar fi spălat mîna pierdută a lui Baltasar, absent, pierdut și el, unde oare. Ieși din apă, Și acum, întrebă din nou. Atunci îi veni ideea și se convinse singură de adevărul ei, că Baltasar trebuie să fi ajuns deja în Mafra și că o aștepta acolo, trecuseră unul pe lîngă altul fără să se vadă, mașina de zburat urcase poate singură, iar Baltasar părăsise locul, uitase acum din nebăgare de seamă desaga și mantaua, sau poate o luase la fugă de spaimă, și

un bărbat are dreptul să se teamă, iar acum el nu știa ce să facă, să aștepte, să pornească la drum, femeia aia e o nebună, ah, Blimunda.

Ca o nebună alerga Blimunda pe drumul spre Mafra, atît de istovită pe dinafară, două nopți nedormite, atît de strălucitoare pe dinăuntru, două nopți de luptă, ajunge din urmă și-i depășește pe cei care merg la sfințire, dacă se adună atîția n-or să încapă în Mafra. De departe se văd stindarde și prapuri, se deslușesc cete de oameni, nimeni nu va lucra pînă duminică, altceva n-au de făcut decît să pună podoabe și să desăvîrșească fastul. Coboară Blimunda spre casă, uite palatul vicontelui, soldații din garda regală stau în fața porții, strada e plină de trăsuri și calești, aici o fi tras regele. Împinse portița de la grădină, strigă, Baltasar, dar nu se ivi nimeni. Atunci se așeză pe treptele de piatră, își lăsă brațele să-i cadă, și era cît pe-aci să se lase pradă disperării cînd se gîndi că nu putea să explice cum de se aflau în posesia ei mantaua și desaga lui Baltasar, cînd va trebui să spună că îl căutase și că nu dăduse de el. Abia ținîndu-se pe picioare, se îndreptă spre magazie și le ascunse sub un morman de stuf. Apoi nu mai avu putere să iasă afară. Se întinse în iesle și, curînd, fiindcă trupului îi este uneori milă de suflet, adormi. De aceea nu-l văzu pe patriarh sosind de la Lisabona într-o caleașcă nespus de bogată, cu altele patru în care călătoreau servitorii, iar înainte purtătorul crucii, pe cal, cu crucea patriarhală înălțată, și aprodul clericilor, veneau de asemenea slujbașii de la primărie, care îi ieșiseră în întîmpinare la marginea orașului, e greu de zugrăvit un cortegiu atît de magnific,

mulțimea se bucura, încîntată, Inês Antónia își holba ochii, Álvaro Diogo era uluit, dar încerca să pară grav așa cum îi șade bine unui dăltuitor în piatră, cît despre Gabriel, hoinărește și el pe undeva. De asemenea, Blimunda nu văzu cum soseau, venind din locuri felurite, dar nu pe jos, mai mult de trei sute de franciscani, ca să asiste la ceremonie și să-i dea lustru, ca să spunem așa, dacă ar fi fost ordinul dominicanilor, unul ar fi lipsit. Pierdu deci defilarea oștirii triumfale, mărșăluind în șiruri de cîte patru, veneau să vadă dacă erau gata lucrările cazărmii, poligonul de tras la țintă în suflete, arsenalul de cuminecături, munițiile tainelor bisericești, broderia de pe stindard, In hoc signo vinces, iar dacă pentru victorie nu va fi de ajuns țignalul, să folosim persuasiunile violente. La ceasul acesta Blimunda doarme, e o piatră, dacă nu va fi atinsă cu piciorul, aici își va scobi culcușul, va crește iarba împrejur, așa se întîmplă în marile așteptări.

Pe seară, după terminarea festivităților zilei, coborîră spre casă Álvaro Diogo cu nevasta, n-au intrat prin curte, de aceea n-o văzură pe Blimunda, dar cînd Inês Antónia se duse să bage în coteț găinile care umblau slobode, dădu peste cumnata care dormea, gesticulînd în somn cu violență, e de înțeles, dacă ucidea un dominican, însă asta Inês Antónia n-o putea ghici. Intră în magazie, zgîlțîi ușor umărul Blimundei, n-a atins-o cu piciorul, nu e piatră ca să-i poți face una ca asta, iar ea deschise ochii îngrozită, fără să înțeleagă unde se afla, în somn era beznă, aici se însera, iar în locul călugărului femeia asta, cine e, ah, e sora lui Baltasar, Dar unde-i Baltasar, întrebă Inês Antónia,

ce ciudată e viața, aceeași întrebare și-o punea și Blimunda, ce răspuns să îi dea, se ridică anevoie, tot trupul o doare, de o sută de ori a omorît un călugăr care de o sută de ori a înviat, Baltasar nu se poate încă întoarce, a spune asta e ca și cum ar tăcea din gură, întrebarea nu e dacă poate sau nu poate să vină, întrebarea e de ce nu vine, Vrea să rămînă la Turcifal să lucreze o vreme ca boar, toate explicațiile sînt bune cu condiția să fie acceptate, cîteodată indiferența ajută, e cazul lui Inês Antónia, care nu prea se sinchisește de frate, vrea să afle vești despre el doar din curiozitate și atît.

În timpul cinei, după ce se miră de absența prelungită, Baltasar a plecat de acasă de trei zile întregi, Álvaro Diogo dădu informații complete despre cine a sosit și cine o să mai sosească, regina și prințesa Dona Maria Vitória au rămas în Belas pentru că nu mai aveau unde să tragă în Mafra, din aceeași pricină infantele Dom Francisco s-a dus la Ericeira, însă ce îl umple de mîndrie pe Álvaro Diogo este, ca să zicem așa, faptul că îl învăluie același aer care-l învăluie pe rege, pe prințul Dom José și pe infantele Dom Antonio, chiar aici peste drum, în palatul vicontelui, cînd noi cinăm cinează și ei, fiecare pe trotuarul său, hei, vecină, dă-mi niște pătrunjel. Au venit de asemenea cardinalul Cunha și cardinalul Mota, și episcopii din Leiria și din Portalegre, din Pará și din Nanquim, care nu se află acolo, se află aici, și mai sosește curtea, gentilomi cîtă frunză și iarbă, Să dea Domnul ca Baltasar să fie înapoi duminică și să vadă sărbătoarea, spuse Inês Antónia, parcă din obligație, O să fie, șopti Blimunda.

În noaptea aceea dormi în casă. Uită să-și mănînce pîinea înainte de a se scula și cînd intră în bucătărie văzu două fantasme translucide, transformate curînd în mănunchiuri de viscere și legături de bețe albe, e oroarea vieții, o apucă greața și iute își întoarse fața și începu să-și mestece pîinea, însă Inês Antónia izbucni în rîs, dar fără răutate, Te pomenești că ai rămas grea după atîția ani, sînt vorbe nevinovate care au întețit durerea Blimundei, Acum nici dacă aș vrea, gîndi, țipînd înăuntrul său. În ziua aceea au fost sfințite crucile, tablourile din capele, odoarele și celelalte obiecte de cult, iar apoi mînăstirea și toate dependințele sale. Norodul fu lăsat pe dinafară, Blimunda nu reuși să iasă din casă, se mulțumi să-l vadă pe rege urcîndu-se în caleașcă, urmat de prinț și de infante, se ducea să se întîlnească cu regina și cu altețele, seara Álvaro Diogo descrise totul cît se pricepu mai bine.

În sfîrșit, sosi cea mai glorioasă dintre zile, nemuritoarea dată de douăzeci și doi octombrie a anului de grație una mie șapte sute treizeci, cînd regele Dom João al V-lea împlinește patruzeci și unu de ani și asistă la sfințirea celui mai prodigios dintre monumentele care s-au înălțat vreodată în Portugalia, încă nu e terminat, e adevărat însă că ziua bună se cunoaște de dimineață. Nu se pot descrie toate minunățiile, Álvaro Diogo n-a văzut tot, Inês Antónia a încurcat totul, Blimunda s-a dus cu ei, nu se cuvenea să nu meargă, însă nu poți ști dacă visează sau e trează. Au plecat de acasă la patru dimineața ca să apuce un loc bun în fața bisericii, la cinci trupa s-a așezat în front, ardeau pretutindeni torțe, începură apoi să se

reverse zorii, ce zi frumoasă, domnilor. Dumnezeu are mare grijă de moșia sa, acum se vede magnificul tron patriarhal, în partea stîngă a porticului, cu jilțurile și baldachinul de catifea stacojie, cu garnituri de aur, pe jos sînt întinse covoare, o frumusețe, iar pe mescioară, agheasmatarul și sfeștocul, plus celelalte instrumente, e gata de plecare solemna procesiune care va da ocol bisericii, regele merge și el, în spate infanții și nobilimea, orînduită după rang, dar punctul de atracție al sărbătorii e patriarhul, binecuvîntează sarea și apa, stropește zidurile cu apă sfințită, poate n-o fi fost suficientă, altfel de ce-ar cădea Álvaro Diogo de la treizeci de metri înălțime peste cîteva luni, și apoi se duce să ciocnească de trei ori cu cîrja în marea poartă de la mijloc care era închisă, de trei ori a bătut, asta e rînduiala lui Dumnezeu, poarta s-a deschis și a intrat procesiunea, ce păcat că nu intră și Álvaro Diogo și Inês Antónia, nu intră nici Blimunda, oricum nu are chef, ar vedea ceremoniile, unele sublime, altele zguduitoare, unele făcute ca să se prosterneze trupul în nesimțire, altele ca să se sublimeze cu repeziciune sufletul, ca, de pildă, atunci cînd patriarhul scrie cu vîrful cîrjei pe grămăjoare de cenușă așezate pe pardoseala bisericii alfabetele grec și latin; pare mai mult o vrăjitorie, eu te fac, eu te desfac, decît un ritual canonic, cum e de asemenea cazul arsenalului masonic de mai încolo, praf de aur, tămîie, cenușă iarăși, sare, vin alb într-o carafă de argint, var și piatră pisată pe o tavă, o lingură de argint, o scoică aurită, și mai știu și eu ce, nu lipsesc hieroglife, schimonoseli, pași și pase, încolo și încoace, uleiuri sfințite, și cu asta trecu dimineața

și mare parte a după-amiezii, erau ceasurile cinci cînd patriarhul începu liturghia pontificală, care, bineînțeles, dură și ea ceva timp, n-a fost puțin, în sfîrșit se termină, urcă apoi la tribuna sălii numite Benedictione ca să dea binecuvîntarea poporului care aștepta afară, șaptezeci de mii, optzeci de mii de oameni, care, într-un mare freamăt de mișcări și veșminte, căzură în genunchi, moment de neuitat, oricît oi mai avea de trăit, Dom Tomás de Almeida recitînd din înălțimi cuvintele binecuvîntării, cine are ochii buni vede cum i se mișcă buzele, în schimb nu există urechi care să poată pricepe ce zice el acolo dacă s-ar fi întîmplat azi, ar zbiera prin toată urbea, urbi et orbis, trompetele electronice, adevăratul glas al lui Iehova care a trebuit să aștepte milenii ca în sfîrșit să-l audă pămîntul, totuși cea mai mare înțelepciune a omului rămîne încă să fie mulțumit cu ceea ce are, pînă cînd nu va născoci altceva mai bun, de aceea e atît de mare fericirea orașului Mafra și a celor ce se află acolo, le ajung gesturile măsurate ale mîinii, de jos în sus, de la stînga la dreapta, inelul sclipitor, aurul și roșul strălucitor, albele olande, răsunetul cîrjei pe piatra care a venit de la Pêro Pinheiro, vă amintiți, priviți cum sîngerează, minune, minune, acela a fost ultimul gest, scoaterea piedicii, s-a retras păstorul cu suita sa, oile s-au ridicat în picioare, sărbătoarea va continua, opt sînt zilele sfințirii și aceasta e prima.

Blimunda le spuse cumnaților, Mă întorc îndată. Coborî povîrnișul spre orașul pustiu. În grabă, cîțiva localnici lăsaseră ușile și porțile deschise. Focurile erau stinse. Blimunda se duse în baracă să ia mantaua și desaga, intră în casă, luă

ce găsi de mîncare, o strachină de lemn, o lingură, cîteva haine de-ale sale, altele ale lui Baltasar. Apoi vîrî totul în desagă și ieși. Începea să se întunece, însă acum, de nici o noapte nu-i va mai fi teamă, dacă atît de neagră e cea pe care o duce înăuntrul său.

VREME DE NOUĂ ANI, BLIMUNDA l-a căutat pe Baltasar. A cunoscut toate drumurile colbului și noroaielor, nisipul moale, piatra ascuțită, de cîte ori chiciura foșnitoare și ucigașă, două vijelii din care a scăpat cu viață doar pentru că nu voia încă să moară. S-a înnegrit de soare ca o creangă de copac smulsă din flăcări înainte să-i sune ceasul cenușii, s-a zbîrcit precum un fruct plesnit, a fost sperietoare în mijlocul holdelor, vedenie pentru locuitorii orașelor, spaimă pentru așezările mici și cătunele pierdute. Oriunde ajungea întreba dacă fusese văzut pe acolo un bărbat cu semnele acestea și acestea, cu mîna stîngă lipsă, înalt ca un soldat din garda regală, cu barbă mare și sură, iar dacă între timp și-a tăiat-o, e un chip care nu se uită, cel puțin eu nu l-am uitat, și tot atît de bine ar fi putut să vină pe drumurile bătute de toată lumea ori pe potecile care traversează ogoarele, cum ar fi putut să cadă din văzduh, într-o pasăre de fier și nuiele împletite, cu o pînză neagră de corabie, bile de chihlimbar galben și două sfere de metal fumuriu, care conțin cea mai mare taină a universului, chiar dacă n-au rămas decît resturi, din om și din pasăre, duceți-mă la ele, că doar de le voi atinge cu mîna, le voi recunoaște, n-am nevoie să privesc. O credeau nebună,

dar dacă rămînea o vreme pe acolo, o vedeau atît de cumpănită în toate celelalte vorbe și fapte, încît se îndoiau de bănuiala de la început. Pînă la urmă ajunsese să fie cunoscută pretutindeni, astfel că adesea o preceda numele de Zburătoarea, din pricina ciudatei istorii pe care o povestea. Se așeza la porți vorbind cu femeile din partea locului, le asculta tînguirile, de mai puține ori bucuriile, fiind rare, fiind ținute în taină de cine le simțea, poate pentru că nu poți fi întotdeauna sigur că simți ceea ce tăinuiești, și atunci ascunzi ca să nu-ți fie luat chiar totul. Pe unde trecea, rămînea un sîmbure de neliniște, bărbații nu-și mai recunoșteau femeile care dintr-odată începeau să-i privească cu părerea de rău de a nu-i fi pierdut, ca în sfîrșit să-i poată căuta. Dar aceiași bărbați întrebau, A plecat, cu o inexplicabilă tristețe în inimă, și, dacă li se răspundea, Mai umblă încă pe aici, ieșeau din casă, cu speranța de a o întîlni în crîng, în holda înaltă, spălîndu-și picioarele în rîu ori dezbrăcîndu-se în dosul unui stufăriș, era totuna, că doar cu ochii ei voiau să-și bucure simțirea, între mînă și fruct se află o țepușă de fier, din fericire nimeni n-a mai trebuit să moară. Nu se apropia niciodată de biserică dacă era lume înăuntru, intra doar ca să se odihnească, așezată pe jos sau rezemată de o coloană, am intrat pentru o clipă, aceasta nu e casa mea. Preoții care auzeau vorbindu-se despre ea o chemau la spovedanie, curioși să afle ce mistere se ascundeau în acea hoinară și peregrină, ce secrete tăinuia chipul de nepătruns, ochii nemișcați, ale căror pleoape băteau arareori, și care, la anumite ceasuri și pe o anumită lumină, păreau lacuri deasupra cărora

pluteau umbre de nori, umbre care treceau pe dinăuntru, nu cele obișnuite din văzduh. Acestora le trimitea vorbă că se jurase să se spovedească doar cînd se va simți păcătoasă, nu ar fi putut găsi un răspuns care să fi scandalizat mai mult, căci păcătoși sîntem cu toții, totuși vorbind despre aceasta cu alte femei, li se întîmpla adeseori să cadă pe gînduri, la urma urmelor, ce fel de greșeli sînt greșelile noastre, ale tale, ale mele, dacă e adevărat că noi, femeile, sîntem mielul care va răscumpăra păcatul lumii, în ziua în care aceasta se va înțelege, va trebui să luăm totul de la început. Nu întotdeauna însă trecerea ei s-a petrecut astfel, i s-a întîmplat să fie lovită cu pietre, ocărîtă, iar într-un sat unde a fost astfel maltratată, a făcut mai apoi o minune atît de mare, încît n-a lipsit mult să fie luată drept sfîntă, în așezare era mare lipsă de apă, fiind secate izvoarele și goale fîntînile, iar Blimunda, după ce a fost alungată, a cutreierat împrejurimile folosindu-și postul și darul vederii și, în noaptea următoare, cînd dormeau cu toții, a intrat în sat și, oprindu-se în mijlocul pieței, a strigat că în locul cutare și la atîta adîncime curge o vînă de apă curată, am văzut-o eu, de aceea i s-a dat numele de Ochi-de-Apă, de la ochii care primii s-au oglindit în ea. A întîlnit de asemenea și ochi din care izvorau ape, erau atît de mulți, cînd spunea că venea de la Mafra o întrebau dacă acolo cunoscuse un bărbat cu acest chip și această statură, era soțul meu, era fratele meu, era fiul meu, era logodnicul meu, l-au luat cu forța să lucreze la mînăstire, din porunca regelui, și nu l-am mai văzut niciodată, nu s-a mai întors, va fi murit pe acolo, s-o fi pierdut

pe drum, cine știe, nimeni n-a putut să-mi dea veşti despre el, familia a rămas fără ajutor, ogorul părăsit, ori l-o fi luat dracu', dar acum am deja alt bărbat, o lighioană care nu lipseşte niciodată dacă femeia îi deschide vizuina, nu ştiu dacă mă înțelegi. A trecut prin Mafra, a aflat de la Inês Antónia că murise Álvaro Diogo, de la Baltasar nici semn de moarte nu avea, darămite semn de viață.

Nouă ani l-a căutat Blimunda. Începu prin a număra anotimpurile, apoi le pierdu înțelesul. La început socotea cîte leghe mergea pe zi, patru, cinci, cîteodată şase, dar apoi numerele s-au învălmăşit, în curînd spațiul şi timpul au încetat să mai aibă vreo noimă, totul se măsura în dimineață, amiază, noapte, ploaie, zi însorită, grindină, pîclă şi ceață, drum bun, drum prost, urcuş, coborîş, cîmpie, munte, țărm de mare, mal de rîu, şi chipuri, mii şi mii de chipuri, chipuri fără număr care să poată fi socotit, de cîte ori mai numeroase decît oamenii care se adunaseră în Mafra, iar printre chipuri, cele ale femeilor pentru întrebări, cele ale bărbaților pentru a vedea dacă pe ele se află scris răspunsul, iar dintre aceştia nici cei foarte tineri, nici cei foarte bătrîni, cineva care avea patruzeci şi cinci de ani cînd l-am lăsat pe Monte Junto, cînd a urcat în văzduh, ca să aflăm vîrsta pe care ar trebui s-o aibă, e de ajuns să adunăm cîte un an de fiecare dată, pentru fiecare lună atîtea zbîrcituri, pentru fiecare zi atîtea fire de păr alb. De cîte ori şi-a închipuit Blimunda că, stînd aşezată în piața unui tîrg, cerînd de pomană, un bărbat se va apropia de ea şi în loc de bani sau de pîine îi va întinde un cîrlig de fier, iar ea îşi va duce mîna la desagă şi de

acolo va scoate o țepușă ieșită din aceeași forjă, semn al răbdării și credinței ei, Te-am găsit, Blimunda, Te-am găsit, Baltasar, Pe unde ai umblat în toți acești ani, ce întîmplări și ce necazuri ai avut, Vorbește-mi mai întîi de tine, tu ai fost cel pierdut, Am să-ți povestesc, și vor rămîne vorbind unul cu celălalt pînă la sfîrșitul timpurilor.

Mii de leghe a străbătut Blimunda, aproape întotdeauna desculță. Talpa picioarelor i s-a îngroșat, crăpată ca o scoarță de plută. Toată Portugalia s-a aflat sub pașii aceștia, uneori a trecut hotarul cu Spania fiindcă nu vedea pe jos nici o linie care să despartă pămîntul de acolo de pămîntul de aici, auzea doar altă limbă și se întorcea înapoi. În doi ani, a ajuns de la plajele și țărmurile oceanului pînă la frontieră, apoi a reînceput să caute prin alte locuri, pe alte drumuri, și umblînd și căutînd a ajuns să descopere cît este de mică această țară unde s-a născut, Am mai fost pe aici, pe aici am mai trecut, și întîlnea chipuri pe care le recunoștea, Nu-ți amintești de mine, îmi ziceau Zburătoarea, Ah, îmi amintesc, l-ai găsit pînă la urmă pe bărbatul pe care-l căutai, Bărbatul meu, Da, acela, Nu l-am găsit, Vai, sărmana, Nu va fi apărut pe aici după ce am plecat, Nu, nu a apărut, nici n-am auzit vreodată vorbindu-se despre el prin partea locului, Atunci mă duc, cu bine, Drum bun, De-l voi găsi.

L-a găsit. De șase ori trecuse prin Lisabona, aceasta era a șaptea. Venea din sud, dinspre Pegões. Traversă rîul, pe înserat, în ultima barcă ce profita de maree. Nu mîncase de aproape douăzeci și patru de ore. Ducea puțină mîncare în desagă, însă de fiecare dată cînd voia s-o ducă la

gură, i se părea că pe mînă i se așază altă mînă, și un glas îi spunea, Să nu mănînci, că a sosit vremea. Sub apele întunecate ale rîului, vedea peștii trecînd la mare adîncime, cîrduri de cristal și argint, lungi dosuri solzoase sau netede. Lumina interioară a caselor se cernea prin pereți, difuză ca un far în ceață. O luă pe Rua Nova dos Ferros, coti la dreapta în fața bisericii Nossa Senhora da Oliveira, înspre Rossio, repeta un itinerar de acum douăzeci și opt de ani. Umbla printre năluci și fuioare de fum care erau oameni. Între miile de mirosuri fetide ale orașului, boarea nocturnă i-l aduse pe cel de carne arsă. Era mulțime mare în S. Domingos, torțe, fum negru, ruguri. Își deschise drum printre oameni, ajunse în rîndurile din față, Cine sînt, o întrebă pe o femeie care ținea în brațe un copil, Pe trei îi știu, acela de colo și aceea sînt tată și fiică, învinuiți de iudaism, iar în partea cealaltă e unul care făcea comedii cu păpuși și se numea António José da Silva, de ceilalți n-am auzit.

Sînt unsprezece osîndiții. Arderea e deja înaintată, chipurile abia se deslușesc. La capătul de colo arde un bărbat căruia îi lipsește mîna stîngă. Poate pentru că are barba înnegrită, miracol cosmetic al funinginii, pare mai tînăr. Și un nor întunecat se află în mijlocul trupului său. Atunci Blimunda spuse, Vino. S-a desprins voința lui Baltasar Șapte-Sori, dar nu s-a înălțat la stele, căci pămîntului îi aparținea și Blimundei.

Postfață

Reinventarea istoriei în *Memorialul mînăstirii*

„Cînd întorc privirea spre trecut, am impresia că mă aflu în fața unui imens timp pierdut" – spunea José Saramago în 1989, într-un text unde încerca să definească raporturile ficțiunii sale cu istoria.[1]

Văzut dinspre prezent, trecutul pare determinat și necesar. De fapt, e ca un drum de-a lungul căruia au fost alese, au fost găsite anumite direcții, în timp ce altele au rămas neexplorate. Și istoria și ficțiunea care-și împrumută temele din trecut sînt „tentative de itinerarii" prin imensitatea timpului pierdut, deosebirea dintre cele două constînd într-o precedență discursivă.

Istoricul face numai o primă călătorie în trecut, scrie prima carte – doar prima carte – dintr-un lung șir de cărți diferite care pot fi scrise în mod la fel de legitim despre același fragment temporal. Noi itinerarii îșI așteaptă călătorul, itinerarii istorice sau

1. José Saramago, „História e ficção", *Jornal de Letras*, 6.3.90, p. 19.

ficţionale. Între cele două forme de a călători în timp nu există o deosebire de esenţă: ca şi romancierul, istoricul este un „escolhedor de factos": el îşi alege faptele pe care le va pune în lumină, în funcţie de capacitatea acestora de a construi un tot coerent, de a genera un sistem de ordine cu potenţial explicativ pentru prezent. Prezentul este întotdeauna ţinta ultimă, deşi de obicei trecută sub tăcere, atît a istoricului, cît şi a romancierului: suprapunînd peste hăţişul complex al realităţii prezente harta simplificată a trecutului, amîndoi descoperă direcţii, sensuri, armonii care structurează realul într-o arhitectură raţională, într-un caz, estetică, în cel de-al doilea. Alegînd anumite fapte, istoricul va trebui să elimine, să şteargă altele, scriind nu Istoria, ci o istorie, formată în aceeaşi măsură din plinuri ca şi din goluri, din zone saturate de evenimente ca şi din pete albe. Selecţia produce „o rarefiere a referenţialului", într-un soi de „ţesătură cu ochiuri largi", unde „spaţiile de umbră sau de reducţie a faptelor" sînt tot atîtea interstiţii unde imaginaţia îşi poate dezvolta arborescenţa, parazitînd factualul. Evenimentul istoric este fabricat de discurs, este un fapt construit, sau – cum ar spune Hayden White – un artefact literar. Dincolo de – sau mai bine zis – dedesubtul arhitecturii verbale care pretinde să-i ia locul, evenimentul istoric rămîne „nesigur", are o „vibraţie" care-l împiedică să fie complet epuizat şi reificat de discursul istoric. Acolo, în obscuritate, germinează posibilul: un posibil pe care istoria, legată prin contract, mai mult decît de adevăr, de atestabil, nu ştie sau nu crede că-şi poate permite să-l lase să se manifeste. Acesta este teritoriul romancierului: el poate descoperi posibilităţile ascunse în trecut, oferindu-le terenul

propice pentru a se realiza, el poate schimba direcţia unui destin, intervenind în momentul opţiunii fundamentale şi modificînd cursul evenimentelor care au dus la eşecul unei întreprinderi umane. Convins de neputinţa istoriei de a reconstitui trecutul, romancierul este în acelaşi timp conştient de uriaşa capacitate de mistificare a discursului istoric. *Historia rerum gestarum* tinde să substituie *res gestae* şi să ne interzică, în cele din urmă, accesul la trecut, interpunîndu-se ca un ecran între noi şi realitatea lumilor revolute. Desigur că accesul direct la trecut este o utopie (constitutivă, de altfel, pentru anumite discursuri istorice), şi că istoria nu poate fi cunoscută altfel decît prin mediere discursivă. Important este însă să nu existe numai acel prim discurs al istoricului, un singur itinerar autorizat, o unică lecţie „magistrală". Textul plan şi univoc trebuie să facă loc unui joc de discursuri suprapuse, divergente şi chiar contradictorii printre care cititorul îşi poate croi un itinerar mobil, construindu-şi propria versiune a istoriei. Pentru a smulge cititorul planimetriei textului autorizat, romancierul introduce în istorie „mici cartuşe care fac să explodeze ceea ce pînă atunci părea indiscutabil" şi uneşte firele slobode ale ţesăturii istorice, „prinzînd nodurile" într-o nouă configuraţie – nici adevărată, nici falsă: posibilă.

În acord cu strategia enunţată mai sus, José Saramago înnoadă în *Memorialul mînăstirii*, publicat în 1982, mai multe „fire" ale istoriei Portugaliei din prima jumătate a secolului XVIII, pe care, într-un paratext prezent în ediţiile portugheze, le rezumă astfel: „A fost odată un rege care a făgăduit să înalţe o mînăstire în Mafra. A fost odată lumea care a construit această mînăstire. A fost odată un

bărbat ciung și o femeie care avea puteri. A fost odată un preot care voia să zboare și a murit nebun. A fost odată". Grandioasa fabulă romanescă a *Memorialului* va fi astfel alcătuită dintr-o țesătură complexă de planuri narative: de la istoria privată a familiei regale pînă la viața cotidiană a anonimilor, dominată de teroarea Inchiziției, a războiului și a molimelor, de la nesfîrșitul șir de ceremonii publice laice și religioase care transformau Portugalia barocă în scena unui neîntrerupt spectacol al puterii politice și ecleziastice pînă la intimitatea marginalității heterodoxe, de la construcția unei mînăstiri în Mafra la invenția învăluită în mister a unui aparat de zbor de către părintele Bartolomeu Lourenço de Gusmão sau la anecdota despre o femeie înzestrată cu puteri magice.

În această vastă frescă simultan satirică și tragică a Portugaliei baroce, se desenează cîteva direcții principale. Mai întîi o istorie a vieții aulice, centrate în jurul figurii lui Dom João al V-lea, rege al Portugaliei între 1707 și 1750. Beneficiar al aurului brazilian care, de la sfîrșitul secolului XVII, se revărsa în vistieria portugheză, ajungînd în 1720 la douăzeci și cinci de tone anual, regele Dom João al V-lea a înțeles să-l pună în slujba ambiției sale de a egala în magnificență cele mai opulente curți europene ale timpului. Ca și Ludovic al XIV-lea, suveranul portughez ambiționa să focalizeze asupra sa toate privirile, urmărind să determine un „fototropism pozitiv"[1] al supușilor în raport cu „soarele monarhic". Prim actor al regatului, suveranul nu se

1. Jean-Marie Apostolidès, *Le roi-machine. Spectacle et politique au temps de Louis XIV*, Paris, Minuit, 1981, p. 152.

mulțumea să fie protagonistul evenimentelor ritualizate ale vieții aulice, ci se dorea și focar al vieții colective: asista, spectator privilegiat și maestru de ceremonii, la autodafeurile Inchiziției sau la procesiunile organizate de biserică și de bresle, situîndu-se în centrul unui spectacol politic bine disciplinat, organizat în detaliu de o etichetă rigidă. Fascinat de monumentalitatea sediului pontifical, Dom João al V-lea visa de asemenea să transforme curtea portugheză într-o cetate ideală menită să reunească în aceeași retorică a grandorii dubla putere politică și religioasă pe care și-o asuma absolutismul portughez.

Monumentul exemplar pentru programul de autoreprezentare a cezarismului joanin a fost palatul mînăstire construit la nord de Lisabona, în Mafra, între anii 1717 și 1750. După legendele promovate de cronicarii ecleziastici, mînăstirea fusese promisă franciscanilor din Arrábida, în schimbul împlinirii rugăciunilor asidue pe care ordinul le adresa lui Dumnezeu pentru ca regele să primească un descendent de la soția pînă atunci sterilă, Dona Mariana de Austria. Încă din secolul precedent ordinul își manifestase dorința de a avea „o casă" în Mafra, aleasă pentru că, așa cum spuneau contemporanii, era un „sat mic și mizerabil", care oferea posibilitatea de a construi un așezămînt religios cu fața „la marea-ocean". Inițial, mînăstirea ar fi trebuit să fie o construcție modestă, adăpostind doar o duzină de călugări, după modelul altor fundații ale ordinului situate de-a lungul litoralului atlantic, de la Arrábida pînă la Leiria. Hotărîtă în 1711, construcția începe șase ani mai tîrziu, cînd, în cursul unei mari ceremonii, se pune piatra de fundație a așezămîntului în prezența regelui, a

patriarhului Lisabonei și a curții. Între timp însă, proiectul luase amploare: în mînăstire urmau să locuiască trei sute de călugări, iar biserica trebuia să aibă în consecință dimensiuni comparabile cu cele mai vaste monumente ale creștinătății. Mînăstirii i se adăugase de asemenea un palat regal. Joncțiunea celor două edificii era un rezumat programatic al teoriei politice absolutiste: circulînd nestingherit între spațiul laic și cel religios, suveranul „magnânimo" și „fidelíssimo" se propunea ca figură concretă a medierii simbolice între puterea temporală și cea sacrală. Expresie a „religiei monarhiei"[1], promovate de „caporalul credinței", cum îi plăcea să se considere lui Dom João al V-lea, Mafra era menită să întărească legitimitatea dinastiei de Bragança, pe atunci de dată încă recentă, instaurată cu nici o sută de ani înainte (în 1640), demonstrîndu-i capacitatea de a edifica o mare operă arhitectonică, așa cum suveranii dinastiilor anterioare construiseră pe rînd Alcobaça, Batalha sau Jerónimos.

O impresie de neșters au lăsat în epocă gigantismul șantierului și uriașa irosire de forțe umane și de resurse pe care a pretins-o construcția. În anii care au urmat fundației, zeci de mii de muncitori au fost aduși de pe întregul teritoriu portughez. În 1729 numărul lor atingea aproape patruzeci de mii, iar la această cifră se adăugau încă șapte mii de militari[2],

1. Rui Bebiano, *D. João V – Poder e Espectáculo*, Aveiro, Livraria Estante, 1987, p. 47.
2. Cf. Joaquim da Conceição Gomes, *Descripção minuciosa do Monumento de Mafra*. Segunda edição, Lisboa, Imprensa Nacional, 1871.

care formau trupele de ordine. Pentru a adăposti acest puhoi de lume a fost construit un oraș de barăci – Insula de Lemn, și un cronicar al timpului vorbea de un permanent nor de praf care plutea deasupra șantierului. Terenul accidentat al văii unde se ridica mînăstirea a trebuit nivelat: peste o mie de explozii răsunau în fiecare zi, pentru care se folosea aproape o jumătate de tonă de praf de pușcă. Din cariera de la Pêro Pinheiro, aflată în apropierea Mafrei, s-a adus grosul marmurei de construcție: celebra „mamă a pietrelor", care formează pardoseala Sălii Benedictione cu ieșire la fațada de unde regele urma să binecuvînteze mulțimile, a fost cărată de sute de atelaje, într-un marș trudnic de zece zile, soldat cu multe victime umane. Celelalte materiale destinate construcției, inclusiv lemnul pentru schele, ca și obiectele artistice și de cult, au fost aduse din afara țării, motiv pentru care, mai tîrziu, istoriografia naționalistă a repudiat mînăstirea drept „străină": o manifestare a unui spirit antinațional. Deși era departe de a fi terminată, mînăstirea a fost sfințită și inaugurată pe 22 noiembrie 1730, de ziua regelui, ocazie pentru fastuoase și îndelungate ceremonii, desfășurate în simulacre arhitectonice, care reproduceau construcția finală.

„Sminteală de marmură", cum spunea Herculano, „mai mare decît regatul", după expresia lui Oliveira Martins, mînăstirea era la începutul secolului XIX aproape abandonată și transformată parțial în garnizoană. Inadecvată peisajului în care este situată, modelată după linii aspre și austere într-o piatră întunecată la culoare, această „scenă aulică a absolutismului joanin, romanizată, retorică, barocă și

colosală"[1] a fost privită mult timp ca un simbol al cezarismului bragantin, ca „imitație mimetică sau megalomană a unor vise străine"[2] sau ca pretext al irosirii delirante a unor resurse unice în istoria Portugaliei.

Privită cu indiferență sau pur și simplu uitată pînă cînd José Saramago a redescoperit-o, mînăstirea din Mafra a reprezentat pentru romancierul portughez mai întîi o experiență traumatică, sublimată în cele din urmă prin scriitură: „Mafra a însemnat la început pentru mine un om jupuit. Aveam șapte sau opt ani cînd părinții m-au dus acolo, în excursie cu niște vecini. Jupuitul era, și este în continuare, acel Sfînt Bartolomeu care-și susține cu mîna dreaptă, atîta vreme cît marmura va îndura, pielea desprinsă de pe trup. (...) Mulți ani mai tîrziu, la sfîrșitul lui 1980 sau la începutul lui 1981, trecînd prin Mafra și contemplînd acele arhitecturi, m-am auzit spunînd, fără să știu de ce: «Într-o zi, mi-ar plăcea să pun toate aceste lucruri într-un roman»"[3].

Parafrazînd un celebru poem al modernistului brazilian Drummond de Andrade, romancierul spunea că, așa cum poetul întîlnise în mijlocul drumului o piatră, la fel și el se ciocnise în mijlocul vieții de o „fantasma de pedra", mînăstirea Mafra.

---

1. José Fernandes Pereira, *Dicionário da Arte Barroca em Portugal*, Lisboa, Editorial Presença, 1989, p. 277.
2. Eduardo Lourenço, „*O Memorial* ou da história profana como história santa", *O Canto do Signo. Existência e literatura* (1957-1993), Lisboa, Editorial Presença, 1994, p. 186.
3. José Saramago, *Cadernos de Lançarote. Diário – III*, Lisboa, Editorial Caminho, 1996, p. 164.

Fantasmă zămislită de visurile megalomane ale regelui, și în același timp memorie spectrală a miilor de destine zdrobite sub „pietroiul rece, gigantic și somptuos"[1] al construcției, mînăstirea evocată de Saramago va permite și întîlnirea cu destinul ieșit din comun al părintelui Bartolomeu Lourenço de Gusmão (1685-1724), creatorul primului aerostat inventat în Europa. Deși, judecînd după mărturiile contemporanilor, se poate presupune că „mașina de umblat prin văzduh la fel ca pe pămînt sau pe apă" se reducea la un balon cu aer cald de dimensiunile unei jucării, părintele Bartolomeu a lăsat o curioasă descriere a aparatului menită probabil să semene confuzie și să devieze atenția de la adevăratele principii ale zborului. *Păsăroiul*, cum l-au numit detractorii, ar fi fost o barcă zburătoare, înzestrată cu cîrmă, pînză și aripi, și avînd pe punte două sfere de cupru care conțineau „secretul zborului", datorat unei „combinații între chihlimbar, atracții magnetice și electrice". Cu toate că experimentele făcute de Bartolomeu de Gusmão în prezența regelui și a curții au fost tot atîtea eșecuri, abundent ironizate de contemporani, mașina de zburat a marcat memoria epocii, datorită probabil și destinului ulterior al inventatorului. Doctor al Universității din Coimbra, inspirat predicator și favorit al regelui, părintele a traversat în 1722 o criză religioasă, căzînd pradă ereziei și a trebuit să fugă în 1724 din Portugalia pentru a scăpa anchetei inchizitoriale. Ultimele luni de viață și le-a petrecut la Toledo,

1. Jaime Cortesão, *Alexandre de Gusmão e o Tratado de Madrid*, Lisboa, Livros Horizonte, 1984, 1° vol., p. 55.

reconciliat cu biserica, dar pradă unui delir în care vorbea fără încetare despre virtuțile miraculoase ale mașinii de zburat.

Între explicația rațională, susținută de istoriografie, și cea magică, curentă în epocă, a zborului, Saramago o va alege pe cea din urmă. Secretul Păsăroiului constă în unirea voințelor oamenilor pentru atingerea unui ideal comun. Metafora – în fond, banală – a voinței colective ca motor al înălțării devine excepțională prin lectură literală și inscriere în concret. În vreme ce Mafra este rodul ambiției unui singur individ care și-o impune discreționar și silnic asupra altora mii, mașina de zburat se va ridica în văzduh grație conjugării voințelor unei triade: Bartolomeu, Baltasar și Blimunda, la care se va adăuga în timp o a patra voință, cea a lui Domenico Scarlatti, sublimată în muzică, dar mai ales nenumăratelor voințe anonime pe care Blimunda, cu privirea ei ce poate pătrunde dincolo de suprafețe, știe să le convoace pentru împlinirea operei.

În ciuda unor previzibile calcule de verosimilitate după care femeia înzestrată cu puteri magice ar trebui să reprezinte pandantul fantastic al lumii istorice invocate în roman, trebuie spus că și Blimunda își are ca model în epocă un personaj cu o existență istorică bine documentată. Mulți călători ai timpului vorbesc despre o femeie din Lisabona care dădea dovadă de daruri neobișnuite. Urmele i-au fost regăsite în arhivele parohiale ale epocii care atestă căsătoria ei în 1724 cu negustorul francez Pedegache[1].

---

1. Cf. Ayres de Carvalho, *D. João V e Arte do seu Tempo*, / s.l./, Ed. do autor, 1962, p. 171.

Charles Frédéric de Merveilleux, care a vizitat Portugalia între 1723 și 1726, spunea că femeia portugheză „era în stare să vadă cu claritate ceea ce se întîmplă înăuntrul trupului omenesc și în măruntaiele pămîntului"[1], putînd descoperi monedele îngropate în pămînt sau izvoarele de apă, și reușind să vadă copiii în pîntecele mamei și să spună cum vor arăta. Frumusețea ei era unanim recunoscută: „nu avea în nici un fel aspectul unei vrăjitoare, deși prin farmecele ei ar fi fost capabilă să vrăjească un bărbat". Autorul anonim al *Descrierii orașului Lisabona* din 1730 se referă și el la doamna Pedegache: „Voi termina această descriere cu povestea darului extraordinar pe care îl posedă o tînără portugheză care trăiește în Lisabona și e măritată cu un negustător francez. Această tînără, motiv de uimire pentru cine o cunoaște, s-a născut cu ochi care pot fi comparați cu îndreptățire cu cei de linx; de la cea mai fragedă vîrstă a avut darul de a vedea în interiorul corpului omenesc ca și în adîncurile pămîntului. În aparență, ochii ei sînt ca și ai celorlalți oameni obișnuiți, doar că foarte mari și cu adevărat frumoși. Ea vede în corpul uman abcesele și alte neplăceri, și de multe ori i se face rău văzînd trupul persoanelor atacate de boli venerice. Vede cum se digeră alimentele și cum sînt distribuite, și distinge circulația sîngelui. Privirea ei străpunge pămîntul acolo unde sînt izvoare pe care le descoperă la o adîncime de treizeci sau patruzeci de brațe, fără

1. Charles Frédéric de Merveilleux, *Memórias Instrutivas sobre Portugal*, 1723-1726, Castelo Branco Chaves (Ed.), *O Portugal de D. João V visto por três forasteiros*, Lisboa, Biblioteca Nacional, 1983, p. 160.

a recurge la baghetă; spune cu precizie cursul apei, adîncimea la care se află izvorul şi distinge culorile şi varietatea straturilor de pămînt care există sub suprafaţă. Se bucură de acest dar minunat doar cînd e pe nemîncate, totuşi, i s-a întîmplat deja, după siestă, să aibă momente de viziune mai pătrunzătoare decît dimineaţa. (...) Cînd se schimbă fazele lunii, vederea îi este tulburată de o mulţime de mici particule galbene şi care îi provoacă o asemenea tulburare încît e obligată să-şi acopere ochii. După aceea îşi pierde pentru un timp singulara sa facultate. Iată un frumos subiect pentru studiul filosofilor şi, oricît de extraordinar mi s-ar părea, nu mă pot îndoi de ceea ce am observat eu însumi. De altfel, e notoriu în ţară că această doamnă a descoperit apă în multe locuri, fie pentru rege, fie pentru persoane particulare"[1].

La o astfel de experienţă a asistat Cavalerul de Oliveira şi a descris-o mai tîrziu într-una din paginile publicate în timpul exilului din Anglia sub titlul *Amusement périodique* (1751), evocînd indescriptibila oroare pe care prototipul Blimundei o simţea în cimitire şi biserici la vederea cadavrelor îngropate: „Toate tribunalele şi în special cel al Sfîntului Oficiu au aflat despre această declaraţie. S-a deschis un mormînt ca experienţă şi s-a găsit cadavrul aşa cum ea îl descrisese, înainte să fie ridicată lespedea grea. Nu ştiu care a fost destinul acestei femei: ştiu doar că nici Inchiziţia, nici vreun alt tribunal nu au supărat-o în nici un fel"[2].

---

1. *Descrição da Cidade de Lisboa, 1730*, Castelo Branco Chaves, *op.cit.*, p. 47.
2. Cavaleiro de Oliveira, *Recreação periódica*, prefaţă şi traducere de Aquilino Ribeiro, Lisboa, Biblioteca Nacional, 1992, vol. 2, p. 274 ss.

După cum se poate constata, pînă și în construcția unui personaj cvasimitologic precum Blimunda, José Saramago urmează cu atenție informațiile epocii. „Devierile" pe care și le permite se situează în zona ipoteticului, pe care istoria nu-l validează, dar nici nu-l infirmă. Doar în aparență solidă și compactă, lumea trecutului este plină de lacune, de fisuri, de „flaws" care, pentru romancier, devin, conform unui joc de cuvinte la care recurge Douwe Fokkema[1] într-un eseu despre *Memorial, F-laws*, sau *If-laws*, legi care instituie ipoteza ca motor al unei acțiuni istorice alternative. *Ce s-ar fi întîmplat dacă?* este premisa care stă la baza dezvoltărilor ficționale. Ce s-ar fi întîmplat dacă într-adevăr Păsăroiul ar fi zburat și ar fi arătat întocmai cum l-a descris creatorul său în delirul de pe patul de moarte, ce s-ar fi întîmplat dacă femeia cu puteri magice l-ar fi întîlnit pe părintele Bartolomeu Lourenço și și-ar fi pus în slujba zborului neobișnuitele sale capacități? Supozițiile permit construirea unor lumi alternative congruente cu logica narativă a itinerariilor alese, chiar dacă ele contrazic raționalitatea istorică. Situînd în centrul narațiunii sale două episoade extravagante, referitoare la personaje marginale și atipice ale microistoriei secolului XVIII, Saramago pune cu subtilitate în chestiune criteriile pe care se bazează selecția faptelor relevante pentru trecut așa cum o concepe un istoric. Istoricul caută fapte specifice, cu caracter de generalitate și repetabile, iar evenimentul are relevanță doar dacă poate

1. Douwe Fokkema, „How to decide whether *Memorial do Convento* by José Saramago is or is not a postmodernist novel?", *Dedalus*, Lisboa, n° 1, 1991, p. 300.

funcţiona într-o serie care instituie un viitor. Modul cum istoricul, în funcţie de propriile norme de raţionalitate, selecţionează creditabilul, impune criteriul de plauzibilitate pentru evenimentele trecutului. Pentru istorie, un fapt singular, precum darul neobişnuit al Blimundei, iese din sfera specificului, nu întemeiază o serie cauzală şi poate fi cel mult menţionat în domeniul marginal a ceea ce se numeşte „la petite histoire", colecţia de anecdote mai mult sau mai puţin credibile care dau culoare unei epoci. O invenţie precum *Păsăroiul* poate fi integrată într-o intrigă istorică doar dacă va fi purificată de detaliile pe care istoria ştiinţelor, neconfirmîndu-le, le-a făcut să pară neverosimile, împingîndu-le în zona legendară a discursului preştiinţific.

În cazul *Memorialului* este frapantă libertatea dirijată a invenţiei. Descendent, cum se declară el însuşi, al culturii baroce, Saramago şi-a circumscris capacitatea fabulatorie la explorarea potenţialului ficţional al epocii lui Dom João al V-lea, creînd o lume izomorfă cu imaginarul manifest în mărturiile vremii. Ficţionalul nu este o forţare, o violare a regulilor după care funcţionează epoca, ci o dezvoltare organică a unor virtualităţi nerealizate în trecut. Din acest punct de vedere, Saramago se situează într-o relaţie genealogică în raport cu trecutul pe care îl reconstruieşte; preluîndu-i istoriile potenţiale sau întrerupte înainte de vreme, permite imaginarului epocii să-şi găsească împlinirea – dacă nu în istoria reală, legitimă, pe care a ratat-o, într-o istorie fictivă, bastardă, care-i conservă vitalitatea.

Oarecum oblic, într-o formă ironică, Saramago sugerează strategia „genealogică" de generare a

ficţiunii şi jocul între „legitim" şi „bastard": acţiunea romanului are ca punct de plecare dorinţa regelui de a avea o descendenţă legitimă, cu toate că, mare afemeiat şi cunoscut pentru legăturile sale amoroase, suveranul fusese binecuvîntat din plin cu bastarzi, care şi acum „se mai perindă prin oraş". Primul capitol – unde regelui i se făgăduieşte un descendent capabil să perpetueze dinastia – se încheie cu un vis al suveranului în care acesta „va vedea cum se ridică din sexul său un arbore al lui Ieseu, cu frunziş bogat, pe ale cărui crengi stau toţi ascendenţii lui Cristos, iar în vîrf Cristos însuşi, moştenitorul tuturor împărăţiilor (...)". Visul eretic şi lasciv, menit să scoată în evidenţă megalomania regală, este un bun exemplu al construcţiei „genealogice" practicate, chiar la nivel microtextual, de José Saramago. Deşi evident imposibil de constatat ca ocurenţă concretă, visul este întru totul congruent cu vocabularul simbolic al epocii: arborele lui Ieseu, organigramă a unei genealogii sfinte sau prestigioase, constituia în epocă, asociat în special Imaculatei Concepţiuni, tema iconografică cea mai curentă a barocului portughez, o adevărată constanţă vizuală, atotprezentă în pictură, sculptura în lemn aurit, anluminuri sau mozaic. Legitim în raport cu repertoriul imagetic al epocii, visul este „bastard" din punct de vedere pragmatic, anunţînd filonul heterodox care va traversa întregul roman.

Aceeaşi strategie genetică se regăseşte la nivelul unor teme majore ale romanului care par a fi fost prefigurate de „detalii" ale epocii. Referindu-se la un „memorial" (cu sensul de plîngere, jalbă) adresat regelui Dom João al V-lea şi care conţinea un protest împotriva cheltuielilor excesive necesitate

de construcţia Mafrei, Părintele José Correia Leitão spunea într-o scriere care, în epocă, a circulat în manuscris, că se teme nu numai că lucrarea va fi rău primită „în concertul lumii", dar şi că nu va fi văzută cu ochi buni de Dumnezeu, pentru că mijloacele utilizate nu se conformează „justei sale meniri"[1]. *Memorialul*[2] original, aflat în Biblioteca Universităţii din Coimbra, implora: „Inima regelui se află în mîna lui Dumnezeu, fie ca inima Maiestăţii Voastre să se afle în mîna dreaptă căreia i se atribuie mizericordia cu care ne păstrează, şi nu în cea stîngă, prin care se simbolizează justiţia cu care ne pedepseşte".

Această frază – detaliu retoric al unui document rămas în manuscris – constituie nucleul germinativ al temei heterodoxe a unui Dumnezeu infirm, lipsit de mîna stîngă, care joacă un rol esenţial în ţesătura ideologică a cărţii. Încercînd să-l convingă pe soldatul ciung, cu un cîrlig în loc de mînă, că poate fi şi altceva decît o maşină de ucis, pusă în slujba intereselor regale, Bartolomeu Lourenço îi spune lui Baltasar: „Cu mîna aceasta şi cu acest cîrlig poţi să faci tot ce vrei, şi sînt lucruri pe care un cîrlig le face mai bine decît mîna întreagă, un cîrlig nu simte dureri, dacă trebuie să apuce o sîrmă sau un fier, nu se taie, nu se arde, iar eu îţi spun că Dumnezeu e ciung şi a făcut universul". Absenţa mîinii stîngi, a justiţiei în termenii epocii, creează un spaţiu gol lîngă divinitate, un vid care va fi suplinit de mîna

1. *Copia do Memorial que se offereceo ao Serenissimo Rey D. João V na ocasião que se vexava o povo para a obra do Templo de Mafra* (BPE, Manuscritos, CIX/ 1-13).
2. BGUC, Manuscritos, Cód. 630, fls. 15-17.

dreaptă a omului, instrument al muncii creatoare ce va permite zborul, dar şi înălţarea zidurilor mînăstirii. Dumnezeul ciung va deveni pentru constructorii mînăstirii o figură de identificare compensatorie şi insurgentă: „Baltasar explică, în sfîrşit uşurat că nu mai era vorba de zbor, Dumnezeu nu are mînă stîngă pentru că la dreapta lui îşi aşază aleşii, şi, de vreme ce osîndiţii se duc în iad, la stînga lui Dumnezeu nu se mai aşază nimeni, atunci la ce-ar mai vrea Dumnezeu să aibă mîna stîngă, dacă mîna stîngă nu-i este de folos, va să zică ea nu există, a mea nu e de folos pentru că nu există, e singura deosebire. La stînga lui Dumnezeu se află poate un alt dumnezeu, poate că Dumnezeu e aşezat la dreapta altui dumnezeu, poate că Dumnezeu e doar unul dintre aleşii altui dumnezeu, poate că sîntem cu toţii dumnezei aşezaţi, de unde-mi vin lucrurile astea în minte, uite că nu ştiu, spuse Manuel Milho, iar Baltasar încheie, Atunci sînt eu ultimul din şir, la stînga mea nu se mai poate aşeza nimeni, cu mine se sfîrşeşte lumea".

Vechiul *Memorial* pare a se afla în mod firesc şi la originea titlului romanului. „Pare" pentru că iniţial Saramago se gîndise să-şi intituleze cartea *O Convento* (Mînăstirea). Cum însă în 1980 apăruse un roman al Agustinei Bessa-Luís numit cu un sinonim, *O Mosteiro*, a trebuit să fie găsit un alt titlu, care, parcă fără ştiinţa autorului, indică principalul intertext al *Memorialului*, şi anume abundentul corpus de texte dedicat înregistrării minuţioase a microistoriei epocii.

Într-adevăr, epoca lui D. João V se remarcă printr-o mare densitate de scrieri, numite generic *memoriale*, care nu se supun unei teorii generale a

textului, combinînd în mod liber memoria și cronica, hagiografia și poemul mesianic, în conformitate cu o practică a persuasiunii în care argumentarea istorică, divină, legală sau etică dobîndiseră o pondere singulară.[1]

În scrierile memorialistice, autorii aveau libertatea de a opta pentru sfera particulară sau publică sau de a le combina pe amîndouă, de a înregistra prezentul sau trecutul și de a trata materia narativă după norme *sui generis*. Asimilabile acestui gen hibrid sînt și alte scrieri care circulă în epocă și care sînt preponderent descriptive: relatările „intrărilor" publice ale ambasadorilor în capitalele străine sau ale prelaților în diocezele lor, panegiricele și elogiile funebre ale personajelor regale sau nobiliare și descrierea procesiunilor.[2]

O caracteristică a tuturor acestor documente este indistincția între evenimentul macro și microistoric: microevenimentele care marchează viața particulară a suveranilor sau viața publică a colectivității, organizată de instituțiile politice sau ecleziastice, sînt puse pe același plan cu macroevenimentele Imperiului. Evenimentul baroc este un construct discursiv și coincide cu suprafața verbală pe care o poate genera, suprafață a cărei întindere depinde de capacitatea faptului relatat de a produce spectacol. Motivate parcă de un *horror*

1. Cf. Carmen M. Răduleț, „Enquadramento crítico-literário das Memórias Históricas do 1° Conde de Povolide", *Portugal, Lisboa e a Corte nos reinados de D. Pedro II e D. João V. Memórias Históricas de Tristão da Cunha de Ataíde, 1 ° Conde de Povolide*, Lisboa, Publicações Chaves Ferreira, 1990, p. 22.
2. Cf. Jaime Cortesão, *op.cit.*, p. 99.

vacui generalizat, scrierile vremii se înfățișează ca suite genealogice de texte, care, conștiente parcă de caracterul lor incomplet, se reiau, se glosează, se completează, se amplifică într-o tumefiere verbală care tinde să anuleze chiar și posibilitatea unei enciclopedii.

Pentru a organiza această lume proliferantă, generatoare în ultimă instanță de monotonie, Saramago recurge la două modalități principale de sistematizare: pe o structură cronologică, liniară, reprezentată de cele cîteva linii narative ale romanului, se grefează descrierea a numeroase „evenimente", în sensul pe care epoca îl conferea acestui cuvînt: sărbători prilejuite de calendarul liturgic, procesiuni, autodafeuri, slujbe, coride, la care personajele principale pot asista, fără însă ca această participare să fie obligatorie cum se întîmplă într-un roman tradițional unde protagoniștii sînt martorii lumii, delegați de narator. „Evenimentele" sînt de fapt tematizări enciclopedice ale epocii: superstițiile și miracolele atribuite unor sfinți (mai ales Sfîntului Anton, patronul Lisabonei), persecuția inchizitorială și ritualul autodafeurilor, criminalitatea din Lisabona, recluziunea feminină etc., tot atîtea aspecte ale unei istorii sistematice a mentalităților secolului baroc. Descrierile de mentalitate preced apariția personajelor, precum în capitolul despre furturile din biserici, și sînt construite prin acumularea unor fapte tematizabile, de același tip, convocate în discurs printr-un proces analogic. Acumularea analogică intră și în componența capitolelor narative. Timpul pare aici liniar pentru că, în spațiul romanesc, înregistrează o unică ocurență (o coridă, *Corpus Christi,* punerea pietrei de fundație, consacrarea mînăstirii), fiind

eventual traversat de personaje care călătoresc în spaţiul *Memorialului:* protagoniştii Blimunda şi Baltasar, dar şi episodul João Elvas. În realitate, timpul este ciclic fiindcă evenimentele sînt repetitive şi reversibile, iar „prezenţa" lor (în sensul pe care termenul îl are în retorica argumentaţiei) se constituie prin acumulare analogică, prin enumerare şi aglomerare de atribute, şi nu printr-o înlănţuire cauzală. Descriptor de sinteză, Saramago traversează un evantai de texte despre acelaşi tip de eveniment şi îşi compune propria variantă printr-un complex joc intertextual, recurgînd la excizii, suturi, colaje, condensări şi expansiuni, extrapolări şi recontextualizări, care, în ciuda caracterului ironic manifest, nu trădează poetica implicită a discursului baroc, animat de ethosul epuizării neobosite a suprafeţei prin anexarea sîrguincioasă a detaliului.

La acest nivel se situează „micile cartuşe care fac să explodeze ceea ce pînă atunci părea indiscutabil" şi care diferenţiază categoric *istorio-grafia* practicată de Saramago de reconstrucţia romanescă tradiţională. Un „cartuş", menit să destructureze imaginea reificată a trecutului, este asumarea deplină a prezentului scriiturii. În timp ce romanul istoric clasic îşi situa în mod convenţional naratorul în prezentul evenimentelor relatate, prefăcîndu-se că ignoră intervalul de timp posterior epocii avute în vedere, José Saramago îşi asumă viitorul timpului diegetic, ca profet ironic al propriei epoci. Anacronismul, teroare a istoricului, dar şi a romancierului tradiţional, devine aici legitim, reprezentînd o recunoaştere onestă a faptului că trecutul este decupat şi organizat în blocuri de sens în funcţie de întrebările generate de prezent. Anacronismele abundă în *Memorial*, manifestîndu-se mai ales ca

prolepse, ca profeţii prin care naratorul îşi manifestă prezenţa: intervine ca spectator vorbăreţ în drama jucată pe vasta scenă a secolului baroc, cheamă în prim-plan anumite personaje, pe altele le demite, dialogînd fără încetare cu lumea trecutului, dar şi cu prezentul cititorului contemporan. Situarea voluntar anacronică în raport cu trecutul reconstituit îi permite naratorului o dublă codificare retorică: locurilor comune particulare barocului le contrapune un sistem de *loci* specific articulărilor discursive dominante în acest sfîrşit de secol. Astfel, de exemplu, discursul argumentativ al secolului XVIII, axat pe principiul ierarhic şi pe preeminenţa calităţii asupra cantităţii, intră în coliziune cu presupoziţiile specifice epocii noastre pentru care, pe primul loc, se află elementul cantitativ care valorizează ceea ce este prielnic majorităţii. În timp ce în baroc, valoarea mînăstirii Mafra ca produs şi ilustrare a vîrfului ierarhiei sociale, aflat, în ordine valorică, la o distanţă abisală de baza constituită de oamenii de rînd, şi ca parte esenţială a discursului de autoreprezentare naţională constituia o presupoziţie naturală, discursul contemporan devalorizează ierarhia şi promovează respectul faţă de viaţă, contestînd legitimitatea sacrificiului a mii de oameni pentru plăcerea unuia singur. De asemenea, bogăţia spectaculară a manifestărilor epocii, interpretate de contemporani în conformitate cu grila retorică a epocii drept „citate" ale magnificenţei, devine pentru oamenii sfîrşitului de mileniu o retorică a pitorescului istoric, eventual lizibilă prin grila discursului turistic, o modalitate de a integra trecutul în prezent ca alteritate exotică.

Pentru a descrie modul de abordare a lumii *Memorialului* şi a arheologiei documentare pe care

aceasta s-a edificat, Saramago dă exemplul unei săli pline de oameni care ascultă un orator[1].

În sală se află zeci de oameni, fiecare cu propriul microcosmos, o multitudine de lumi paralele pe care discursul istoric este incapabil să le pună laolaltă. Istoria „nu poate reda, pentru că nu este în stare, totalitatea acestei clipe". O reprezentare a multiplelor voci ale sălii, a multiplelor microcosmosuri nu se poate supune unui discurs normal, care presupune o unică inteligență ordonatoare, un unic cod sintactic, gramatical, de punctuație, de ordonare a blocurilor discursive, pe care cititorul eventual l-ar putea împărtăși. Pentru ca multiplul să fie cel puțin sugerat, discursul de tip tradițional, monovoce, trebuie fracturat, permițîndu-se intruziunea puzderiei de glasuri diferite, incluzînd în fluxul narativ „impresiile, emoțiile, gîndurile, rezistențele, rezervele și chiar iritările" fiecărui membru al auditoriului. Diferența între modurile cum un scriitor și un istoric vor trata o asemenea situație va consta în faptul că istoricul se va limita să spună: domnul cutare a vorbit în fața a patruzeci sau cincizeci de persoane, în timp ce romancierul va încerca să capteze „fluxul de viață care curge confuz în paralel cu discursul oratorului". În cazul lui Saramago, o asemenea tentativă se traduce prin crearea unui discurs polifonic care integrează o multitudine de voci, individualizate prin apelul la memorii diferite: de la repertoriile de clișee de limbaj sau de proverbe pînă la cultura savantă care își caută reperele în dialogul intertextual cu operele lui Camões, António

1. José Saramago, „La Historia como ficción, la ficción como historia", *Debats*, Madrid, n° 27, 1989, p. 11.

Vieira sau Pessoa. Limitele între variile voci care preiau pe rînd discursul sînt anulate prin abolirea punctuației: în *Memorial* nu există decît punctul și virgula, „care nu sînt semne de punctuație, ci simple semne de pauză, precum în muzică". Textul, prea puțin marcat de balizele de organizare verbală care sînt semnele de punctuație, își afirmă apartenența la limbajul oral, fluid, metamorfic, care se autogenerează prin asociere de idei și se structurează după legi melodice. Limbajul vorbit constă, ca și muzica, din „sunete înalte și joase, din pauze scurte sau lungi", din variații, repetiții și reveniri, avansînd pe un parcurs în spirală, care combină noutatea cu anamneza: „Am înțeles – spune Saramago – că la urma urmei a vorbi înseamnă a face muzică", motiv pentru care a urmărit nu atît să introducă în discursul scris expresia oralității, „sarcină imposibilă", cît să transpună în scriitură mecanismele expresiei orale, și anume capacitatea de a inventa pornind de la ceea ce spune, capacitatea de a face digresiuni și de a se întoarce la punctul de plecare, capacitatea de a modula scriitura ca și cum aceasta ar fi o compoziție muzicală, în așa fel încît cititorul să devină sensibil, dincolo de înțelegerea a ceea ce citește, față de „modulația, melodia, articularea discursului ca mișcare și ca expresie sensibilă a unei armonii".

Ceea ce contează în discursul lui Saramago – un nou Orfeu, cum îl numește Eduardo Lourenço[1] – este ritmul și cadența care transformă romanul într-un „poem în expansiune", expresie a intuiției centrale a autorului pentru poezie, transformă „istoria profană

1. E. Lourenço, *op. cit.*, p. 182.

a oamenilor în istorie sacră" și documentul banal și inform într-o frază a muzicii sferelor, revelînd „condiția nu doar metaforică, ci cu adevărat angelică" a realității umane.

Mioara Caragea

B
Biblioteca Polirom

PROZĂ XX

„Saramago ne-a oferit o carte care, deşi profund înrădăcinată în istoria ţării sale, atinge dimensiuni mistice. Este un roman de dragoste şi aventură, o meditaţie amară despre rolul monarhiei şi al bisericii în Portugalia secolului XVIII şi un comentariu ironic asupra măştilor puterii."

The New York Times

„Amestecul de evenimente istorice şi ficţionale din care este compus romanul lui Saramago aminteşte de realismul magic al lui Márquez şi al altor scriitori asemenea lui; rezultatul este un portret rafinat şi suprarealist al vieţii cotidiene din Portugalia secolului XVIII. Această sumbră meditaţie filosofică dovedeşte pe deplin talentul celui mai important scriitor portughez al zilelor noastre."

Publishers Weekly

„Tonul detaşat şi ironic al romanului lui Saramago ar putea servi drept ilustraţie a celebrei afirmaţii a lui Horace Walpole: «lumea este o comedie pentru cei care gîndesc şi o tragedie pentru cei care simt»."

Library Journal

EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-0824-9
9 789734 608249
www.polirom.ro